THE SATURN MYTH

A reinterpretation of rites and symbols illuminating some of the dark corners of primordial society

DAVID N. TALBOTT

David N. Talbott

MITUL LUI SATURN

O reinterpretare a riturilor și simbolurilor care luminează unele dintre colțurile întunecate ale societății primordiale

David Talbott (iunie 2007)

David N. Talbott (n. 28 octombrie 1942) este un mitolog american, autodidact, care se înscrie în tradiția lui Velikovski. Lucrările sale oferă un punct de vedere radical asupra originii temelor și simbolurilor culturale antice, în care planetele Jupiter, Saturn, Marte și Venus joacă roluri principale.

Este fondatorul și fostul editor al *Pensee*, o ramură a Student Academic Forum, care a elaborat cartea *Velikovsky Reconsidered*. Este, de asemenea, coautor al cărții *The Ecstasy of Sati-Ra*, un mister cosmologic. În prezent locuiește împreună cu familia sa în Oregon.

Intrigat de afirmația lui Velikovsky conform căreia Saturn a fost cândva zeul planetar preeminent, David Talbott s-a hotărât să examineze caracterul său mitic. „Am vrut să știu", scria el, "dacă sursele antice aveau o poveste coerentă de spus despre planetă ... Nu aveam nicio idee despre povestea spectaculoasă ascunsă în cronici".

În această reinterpretare surprinzătoare a simbolismului străvechi, Talbott susține că „Marele Zeu" sau „Monarhul Universal" al anticilor nu era soarele, ci Saturn, care odinioară atârna amenințător aproape de pământ și domina vizual cerurile.

Analiza textuală și simbolică atentă a lui Talbott dezvăluie temele fundamentale ale imaginilor lui Saturn și dovedește că toate acestea - inclusiv „nava cosmică", „insula din vârful lumii", „ochiul cerului" și „templul rotativ" - se bazau pe observații celeste pe cerul nordic. În plus, el arată cum simboluri atât de diverse precum crucea, roțile „soarelui", munții sfinți, coroanele regalității și pilonii sacri au apărut din cultul antic al lui Saturn. Talbott susține că înfățișarea lui Saturn la acea vreme, radical diferită de cea de astăzi, a inspirat saltul omului în civilizație, deoarece multe aspecte ale civilizației timpurii pot fi văzute ca eforturi conștiente de a reconstitui sau comemora organizarea de către Saturn a regatului său „ceresc".

O privire fascinantă asupra istoriei și cosmologiei antice, Mitul lui Saturn este o carte provocatoare, care ar putea foarte bine să schimbe modul în care gândiți despre istoria omului și istoria universului.

CUPRINS

I: INTRODUCERE
- Mit şi catastrofă

II: TATĂL CEL MARE
- „Dumnezeul unic” al monoteismului arhaic
- Monarhul universal
- Epoca lui Kronos
  - India
  - Iranul
  - China
  - Europa de Nord
- Riturile regalităţii
- Omul Cerului
- Cine a fost Adam?
- Marele tată Saturn
- Reconstrucţia mitului lui Saturn

III: SOARELE POLAR
- Soarele şi Saturn
- Ziua şi noaptea
- Saturn şi Polul
- Mişcătorul nemişcat
  - Egipt
  - Mesopotamia
  - India
  - China
  - America

IV: COSMOSUL LUI SATURN
- Soarele închis
- Insula pierdută
  - Oul
- Cosmosul şi Adunarea Divină
- Cercul zeilor
- Marea Mamă
- Pântecul şi coapsa
- Pântecul şi Cosmosul
- Hermafroditul

V: ŢARA SFÂNTĂ
- Ţara mamă
- Pământul lui Saturn
- Paradisul egiptean
- Roata lumii
- Carul cu o singură roată
- Oraşul Raiului
- Incinta ca prototip
- Ombilicul lumii
- Oceanul

VI. ÎNCADRAREA SOARE-CRUCE
- Cele patru râuri ale paradisului
- Răscrucea

Zeul cu patru ochi sau cu patru fețe
Piatra de temelie
Cei patru piloni ai cerului
Elaborări simetrice ale soarelui-cruce
VII: TEMPLUL, COROANA, VAZA, OCHIUL ŞI ŞARPELE CIRCULAR
Templul
Templul egiptean
Templul şi pântecele
Coroana
Vasul
Ochiul
Şarpele circular
În rezumat: O doctrină coerentă
VIII: MUNTELE COSMIC
Egipt
Mesopotamia
India
Japonia, China, Iran, Siberia
Siberia
Grecia şi Roma
Semitica occidentală
America
O memorie colectivă
Muntele puterii masculine
Muntele Cosmic Personificat
Piciorul unic
Şarpele/Dragon
Fluxul vieţii
Boreas şi hiperboreenii
Vântul Nordului Shu
Râul Vieţii
Fântâna Edenului
Regele Muntelui
IX: SEMILUNA
Crescentul şi Saturn
Semiluna şi pântecele
Semiluna şi Patria
Semiluna şi Muntele
Gemenii cereşti
Cine erau Dioscuri?
Gemenii albi şi negri
Cele două adunări
Cele două pământuri
Cele Două Coroane
Cei doi ochi
Cei doi şerpi
Cele Două Tronuri
Cele Două Vase (=Doi Ochi)
Cele Două Lacuri sau Râuri
Cele două coarde
Simbolismul semilunii
Cornul Semilunii

Muntele cu coarne
X: NAVA SEMILUNĂ (PARTEA 2)
Nava-lume
Nava-insulă
Nava-oraș
Nava-templu
Nava-roată
Nava-ou
Nava Ochi
Nava Vază
Nava-Scut
Nava-tron
Nava Șarpe (Dragon)
Armele semilunii
Armele Ka
Aripi în semilună
Simboluri interconectate
Planta vieții
Sabia
Altarul
Sus și jos, stânga și dreapta
Ziua lui Saturn
XI: CONCLUZIE

I: Introducere

Planeta Saturn este astăzi recunoscută doar de cei care ştiu unde să o caute. Cu câteva mii de ani în urmă, Saturn domina Pământul ca un soare, prezidând o Epocă de Aur universală.

Omul modern consideră că este de la sine înţeles că cerurile noastre familiare nu diferă aproape deloc de cerurile întâlnite de primii adoratori ai stelelor. El presupune că cele mai distincte corpuri venerate în timpurile primitive erau soarele şi luna, urmate de cele cinci planete vizibile şi de diverse constelaţii - toate apărând la fel ca în prezent, cu excepţia unor schimbări atât de uşoare precum precesia echinocţiilor.

Această credinţă de lungă durată nu numai că limitează discuţia actuală despre miturile şi religiile antice, ci este şi doctrina fixă a astronomiei şi geologiei moderne: fiecare teorie dominantă despre sistemul solar şi trecutul Pământului se bazează pe o doctrină fundamentală a uniformităţii cosmice — credinţa că regularitatea ceasornică a mişcărilor cereşti poate fi proiectată înapoi în timp la nesfârşit.

Dar dovezile adunate în paginile următoare indică faptul că, în memoria umană, au avut loc schimbări extraordinare în sistemul planetar: în cea mai veche epocă amintită de om, planeta Saturn era cea mai spectaculoasă lumină de pe cer şi impactul ei asupra lumii antice era copleşitor. De fapt, Saturn era „marele zeu” invocat de întreaga omenire. Primele simboluri religioase erau simboluri ale lui Saturn, iar influenţa zeului planetar era atât de puternică încât anticii îl cunoşteau ca fiind creatorul, regele lumii şi Adam, primul om.

Deoarece singura apărare semnificativă a acestei afirmaţii este ansamblul dovezilor prezentate aici, nu voi presupune credulitatea cititorului, ci îi voi cere doar să urmărească naraţiunea până la capăt.

Mit și catastrofă

Dacă generaţia noastră disprețuieşte posibilitatea existenţei faptelor în limbajul mitului, este pentru că suntem conştienţi de discrepanţa dintre mit şi viziunea modernă asupra lumii şi o atribuim orbirii sau superstiţiei strămoşilor noştri. Nu există aproape niciun mit antic care să nu vorbească despre cataclisme care distrug lumea şi schimbări ale ordinii cosmice. De fapt, suntem atât de obişnuiţi cu caracterul catastrofal al poveştilor încât abia dacă ne mai gândim la ele. Când miturile povestesc despre sori care au apărut şi au dispărut sau despre zei planetari ale căror războaie ameninţau să distrugă omenirea, suntem înclinaţi să le considerăm relatări amuzante şi absurd de exagerate despre inundaţii, cutremure şi eclipse locale – sau să le respingem cu totul ca expresii ale unei fantezii neîngrădite. Câţi cercetători, încercând să descifreze legendele şi simbolurile astronomice ale antichităţii, s-au întrebat dacă corpurile cereşti au urmat întotdeauna aceleaşi traiectorii pe care le urmează astăzi? În ultimii trei sute de ani, doar o mână de scriitori au susţinut existenţa unei legături între mit şi catastrofele celeste reale:

William Whiston a publicat în 1696 o nouă teorie despre Pământ, susţinând că potopul biblic a fost rezultatul unui cataclism cometic. Cartea a stârnit o furtună de obiecţii ştiinţifice şi nu a avut un impact durabil în afara ortodoxiei creştine.

În 1882 şi 1883 au apărut două cărţi scrise de Ignatius Donnelly: *Atlantis, lumea antediluviană* şi *Ragnarok: era focului şi pietrişului*. Bazându-se pe mituri globale, Donnelly a susţinut că un continent uriaş numit Atlantida a găzduit odată o civilizaţie primordială, dar întregul teritoriu s-a scufundat sub mare când o cometă a adus distrugerea pe Pământ. Ambele cărţi ale lui Donnelly au devenit *best-selleruri* şi sunt disponibile şi astăzi. Cu toate acestea, teoriile convenţionale despre Pământ şi sistemul solar rămân neafectate de aceste lucrări.

La începutul secolului, Isaac Vail a susţinut într-o serie de articole scurte că miturile despre revoluţiile cosmice se referă la prăbuşirea benzilor de gheaţă care înconjoară planeta noastră.[1] La trei sferturi de secol după moartea sa, opera sa este cunoscută doar de câţiva iniţiaţi.

1 O serie de documente ale lui Vail au fost colectate şi publicate de Donald Cyr, Annular Publications, 25 West Anapamu Street, Santa Barbara, California

În 1913, Hans Hoerbiger a publicat lucrarea sa *Glacial-Kosmogonie*, susţinând că marile catastrofe descrise în miturile antice au avut loc atunci când Pământul a capturat o altă planetă, care a devenit Luna noastră.[2] Interesul relativ redus pentru teza lui Hoerbiger a dispărut în câteva decenii.

Aceasta era întinderea cercetărilor notabile asupra miturilor şi catastrofelor când Immanuel Velikovsky, la începutul anului 1940, s-a întrebat pentru prima dată dacă o perturbare cosmică ar fi putut însoţi Exodul evreiesc. Conform relatării biblice, au avut loc epidemii masive, Sinaiul a erupt, iar un stâlp de nor şi foc s-a deplasat pe cer. Căutarea unei soluţii l-a condus pe Velikovsky la o cercetare sistematică a mitologiei mondiale şi, în cele din urmă, la concluzia că miturile antice constituie o memorie colectivă a dezordinii celeste. Velikovsky a observat că zeii mari apar în mod explicit ca planete. În războaiele titanice descrise în mod vivid de cronicarii antici, planetele se mişcau pe traiectorii neregulate, părând să ducă bătălii pe cer, schimbând descărcări electrice şi ameninţând de mai multe ori Pământul.

Velikovsky şi-a expus afirmaţiile privind catastrofa celestă în cartea sa *Worlds in Collision* (publicată în 1950), propunând că mai întâi Venus şi apoi Marte, în perioada 1500-686 î.Hr., au perturbat axa Pământului în aşa măsură încât au produs distrugeri la nivel mondial. Cartea a devenit imediat un *best-seller* şi a fost în centrul uneia dintre marile controverse ştiinţifice ale acestui secol.[3] Îl menţionez pe Velikovsky nu numai pentru că lucrarea sa se referă în mod evident la teza acestei cărţi, ci şi pentru că, după cum se ştie, Velikovsky mi-a atras pentru prima dată atenţia asupra lui Saturn. Într-un manuscris care încă aşteaptă să fie publicat, Velikovsky a propus că planeta acum îndepărtată a fost odată corpul ceresc dominant şi a identificat epoca lui Saturn cu legendarul Epocă de Aur. Deşi nu am văzut manuscrisul nepublicat al lui Velikovsky despre Saturn, o scurtă schiţă a ideii sale a inspirat prezenta cercetare: a fost Saturn odată lumina preeminentă a cerului?

Cu toate acestea, la început nu aveam nicio idee despre teza generală prezentată aici — care s-a conturat cu o rapiditate surprinzătoare, odată ce am început să reconstruiesc mitul lui Saturn. În timp ce mă aşteptam să găsesc, în cel mai bun caz, doar ecouri slabe ale lui Saturn (sau niciun indiciu), am descoperit în schimb că strămoşii noştri, privind înapoi la „începuturi”, erau obsedaţi de planeta-zeu şi se străduiau în mii de feluri să retrăiască epoca lui Saturn. Cele mai comune simboluri ale antichităţii, pe care epoca noastră le consideră universal embleme solare,

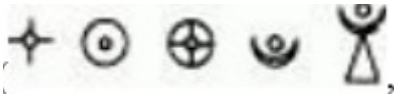

nu aveau iniţial legătură cu soarele nostru. Ele erau imagini literale ale lui Saturn, pe care întreaga lume antică îl invoca drept "soare". În epoca originală la care se referă miturile, Saturn nu era o pată îndepărtată, slab percepută de observatorii tereştri; planeta se profila ca o lumină impresionantă şi terifiantă. Şi dacă ar fi să credem relatările larg răspândite despre epoca lui Saturn, casa zeului-planeta era polul ceresc nemişcat, pivotul aparent al cerurilor, departe de calea vizibilă a lui Saturn în prezent.

Totuşi, la prima vedere, mitul lui Saturn pare să prezinte o încrengătură de imagini bizare. Cele mai vechi şi mai venerate texte religioase îl descriu pe marele zeu navigând într-o navă cerească, însoţindu-se cu zeiţe înaripate, creând insule, oraşe şi temple rotative sau stând pe umerii unui gigant cosmic. Este imposibil să urmăreşti imaginea antică a lui Saturn fără să întâlneşti paradisul din Eden, Atlantida pierdută, fântâna tinereţii, "carul zeilor" cu o singură roată, ochiul atotvăzător al cerului sau şarpele-dragon al adâncurilor. Deşi celebrate ca puteri vii şi vizibile, niciuna dintre personificările sau habitatele mitice ale lui Saturn nu se conformează cu nimic din lumea noastră familiară. Cu toate acestea, odată ce se caută natura concretă a acestor imagini, devine clar că fiecare se referea la aceeaşi formă celestă. Subiectul este o configuraţie saturniană de

2 Un studiu general şi puţin convingător al dovezilor mitologice va fi găsit în H. S. Bellamy, *Moons, Myths and Man*.

3 Acesta nu este locul potrivit pentru a relata detaliile „afacerii Velikovsky” sau pentru a enumera numeroasele descoperiri neaşteptate ale erei spaţiale care cântăresc în favoarea lui Velikovsky. Povestea este tratată în detaliu în recenta carte Velikovsky Reconsidered (Velikovsky Reconsiderat), o serie de lucrări ale cercetătorilor care recunosc existenţa unor dovezi ştiinţifice substanţiale în sprijinul afirmaţiilor lui Velikovsky.

o simplitate uimitoare - a cărei apariţie, transformare şi eventuală dispariţie a devenit punctul central al tuturor riturilor antice.

Acum am puţine îndoieli că, dacă Velikovsky ar fi mers până la capăt cu problema Saturn, ar fi perceput o influenţă mult mai mare a planetei decât a recunoscut iniţial. El ar fi descoperit, de asemenea, că povestea completă a lui Saturn adaugă o nouă perspectivă la multe dintre materialele mitologice adunate în *Worlds in Collision*. (În acest sens, trebuie să subliniez că numai eu sunt responsabil pentru temele şi concluziile prezentate în această carte. Realizând că Velikovsky a trebuit să îşi apere propria erezie timp de mai bine de un sfert de secol, nu doresc să îl împovărez cu erezia altora).

Nimic nu m-a surprins mai mult decât cantitatea imensă de materiale care se referă direct la tradiţia lui Saturn. Amploarea subiectului a făcut necesară separarea materialului în două volume: primul se referă la apariţia originală a lui Saturn, al doilea la soarta catastrofală a lui Saturn. Acest prim volum se concentrează, aşadar, pe epoca primordială a armoniei cosmice şi pe imaginea unificată a lui Saturn ca rege al lumii.

II: Marele Tată

Oricine încearcă să urmărească legenda lui Saturn trebuie să țină cont de figura primordială a zeului pe care rasele antice o celebrează ca "marele tată," și despre care se spune că a organizat pentru prima dată cerurile și a fondat regatul antediluvian al păcii și abundenței, "Epoca de Aur". Deși puțini dintre noi astăzi ar putea localiza Saturn în sfera stelară, cele mai timpurii religii astrale insistă că zeul-planetă a fost odată conducătorul atotputernic al cerului. Dar, paradoxal, ele declară, de asemenea, că el a locuit pe pământ ca un mare rege. El a fost tatăl atât al zeilor, cât și al oamenilor. Această dublă natură a marelui tată a fost subiectul unei dezbateri seculare, dar nerezolvate. A fost el un strămoș viu, exagerat ulterior într-o divinitate cosmică? Sau a fost el inițial un zeu ceresc pe care miturile ulterioare l-au redus la proporții umane? Pentru o explicație a marelui tată, cercetătorii se uită la puteri atât de variate precum discul solar, un șef de trib stimat sau un "ciclu de vegetație" abstract. Aproape uniform ignorată este legătura omului-zeu primordial cu planeta reală Saturn - chiar dacă tocmai aceasta din urmă ne poate spune de ce marele tată apare atât în formă umană, cât și în formă cerească. Preocuparea covârșitoare a ritualului antic este cu un "mare zeu" antic:

1. Miturile spun că zeul a ieșit singur din marea cosmică ca putere preeminentă în ceruri. Din haosul apos, el a produs o nouă ordine. Anticii l-au venerat ca creatorul și stăpânul suprem al Cosmosului.
2. Acest zeu solitar, conform legendei, a fondat un regat de splendoare fără egal. El a fost strămoșul divin al tuturor conducătorilor pământești, regatul său prototipul tărâmului drept și prosper. Pe tot parcursul domniei sale, a predominat o primăvară nesfârșită, pământul a produs în mod liber, iar oamenii nu cunoșteau nici munca, nici războiul.
3. În forma impunătoare a zeului-rege, anticii au perceput Omul Cerului, un gigant primordial al cărui corp era Cosmosul nou organizat. Legendele prezintă adesea figura ca primul om sau "omul primordial", a cărui istorie personifica lupta dintre bine și rău.
4. Fie că subliniază caracterul marelui tată ca creator, primul rege sau Omul Cerului, tradițiile răspândite îl proclamă a fi planeta Saturn.

În investigarea trăsăturilor zeului arhaic, trebuie să acordăm cea mai mare greutate celor mai vechi religii astrale - cele care sunt cele mai apropiate de experiența originală. Cel mai bun material, provenind din Egiptul antic și Mesopotamia, oferă o imagine remarcabil de coerentă a zeului și permite cuiva să vadă dezvoltarea și distorsiunile ideii în rândul popoarelor ulterioare. Ceea ce este cel mai surprinzător, totuși, este puterea durabilă a temelor de bază.

"Unul Dumnezeu" al monoteismului arhaic

La început, anticii cunoșteau un singur zeu suprem, o divinitate invocată ca creator și părinte al tuturor zeilor. Conform unei școli de gândire consacrate, conștiința umană a unei ființe supreme a apărut lent dintr-o fascinație primitivă față de spirite mărunte și demoni. Adepții acestei opinii ne spun că rațiunea umană a modificat treptat spiritele capricioase ale "vegetației", "primăverii", "strămoșilor" sau "puterii sexuale" în marii zei ai religiilor globale. De un astfel de proces evolutiv, totuși, se găsește puține dovezi. Marile edificii ridicate de Herbert Spencer, E.B. Tylor și James G. Frazer[4] par să se bazeze exclusiv pe presupunerea că se pot afla originile teismului studiind culturile primitive existente. Ideea este că rasele civilizate de odinioară trebuie să fi trecut mai întâi prin faze

4 Spencer, *The Principles of Sociology*; Tylor, *Primitive Culture and Researches into the Early History of Mankind*; Frazer, *The Golden Bough*.

În 1934, E.A. Wallis Budge a publicat lucrarea From Fetish to God in Ancient Egypt, al cărei titlu însuși indică influența teoriei evoluționiste asupra specialiștilor. Budge scrie (p.56): "Animismul trebuie să fi precedat cultele magice ale egiptenilor predinastici, iar acesta, la rândul său, a fost urmat de cultele animalelor, păsărilor, reptilelor, copacilor etc., care, după animism, au format partea predominantă a religiei ulterioare a egiptenilor. Marele merit și faptul că a îmbrățișat un totemism și un fetișism calificat și a pregătit calea pentru ca clasele superioare de spirite să devină „zei”." Cu toate acestea, se caută în zadar dovezi ale acestei evoluții presupuse în rândul egiptenilor.

"primitive". Înainte ca evreii, grecii sau hinduşii să-şi dezvolte ideile elevate despre un zeu suprem, ei trebuie să fi posedat credinţe şi obiceiuri similare cu cele ale triburilor moderne din Africa, Australia sau Polinezia. Numai prin dezvoltare lentă, spun aceşti teoreticieni, o rasă s-ar putea ridica deasupra magiei ridicole, totemurilor şi fetişurilor sălbaticilor. Este interesant că susţinătorii diferitelor teorii evoluţioniste, în fascinaţia lor pentru culturile primitive actuale, nu se preocupă aproape niciodată de cele mai vechi texte şi simboluri religioase care au ajuns până la noi. Imnurile şi elogiile sacre ale Egiptului şi Mesopotamiei antice dezvăluie o tradiţie a unui "mare zeu" care datează din timpuri preistorice. Mai mult, o comparaţie a surselor timpurii şi mai târzii, în loc să sugereze o dezvoltare, indică de fapt dezintegrarea unei idei odată unificate în magie, astrologie, totemism şi alte elemente cu care evoluţioniştii asociază "primele etape" ale religiei.

Fig. 1. Atum, zeul solitar al începuturilor.

Există motive pentru a vorbi despre un monoteism arhaic, de natură astrală, existent cu mult înainte ca ideea de Dumnezeu să primească ridicarea sa spirituală şi filosofică în gândirea ebraică şi greacă. Pentru antici, întreaga chestiune era pur şi simplu o chestiune de istorie concretă: lumea actuală este o copie fragmentată a unei epoci anterioare, în care zeul suprem al luminii stătea singur într-o mare primordială, ocupând centrul cosmic. Textele egiptene antice invocă în mod repetat o figură singulară venerată ca fiind cea mai mare şi mai înaltă lumină a epocii primordiale. Unul dintre numeroasele sale nume era Atum, un zeu "*născut în Abis înainte ca cerul să existe, înainte ca pământul să existe*."[5] Acestea sunt cuvintele *Textelor Piramidelor,* poate cele mai vechi imnuri religioase din lume, dar textele din toate perioadele privesc înapoi la aceeaşi perioadă primordială când Atum a strălucit singur. "*Eu am venit în existenţă singur în mijlocul Apelor Primordiale*", afirmă zeul în *Cartea Morţilor.*[6] De mai multe ori, *Textele Sicrielor* amintesc de vremea când Atum "*era singur, înainte de a se fi repetat pe sine*."[7] El "*era singur în Ape Primordiale*", spun ei.[8] "*Eu eram [spiritul în?] Ape Primordiale, cel care nu avea companion când numele meu a venit în existenţă*."[9] Fiecare localitate din Egipt pare să fi posedat propriul reprezentant special al zeului tată.[10] Pentru unii era Horus, "*zeul care a venit primul în existenţă când niciun alt zeu nu venise încă în existenţă, când niciun nume al nimic nu fusese încă proclamat*."[11] Alte tradiţii îl cunoşteau ca Re, "*Dumnezeul Unul care a venit în existenţă la începutul timpului . . . O, tu care te-ai născut pe tine însuţi! O, unul, puternic unul cu miriade de forme şi aspecte, rege al lumii . . .*"[12] Adepţii lui Amen şi-au proclamat zeul "*Anticul Cerului . . . , tatăl zeilor.*"[13] Ptah era "*zeul splendid care exista singur*

5 Textul piramidei 1040.

6 Clark, *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, 40, din capitolul 85 al *Cărţii egiptene a morţilor.*

7 Clark, op. cit., 94.

8 Ibid. 95.

9 Ibidem, 74. În alte locuri, textele folosesc expresiile „*în timp ce el era încă singur*" (77), „*când eu [Atum] eram încă singur în ape...*" (38).

10 Muller observă, de exemplu, că în capitala fiecăruia dintre cele patruzeci şi două de *nomes*, zeul patron iniţial era exaltat „ca şi cum ar fi fost singurul zeu sau cel puţin divinitatea supremă". *Mitologia egipteană*, 17-18.

11 Frankfort, *Kingship and the Gods,* 37.

12 Budge, *Cartea egipteană a morţilor,* Imn introductiv la Re.

13 Lenormant, *Chaldean Magic,* 80.

la început."[14] Diferitele nume locale ale zeității primordiale, deși adaugă complexitate religiei egiptene în ansamblu, nu estompează ideea de bază. El este "**zeul Unu**", "**Unicul**", "**părintele începuturilor**", "**Domnul Suprem**", zeul singular "**în afara căruia la început nu exista altul**."[15] Analizând religia egipteană, nu se poate să nu se observe obsesia preoților pentru trecut — și portretul lor viu al marelui zeu în "prima sa apariție". Cei care caută un creator nevăzut în religia egipteană timpurie vor fi dezamăgiți. El este o putere vizibilă și concretă, "**domnul terorii**" sau "**marele terorist**".[16] Memoria acestui zeu solitar al luminii și creator era la fel de veche ca cel mai antic ritual egiptean. Apariția sa — și plecarea sa finală — au modelat fiecare aspect al viziunii egiptene asupra lumii. La fel și în Mesopotamia, despre care Stephen Langdon ridică problema monoteismului arhaic. După o studiere îndelungată a surselor semitice și sumeriene, Langdon concluzionează că venerarea spiritelor și demonilor nu a avut nimic de-a face cu originile religiei mesopotamiene. Mai degrabă, "*atât în religiile sumeriene, cât și în cele semitice, monoteismul a precedat politeismul și credința în spirite bune și rele*."[17] Langdon observă că pe tăblițele pictografice ale perioadei preistorice, apare în mod repetat imaginea unei stele.

Semnul

afirmă el, este practic singurul simbol religios din perioada primitivă, iar în limba sumeriană timpurie acest simbol al stelei este ideograma pentru a scrie "zeu", "înalt", "cer", și "strălucitor." De asemenea, este ideograma lui An, cel mai vechi și mai înalt dintre zeii sumerieni. An (sau Anu) era tatăl zeilor și lumina centrală la vârful universului, un zeu de "splendoare terifiantă" care guverna cerul de pe tronul său din marea cosmică Apsu.

Dar, panteonul sumero-babilonian este plin de figuri concurente ale creatorului primordial. Enki (sau Ea), Ningirsu, Ninurta, Tammuz - fiecare apare ca o formulare locală a aceluiași zeu măreț.[18] Fiecare împărtășește caracterul singularului An, stăpânind ca domn universal, modelându-și casa deasupra și radiind lumină în mijlocul oceanului ceresc. Aici, ca și în Egipt, zeul monoteismului arhaic nu este un spirit transcendent sau o putere invizibilă, ci o lumină centrală. O epopee sumeriană dedicată lui Ninurta proclamă: „*Anu în mijlocul Cerului i-a dat o splendoare înfricoșătoare*.” Ninurta, conform textului, este „ca Anu” și aruncă „o umbră de glorie peste pământ.”[19] Toate figurile mesopotamiene ale zeului primordial posedă acest caracter tangibil, iar relatările despre aspectul radiant al zeului sunt mai degrabă de natură istorică decât speculativă. Tradițiile egiptene și mesopotamiene ale creatorului solitar găsesc multe paralele în misticismul și filosofia ebraică, greacă, persană, hindusă și chineză ulterioare. Dar imaginile anterioare sunt cele care le luminează pe cele ulterioare. Și oricât de neortodoxă ar părea ideea, cele mai vechi înregistrări tratează nașterea marelui zeu în adâncuri și actele sale de „creație” ca evenimente trăite de strămoși. „*Inimile au fost pătrunse de frică, inimile au fost pătrunse de groază când m-am născut în abis*”, proclamă zeul în *Textele Piramidelor.*[20] Zeul solitar, în prezența strămoșilor, a creat lumea primordială sau „pământul”. Pentru a înțelege creația marelui zeu, trebuie să lăsăm deoparte concepțiile filosofice și religioase moderne. Tradiția nu are nimic de-a face cu originile planetei

---

14 Ptah este "*zeul splendid care a existat singur la început. Nu există nimeni ca el, cel care s-a creat pe sine la început fără să aibă tată sau mamă. El și-a modelat trupul de unul singur, cel care a creat fără să fie creat, cel care poartă cerul ca opera mâinilor sale*". Hassan, *Imnuri religioase din Regatul Mijlociu*, 160-61.

15 Budge, *The Gods of the Egyptians*, vol. 1, 131 și urm., 400, 501: de asemenea, Budge, *From Fetish to God in Ancient Egypt*, 4-5, 138-39.

16 Hassan, op cit, 24, 21; Budge, *Gods*, Vol. II, 14.

17 Langdon, *Semitic Mythology,* xviii.

18 Ibidem, 93: "Epitetele laudative vor insista asupra caracterului său de zeu al cerurilor, tată al cerurilor și mai presus de toate rege al cerurilor. El este întronat la vârful bolții cerești". Dhorme, *Les Religions de Babylonie et d'Assyrie*, 23.

19 Iconografia acestor zeități, afirmă Frankfort, dezvăluie o singură idee de bază. Op. cit. 282. Potrivit lui Van Dijk, „diferiții zei ai panteonurilor locale sunt «Erscheinungsformen» - forme pluraliste ale aceleiași zeități”. „*The Cosmic Motive in Sumerian Thought*”, 4.

20 Langdon, op. cit., 124.

noastre sau ale universului material. Subiectul legendei creației originale este formarea locuinței vizibile a marelui zeu deasupra. Legenda consemnează că, atunci când creatorul s-a ridicat din marea cosmică, o mare bandă sau o insulă rotitoare s-a coagulat în jurul zeului ca locuință. Banda a apărut ca o locuință bine definită, organizată și geometric unificată - o „țară" cerească modelată de marele părinte. Tot spațiul din afara acestei incinte aparținea Haosului neorganizat. Într-o secțiune ulterioară a acestei cărți, intenționez să arăt că rasele antice din întreaga lume au înregistrat imagini ale marelui zeu și ale locuinței sale circulare. Imaginile au fost:

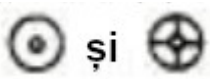

(a doua, o formă mai completă care arată fluxuri de lumină radiind de la zeu pentru a-i anima „orașul cerului"). Cuvintele care în limbile antice denotă această incintă primesc diverse traduceri ca „cer", „cosmos", „lume", „țară", „pământ", „tărâmul de jos" - termeni care capătă semnificații foarte diferite în utilizarea modernă. În sensul lor inițial, cuvintele însemnau un singur lucru: o bandă de lumină care părea să separe „pământul sacru" al marelui zeu de restul spațiului. (Nu se poate începe o examinare a marelui părinte fără a confrunta incinta sa cerească, dar o discuție completă a acestei locuințe va fi posibilă numai după ce anumite alte aspecte ale singurului zeu vor primi clarificare. Menționez incinta acum pentru a indica direcția generală și neconvențională a acestei investigații. Când textele citate în paginile următoare folosesc termenii „cer", „pământ" sau „lume", cititorul trebuie să știe că interpretarea obișnuită nu va fi interpretarea mea.)

Despre egipteanul Atum (sau Re) observ următoarele caracteristici speciale:

1. **Unitatea primordială**. Atum este „Unul", dar și „Totul". Deși este zeul solitar al începuturilor, o adunare de zei mai mici emană din el și se rotesc în compania sa. Aceste zeități secundare, panteonul sau "cercul" zeilor, constituie propriile "membre" ale lui Atum. Corpul lui Arum este Cosmosul primordial[21], reprezentat de cercul din semn:

2. **Regulator**. Atum este zeul staționar, „Inima Fermă a Cerului". Hieroglifful său, totuși, este sania primitivă:

însemnând „a mișca". Ca lumină centrală sau pivot, el imprimă mișcare (sau "mișcă") cerurilor, în timp ce el însuși rămâne **em hetep**, "în repaus". Dirijând mișcările cerești (și ciclurile aferente), el devine zeul Timpului.[22]

3. **Cuvântul**. Egiptenii își amintesc de Atum ca fiind vechea Voce a cerului:

Cuvântul a luat ființă.
Toate lucrurile erau ale mele când eram singur.
Am fost Re [=Atum] în primele sale manifestări.

Textele descriu „primele manifestări"[23] ale zeului ca fiind apariția însoțitorilor săi («membrele» sale), care ies - sau explodează - din zeu sub forma „discursului" său înflăcărat. Acest cerc de divinități secundare primește numele de Khu, care înseamnă „cuvinte de putere", dar și „lumini strălucitoare" sau „lumini glorioase".

4. **Zeul apei**. Un capitol bine cunoscut din *Cartea Morților* include această descriere a lui Re:

Eu sunt Marele Zeu care s-a creat pe sine
Cine este el?
Marele zeu care s-a creat este apa

---

21 Textele piramidelor 1039-40

22 A se vedea în special secțiunea „*Cercul zeilor*".

23 A se vedea discuția despre egipteanul "Mișcătorul nemișcat ".

este Abisul, Tatăl zeilor.[24]

Marele zeu şi oceanul ceresc - "un lac de foc" - sunt fundamental una. Apele izvorăsc din zeu şi totuşi, paradoxal, îi dau naştere.

5. **Sămânţa**. Atum este puterea masculină a cerului, Sămânţa luminoasă întruchipând toate elementele vieţii (apă, foc, aer etc.), care (coboară din el în raze de lumină. El este sursa universală de fertilitate care animă şi fecundează Cosmosul.[25]

Ceea ce este cel mai convingător la portretul lui Atum-Re este faptul că numeroase divinităţi egiptene reproduc imaginea. Însăşi trăsăturile marelui zeu, descrise mai sus, sunt repetate la nesfârşit în figurile lui Osiris, Ptah, Horus, Khepera şi Amen - fiecare dintre aceştia apare ca zeul solitar din marea de foc; zeul Unu care a adus la lumină compania de zei ca membrele sale; zeul vorbirii reverberante; zeul nemişcat care produce revoluţiile celeste; sursa finală a apelor şi Sămânţa impregnantă a Cosmosului.[26]

Dacă am întreba un preot egiptean cum a ajuns la această noţiune de zeu suprem, preotul ne-ar spune că el nu a „ajuns” deloc la această idee. Marele zeu era o divinitate istorică, care a condus cerul pentru o vreme, apoi a plecat în mijlocul unor mari tulburări. Imnurile şi textele rituale (ar spune preotul) înregistrează pur şi simplu întruparea zeului în era primordială şi relatează cataclismele masive care au însoţit prăbuşirea acelei ere.

După cum vor arăta secţiunile următoare, tradiţia generală este globală şi foarte coerentă.

Monarhul universal

Aceeaşi figură cosmică pe care cele mai vechi popoare o cunoşteau ca fiind creatorul şi zeul suprem apare în mituri ca un rege pământesc, care domnea peste Epoca de Aur. Domnia sa se remarca prin pace şi belşug, iar el nu guverna doar un singur teritoriu, ci întreaga lume, devenind modelul regelui bun. Fiecare conducător pământesc, conform riturilor regale, primea carisma şi autoritatea sa de la acest predecesor divin.

Nicio figură mitică nu rămâne mai enigmatică decât marele rege căruia atât de multe popoare antice îi atribuiau originea lor. Cine era Osiris, conducătorul legendar care i-a scos pe egipteni din barbarism şi a domnit ca rege al întregii lumi? Cine era Enki, pe care vechii sumerieni îl venerau ca „stăpân universal” şi fondator al civilizaţiei?

Aceeaşi figură apare în mod repetat pe măsură ce trecem în India, Grecia, China şi America. Pentru hinduşi era Yama; pentru greci, Kronos; pentru chinezi, Huang-ti. Mexicanii insistau că zeul alb Quetzalcoatl a domnit odată nu numai în Mexic, ci şi asupra întregii omeniri. În America de Nord, aceeaşi idee era asociată cu figura primordială Manabozo.

Amintirile despre Monarhul Universal sunt atât de vii, încât povestea lui constituie de obicei primul capitol din cronicile regalităţii. Iar riturile regalităţii păstrează meticulos memoria domniei zeilor-regi. Fiecare etapă a încoronării unui nou rege reconstituie viaţa şi moartea „primului” rege. Riturile îi duc pe iniţiaţi înapoi la început – la „creaţia” mitică.

Apare o temă extraordinară: în epoca originară a armoniei cosmice şi a inocenţei umane, zeii locuiau pe pământ. Epoca de pace şi belşug era prezidată de Monarhul Universal, care a fondat temple şi oraşe şi a învăţat omenirea principiile agriculturii, legii, scrierii, muzicii şi ale altor arte civilizate. Această Epocă de Aur s-a sfârşit însă odată cu moartea catastrofală a regelui-zeu.

Ceea ce îi nedumereşte cel mai mult pe comentatorii moderni este faptul că regele lumii, „care domnea pe pământ”, era în acelaşi timp şi creatorul, „zeul Unul”. Cum au ajuns strămoşii noştri la această noţiune paradoxală?

---

24 Clark, op. Cit. 79

25 Piankoff, *Sanctuarele lui Tut-Ânkh-Âmon*, 121.

26 A se vedea secţiunea privind *uterul cosmic*.

Epoca lui Kronos

Legendele greceşti amintesc de o epocă îndepărtată şi misterioasă a lui Kronos, zeul creator care, mânuind secera, domnea de pe vârful Olimpului. În cele din urmă, înlocuit de propriul fiu, împotriva căruia s-a răzvrătit violent, Kronos pare să fi apărut grecilor ca o personalitate divizată, fiind în acelaşi timp un zeu strălucitor – chiar autorul lumii – şi o putere întunecată, demonică.

Dar, conform unei vechi tradiţii, cu rădăcini în antichitatea timpurie, Kronos este în primul rând un rege bun, partea lui întunecată fiind ascunsă. „*Mai întâi, zeii nemuritori care locuiau pe Olimp au creat o rasă de oameni muritori din aur, care trăiau în timpul domniei lui Kronos în ceruri. Şi trăiau ca nişte zei, fără tristeţe în inimă, departe de trudă şi durere: bătrâneţea mizerabilă nu se aşeza asupra lor... Pământul roditor le dăruia fructe din belşug şi fără restricţii. Trăiau în linişte şi pace pe pământurile lor, cu multe bunătăţi, bogaţi în turme şi iubiţi de zeii binecuvântaţi*."[27]

Când Hesiod a scris aceste rânduri, Epoca de Aur a lui Kronos era doar o amintire vagă şi adesea confuză. Pentru a observa vechimea ideii, trebuie doar să ne referim la leagănele civilizaţiei antice — Egiptul şi Mesopotamia.

În rândul egiptenilor, tatăl epocii paradisiace avea multe nume, dar fiecare tradiţie proclama aceeaşi excelenţă originală a creaţiei, coruptă ulterior. Epoca paşnică era în mod distinct epoca lui Kronos, sub un titlu diferit. „*De-a lungul istoriei lor, egiptenii au crezut într-o perioadă de perfecţiune la începutul lumii*", observă Clark.[28]

În epoca cea mai timpurie, spun sursele egiptene, marele zeu a fost primul rege, un conducător a cărui viaţă a servit drept model pentru toate epocile următoare. Egiptenii asociau în mod constant zeul-rege Osiris cu o Epocă de Aur dispărută. Ca rege, Osiris, „Fiinţa Binefăcătoare", i-a învăţat pe supuşii săi să se închine zeilor, le-a dat artele civilizaţiei şi a formulat legile justiţiei. Fondând temple şi oraşe sacre şi răspândind înţelepciunea dintr-o ţară în alta, el a devenit binefăcătorul întregii lumi.[29] Dar uciderea sa a adus distrugerea la nivel mondial.

Printre scriitorii clasici (Herodot, Diodor, Plutarh) a prevalat ideea că Osiris a trăit pe pământul nostru ca om sau om-zeu. Şi sursele egiptene îl descriu adesea sub formă umană. Cu toate acestea, textele religioase timpurii spun în repetate rânduri că Osiris era lumina supremă a cerului, care domnea din centrul cosmic. El era, de fapt, „stăpânul zeilor, zeul Unu".[30] Corpul său forma Cercul Tuat, reşedinţa cerească a zeilor. Iar zeii secundari constituiau ei înşişi membrele lui Osiris.[31] Într-adevăr, tradiţiile lui Osiris se contopesc cu cele ale lui Re, „zeul Unu, care a luat fiinţă în timpuri străvechi". La fel cum adepţii lui Osiris îşi aminteau domnia sa pe pământ, la fel şi alţi egipteni îşi aminteau domnia terestră a Creatorului Re. Lenormant afirmă că egiptenii „priveau înapoi cu regret şi invidie" către această epocă. Pentru a declara superioritatea unui lucru faţă de toate celelalte lucruri imaginabile, era suficient să se afirme că „nu se mai văzuse nimic asemănător din vremea lui Re".[32]

Re, tatăl zeilor, domnea peste lumea terestră, dar a plecat când cerurile au căzut în dezordine. „*Toată tradiţia cronologică afirmă că Re a domnit odată peste Egipt*", scrie Budge, „şi este un fapt remarcabil că fiecare posesor al tronului Egiptului a dovedit, într-un fel sau altul, că are sângele lui Re curgând în vene...".[33] Dar aceeaşi credinţă se aplica şi lui Horus, zeul-rege *par excellence*, precum şi lui Atum, Khepera, Ptah şi Amen. Faptul care trebuie explicat este că memoria regelui-creator şi a epocii sale originale de abundenţă era mult mai largă decât orice tradiţie locală.

---

27 Evelyn-White, *Hesiod, the Homeric Hymns and Homerica*, 11.

28 Op. Cit., 103

29 Budge, *Osiris; the Egyptian Religion of Resurrection*, 1-23.

30 Budge, *Gods*, Vol. I, 131.

31 Despre Osiris Budge scrie: "Corpul său forma cercul Tuat-ului... Osiris consacra în sine toţi zeii cosmici sau zeii naturii". (From Fetish to God / *De la fetiş la zeu*), 183.

32 *Les Origines de l'Histoire*, 58.

33 *Gods*, Vol. I, 329.

Şi povestea nu se limita la Egipt. Potrivit teologului şi istoricului Eusebiu (care relatează povestea preotului-istoric babilonian Berossus), vechile triburi din Caldeea îşi datorau civilizaţia unei figuri puternice şi binevoitoare numită Oannes, care a domnit înainte de Potop. Înainte de Oannes, triburile trăiau „fără ordine, ca animalele”. Dar noul zeu-rege, care a ieşit din mare, a învăţat omenirea să scrie şi diverse arte, să construiască oraşe şi să fondeze temple. „El i-a învăţat, de asemenea, să folosească legile, limitele şi diviziunile, precum şi să recolteze cereale şi fructe şi, pe scurt, le-a transmis oamenilor tot ceea ce ţine de îmbunătăţirea vieţii; şi de atunci nimeni nu a mai inventat nimic”.[34]

Oannes era pur şi simplu numele grecesc al zeului babilonian Ea (Enki în sumeriană), venerat în oraşul Eridu, la gura Eufratului. Tradiţia datează din cea mai veche etapă a istoriei sumeriene, o perioadă în care, potrivit miturilor, Enki şi soţia sa Damkina guvernau paradisul pierdut al Dilmunului, „locul pur” al genezei omului.

Numai ei se odihneau în Dilmun;
Unde se odihneau Enki şi soţia lui,
Acel loc era pur, acel loc era curat
În Dilmun corbul nu croncănea.
Zmeul nu a strigat ca un zmeu.
Leul nu a mutilat.
Lupul nu a devastat mieii.[35]

Locuitorii acestui paradis trăiau într-o stare apropiată de perfecţiune, bând apa vieţii şi bucurându-se de o prosperitate fără limite.

Stăpânind acest domeniu favorizat, Enki a introdus civilizaţia omenirii, a fondat primele oraşe şi temple şi a stabilit primele legi.

Dacă, în relatarea lui Berossus, aducătorul civilizaţiei apare ca un om (sau parte om, parte peşte), relatările anterioare îl numesc creator. Casa sa era marea cosmică Apsu, apele celeste ale "focului, furiei, splendoarei şi terorii"[36]. Preoţii lui Ea sau Enki îl considerau Mummu, "Cuvântul" creator. Ca şi creatorul egiptean, Enki a dat naştere zeilor secundari prin propria sa vorbire.

Localităţi diferite venerau aceeaşi putere cosmică sub nume diferite. În vechiul oraş Lagash, preoţii îl onorau pe zeul Ninurta ca părinte al epocii paradisiace. Ninurta a fondat temple şi oraşe; anii domniei sale, legaţi de începutul lumii, au fost "ani de abundenţă".

Ninurta - a escaladat muntele şi a împrăştiat seminţe în lung şi-n lat.
Iar plantele, de comun acord, l-au numit regele lor.[37]

Sumerienii înşişi ştiau că Ninurta era acelaşi cu "zeul vegetaţiei" Damuzi (sau Tammuz), "fiul lui Apsu" - păstorul omenirii pe care mitologia clasică îl cunoştea sub numele de Adonis şi a cărui plecare sau moarte catastrofală a devenit centrul lamentaţiilor rituale timp de multe sute de ani.

Dar Enki, Ninurta şi Damuzi erau doar aspecte ale creatorului An, a cărui ideogramă (după cum am menţionat anterior) apare ca cel mai vechi semn mesopotamian al divinităţii. În toate miturile şi imnurile templelor, sumerienii disting epoca actuală de "acea zi" sau "zilele de odinioară", când zeii "i-au dat omului abundenţă, ziua în care vegetaţia a înflorit".[38] Figura supremă care domnea peste această epocă îndepărtată era AN, lumina centrală şi cea mai înaltă, al cărei epitet principal era **lugal**, "rege". Sumerienii susţineau că însăşi instituţia regalităţii descindea din "cerul lui An". An a fost cel care a produs epoca benefică - "*când destinul a fost stabilit pentru tot*

34 Citat în *The Cambridge Ancient History*, Vol. I, Part 2, 102.
35 Langdon, op. Cit. 194.
36 Ibid., 105
37 Ibid., 119
38 Van Dijk, op. cit., 16ff.

ceea ce a fost generat (de An), când An a generat anul abundenței".[39]

Cât de răspândită a fost această amintire a unei epoci de aur, fondată și guvernată de creatorul însuși? Se pare că tradiția a fost păstrată sau a migrat în fiecare parte a lumii. În Mexic, legendele povestesc despre străvechea domnie a lui Quetzalcoatl, care a apărut din mare pentru a deveni conducătorul bun și înțelept al orașului Tollan, în Epoca de Aur a lui Anahuac. Legenda îl descrie pe zeu ca pe un „legiuitor, învățător al artelor și fondator al unei religii purificate".[40] El a fost „regele fondator ancestral", iar toți regii tolteci de mai târziu se considerau descendenții săi direcți.[41] Despre Quetzalcoatl toltecii cântau:

Toate artele toltecilor,
cunoștințele lor, totul venea de la Quetzalcoatl.
Toltecii erau bogați, alimentele lor, hrana lor, nu costau nimic.
Se spune că dovleceii erau mari și grei...
Și Toltecii erau foarte bogați,
erau foarte fericiți;
Nu exista sărăcie sau tristețe.
Nu lipsea nimic din casele lor,
Nu era foamete printre ei . . .[42]

În povestea lui Quetzalcoatl se găsește aceeași confuzie între om și zeu ca în legendele din Egipt și Mesopotamia. Cronicarul Sahagun scrie: "Deși acest Quetzalcoatl a fost un om, ei l-au respectat ca pe un zeu."[43] Într-adevăr, el a fost creatorul, deoarece "El a făcut cerurile, soarele, pământul."[44] Toltecii susțin că la început rasa lor a cunoscut un singur zeu:

Ei aveau un singur zeu.
și îl considerau
singurul zeu, îl invocau.
îl implorau; numele său
era Quetzalcoatl.[45]

Quetzalcoatl nu a fost doar "Dătătorul de viață"; legenda proclamă că prima generație divină a emanat direct de la el. Dar, în cele din urmă, zeul (la fel ca omologii săi din întreaga lume) a avut o soartă violentă, punând capăt Epocii sale de Aur. Relatărilor egiptene, mesopotamiene și amerindiene ale epocii îndepărtate le corespund numeroase legende din India, Iran, China și nordul Europei:

India

Hindușii Brahma, Yama, Vishnu și Manu converg ca reprezentanți ai unui zeu suprem solitar și creator care guvernează un paradis pierdut ca prim rege, stabilește primele coduri morale și transmite omenirii fundamentele civilizației. Yama apare ca "stăpânul universal"; Manu, ca "regele lumii" sau "legislatorul universal", de la care monarhii de mai târziu și-au trasat descendența.[46]

"*La început*", spun Upanishadele, "*a apărut Copilul de Aur. De îndată ce s-a născut, el singur a fost stăpânul a tot ceea ce este*"[47]. Acesta a fost Brahma, "zeul Unu". Cu toate acestea, epoca sa prosperă s-a încheiat cu propria sa moarte și cu o conflagrație care a distrus lumea.

39 Ibidem, 23. Van Dijk scrie (p. 32): "Acest gând că ziua originii a devenit prototipul celorlalte zile în care, atât în mitologie, cât și în istoria sumeriană, s-au produs mari catastrofe, este perpetuat în expresia . . ca în vremuri îndepărtate".

40 Alexander, *Latin American Mythology*, 66.

41 Perry. *Lord of the Four Quarters*, 195. Burland, *The Gods of Mexico*, 33,47.

42 León-Portilla, *Pre-Columbian Literatures of Mexico*, 40-41.

43 Citat în Burland, op. cit., 149.

44 Alexander, op. Cit., 69

45 Pery, op. Cit., 196

46 Guenon, *Le Roi du Monde*, 13ff. Perry, op. cit, 126ff.

Iran

Yima, transcrierea iraniană a hindusului Yama, este stăpânul patriarhal al omenirii, "strălucitorul Yima" care a introdus pentru prima dată legea şi civilizaţia în lume. Epoca sa nu cunoştea "*nici frigul, nici căldura... nici vârsta, nici moartea*". Domnia sa a fost atât de strălucitoare încât "*lumea s-a adunat uimită în jurul tronului său*". Dar atunci (când Yima s-a abătut de la calea dreptăţii), Gloria a fugit din regatul său, iar el a fost pus la moarte. Astfel, eterna primăvară a devenit o iarnă devastatoare.[48]

China

În cea mai veche epocă, conform tradiţiilor chinezeşti antice, cea mai pură plăcere şi linişte domneau peste toată natura. Omenirea nu suferea nici de foame, nici de durere, nici de tristeţe. „*Întreaga creaţie se bucura de o stare de fericire... şi lucrurile creşteau fără muncă; şi o fertilitate universală predomina*.” Peste un astfel de paradis a domnit „Împăratul Galben” Huang-ti. Considerat părintele religiei taoiste, Huang-ti a fost creatorul, un legiuitor universal şi fondator al artelor şi civilizaţiei. El a fost, de asemenea, un muritor, iar epoca sa fructuoasă a dispărut odată cu moartea sa.[49]

Europa de Nord

În timpul „păcii lui Frodi”, un rege danez mitic, niciun om nu a rănit pe altul şi o moară magică a măcinat pace şi belşug pentru întreaga ţară. Frodi este zeul nordic Frey, fondator de temple şi rituri religioase, „*domnul generos sub care abundau pacea şi rodnicia*”, atât „domnul suedezilor”, cât şi „zeul lumii”. Pe urmele lui Odin (creatorul) scandinav, au urmat bunăstare, pace şi anotimpuri bune. Legendele îl stilizează pe primul rege, „inventatorul artelor” şi sursa înţelepciunii umane. Dar epoca lui Frey s-a dizolvat în flăcări, la fel cum Odin şi regatul său prosper s-au prăbuşit în focul Ragnarok.[50] Iată, aşadar, un motiv la nivel mondial, adânc înrădăcinat în înregistrările religioase şi istorice ale tuturor raselor principale. „*Ideea fericirii edenice a primilor oameni constituie una dintre tradiţiile universale*”, afirmă Lenormant.[51] Slujind în această epocă este Monarhul Universal. Deşi lăudat ca singurul zeu suprem şi creator al lumii, el apare totuşi ca un conducător pe pământ, strămoşul regilor tereştri. Prin învăţătura sa, omenirea s-a ridicat din barbarism. Dar, în cele din urmă, zeul a avut o soartă catastrofală, iar moartea sau plecarea sa au adus o încheiere violentă a primei ordini mondiale.

Ritualurile regalităţii

Ritualul din jurul regilor antici reprezintă un rezumat al credinţelor antice despre Monarhul Universal, pentru că fiecare suveran local a fost succesorul şi reprezentantul marelui zeu care a condus lumea în timpul Epocii de Aur. Riturile regalităţii mărturisesc puterea enormă pe care memoria colectivă a acestui rege-zeu a avut-o asupra generaţiilor ulterioare. Cronicile regalităţii din Egipt, în Mesopotamia, în Persia, în China, în Italia, în Europa de Nord, în Mexicul precolumbian, toate urmăresc linia regilor înapoi la primul rege, o zeitate cosmică supremă care a „fondat” riturile regalităţii. „*Când începe istoria, există regi, reprezentanţii zeilor*”, afirmă Hocart.[52] Nici o greşeală mai mare nu ar putea fi făcută de istorici decât să presupună că suveranitatea regilor a crescut din

---

47 Fluegel, *Philosophy, Oahbala and Vedanta*, Vol. I, 179. Despre Vishnu, inscripţia de pe faimosul Stâlp de Fier din Delhi declară: "Frumuseţea feţei acelui rege era ca cea a lunii pline [candra];- prin el, cu propriul său braţ, a fost dobândită şi menţinută îndelung dominaţia mondială unică; şi deşi, ca şi cum ar fi fost obosit, el a părăsit acest pământ în formă fizică şi a trecut în ţara din lumea cealaltă, câştigată prin meritele sale, totuşi, precum cenuşa unui foc stins într-o pădure mare, strălucirea energiei sale de distrugere a duşmanilor nu părăseşte pământul. .." Vincent A. Smith, „*The Iron Pillar of Delhi*”, 6.

48 Carnoy, *Iranian mythology*, 304-5; Darmesteter, *The Zend-Avesta*, lxv, lxxxviii, 10-11.

49 Faber, *The Origins of Pagan Idolatry*, Vol. II, 139; Ferguson, *Chinese Mythology*, 21.

50 Davidson, *Gods and Myths of Northern Europe*, 92ff., 56, 202ff.; MacCulloch, *Eddie Mythology*, 32,39, 113-14, 133.

51 *Les Origines de l'Histoire*, Vol. I, 58.

52 *Kingship*, 7

motive economice sau materiale. În schimb, forţele cruciale au fost religioase. Regele a fost un produs al ritualului antic, iar ritualul s-a concentrat în credinţe cosmice care, timp de câteva milenii, nu au putut fi clătinate. Pentru a înţelege influenţa puternică a regalităţii în lumea antică, trebuie să pătrundem misterul prototipului regelui, Monarhul Universal. În viaţa şi conducerea primului rege au luat naştere prerogativele şi obligaţiile tuturor suveranilor locali. Datoria fiecărui rege era să îndeplinească riturile instituite de marele zeu la început şi să reînnoiască, chiar şi doar simbolic, epoca primordială a păcii şi a belşugului. În ritual, regele roteşte roata legii mai întâi rotită de marele zeu, călăreşte pe propria navă cosmică a zeului, o ia de soţie pe marea mamă (stăpâna marelui tată), construieşte temple şi oraşe după modelul locuinţei cereşti a zeului şi supune forţele întunericului (barbarii), la fel cum zeul a învins haosul la început. Indiferent de minunile marelui tată, este datoria fiecărui rege local să le repete sau, cel puţin, să repete ritualic aceste realizări ca şi cum ar fi el însuşi marele zeu. În studiul său despre regalitate în Egipt, Henri Frankfort ne spune că marele zeu a fost primul rege: „*Fie că se numea Re, Khepri sau Atum, el este prototipul lui Faraon, iar textele abundă în fraze care fac comparaţia*.”[53] Pentru a-şi certifica autoritatea ca succesor al Monarhului Universal, regele se acreditează că a introdus o epocă de abundenţă ca aceea a suveranului ancestral. Astfel, Thutmose al III-lea nu numai că stă „pe tronul lui Atum”, ci pretinde că a realizat „*ceea ce nu s-a făcut de pe vremea lui Re*” şi că a restabilit condiţiile „*aşa cum erau la început*”.[54] Amenhotep al III-lea se străduieşte „*să facă ţara să prospere ca în vremurile primordiale*”[55]. În mod similar, când regele sumerian Dungi a urcat pe tron, oamenii au presupus că s-a ridicat un campion pentru a restaura Paradisul care a existat înainte de Potop (dar s-a pierdut prin transgresiune).[56] Fiecare rege, afirmă Alfred Jeremias, se aştepta să reproducă minunile marelui zeu, regele primordial.[57] Astfel, Assurbanipal proclamă că la urcarea pe tron „*Ramman şi-a trimis ploaia — recolta a fost bogată, grâul a fost abundent — vitele s-au înmulţit peste măsură*”.[58]

Printre evrei, „*Fiecare rege este un Mesia şi, uneori, se exprimă speranţa că regele va introduce o nouă Epocă de Aur.*”[59] Aceasta este testul conducătorului drept sau bun, care aduce prosperitate şi un pământ roditor. Această credinţă, care pare să fi dominat întreaga lume antică, primeşte o atenţie insuficientă din partea istoricilor: ea indică direct spre memoria extraordinară a Monarhului Universal. Luaţi în considerare: Homer oferă ca ideal „*un rege fără cusur a cărui faimă ajunge până la cerul larg, menţinând dreptatea, iar pământul negru dă grâu şi orz, iar copacii sunt încărcaţi cu fructe, iar oile nasc şi nu lipsesc, iar marea dă peşte din belşug şi toate acestea din buna sa îndrumare şi poporul prosperă*.”[60] Poate fi aceasta altceva decât epoca pierdută a lui Kronos? De ce ar trebui ca un sol fertil să confirme dreptatea regilor? Legătura devine clară odată ce se consideră Monarhul Universal mai mult decât o ficţiune ezoterică şi se recunoaşte că el este forţa care modelează idealurile regalităţii. La fel cum pacea şi abundenţa au urmat paşii primului rege (ideal, „bun”), ele ar trebui să urmeze pe cei ai succesorilor săi care împărtăşesc charisma marelui predecesor. „*Cu cât mergem mai mult înapoi în istorie*”, observă Jung, „*cu atât devine mai evidentă divinitatea regelui... În Orientul Apropiat, întreaga esenţă a regalităţii s-a bazat mult mai mult pe considerente teologice decât pe cele politice... era de la sine înţeles că regele era sursa*

53 Op. Cit., 148
54 Ibid. 149
55 Ibid. 51
56 Canney, "Ancient Conceptions of Kingship," 74n.
57 "De la revendicarea regalităţii de aur vine revendicarea imperiului mondial. Eroul Ninib este prezentat într-un text bilingv ca un rege a cărui domnie trebuie să strălucească până la graniţele cerului şi ale pământului . . . Acelaşi lucru este valabil şi pentru regele istoric. Naramsin urcă pe muntele lumii ca un cuceritor. Aşa cum fiecare cult este considerat cosmic, tot aşa fiecare oraş, fiecare ţară, fiecare imperiu este considerat cosmic. Nu mărimea teritoriului este decisivă, ci ideea. În acest sens, un rege de oraş îşi spune şi *lugal kalama*, „regele lumii”. Numele ţărilor şi titlurile regale sunt cosmice în acest sens: *sar kibrät irbitti* „rege al celor patru părţi ale lumii”, *sar kissati* „rege al universului”". Manual, 178.
58 Eliade, *Patterns în Comparative Religion*, 405
59 Canney, op. cit., 74.
60 Ridgeway. *Dramas and Dramatic Dances of Non-European Races* (Drame şi dansuri dramatice ale raselor non-europene), 6. Comparaţi rolul regelui irlandez: „Prosperitatea trebuia să caracterizeze fiecare domnie a unui rege bun în Irlanda, indicând poate credinţa anterioară în divinitatea sa şi dependenţa fertilităţii de el; dar rezultatul este tocmai cel care a marcat peste tot epoca de aur”. MacCulloch, *Celtic Mythology*, 137-38.

magică a bunăstării şi a prosperităţii pentru întreaga comunitate organică de oameni, animale şi plante; de la el curgea viaţa şi prosperitatea supuşilor săi, creşterea turmelor şi fertilitatea pământului.”[61] Această imagine a regelui local este derivată direct din imaginea Monarhului Universal. Astfel, fiecare conducător antic se numea „rege al lumii” şi pretindea că radiază putere şi lumină. Thompson ne spune că conducătorul mayaş s-a declarat *„ca fiind ceva asemănător cu Regele Regilor, conducător al lumii, regent pe pământ al marelui Itzam Na... un fel de drept divin al regilor, care l-ar fi făcut pe James I verde de invidie*.”[62] Ceea ce Thompson numeşte o „noţiune umflată de grandoare” pare să caracterizeze toţi regii antici (care „strălucesc ca soarele” şi dirijează mişcările cereşti); dar motivul trebuie apreciat: fiecare rege era, într-un mod magic, Monarhul Universal renăscut. Instituţia şi ritualul regalităţii indică acelaşi zeu mare şi aceeaşi Epocă de Aur, la fel ca şi miturile despre începuturile cosmice. În ce condiţii istorice a apărut această memorie colectivă? Şi dacă Monarhul Universal conducea întreg cerul ca zeu Unu, de ce era numit „strămoş”?

Omul Cerului

Atât de vie era imaginea cerească a marelui părinte şi atât de copleşitoare era influenţa sa asupra civilizaţiei în copilăria sa, încât cronicarii antici i-au dat adesea formă umană, amintindu-l drept "primul om". Dar el nu era un muritor de carne şi sânge. În caracterul său original, el susţinea Cosmosul ca Omul Cerului, un gigant ceresc al cărui corp cuprindea toţi zeii şi compunea "materia primordială" a creaţiei. Marele părinte a domnit peste o epocă prosperă şi apoi a plecat în mijlocul unor mari tulburări. Relatările mitice îi atribuie acestei figuri impunătoare trăsături atât de tangibile şi "umane" încât mai mulţi savanţi îl reduc la un om viu - un strămoş tribal stimat, ale cărui isprăvi eroice generaţii succesive le-au mărit progresiv, până când întregul univers a intrat sub autoritatea sa. Aceasta este abordarea lui William Ridgeway, care, într-o analiză a celor mai cunoscute figuri ale marelui părinte, argumentează că doar un şef tribal real ar fi putut lăsa o astfel de amprentă profundă asupra comunităţilor primitive. Ridgeway ne întreabă dacă abstractul "cer", sau sfera solară, sau un spirit al vegetaţiei - explicaţii comune ale marelui părinte - ar putea produce o astfel de devoţiune cum este evidentă în lamentaţiile anuale asupra morţii catastrofale a conducătorului. Osiris, Brahma, Tammuz, Quetzalcoatl - devoţii lor îşi amintesc de fiecare ca de un strămoş viu, a cărui trecere a fost o calamitate terifiantă.[63] Desigur, Ridgeway nu presupune că un singur om este responsabil pentru toate tradiţiile unui mare părinte. Mai degrabă, el caută să identifice pe fiecare în termeni de o figură istorică distinctă de strămoşii veneraţi ai altor triburi. Dacă argumentele sale împotriva teoriilor astronomice şi ale vegetaţiei predominante au o mare greutate, acestea nu reuşesc să explice paralelismul global dintre miturile respective. Nici nu se poate reconcilia interpretarea lui Ridgeway cu faptul incontestabil că, în relatările cele mai timpurii, marele părinte este în mod manifest cosmic. Că multe istorii sacre prezintă, totuşi, regele-creator sub formă umană este un paradox care necesită o explicaţie. Soluţia stă în natura "primului om" legendar.

Cine a fost Adam?

Dacă se compară tradiţiile lui Adam cu imaginea globală a marelui tată, nu poate exista nicio îndoială că acest strămoş primordial a fost pur şi simplu o formă specială a Monarhului Universal. Conform legendelor ebraice, statura lui Adam era atât de mare încât se întindea de la pământ până în centrul cerului.[64] Chipul său întuneca soarele.[65] La fel ca Monarhul Universal, „Adam era stăpân pe pământ, pentru a-l conduce şi controla",[66] învăţându-şi supuşii primele arte şi ştiinţe.[67] Miturile

---

61 Jung, *Mysterium Coniunctionis*, 258.
62 J. Eric şi S. Thompson, *Maya History and Religion*, 232.
63 Ridgeway, *The Origin of Tragedy*; şi *Dramas and Dramatic Dances*.
64 Graves şi Patai, *Hebrew Myths: The Book of Genesis*, 61; Ginzberg, *The legends of the Jews*, Vol. I, 59.
65 Ginzberg, op. cit., 60.
66 *The Book of the Secrets of Enoch* 31:3, în Charles, *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the old Testament*, Vol. II, 450.
67 Jung, op. cit, 398-99.

spun că creaturile terestre „l-au considerat creatorul lor şi toate au venit să-i ofere adoraţie."[68] În timp ce cronicarii numesc aceasta o „greşeală", dovezi substanţiale arată că tradiţia aparţinea mai mult unui zeu decât unui om. În sistemele gnostice şi alte sisteme mistice, Adam nu este un muritor, ci o fiinţă cosmică al cărei corp conţinea sămânţa întregii creaţii ulterioare. După cum a observat G.G. Scholem, rezumând tradiţiile Kabalei ebraice, Adam - sau Adam Qadmon - este „omul primordial", adică „o vastă reprezentare a puterii universului", care este concentrată în el.[69] Acest Adam este un „om al luminii" care ocupă centrul Cosmosului şi radiază energie de-a lungul axei universului. El este creatorul şi susţinătorul lumii, al cărui corp închide toate elementele vieţii.[70] Misticii islamici îl numeau pe Adam „omul universal" sau „omul perfect" care susţine cosmosul.[71] Pentru Ofiţi din epoca creştină timpurie, el era Adamas, „omul de sus" sau, cuvintele lui Lenormant, „omul perfect tipic, adică prototipul ceresc al „omului”.” Într-unul dintre fragmentele cosmogonice păstrate în extrasele lui Sanchuniathon (aşa cum au fost înregistrate de Filo din Byblos), Adam se naşte la începutul tuturor lucrurilor şi este identic cu grecul *ouranos*, „cerul".[72] Mandeenii din Irak din ziua de azi îl cunosc pe Adam ca „Regele Universului", o personificare a tot ceea ce omul spiritual este menit să fie şi să realizeze.[73] Acest lucru, desigur, sună aproape exact ca zeul primordial Unu al legendei globale. Într-adevăr, în miturile multor ţări, primul om şi regele creator sunt identici. Deşi hinduşul Yama şi omologul său Manu apar ca creatorul şi regele lumii, ei semnifică şi strămoşul primordial. Caracterul lor ca prim om, totuşi, nu înseamnă carne şi sânge. Ei sunt prototipurile cereşti, notează Lenormant, simbolice pentru „om" în general.[74] Rolul lui Yama hindus este umplut în mitul persan nu numai de Yima, ci şi de Gaya Maretan, un prim rege legendar, un om de o puritate perfectă, „produs strălucitor şi alb, radiant şi înalt".[75] Şi el „apare ca prototip al omenirii".[76] Multe mituri nu fac distincţie între creator şi primul om. Tiki Oceanic „este deodată primul om şi creatorul sau progenitorul omului".[77] Printre Koryak, creatorul lumii este, de asemenea, „primul om, tatăl şi protectorul Koryak".[78] Assiniboin, un trib sioux nord-american, spun că primul om a fost cel care a scos Lumea din apa primordială. ”... De asemenea, ei spun despre Primul Om, Creatorul, că nimeni nu l-a creat şi că este nemuritor."[79] Tătarii altaici vorbesc în mod similar despre un Om al Lumii sau Primul Om. În miturile creaţiei, el se dublează pe sine şi ridică Lumea din apele cosmice.[80] Comparabil este Omul Lumii al Laps,[81] sau Omul Singuratic pe care Yakuţii îl consideră primul strămoş şi a cărui locuinţă a străpuns vârful cerului.[82] Dacă tradiţia generală este ghidul nostru, Adam este zeul solitar al începuturilor, prezentat în formă umană.

---

68 Ginzberg, op. cit., 64; Graves şi Patai, op. cit., 62.

69 Citat în Cirlot, *A Dictionary of Symbols*, 4.

70 „Conform Cabalei, Adam-Kadmon este primul om, omul primordial, prima emanaţie care emerge direct din infinit, perfecţiunea absolută (En Sof), în cea mai veche mistică ebraică Dumnezeu însuşi.” Schwabe, *Archetype and Zodiac*, 9.

71 „El insânul-qadim, adică ”Omul primordial”, este, în arabă, una dintre denumirile ”Omului Universal” (sinonim cu El-insànul-kamil, care este literalmente ”Omul perfect” pe total); este exact Adam Qadmon din ebraică.” Guenon, *Formes Traditionelles et Cycles Cosmiques*, 64n.

72 „Ofiţii sau Nahassenii, în primele secole ale creştinismului, adoptaseră această idee datorată lui Adam Qadmon în Adamas-ul lor ... pe care îl numeau ”Omul de sus”, traducere exactă a titlului din Cabala, ”Adamul superior". La rândul lor, Barbeloniţii, care erau o ramură derivată din Ofiţi, spuneau că Logos şi Ennoia, prin concursul lor, produseseră Autogenes (Qadmon), tip al marii lumini şi înconjurat de patru lumini cosmice ... . Trebuie remarcat că într-una din piesele cosmogonice, cusute stângaci, pe care le avem în posesie din extrasele din Sanchoniathon-ul lui Philo din Byblos, Epigeios sau Autochthon, adică Adam (cu aceeaşi aluzie la *adâmâth* ca în textul Genezei), se naşte la originea lucrurilor datorate zeului suprem 'Elioùn, şi este identic cu Ouranos ...". Lenormant, *Les Origines de l'Histoire*, 41n.

73 Drawer, *The Coronation of the Great Sislam*, IX.

74 Lenormant, *Les Origines De l'Histoire*, 170.

75 Carnoy, op. cit., 293ff.

76 Dresden, "*Mythology of Ancient Iran*," 342.

77 Dixon, *Oceanic Mythology*, 23-27.

78 Hocart, *Kings and Councilors*, 53.

79 Alexander, *North American Mythology*, 105-6.

80 Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 316.

81 De Santillana şi von Dechend, Hamlet's Mill, 130.

82 Uno Hülmberg, *Der Baum des Lebens*, 59-60.

Aceasta a fost opinia controversatului Gerald Massey, care, fermecat de adâncimea cosmologiei egiptene, a propus ca Adam ebraicul să fie ecoul mai vechiului Atum egiptean, zeul care a strălucit singur în Abis.[83] Contează puţin dacă relaţia dintre cele două figuri este la fel de directă pe cât a sugerat Massey. În întreaga lume antică, zeul original Unu a trecut în strămoşul legendar.

Fiind inteligenţa creatoare şi vocea (Cuvântul) cerului, marele părinte a ajuns să fie considerat ca "omul" gânditor şi vorbitor - un gigant impunător al cărui corp era Cosmosul original. Atât Atum, cât şi mai târziu Adam posedă acest caracter distinctiv de Om al Cerului, dar anumite dezvoltări ale ideii ies în evidenţă:

1. În versiunea egipteană a mitului, marele zeu (Atum-Re), prin "vorbirea" tumultuoasă, dă naştere unui cerc de zei subordonaţi ca sateliţi care se învârt în jurul său şi formează propriile sale membre. Zeul central şi membrii săi rotitori compun cosmosul primordial (Cer, Lume). Termenul crucial este **paut**, "materie primordială", referindu-se la materia emisă de Atum, care a luat forma Cosmosului. **Paut** este echivalent cu Khu sau "cuvintele de putere" focos rostită de marele zeu. Termenul semnifică deodată "cercul" zeilor şi "corpul" lui Atum-Re. Ceea ce înseamnă:

Cosmos = Compania Zeilor = Membrele, Corpul Creatorului.

Faptul că Cosmosul creat a emanat de la zeul primordial este o temă care a persistat în tradiţiile ulterioare ale lui Adam. De la Adam Qadmon au izvorât grade succesive de creaţie. Tradiţia gnostică îl cunoştea pe Adam ca prima materia a Cosmosului[84] - un paralel remarcabil cu materia primordială egipteană, membrele lui Atum-Re. Corpul marelui zeu cuprinde şi este "cer" - nu numai în egipteană, ci în toate cosmologiile principale. Ca şi Atum, sumerianul An cuprinde "întregul cer"; într-adevăr, chiar numele său semnifică "cer", şi se poate urmări ecuaţia "zeu" şi "cer" (sau "cerul strălucitor") prin toate limbile antice. Chinezul **lien** semnifică atât zeul suprem, cât şi "cerul", la fel ca şi Altaicul **tengri**. Sanscritul **dyaus** (latinul **deus**) poartă dubla semnificaţie "zeu" şi "cer". Este inutil să căutăm în cerul deschis o explicaţie a acestei echivalenţe. Iniţial, "cerul" însemna Cosmosul organizat (sau corpul) zeului Unu, format de cercul zeilor mai mici. Miturile insistă în unanimitate că această ordine celestă s-a prăbuşit odată cu moartea marelui zeu, Omul Cerului.

2. Caracterul atotcuprinzător al marelui părinte a facilitat o dezvoltare importantă a imaginii zeului într-un moment în care amestecul cultural ar fi putut distruge tema "monoteistă". În Egiptul antic, aproape fiecare district pare să fi avut reprezentantul său preferat al zeului Unu, un fapt care dă marilor compendii ale religiei egiptene (*Textele Piramidelor,* etc.) o aparenţă înşelătoare de confuzie. Cum putem vorbi de un zeu solitar când textele egiptene se referă la un număr nesfârşit de zeităţi primare? În mai multe localităţi, preoţii înşişi au rezolvat cel puţin parţial problema prin adoptarea zeilor străini ca membre ale marelui zeu local - un proces încurajat în mod evident de imaginea preexistentă a zeului ca Om al Cerului. Acest obicei era răspândit în Egipt şi a apărut încă din *Textele Piramidelor,* care asimilează un număr de zei odată independenţi în corpul lui Atum:

Capul tău este Coarnele Lumii de Dincolo, o, nepieritorule...
Nasul tău este Şacalul [Ap-uat],
Dinţii tăi sunt Sopd, o, nepieritorule.
Mâinile tale sunt Hapy şi Duamutef. . .
Picioarele tale sunt Imsety şi Kebhsenuf'. . . etc.[85]

Un imn din *Papirusul lui Ani* îl onorează în mod similar pe Osiris:

---

83 *Ancient Egypt*, Vol. 1,437-38.

84 Jung, op. Cit, 385, 409.

85 *Textul Piramidei* 148-49 „Probabil că se poate merge până acolo încât să se spună că toţi ceilalţi zei sunt rezolvaţi în Atum”, scrie L. Grevan, *Der Ka in Theologie unb Königskult der Ägypter des Alten Reichs*, 15.

Părul lui Osiris Ani este părul lui Nu.
Fața lui Osiris Ani este fața lui Re.
Ochii lui Osiris Ani sunt ochii lui Hathor.
Urechile lui Osiris Ani sunt urechile lui Ap-uat.
Buzele lui Osiris Ani sunt buzele lui Anpu . . .[86]

Aproape în aceleași cuvinte, *Papirusul lui Nu* asociază divinitățile Osiris, Ptah, Anpu, Hathor, Horus, Isis și altele cu corpul lui Re.[87] În teologia memfită, Atum, Horus, Thoth și compania zeilor au devenit membrele lui Ptah.[88] Sincretizarea de acest fel, deși pare absurdă pentru noi astăzi, a ajutat de fapt la conservarea ideii originale împotriva forțelor erodante ale asimilării culturale. Confruntați cu un număr tot mai mare de divinități concurente, preoții au proclamat: la început a existat un singur zeu mare, al cărui corp cuprindea un cerc de divinități subordonate.

3. Într-o dezvoltare ulterioară a mitului, Omul Cerului a trecut într-o explicație mitico-filozofică a Pământului nostru și a universului material în ansamblu. Aici, zeul apare ca un gigant primordial care a existat înaintea Potopului și și-a dat corpul creației - nu creația Cosmosului primordial, ci a lumii noastre cu munții, mările, norii și corpurile cerești înconjurătoare. Un exemplu notabil este gigantul primordial scandinav Ymir. În *Prose Edda*, zeii modelează "lumea" din corpul gigantului - "din sângele său marea și lacurile, din carnea sa pământul, din oasele sale munții". Dinții săi devin stânci și pietricele, craniul său cerul și creierul său norii. Scânteile și jăraticul produs de dezmembrarea sa devin stelele.[89] Comparați gigantul hinduș Purusha, al cărui corp a format lumea: "*Gura sa a fost Brahmanul, ... coapsele sale cele două Vaisya; din cele două picioare ale sale s-a născut Sudra. Luna s-a născut din mintea sa; din ochiul său s-a născut soarele. Din buricul său a fost produs aerul; din capul său s-a dezvoltat cerul; din cele două picioare ale sale pământul; din urechile sale direcțiile*"[90]. Purusha este Omul Primordial. În tradiția budistă, acest gigant cosmic este Bodhisattva Manjucri; în alte părți ale Chinei, rolul aparține demiurgului Pan-Ku, al cărui corp oferă materialul pentru creație.[91] Zoroastrienii au susținut că lumea creată a fost gigantul Spihr ("Cosmos"), corpul marelui zeu Zurvan.[92] Toți acești giganți susținători ai cerului pot fi înțeleși cel mai bine prin referire la Cosmosul original al zeului Unu, mai degrabă decât la întinderea deschisă la care se referă în mod normal termenul "cer" astăzi.

4. Dacă miturile gigantice au accentuat forma materială a Omului Cerului, o epocă a metafizicii a subliniat caracterul zeului ca inteligență universală, ridicând imaginea sa la un grad înalt de puritate filozofică. Zeul Unu a devenit Primul Principiu, Prima Cauză, Mintea, Cuvântul sau Sinele (*logos, nous, sophia, tao,* etc.). Cu toate acestea, în niciunul dintre aceste cazuri filosofia detașată nu a reușit să creeze o abstracție pură. *Nous*-ul grecesc, "Mintea" animatoare sau "Spiritul Inteligent", nu a fost niciodată complet divorțat de tradiția antecedentă a Omului Cerului. Atât Eusebiu, cât și Syncellus o identifică pe Marea Minte cu Prometeu, Omul Primordial care a trăit înaintea Potopului.[93] În descrierea orfică a Minții universale, acesta este greu de distins de gigantul hindu Purusha: ". . . *Toate lucrurile erau cuprinse în pântecul vast al zeului. Cerul era capul său: razele strălucitoare ale stelelor erau buclele sale radiante ... Pământul atot-productiv era pântecul său sacru: oceanul circular era centura sa ...; corpul său, universul, era radiant, nemișcător, veșnic; iar eterul*

86 Budge, *Gods*, vol. 1, 111
87 Ibid.
88 Clark, *Myth and Symbol*. 61-63.
89 Sturluson, *The Prose Edda*.
90 Zaehner, *Zurvan: A Zoroastrian Dilemma*, 137.
91 Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 372.
92 Zaehner, op. cit., 140.
93 Faber, op. cit, Vol. II, 172.

pur era sufletul său intelectual, puternicul Nous, prin care el pătrunde, animă, conservă şi guvernează toate lucrurile".[94]

„*Nous* a fost Unu primordial, din care au emanat toate lucrurile - lumina centrală care a produs şi reglementat Cosmosul (corp). O noţiune exact echivalentă a fost Sinele Universal Hindu. Aici, conceptul original nu a însemnat cu siguranţă "suflet invizibil" sau ceva de genul acesta. Sinele cosmic a fost Brahma sau Prajapati, "Copilul de Aur" care a apărut singur cu prima ocazie. "La început", spun *Upanişadele*, "Prajapati a stat singur".[95]

Textele spun, „La început era Sinele singur". Din Sinele primordial, care închidea toate elementele vieţii, a ieşit creaţia în grade succesive. „Din Sine a izvorât eterul; din eter, aerul; din aer, focul; din foc, apa" ... etc.[96] (Adam Qadmon a iradiat elementele în mod similar.) Gândirea hindusă prezintă Sinele Universal ca prima formă (şi sufletul animant) al Omului Cerului. „La început, acest univers nu era nimic altceva decât sinele în forma unui om. S-a uitat în jur şi a văzut că nu era nimic altceva decât el însuşi, drept pentru care primul său strigăt a fost „Eu sunt!"; de unde conceptul "Eu am apărut." Apoi Sinele „a turnat" creaţia. Lumea creată (Cosmosul), în mitul hindus, a luat forma uriaşului Purusha, recunoscut ca trupul lui Prajapati-Brahma (Sinele). Numeroase tradiţii văd emanaţia sau revărsarea creaţiei ca „vorbirea" marelui zeu. Acesta este sensul de bază al „Cuvântului" grecesc şi ebraic, care înseamnă, de fapt, „vorbire vizibilă". (Tao-ul chinezesc, unitatea primordială sau Prima Cauză, transmite, de asemenea, ideea „a vorbi".) „Prin cuvântul Domnului au fost făcute cerurile", afirmă psalmistul ebraic (Ps. 33:6). „*Această idee a Cuvântului creator al lui Dumnezeu*", observă John Allegro, „a căpătat o importanţă filozofică şi religioasă profundă şi a fost, şi încă este, subiectul multor dezbateri metafizice. *Dar iniţial nu a fost o noţiune abstractă; puteai vedea «Cuvântul lui Dumnezeu»*." [Subliniere adăugată.] În legenda ebraică a creaţiei, „vorbirea" creatorului este turnată ca „scuipat" sau „sămânţă". „Cea mai puternică ţâşnire a acestei „seminţe" este însoţită de tunet şi vântul şuierător."[97] Imaginile ne readuc la vocea tunătoare a lui Atum. În majoritatea legendelor creaţiei şi cu siguranţă în prototipurile egiptene şi sumeriene, marele tată, razele sale purtătoare de viaţă, vocea sa (cuvântul) şi compania zeilor (membrele) — toate apar ca puteri văzute şi auzite. Zeul este „Omul" ceresc a cărui istorie a devenit obsesia copleşitoare a ritualului antic. Rezidând la centrul staţionar — domeniul pe care egiptenii l-au numit **Moat** („adevăr" sau „înţelepciune") şi mesopotamienii l-au denumit Apsu (reşedinţa „înţelepciunii") — zeul a comandat revoluţiile cosmice. El era, pe scurt, „inteligenţa" creatoare, producând o nouă şi armonioasă ordine cerească. Astfel, Omul Cerului a fost omul ideal şi regele ideal.

Marele Tată Saturn

Epoca pierdută a păcii şi abundenţei a fost epoca planetei Saturn. Miturile şi riturile antice îl prezintă pe Saturn ca zeul Unu, primul rege şi Omul Cerului atotcuprinzător. Adam, primul strămoş, a prezidat o grădină a abundenţei. Printre evrei, astfel de ocazii sacre precum Sabatul şi Jubileul comemorau această stare originală a omului şi a lumii, când Adam a domnit asupra Edenului, iar pământul a produs liber, fără efort uman. Sărbătoarea greacă a Kroniei a amintit în mod similar de Vârsta de Aur pierdută a lui Kronos. Paralela nu a fost o coincidenţă: Adam era Kronos, în formă umană.

Ceea ce grecii numeau Kronia, sărbătorind epoca fericită a lui Kronos, latinii o numeau Saturnalia, o reînnoire simbolică a *Saturnia regna* sau domnia planetei Saturn. În moştenirea mistică, Saturn este Monarhul Universal, a cărui epocă prosperă toate popoarele antice căutau să o recupereze.

Acestea sunt cuvintele cu care James G. Frazer rezumă tradiţia latină:

---

94 Ibid. 42.
95 Fluegel, op. cit., k2034.
96 Ibid. 202.
97 Allegro, *The Sacred Mushroom and the Cross*, 21.

[Saturn] a trăit pe pământ cu mult timp în urmă ca un rege drept și binefăcător al Italiei, a adunat locuitorii neciopliți și împrăștiați din munți, i-a învățat să cultive pământul, le-a dat legi și a domnit în pace. Domnia sa a fost legendarul Ev de Aur: pământul dădea roade din belșug; niciun sunet de război sau discordie nu tulbura lumea fericită; niciun fel de iubire funestă pentru câștig nu acționa ca un otravă în sângele țăranilor harnici și mulțumiți. Sclavia și proprietatea privată erau deopotrivă necunoscute: toți oamenii aveau totul în comun. În cele din urmă, bunul rege, regele milostiv, a dispărut brusc, dar amintirea lui a fost păstrată până în vremuri îndepărtate, i s-au ridicat altare în cinstea lui, iar multe dealuri și locuri înalte din Italia îi poartă numele.[98]

Poetul latin Ovidiu cunoștea bine tradiția:

Primul mileniu a fost epoca de aur;
Atunci, creaturile vii aveau încredere unele în altele;
Oamenii se descurcau bine fără să se gândească la rău:
Nimic nu era interzis în cartea legilor,
Nici frici, nici interdicții scrise în bronz,
Sau în chipul sculptat al judecătorului și stăpânului...
Nici trompete cu buze de alamă nu sunau, nici săbii nu zăngăneau
Nici căști nu mărșăluiau pe străzi, țara și orașul
Nu auziseră niciodată de război: și anotimpurile treceau
Prin ani de pace.
Pământul nevinovat
Nu a învățat nici săpatul, nici plugul; el a dat
Bogățiile sale ca fructele atârnând din copac; struguri
Căzând din viță, cireșe, căpșuni
Coapte în umbrele argintii ale muntelui,
Și în umbra copacului miraculos al lui Jupiter
Ghinda căzând,
Primăvara singură
Anotimpul anului.[99]

Dar apoi, spune Ovidiu, „bătrânul Saturn a căzut în țara întunecată a Morții”. Nu există niciun neam pe pământ care să fi uitat acest eveniment cataclismic – moartea lui Saturn, Monarhul Universal; sau căderea lui Adam, Omul Ceresc. Și popoarele din întreaga lume, timp de mii de ani, au așteptat roata timpului să se întoarcă complet, când regatul lui Saturn va apărea din nou pentru a salva lumea dintr-o epocă decadentă a fierului (epoca actuală, marcând cea mai joasă dintre epocile descendente după Epoca de Aur). Amintirea puternică a epocii lui Saturn a dat naștere unei reveniri profetizate, așa cum a fost anunțat în celebrele versuri ale lui Virgil:

Acum a sosit ultima epocă a profeției din Cuma: marele ciclu al perioadelor a început din nou. Acum se întoarce Fecioara, se întoarce domnia lui Saturn: acum din cerul înalt coboară o nouă generație. Și, o, sfântă zeiță a nașterii, Lucina, fii milostivă la nașterea băiatului în care rasa de Fier va începe să dispară și cea de Aur să se ridice peste tot în lume... [100]

Faptul că Saturn a guvernat Epoca de Aur este un principiu suprem al misterelor antice. De aceea, cea mai sacră zi a săptămânii, care comemorează era primordială, a fost dedicată lui Saturn. Sabatul ebraic, a șaptea zi a săptămânii, era ziua lui Saturn, la fel ca și a șaptea zi a săptămânii

98 Frazer, *The Golden Bough*, ediție prescurtată, 675.
99 Ovidiu, *The Melamophoses*, 33-34.
100 Citat în Campbell, *Occidental Mythology*, 322-23.

babiloniene şi feniciene.[101] Pentru romani, a şaptea zi era *Saturni dies*, „ziua lui Saturn”. Aceasta era „ziua lui Seater [Saturn]” a anglo-saxonilor, care, desigur, a devenit sâmbăta noastră.

Zeul arhaic One, tatăl tuturor zeilor, nu era sfera solară, nu era „cerul deschis”, ci planeta Saturn. „Saturn avea dublă proprietate de a fi strămoşul tuturor celorlalţi zei planetari şi de a avea sediul în cerul cel mai înalt”, scriu R. Klibansky, E. Panofsky şi R. Saxl în studiul lor despre Saturn şi melancolie.[102] Tradiţia a fost menţinută cu o consecvenţă izbitoare de la primele sale expresii în religia sumero-babiloniană până în epoca astrologiei medievale.

În ceea ce priveşte religia şi astronomia mesopotamiană, trei cercetători foarte respectaţi sunt Peter Jensen, Alfred Jeremias şi Stephen Langdon. O analiză a lucrărilor lor va dezvălui următoarele concluzii privind identitatea marelui zeu din Mesopotamia: An, cel mai vechi şi mai înalt dintre zeii sumero-babilonieni, a cărui vârstă primordială era „anul abundenţei”, îl reprezenta pe Saturn, potrivit lui Jensen.[103] Acelaşi verdict este menţinut tacit de Jeremias şi Langdon, care identifică marele zeu Ninurta atât cu planeta Saturn, cât şi cu o formă a lui Ann.[104] Păstorul Tammuz era, de asemenea, Saturn, potrivit lui Jeremias.[105] Şi se poate adăuga faptul binecunoscut că Enki sumerian (Ea babilonian, Oannes al lui Berossus) a ajuns să fie tradus Kronos (Saturn) de către greci.[106]

Identitatea regelui-creator cu planeta Saturn pare să apară în întreaga lume antică. **El** canaanitul (şi ebraicul) — care corespundea îndeaproape cu **An** sumero-babilonianul — era Saturn.[107] Manu hindus, regele lumii, era Satyavratta, planeta Saturn.[108] Collitz ne spune că Yima, transcrierea iraniană a lui Yama hindus, zeul Epocii de Aur, denota de asemenea Saturn.[109] Zoroastrienii îl cunoşteau pe Saturn ca fiind Zurvan, cel care susţine cerul, „Regele şi Domnul Domniei Lungi”.[110] Huang-ti chinez, fondatorul mitic al religiei taoiste, „este recunoscut ca fiind Saturn”.[111] Chiar şi tahitienii spun despre Fetu-tea, planeta Saturn, că „era Regele”.[112]

În gândirea clasică, Saturn este stadiul primordial, „sămânţa” din care a luat naştere Cosmosul; mintea sau cauza care a dat naştere creaţiei originale; sursa universală a apei, fertilităţii şi vegetaţiei; şi tatăl Timp, regulatorul ciclului cosmic.[113]

Saturn a fost cel care, înainte de a se retrage în tărâmul subteran, a locuit pe pământ, stabilindu-şi domnia asupra întregii lumi. Un fragment orfic declară: „Orfeu ne aminteşte că Saturn a locuit în mod deschis pe pământ şi printre oameni”.[114] Astfel, înainte de domnia lui Zeus, „Kronos [Saturn] a domnit pe acest pământ”, scrie Dionisie din Halicarnassus.[115]

Saturn era Adamul cosmic, care a dat naştere unei companii de zeităţi secundare ca membre ale sale. În vechiul oraş sumerian Lagash, preoţii îl considerau pe Saturn (Ningirsu sau Ninurta) „omul a cărui statură umplea **an-ki**”, întregul Cosmos.[116]

Hildegard Lewy observă că adoratorii sumero-babilonieni ai planetei Saturn „îşi concepeau zeul ca întruchiparea întregului univers, diversele fenomene astrale şi naturale divinizate fiind

---

101 Hildegard şi Julius Lewy, „Originea săptămânii şi cel mai vechi calendar vest-asiatic”.
102 Faber op cit.. Vol. II, 235; Klibansky, Panofsky, şi Saxl, *Saturn and Melancholy*, 152.
103 *Die Kosmologie der Babylonier*, 136-37.
104 Langdon, op. cit., 55; Jerniias, *Handbuch*, 137,278.
105 *Handbuch*, 92, 137.
106 O'Neill, *The Night of the Gods*, 77.
107 Patai, *The Hebrew Goddess*, 32-33; Faber, op. cit., 223.
108 Faber, op. cit., 491; Grimm, *Teutonic Mythology*, 248-49n.
109 "*Konig Y ima and Saturn*", 95aff.
110 O'Neill, op. cit., 778-79.
111 De Santillana şi von Dechend, op. cit., 129.
112 Makemson, *The Morning Star Rises*, 41ff.
113 Collitz, op. cit., 102; Faber, op. cit., 167; O'Neill, op. cit., 778.
114 Citat în de Santillana şi von Dechend, op. cit., 222.
115 Ibid.
116 Campbell, *Occidental Mythology*, 118. Semnificaţia lui **an-ki**, tradus de obicei prin „cer şi pământ”, are sensul literal "sus şi jos", sugerând o paralelă notabilă cu cercul egiptean **pet-ta**. Şi la fel cum zeiţa egipteană Nut formează "cercul de sus şi de jos", la fel zeiţa sumeriană Inanna "cuprinde an-ki".

imaginate ca membre ale acestui corp divin şi, prin urmare, ca executori ai unei voinţe unice". „Ideea călăuzitoare... [era] credinţa în existenţa unui singur zeu mare".[117]

Pentru a păstra „principiul strict monoteist", notează Lewy, preoţii au compus acest imn dedicat lui Saturn (Ninurta):

> *O, Doamne, chipul Tău este cerul...*
> *Cei doi ochi ai Tăi, o, Doamne, sunt zeii Enlil şi Ninlil.*
> *Pleoapele celor doi ochi ai Tăi sunt Gula (şi) Belit-ili.*
> *Albul celor doi ochi ai tăi, o, Doamne, sunt zeii gemeni Sin şi Nergal.*
> *Genele celor doi ochi ai tăi sunt strălucirea zeului Soare...*
> *Bărbia ta, o, Doamne, este astralul Istar*
> *Zeii Anum şi Antum sunt cele două buze ale tale.*
> *Limba ta este zeul Pabilsag...*[118]

Deşi limbajul se referă la imagistica evoluată ulterior a Omului Cerului, nu lasă niciun dubiu că doctrina arhaică concepea corpul lui Saturn ca fiind întregul Cosmos. *Legendarul gigant cosmic îşi are originea în amintirile mitice ale formei atotcuprinzătoare a lui Saturn*.

În mitul zoroastrian, acest gigant ceresc este Zurvan, cunoscut în general ca Saturn. Tradiţiile mistice îl definesc pe Zurvan drept „primul principiu" şi „sămânţa originală". El este, scrie Zaehner, "tatăl Cosmosului. Din sămânţa sa provine întregul Cosmos material..."[119] În timpul creaţiei, Zurvan a furnizat sau a emis "materia originală neformată" din care a fost produsă roata Cosmosului. Ideea este exact cea a „materiei primordiale" egiptene sau a *prima materia* a alchimistului, adică Adam, Omul Primordial.

Cosmosul creat, spun textele zoroastriene, a luat forma unui gigant imens numit Spihr, care adăpostea elementele focului, vântului, apei şi pământului. Spihr era „Primul Corp", „corpul lui Zurvan al Domniei Lungi".[120] „Ca zeu al cărui corp este firmamentul, el este macrocosmosul [Cosmosul în ansamblu] corespunzător omului, microcosmosul [Cosmosul în miniatură]", observă Zaehner. Astfel, Zurvan a ajuns să fie considerat „prototipul omului", dobândind în cele din urmă forma umană ca primul strămoş — „originea rasei umane".[121]

Identitatea lui Saturn ca Omul Cerului şi primul strămoş apare din nou şi din nou în gnosticism, în alchimie şi în tradiţiile Cabalei. „Ca primul om", observă Jung, „Adam este *Homo maximus*, *Anthropos* [Omul prin excelenţă] din care a apărut macrocosmosul, sau care este macrocosmosul. El nu este doar *prima materia*, ci şi un suflet universal, care este şi sufletul tuturor oamenilor".[122] Saturn, adaugă Jung, este un sinonim pentru Adam şi *prima materia*. Planeta este Omul Filosofic sau Omul Original – „Omul binecuvântat din înalturi, arh-omul Adamas".[123]

În *Marele Papirus Magic al lui Pans*, Kronos/Saturn este „Domnul Lumii, *Primul Tată*".[124] Gândirea orfică îl identifică pe omul primordial Prometeu cu Saturn;[125] laponii vorbesc despre vechiul Waralden Olmay sau „Omul Lumii" — care „este acelaşi cu Saturn";[126] iar legenda nordică îl identifică pe Saturn cu Omul Cerului Kroder.[127]

Toate acestea înseamnă pur şi simplu că Cosmosul primordial semnifica iniţial membrele lui Saturn, un cerc de lumini secundare care se rotesc în compania planetei gigantice. Termenii traduşi în mod convenţional ca „Cosmos", „cer", „lume", „univers" sau „firmament" (ca în paragrafele

---

117 *Originea şi semnificaţia Magen Dawid"*, 356-57. [Subliniere adăugată].
118 Ibid. 354-56
119 Zaehner, op. cit., 222.
120 Ibid. 112.
121 Ibid., 112-113, 136
122 Jung, op. cit., 409.
123 Ibidem, 409, 493, 335; de asemenea Jung, *Aion*, 197, 208.
124 De Santillana şi von Dechend, op. cit., 147. [Subliniere adăugată].
125 *Orphic Hymns*, no. 13.
126 De Santillana and von Deehend, op. cit., 130.
127 Schwabe, op. cit, 8.

anterioare) denotau ordinea celestă primitivă a cărei rege era Saturn şi care s-a prăbuşit odată cu căderea lui Saturn.

Mitul lui Saturn reconstruit

Din dovezile anterioare reiese un portret distinctiv al lui Saturn. În cea mai veche epocă amintită de antici, planeta – sau proto-planeta – a ieşit din marea cosmică pentru a stabili dominaţia asupra Cosmosului primitiv. Zeul-planetă a domnit ca lumină solitară, centrală, venerat ca zeul Unu – singurul zeu la început.

Epoca lui Saturn a lăsat o amintire atât de puternică încât generaţiile următoare l-au considerat pe zeu drept Monarhul Universal, primul şi idealul rege, în timpul domniei căruia a avut loc saltul preistoric de la barbarism la civilizaţie. De-a lungul erei armoniei cosmice a lui Saturn, niciun fel de vicisitudini sezoniere nu ameninţau oamenii cu foamea sau înfometarea, iar oamenii nu sufereau nici de muncă, nici de război.

În „creaţie”, Saturn, Sămânţa primară, a expulzat materia aprinsă („materia primitivă”), care s-a solidificat într-un cerc de lumini mai mici (Cosmosul). Miturile descriu această naştere răsunătoare a zeilor secundari ca „vorbirea” lui Saturn: Saturn era *Cuvântul* sau *vocea* cerului.

Strămoşii îl considerau pe Saturn drept inteligenţa vizibilă care a creat Cosmosul ca pe propriul său corp şi care îi reglează revoluţiile. Astfel, planeta a fost denumită Omul Cerului, o fiinţă care a fost în cele din urmă amintită ca prototipul rasei umane – primul strămoş.

Când Saturn a părăsit lumea, Epoca de Aur s-a sfârşit în mod catastrofal. Aceasta este povestea universală a zeului muribund, a „primului rege” răsturnat sau a „primului om” căzut. Fie că a fost trădat de o forţă întunecată, fie că a fost pedepsit pentru că a comis păcatul interzis, fie că a fost afectat de bătrâneţe şi de oboseala omenirii, rezultatul este acelaşi: o corupţie a naturii şi o înrăutăţire progresivă a condiţiei umane. Povestea este prima – şi s-ar putea spune aproape singura – temă a tragediei şi dramei în antichitate: Epoca de Aur a lui Saturn a ajuns la un sfârşit brusc şi catastrofal, cauzat sau însoţit de căderea marelui zeu.

Faptul că îndepărtata planetă Saturn ar trebui să se profileze în centrul riturilor antice este un fapt pe care înţelepciunea convenţională nu îl poate explica cu uşurinţă. Căutăm în zadar orice caracteristică a lui Saturn, planeta actuală, care ar putea explica existenţa lui Saturn, zeul primitiv. Ar fi putut actualul punct luminos să provoace amintirea antică a unui creator care stătea singur în adâncuri? Sau să producă legenda universală a primului rege şi a epocii pierdute a abundenţei? Sau să inspire mitul Omului Cerului?

Dacă, aşa cum se crede aproape universal, cerurile nu au suferit schimbări majore în timpuri astronomice recente, atunci mitul – oricât de meticulos ar fi fost dezvoltat – nu poate fi decât o invenţie, produsă prin cea mai pură ignorare a observaţiilor şi experienţelor reale. Nu cer cititorului să ignore această posibilitate şi sunt pe deplin conştient că pentru mulţi mitologi mitul şi fantezia sunt sinonime. Deoarece argumentul acestei cărţi se bazează pe coerenţa mitului lui Saturn în ansamblu şi deoarece multe detalii rămân de acoperit, vă îndemn doar să fiţi dispuşi să luaţi în considerare dovezile în întregime. Oricare ar fi adevăratele origini ale mitului, acesta a constituit pentru antici o viziune convingătoare – o viziune care merită studiată cu atenţie de către toţi studenţii de istorie, religie şi mitologie.

III: Soarele polar

Istoria mitică a lui Saturn include două teme care nu numai că contrazic aspectul vizibil al planetei în prezent, dar par să batjocorească canoanele astronomiei moderne:

1. Saturn, nu sfera solară, era adevăratul zeu „soare” al ritualurilor antice.
2. Pe tot parcursul domniei lui Saturn, această planetă-soare a rămas fixată la polul nordic celest.

Aceste două teme, confirmate de mărturiile directe ale surselor antice, compun o memorie globală: la început, Saturn nu se mişca pe orbita sa îndepărtată actuală, ci domnea ca soare central în jurul căruia se învârteau vizibil celelalte corpuri cereşti. Omul primitiv ne-a lăsat dovezi ale acestei tradiţii mult prea numeroase pentru a fi cuprinse în întregime în acest volum. Vă ofer mai jos un rezumat al principalelor surse.

Soarele și Saturn

Miturile şi riturile îl celebrează pe Saturn ca soare primordial.

Astăzi, puţini mitologi care privesc înapoi, peste câteva milenii, la începuturile religiei astrale, văd altceva decât venerarea soarelui răsărit şi apus, a globului solar. Această preocupare pentru globul solar este evidentă în sondajele populare: „Preeminenţa Soarelui, ca izvor al vieţii şi al bunăstării omului”, scrie W. C. Olcott, „trebuie să-l fi făcut, la o dată aproape contemporană cu naşterea rasei, obiectul principal al cultului omului... Răsăritul soarelui a inspirat primele rugăciuni rostite de om, chemându-l la acte de devoţiune, îndemnându-l să ridice un altar şi să aprindă flăcări sacrificiale”. „În faţa altarului glorios al Soarelui, primii oameni s-au îngenuncheat şi şi-au ridicat vocile în laude şi rugăciuni, pe deplin convinşi că rugăciunile lor erau auzite şi ascultate.” [128]

Nu fără motiv, savanţii identifică zeul grec Helios, zeul asirian Shamash sau zeul egiptean Re cu globul solar. Se poate pune la îndoială faptul că Helios, care radiază lumină din frunte şi este călărit pe un car de foc, este soarele nostru? Faptul că Helios a devenit cuvântul grecesc pentru globul solar este incontestabil.

În Egipt, nenumărate imnuri adresate zeului Re îl slăvesc ca fiind puterea divină care deschide „ziua”.[129] „Stăpânii tuturor ţărilor... îl laudă pe Re când se ridică la începutul fiecărei zile.” Re este „marea Lumină care străluceşte în ceruri... Tu eşti glorios datorită splendorii tale...”[130] O astfel de imagistică pare să nu lase niciun dubiu asupra caracterului solar al zeului.

Totuşi, dacă analiza anterioară a marelui părinte este corectă. Re (sau Atum) nu este globul solar, ci planeta Saturn. Epoca de aur a lui Re a fost epoca lui An, Yama sau Kronos. Astfel, este interesant un *ostrakon* egiptean (secolul I î.Hr.) citat de Franz Boll: *ostrakon*-ul identifică planeta Saturn ca fiind marele zeu Re.[131]

Luată separat, această identificare ar putea părea doar o anomalie foarte târzie, lipsită de orice tradiţie solidă. Dar mulţi cercetători observă că printre greci şi latini exista o confuzie misterioasă între „soare” (grecescul *helios*, latinescul *sol*) şi planeta cea mai îndepărtată. Astfel,

128 Olcott, *Myths of the Sun*, 141-42.
129 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 627.
130 Ibid. 76
131 Boll, "Kronos-Helios," 343, R8.

expresia „steaua lui Helios” sau „steaua lui Sol” era aplicată lui Saturn.[132] Deşi Kronos grecesc era Saturn latin, Nonnus dă Kronos ca nume arab al „soarelui”. Hyginus, în enumerarea planetelor, numeşte mai întâi Jupiter, apoi planeta „a lui Sol, alţii spun a lui Saturn”.[133] De ce planeta cea mai îndepărtată de soare era numită atât „soare”, cât şi „Saturn”?

În ceea ce priveşte confuzia dintre soare şi Saturn în rândul scriitorilor clasici, a fost oferită o explicaţie simplă: numele grecesc Helios seamănă atât de mult cu transliterarea greacă a numelui fenician El, încât autorii clasici au confundat cei doi zei; întrucât El este Kronos în greacă — şi este tradus astfel de Philo — Kronos/Saturn a ajuns să fie confundat cu Helios, soarele.[134] Cu toate acestea, după cum a observat Boll, identificarea este mai răspândită decât se recunoaşte în general şi este mult mai mult decât o neînţelegere a numelor.[135] „Confuzia” este, de asemenea, mult mai veche decât Filon, care a trăit în primul secol al erei creştine. În *Epinomis* al lui Platon (care a trăit în secolele al V-lea şi al IV-lea î.Hr.), există o enumerare a planetelor, care, aşa cum este tradusă în mod obişnuit, implică această afirmaţie ne surprinzătoare: „Rămân, aşadar, trei stele (planete), dintre care una este preeminentă printre ele pentru lentoarea sa, iar unii o numesc după Kronos”.[136] Cu toate acestea, textul original nu este Kronos, ci Helios[137] — ceea ce înseamnă că Platon (sau elevul său Filip din Opus, căruia unii îi atribuie autoritatea *Epinomis*) a dat numele Helios lui Saturn. Dar copiştii, care nu puteau crede că Helios era altceva decât soarele, au „corectat” textul în „Kronos”. Mai mult, scrie Boll, această practică de „corectare” a numelui Helios în Kronos nu era neobişnuită printre copiştii ulteriori.[138] Iniţial, concluzionează Boll, Helios şi Saturn erau „unul şi acelaşi zeu”.[139]

Echivalarea dintre soare şi Saturn este foarte veche, având rădăcini în astronomia sumero-babiloniană. Despre adoratorii de stele babilonieni, cronicarul Diodorus scrie: „Celui pe care noi îl numim Saturn îi dau un nume special, „Steaua Soarelui”.[140] Printre babilonieni, zeul „soarelui” prin excelenţă era Shamash, „lumina zeilor”, pe care savanţii îl identifică în mod uniform cu sfera solară. Dar M. Jastrow, într-un articol intitulat „Soarele şi Saturn”, relatează că în textele astronomice babiloniene identificarea lui Shamash cu Saturn este fără echivoc: „planeta Saturn este Shamash”, declară ei cu îndrăzneală. [141]

În sprijinul acestei identităţi, Jastrow menţionează numeroase exemple care implică „aplicarea interschimbabilă a termenului „Samas” fie la marele glob al zilei, fie la planeta Saturn”.[142]

Echivalenţa aparentă dintre Saturn şi „soare” datează din vremea sumerienilor, aşa cum reiese din aspectul dual al zeului creator Ninurta. Langdon îl consideră pe Ninurta atât soare, cât şi Saturn: „... *zeul soarelui* Ninurta ... în epopeea sumeriană originală a creaţiei, a învins dragonul

---

132 Bouché-Leclerq, *L'Astrologie Grecque*, 93, note 2.

133 Hyginus, *Poetica astronomica* II, 42.

134 Această explicaţie este acceptată provizoriu de Bouche-Leclerq, op. cit., 93, nota 2.

135 „De atunci, însă, a devenit complet clar şi, probabil, şi general admis că echivalarea lui Kronos, zeul planetei Saturn, cu zeul soarelui este cu mult înaintea oricărei posibile neînţelegeri greceşti: este o piesă veche a credinţei babiloniene în stele, atestată cu deplină certitudine de inscripţiile cuneiforme...” Boll, op. cit. 343.

136 Platon, *Epinomis*, 987c.

137 Ibid.

138 "De atunci am observat aceeaşi variantă în alte câteva locuri: în Ptolem. Tetrab, p. 67, 8 cele două ediţii vechi scriu Kronon în timp ce cea mai bună Hs. V (Vatic. 1038) are *hlion*; în Rhetorios in Catal, codd. astrol. VII 203, 9 Hs. R V scrie Kronon, în T hlion: aici, ca şi la Ptolemeu, este vorba de planeta Saturn; mai izbitoare şi probabil greu originală este aceeaşi variantă în Pinaxul lui Kebes, unde mâna a III-a a Cod. C (anul XV) şi Hs. Meibojms de pe margine înlocuiesc de două ori (p. 1, 1.2, 7 Pr.) numele (Kronon) zeului căruia îi este dedicat templul cu acel pinax de 'Hlion". Op. cit., 344.

139 „Totuşi, acest lucru este cert: potrivit unei concepţii adesea atestate de babilonieni şi sirieni, Kronos şi Helios sunt una şi aceeaşi divinitate, care s-a manifestat în cele două stele cele mai puternice ale zilei şi ale nopţii.” Ibidem, 345-46. Trebuie subliniat, totuşi, că distincţia propusă între soarele de zi şi cel de noapte este inutilă. Există un singur soare primitiv: Kronos-Helios.

140 Diodorus II. 30-33.

141 Jastrow, "Sun and Satum ", 163-78.

142 Ibid., 171

haosului şi a fondat oraşe ... În religia sumero-babiloniană, el este zeul războiului şi planeta Saturn".[143]

Nu este greu de înţeles de ce Ninurta, sau Ningirsu, deşi identificat cu planeta Saturn în textele astronomice, a ajuns să fie confundat cu sfera solară. „Ningirsu, venind din Eridu, s-a ridicat într-o splendoare copleşitoare. În ţară a venit ziua."[144] Saturn, ca Ningirsu, este „zeul care transformă întunericul în lumină".[145] Preoţii din Lagash îl invocă ca „Rege, Furtună, a cărui splendoare este eroică".[146] Această calitate neaşteptată a planetei l-a determinat pe Jensen să desemneze Saturn ca simbol al „soarelui răsărit" sau „soarelui la orizont", deşi nu a oferit nicio explicaţie pentru legătura propusă.[147]

Aspectul solar al lui Saturn prevalează de la cele mai vechi timpuri ale astronomiei până la misticismul medieval şi astrologia. „Saturn, cu razele sale, emite puteri transcendente care pătrund în fiecare parte a lumii", scria un astrolog arab din secolul al X-lea.[148] Când alchimiştii, moştenitori ai învăţăturilor antice, vorbeau despre Saturn ca fiind „cel mai bun soare",[149] este puţin probabil ca ei înşişi să fi ştiut ce să facă cu această idee. Dar faptul că tradiţia a fost transmisă din antichitatea îndepărtată este atât incontestabil, cât şi crucial.

Afirmând că marele tată Saturn, care domnea peste epoca pierdută, era „soarele" primordial, nu sugerez că soarele nostru era absent, ci mai degrabă că pur şi simplu nu îi preocupa pe antici. Pentru a evita confuzia în această privinţă, trebuie să indic aici o concluzie pentru care intenţionez să citez dovezi suplimentare într-o secţiune ulterioară.

Ziua şi noaptea

Cercetătorii care observă identificarea soarelui antic cu planeta Saturn vorbesc de obicei despre Saturn ca despre un „soare nocturn" sau „al doilea soare" mitic.[150] Dar, în realitate, Saturn era pur şi simplu zeul soarelui, deoarece corpul pe care îl numim astăzi „soare" nu era subiectul riturilor timpurii.

Problema este de a discerne semnificaţia originală a „zilei" şi a „nopţii". Multe imnuri dedicate lui Shamash şi Re – celebrii zei ai soarelui din Mesopotamia şi Egipt – descriu apariţia acestor zei la începutul zilei rituale, iar terminologia pare adesea să semnifice răsăritul soarelui. Unul dintre capitolele din *Cartea morţilor*, de exemplu, se intitulează „Capitolul apariţiei în timpul zilei"[151]. Oare nu se referă acesta la răsăritul soarelui în est?

Este posibilă o interpretare cu totul diferită. Dovezi considerabile sugerează că, pentru antici, ziua începea cu ceea ce omul modern numeşte „noapte" – adică odată cu apusul soarelui. Este larg recunoscut faptul că ziua egipteană începea odată cu apusul soarelui.[152] Acelaşi lucru este

---

143 *Mitologie semitică*, 55. [Subliniere adăugată.]

144 Albright, "*The Mouth of the Rivers*" 165.

145 Jastrow, *The Religion of Babylonia and Assyria*, 57.

146 Hildegard Le\vy, "Origin and Significance of the Magen Dawîd," 335.

147 *Die Kosmologie der Babylonier*, 115-116, 136ff.

148 Klibansky, Panofsky, şi Saxl, *Saturn and Melancholy*, 129.

149 Schwabe, *Archetyp und Tierkreis*, 492.

150 Aceasta este, de exemplu, opinia lui Boll şi Jastrow, în notele citate mai sus.

151 Cap. II

152 E. Neumann, de exemplu, vorbeşte despre un ritual presolar în care "socotirea timpului începe şi se termină cu lăsarea serii. Chiar şi în Egvpt, seara este momentul naşterii", iar dimineaţa, când lumea luminoasă a stelelor dispare, este un moment al morţii, în care cerul diurn devorează copiii nopţii. Această concepţie, care era universală la începuturile omenirii, devine inteligibilă dacă ne eliberăm de corelaţia zi-soare". *Marea Mamă*, 26.E. Una dintre multele particularităţi ale zeului-soare egiptean este că el nu numai că aduce ziua, dar străluceşte şi „noaptea". *Cartea Morţilor* spune: „Eu sunt acel zeu Re care străluceşte în noapte". Pentru „tatăl zeilor", egiptenii cântau: „... tu luminezi locuinţa nopţii..." Re Harmachis, în inscripţiile templului Dendera apare ca „Horus cel strălucitor, raza de lumină în noapte". Budge, op. cit. capitolul CXXXI; Jung, *Symbols of Transformation*, 269; Brugsch, *Viesaurus Inscriptionum Agyptiacarum*, 16. În această privinţă, nu putem să nu remarcăm numărul zeilor antici pe care cercetătorii obişnuiesc să îi considere „sori de noapte". Egiptul este un bun exemplu. Zeul popular Osiris este aproape întotdeauna numit un soare al nopţii, la fel ca Ptah Seker. Budge, op. cit, 7n, urmează o practică bine stabilită atunci când îl desemnează pe Atum „o formă a lui Re şi tipul soarelui de noapte". Aceeaşi denumire este dată sumero-babilonianului Tammuz, hindusului Varuna şi Yama, iranianului Yima şi grecului Dionysos, pentru

valabil şi pentru zilele babiloniene şi semitice occidentale.[153] Atenienii calculau durata unei zile de la apusul soarelui până la apusul soarelui, iar acest obicei pare să fi prevalat în rândul popoarelor din nordul Europei. [154]

Acest obicei răspândit ridică o problemă specială pentru mitologia solară. Dacă, iniţial, ziua începea odată cu dispariţia globului solar şi apariţia altor corpuri cereşti, cine este marele zeu care străluceşte la începutul acestei zile? Răspunsul explicit vine din textele sumeriene care îl identifică pe Saturn ca zeul „zorilor". Saturn „a apărut într-o splendoare copleşitoare. În ţară a venit ziua".[155] Acest lucru nu echivalează (aşa cum a propus Jensen) Saturn cu „soarele [globul solar] la orizont". Înseamnă că apariţia lui Saturn a inaugurat ziua arhaică, care începea la apusul soarelui. Atâta timp cât sfera solară era vizibilă, globul aprins al lui Saturn rămânea subjugat, incapabil să concureze cu lumina pură a corpului anterior. Dar odată ce sfera solară a apus sub orizont, Saturn şi cercul său de lumini secundare au căpătat o strălucire terifiantă.

Prin urmare, în termeni arhaici, Saturn era marele zeu al „zilei", nu „soarele nopţii", aşa cum propun de obicei cercetătorii. Dar, evident, schimbarea eventuală a „răsăritului zilei" de la apusul solar la răsăritul solar nu putea decât să creeze o confuzie generalizată între zi şi noapte, dimineaţă şi seară. Despre această distincţie în rândul egiptenilor, Budge scrie: „Într-o perioadă foarte timpurie, însă, diferenţa dintre cerul zilei şi cerul nopţii a fost uitată."[156] În circumstanţe normale, ar fi posibil să se uite această distincţie?

Dacă există confuzie, aceasta se datorează faptului că ordinea celestă radical diferită separă epoca actuală de cea anterioară. Soarele primitiv era zeul solitar al adâncurilor, singurul zeu al monoteismului arhaic, planeta Saturn. Abia într-o epocă ulterioară Saturn a ajuns să fie confundat cu sfera solară.

Există, de fapt, o diferenţă decisivă între zeul primitiv şi corpul pe care îl numim astăzi soare: spre deosebire de orbita solară care răsare şi apune, zeul soarelui original nu s-a mişcat niciodată.

Saturn şi polul

În ritualurile antice, Saturn apare ca soarele staţionar sau focul central la polul nordic celest.

Când Saturn domnea peste lume, casa lui era vârful axei lumii: toate tradiţiile majore ale marelui tată sunt de acord cu acest punct. Chiar şi astăzi, în sărbătoarea Crăciunului, trăim sub influenţa polară a lui Saturn. După cum observă Manly P. Hall, „Saturn, *bătrânul care trăieşte la polul nord* şi aduce copiilor adesea o ramură de conifer (bradul de Crăciun), este cunoscut micuţilor sub numele de Moş Crăciun".[157]

Moş Crăciun, care coboară în fiecare an din casa sa polară pentru a împărţi cadouri în întreaga lume, este un ecou înăbuşit al Monarhului Universal, al lui Osiris, Yama sau Kronos primordial, care răspândeşte noroc miraculos. Locuinţa sa polară, care ar putea părea un aspect ezoteric al poveştii, este de fapt un ingredient antic şi central. Saturn, „cel mai bun soare" şi rege al lumii, domnea din zenitul polar. Dar, în timp ce tradiţia populară îl situează pe Moş Crăciun la polul geografic, tradiţiile mai vechi îl plasează pe prototipul său, Monarhul Universal, la polul celest, pivotul cerurilor învârtitoare.

---

a numi câteva dintre numeroasele exemple. În viziunea convenţională, Saturn, din motive care rămân nespecificate, este reprezentantul planetar al soarelui de noapte.

153 Cu privire la prioritatea iniţială a nopţii la evrei şi arabi, a se vedea Ignaz Goldziher, *Mythology Among the Hebrews*, 62-74. În Babilonia, „mai târziu", „socoteala timpului a fost modificată până la punctul în care ziua începe cu răsăritul soarelui, în loc să înceapă cu apropierea nopţii". Jastrow, *The Religion of Babylonia and Assyria*, 78.

154 Faber, *The Origins of Pagan Idolatry*, Vol. I, 236-37.

155 Albright, op. cit., 165-66.

156 Budge, *The Gods of the Egyptians*, Vol.II, 102.

157 *An Encyclopedic Outline of Masonic, Hermetic, Qabalistic and Rosicrucian Symbolic Philosophy*, LXXIX. [Subliniere adăugată].

Casa marelui tată este centrul cosmic – „inima”, „mijlocul” sau „buricul” cerului. Pe măsură ce Pământul se roteşte în jurul axei sale, stelele nordice se învârt în jurul unui punct fix. În timp ce majoritatea stelelor răsar şi apun ca soarele şi luna, stelele circumpolare – cele care descriu cercuri neîntrerupte în jurul unui centru comun – nu coboară niciodată sub orizont. Axa invizibilă a rotației Pământului duce direct la acel punct central – polul celest – în jurul căruia se învârt cerurile. Întreaga lume antică considera centrul polar ca fiind „locul de mijloc”, „locul de odihnă” sau „regiunea neclintită” ocupată de Monarhul Universal.

Unul dintre primii scriitori care a recunoscut polul ca fiind domeniul special al marelui zeu a fost W. F. Warren, care a scris în *Paradise Found* (publicată în 1885): „Religiile tuturor națiunilor antice... asociază lăcaşul Dumnezeului suprem cu Polul Nord, centrul cerului; sau cu spațiul celest care îl înconjoară imediat. [Cu toate acestea], niciun scriitor de teologie comparată nu a scos la iveală faptele care să susțină această afirmație”.

În anii următori, o serie de cercetători, fiecare concentrându-se pe diferite dovezi, au ajuns la aceeaşi concluzie. Controversatul şi imprevizibilul Gerald Massey, în două lucrări ample (*The Natural Genesis* şi *Ancient Egypt*), a susținut că religia şi mitologia unui zeu polar au fost formulate pentru prima dată de preoții-astronomi din Egiptul antic şi s-au răspândit din Egipt în restul lumii. Într-o analiză generală a limbajului, simbolismului şi mitologiei antice, John O'Neill (*The Night of the Gods*) a insistat că cea mai veche religie a omenirii se concentra pe un zeu al polului celest.

Zelia Nuttall, în *Fundamental Principles of Old and New World Civilizations*, a întreprins o analiză extinsă a astronomiei mexicane antice, concluzionând că zeul suprem era polar. De la Mexic, ea a trecut la alte civilizații, găsind acelaşi rol neaşteptat al unui zeu polar.

Concluziile surprinzătoare ale cercetătorilor de mai sus au fost întărite de lucrările ulterioare ale altora, printre care Uno Holmberg (*Der Baum des Lebens/Pomul vieții*), care a documentat preeminența zeului polar în ritualul popoarelor altaice şi vecine, sugerând origini antice în cosmologiile hinduse şi mesopotamiene;[158] Leopold de Saussure (*Les Origines de l’Astronomic Chinoise*), care a arătat că religia şi astronomia chineză primitivă onorează polul celest ca fiind casa zeului suprem; Rene Guenon (*Le Roi du Monde* şi *Le Symbolisme de la Croix*), care a căutat să contureze o doctrină universală centrată pe zeii polari şi principiile omului antic.

Faptul că aceştia şi alți cercetători, fiecare pornind pe o cale diferită, au ajuns cam la aceeaşi concluzie cu privire la un zeu polar suprem al antichității ar fi trebuit să fie suficient pentru a provoca o reevaluare a unor presupuneri vechi. Este posibil ca, aşa cum susțineau acești autori, vrăjitorii stelelor din antichitate să fi acordat mai multă atenție unui zeu al polului decât globului solar? În loc să răspundă la întrebare, mitologii solari au ignorat-o cu diplomație, lăsându-i astfel pe cercetătorii de mai sus într-o obscuritate nemeritată.

Doresc să redeschid întrebarea, dar să o abordez dintr-o perspectivă diferită. Majoritatea scriitorilor menționați mai sus aveau o credință comună - deşi tacită - în regularitatea neîncetată a sistemului solar, încercând să explice zeul polar în termeni strict familiari: centrul cerului nostru în rotație este polul ceresc; marele zeu al centrului şi al vârfului trebuie să fi fost steaua cea mai apropiată de acest pivot cosmic.

Dar, după cum s-a observat în paginile anterioare, marele tată nu era o simplă „stea”; el era planeta Saturn, amintită ca lumina preeminentă a cerurilor. Mai mult, mitul lui Saturn afirmă că planeta-zeu locuia la polul celest![159]

În mitologia şi astronomia multor țări, legătura lui Saturn cu polul este directă şi neechivocă. Astronomii chinezi au desemnat polul celest drept „Pivotul”, identificând „Genul Pivotului” cu planeta Saturn.[160] Se credea că Saturn avea sediul la pol, relatează G. Schlegel.[161] Această imagine ciudată şi inexplicabilă a lui Saturn a atras atenția lui de Saussure (unul dintre cei mai importanți

158 Vezi Uno Holmberg, *Die Religiösen Vorstellungen der Altaischen Völker*, 37.
159 Citat în Faber, *A Dissertation on the Cabiri*, Vol. I,134.
160 Schlegel, *L'Uranographi e Chinoise*, 630-31.
161 Ibid., 631

experţi în astronomia chineză), care a adăugat un fapt surprinzător: Kevan-ul iranian, planeta Saturn, ocupă şi el centrul polar. [162]

Dar tema este mai veche decât tradiţia chineză sau iraniană, deoarece îşi găseşte prima expresie în **An** (Anu) sumero-babilonian, zeul suprem, recunoscut ca fiind planeta Saturn. În fiecare seară, la Erech, preoţii priveau spre polul celest, începându-şi rugăciunea cu cuvintele: *„O stea a lui Anu, prinţ al cerurilor*”.[163]

Saturn domnea de la vârful axei lumii.[164] Trebuie să menţionez, totuşi, că nu sunt primul care observă acest principiu general. O carte recentă a lui Giorgio de Santillana şi Hertha von Dechend, intitulată *Hamlet's Mill*, oferă concluzia revoluţionară că, potrivit unei doctrine antice, Saturn ocupa polul celest.

Dar autorii, menţinând un ataşament necondiţionat faţă de premisa uniformistă, exclud din start orice schimbări extraordinare în sistemul solar. În schimb, ei vorbesc despre staţia polară a lui Saturn ca despre o „figură de stil” sau o alegorie astrală a cărei semnificaţie rămâne de descifrat.

„Ce legătură are Saturn, planeta îndepărtată, cu Polul?”, se întreabă ei. ... Nu este în conformitate cu astronomia modernă să se stabilească vreo legătură între planete şi Steaua Polară sau cu orice altă stea care se află, de fapt, în afara razei de acţiune a membrilor sistemului zodiacal. Cu toate acestea, astfel de figuri de stil erau o parte esenţială a limbajului tehnic al astrologiei arhaice, iar experţii în culturile antice care nu puteau înţelege astfel de expresii au rămas neputincioşi în faţa teoriei.”[165]

Dacă s-ar putea găsi, în ordinea actuală a cerurilor, o posibilă inspiraţie pentru tradiţia răspândită a staţiei polare a lui Saturn, atunci istoricii şi mitologii, care operează pe principii uniformiste, ar avea ceva concret cu care să lucreze. Dar epoca primordială, aşa cum este definită de relatările universale, se află în contrast radical cu propria noastră eră. Nu se poate explica legătura antică a lui Saturn cu polul prin referire la aranjamentele actuale ale planetelor, la fel cum nu se poate explica, în cadrul uniformist, imaginea lui Saturn ca Monarh Universal, Omul Cerului sau soarele primitiv. Cu toate acestea, rămâne faptul că, în întreaga lume antică, aceste imagini ale lui Saturn constituiau o amintire omniprezentă pe care multe secole de evoluţie culturală nu au putut-o şterge.

Mişcătorul nemişcat

În secolul al VI-lea î.Hr. Xenophanes din Colophon a oferit această definiţie a adevăratului zeu:

"Există un singur Dumnezeu, cel mai mare dintre zei şi oameni, care nu seamănă cu muritorii nici în formă, nici în gândire ..... *rămâne mereu în acelaşi loc, nemişcat, şi nu i se cuvine să rătăcească încoace şi încolo*".[166]

O paralelă remarcabilă apare în Upanişadele hinduse:

> *Există o singură Fiinţă care există,*
> *nemişcată, dar care se mişcă mai repede decât mintea;*
> *care depăşeşte cu mult simţurile, deşi ca zei*
> *se străduiesc să ajungă la el, care, el însuşi în repaus.*
> *Transcende zborul cel mai rapid al altor fiinţe.*
> *Care, precum aerul, susţine toate acţiunile vitale.*

---

162 De Saussure, „*Le Système Cosmologique Sino-Iranienne*” 235-97; „La Série Septénaire, Cosmologique et Planétaire” 333-70; a se vedea discuţia despre descoperirile lui de Saussure.

163 Langdon, op. cit., 94.

164 Cu privire la Anu ca conducător al polului ceresc, a se vedea şi Jensen, op. cit., 17-19.

165 Ibid., 136

166 Citat în Campbell, *Occidental Mythology*, 243. [Subliniere adăugată.]

El se mişcă, şi totuşi nu se mişcă. [167]

Aristotel a numit puterea supremă din ceruri „Mişcătorul nemişcat”, un termen care exprima succint caracterul paradoxal al zeului Unic: deşi rotea cerurile, el însuşi rămânea nemişcat. Conform tradiţiei generale, zeul stătea în centrul cosmic staţionar, conferind mişcare corpurilor cereşti care se învârteau în jurul lui.

Un fapt pe care interpretarea convenţională nu îl poate explica este că termenii pe care astronomii antici îi aplică polului celest sunt aplicaţi şi lui Saturn. Luaţi în considerare imaginea polului:

Sunt constant ca steaua nordică,
A cărei calitate fixă şi nemişcată,
Nu are egal în firmament.

Aşa a declarat Cezar al lui Shakespeare. [Sublinierea adăugată.] Cu multe secole înaintea lui Shakespeare, Hipparchus vorbea despre „o anumită stea care rămâne mereu în acelaşi loc. Şi această stea este pivotul Cosmosului”. Pentru chinezi, steaua polară este „steaua Pivotului”[168], pentru polinezieni este „Cea Imobilă”[169]. Pawnee o numesc „steaua care stă nemişcată”; această stea, spun ei, „este diferită de alte stele, pentru că nu se mişcă niciodată”[170]. Pentru hinduşi, steaua este Dhruva, „fermă”[171].

Să luăm acum în considerare imaginea planetei Saturn. În China, după cum s-a menţionat mai sus, Saturn stăpâneşte „Pivotul”. Ninurta sumero-babilonian – Saturn – este zeul „stelei stabile” şi al „odihnei”.[172] Enki, tot planeta Saturn, este „domnul nemişcat”.[173] Învăţăturile mitraice descriu planeta ca fiind omul cosmic Aion, zeul „odihnit”.[174] În descrierea lui Sanchuniathon despre zeul fenician El (Saturn), zeul „zbura în timp ce se odihnea şi se odihnea în zbor”. La această descriere, O'Neill răspunde: „Doar simbolismul Puterii Polare care învârte cerurile, dar se odihneşte mereu în centrul nemişcat”.[175]

Caracterul staţionar al lui Saturn este trăsătura cea mai neglijată de mitologii convenţionali. Motivul este că mitologii se aşteaptă ca imaginea zeului luminii primordiale să se potrivească cu orbita solară care răsare şi apune, în timp ce, de fapt, ritualurile şi miturile antice îl descriu pe zeu ca un soare central la zenitul polar.

Pentru mintea modernă, nimic nu ar putea fi mai puţin „ştiinţific” decât un soare polar. Cu toate acestea, soarele nemişcat este tradiţia antică, după cum observă E. A. S. Butterworth: „[Soarele primitiv] nu este soarele natural al cerului, deoarece nu răsare şi nu apune, ci se află, după cum se pare, mereu în zenit, deasupra buricului lumii. Există semne de ambiguitate între steaua polară şi soare”[176].

Dacă Butterworth are dreptate, avem o convergenţă a trei adevăruri vitale: Saturn era soarele primitiv; Saturn ocupa polul celest; soarele primitiv ocupa polul. Fiecare dintre aceste puncte contrazice înţelegerea modernă, dar fiecare găseşte confirmare în cercetările independente ale specialiştilor, dintre care niciunul nu pare să fi fost la curent cu lucrările celorlalţi. (Adică, de Santillana şi von Dechend, deşi documentează legătura lui Saturn cu polul, par să nu fie conştienţi de identitatea planetei ca soare; Jastrow şi Boll, deşi percep echivalenţa dintre Saturn şi soare,

---

167 Citat în O'Neill, *The Night of the Gods*, 737. [Subliniere adăugată].
168 Schlegel, op. cit, 631.
169 Makemson, *The Morning Star Rises*, 5.
170 Alexander, *North American Mythology*, 95.
171 Coomaraswamy and Nivedita, *Myths of the Hindus and Buddhists*, 378.
172 Langdon, *Sumerian Liturgical Texts*, 137.
173 Lenormant, *Origines de l'Histoire*, Vol. I, 393.
174 Schwabe, op. cit, 8,388.
175 Op. Cit., 748
176 *The Tree at the Navel of the Earth*, 124. [Subliniere adăugată].

ignoră staţia polară a lui Saturn; Butterworth, deşi recunoaşte soarele polar, nu observă că are de-a face cu planeta Saturn.)

Cu privire la tradiţia zeului polar sau a soarelui polar, numeroase tradiţii sunt de acord.

Egipt

Dacă există o ortodoxie printre egiptologi, aceasta este convingerea că marele zeu egiptean îşi are inspiraţia în soarele care răsare şi apune. Atum, Re, Osiris, Horus, Khepera şi practic toţi marii zei ai egiptenilor sunt explicaţi ca simboluri ale sferei solare — fie soarele zilei, fie soarele „în timpul călătoriei sale nocturne".

Deoarece conceptul egiptean de „soare" implică multe complexităţi care ar putea distrage atenţia de la prezenta anchetă generală, voi păstra multe detalii pentru a le trata în secţiunile următoare. Citez mai jos, totuşi, câteva dintre dovezile care indică poziţia polară a zeului suprem egiptean.

1. Nu există reprezentant mai bun al marelui tată egiptean decât puternicul Atum, pe care egiptologii îl consideră de obicei un zeu al soarelui care străluceşte noaptea. El este *alter ego*-ul recunoscut al soarelui primordial Re, fondatorul Epocii de Aur pierdute.
Textele sicriului spun:

> *Marele Zeu trăieşte,*
> *fixat în mijlocul cerului*
> *pe suportul său.* [177]

Referinţa este la Atum, pe care eminentul egiptolog R. T. Rundle Clark îl numeşte „*arbitrul destinului aşezat în vârful polului lumii*".[178]

Legenda creaţiei spune că, atunci când Atum a apărut singur la început, el stătea nemişcat în marea cosmică.[179] Epitetul său era „Inima fermă a cerului".[180] Pentru egipteni, afirmă Enel, „Atum era şeful sau centrul mişcării universului" la polul celest, deoarece egiptenii cunoşteau polul ca fiind „mijlocul" sau „inima" cerului — „punctul unic, nemişcat, în jurul căruia se desfăşura mişcarea stelelor".[181]

Clark ne spune că „polul celest este «acel loc» sau «marele oraş». Diversele denumiri arată cât de profund a impresionat imaginaţia egipteană. Dacă zeul este guvernatorul universului şi acesta se învârte în jurul unui ax, atunci zeul trebuie să prezideze axul".[182]

Clark este atât de sigur de staţia polară a marelui zeu încât scrie: „Niciun alt popor nu a fost atât de profund afectat de circuitul etern al stelelor în jurul unui punct din cerul nordic. Aici trebuie să se afle nodul universului, centrul de reglare".[183] (După cum vom vedea, Clark subestimează influenţa centrului polar în alte ţări.)

Atum era „Mişcătorul nemişcat" descris în textele egiptene cu multe secole înainte ca Aristotel să ofere fraza ca definiţie a puterii supreme. Hieroglifu egiptean pentru Atum este o sanie primitivă

care înseamnă „a se mişca". Zeului revoluţiilor cosmice, *Cartea Morţilor* îi proclamă „Slavă ţie, Tmu [Atum], Stăpân al Cerului, care dai mişcare tuturor lucrurilor."[184] Dar, în timp ce mişca

---

177 Clark, *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, 59.
178 Ibid., 41
179 Budge, *Gods*, Vol. I, 309.
180 Piankoff, *The Shrines of Tut-Ankh-Amon*, 36.
181 *Les Origines de la Genèse et l'Enseignement des Temples de l'Ancienne Egypte*, 20-21, n.2.
182 Clark, op. Cit., 58
183 Ibid., 58
184 Renouf, *The Egyptian Book of the Dead*, 147.

cerurile, Atum rămânea *em hetep*, „în repaus” sau „într-un singur loc”.

2. Mai mult, și contrar opiniei aproape universale, marele zeu Re are puține lucruri în comun cu sfera solară. Spre deosebire de soarele nostru în continuă mișcare, Re stă nemișcat în „centrul” sau „inima” cerului. [185] El este soarele nemișcat „care se odihnește în locul său înalt”.[186]

Casa lui este zenitul polar:

... Fie ca fața ta să fie în nordul cerului, fie ca Re să te cheme din zenitul cerului. [187]
Tatăl meu se înalță la cer printre zeii care sunt în cer; el stă în Marea Regiune Polară și învață limba poporului soarelui Re ... își pune mâna asupra ta în zenitul cerului. [188]

În ceea ce privește simbolismul enigmatic al zeului soarelui egiptean, Kristensen ne spune că „locul în care lumina apune este numit și locul în care răsare”.[189] În ceea ce privește globul solar, afirmația pare fără sens. Dar noțiunea că Re răsare și apune într-un singur loc este inseparabilă de viziunea lui Re ca stăpân al **hetep**, „odihna”. De fapt, zeul nu „răsare” sau „apune” deloc în sens literal. Odată cu fazele zilei și nopții, lumina lui „apare” și „se retrage”; zeul „iese” și „intră”. Când spunem astăzi că luna „iese” noaptea, nu ne referim la faptul că răsare în est; ne referim pur și simplu la faptul că luna devine strălucitoare. Exact același sens se atașează cuvintelor egiptene care sunt atât de des traduse prin „răsare” (*uben*, *pert*, *un*). [190]

Astfel, mai degrabă decât un soare în mișcare, Re este pivotul central în jurul căruia se învârt zeii inferiori. „Ei [însoțitorii lui Re] se învârt în spatele lui”,[191] afirmă un text. Regele decedat aspiră să atingă poziția marelui zeu, astfel încât „acești zei să se învârtă în jurul lui”.[192]

Fig. 2. Osiris odihnindu-se.

3. Zeul-rege Osiris, o contrapartidă evidentă a soarelui primordial Re, este zeul ***tet***, „fermitate” sau „stabilitate”. „El este întotdeauna o figură pasivă”, observă Budge. „Ca zeu cosmic, el apare ca un director sau *observator nemișcat* al acțiunilor servitorilor săi care îi îndeplinesc voința.”[193] În acest sens, el este prototipul regelui terestru, care își stabilește reședința simbolică în centrul cosmic.

Astfel, Osiris este inima staționară a cerului: „Frumos este zeul inimii nemișcate”, proclamă *Cartea Morților.* [194] Imnurile îl slăvesc pe Osiris ca stăpân al **hetep**, „odihna”, sau ca „inima odihnită”. Un egiptolog după altul încearcă să înțeleagă imagistica în termeni de soare nocturn „odihnindu-se” într-o lume subterană imaginară. Dar numeroase surse egiptene arată că locul de

185 Faulkner, *The Coffin Texts*, Spell 257.
186 Budge, *From Fetish to God in Ancient Egypt*, 394.
187 *Pyramid Texts* 1016.
188 *Pyramid Texts* 1168-70.
189 Citat în Piankoff, *Mythological Papyri*, 29.
190 Prin urmare, Re nu numai că „iese” în Tuat, dar și „se odihnește” acolo. Piankoff, *The Litany of Re*, 25.
191 Budge, *The Book of the Dead*, 398.
192 Ibid., 644
193 *From Fetish to God*, 190. [Subliniere adăugată].
194 Renouf, op. cit., 120.

odihnă este centrul și vârful nemișcat. Osiris este „înălțat pe locul său de odihnă”[195] sau „în înălțimi”[196].

Hieroglifele înfățișează o coloană de trepte care duc spre zenitul polar; aici îl localizează imnurile pe Osiris: „*Slavă ție, Osiris, ai primit sceptrul și locul în care te vei odihni, iar treptele sunt sub tine*.”[197] Defunctul îl imploră pe marele zeu: „*... Fie ca eu să fiu așezat pe locul meu de odihnă ca Domnul Vieții*.”[198]

De asemenea, este inutil să interpretăm „odihna” sau „inima nemișcată” a lui Osiris ca simple simboluri ale morții. Trebuie să ne amintim că starea de odihnă aparține lui Osiris cel viu sau înviat, deoarece textele aplică termenul **hetep**, „odihnă”, lui Osiris **em ankh**, „ca ființă vie”.[199] Ar trebui să fie clar pentru toți cei care iau în considerare limbajul imnurilor că inima nemișcată înseamnă zeul nemișcat, deoarece inima este zeul (așa cum textele descriu inima „pe tronul său”).[200] Osiris, inima nemișcată, este soarele central, staționar: „O inimă nemișcată, Tu strălucești pentru Tine însuți, O inimă nemișcată.”[201]

4. Soarele staționar, soarele la zenitul polar, apare și sub multe alte nume în religia egipteană, printre care:
— Horus, zeul „ferm și stabil” care „își ocupă locul la zenitul cerului”.[202]
— Ptah, „în marele loc de odihnă”.
— Iemhetep, al cărui nume înseamnă „cel care apare stând într-un singur loc”. [203]
— Sepa, al cărui nume înseamnă „stabil”.[204]
— Men, al cărui nume înseamnă „fix”, „constant”, „stabil”, „ferm”.[205]
— Tenen, legat de rădăcina **enen**, care înseamnă „nemișcat”, „odihnă”, „inactivitate”.[206]
— Kheprer, Cel care se învârte, care se rotește în timp ce ocupă aceeași poziție staționară.[207]

Astfel, în hieroglife, toți marii zei egipteni apar ca figuri ferm așezate. Această postură imobilă

care corespunde imaginii divine în multe alte țări, nu este întâmplătoare. Zeul așezat sau odihnindu-se este Mișcătorul Nemiscat.

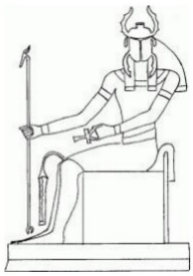

Fig. 3. Kheprer, cel care se întoarce.

195 Budge, *The Book of the Dead*, 260.
196 Renouf, op cit., 7.
197 Budge, *The Book of the Dead*, 388-89.
198 Ibid., 251
199 Budge, *The Papyrus ofAni*, 123, 134.
200 Ibid., 105
201 Budge, *Gods*, Vol, I, 332.
202 *Pyramid Text*, 854.
203 Massey, *Ancient Egypt*, 426.
204 Ènel, op. cit., 117.
205 Budge, *A Hieroglyphic Vocabulary to the Theban Recension of the Book of the Dead*, 174.
206 Budge, *Gods*, Vol. I, 508-9.
207 Renouf, op. cit. ,151.

Fig. 4. Zeul bine aşezat (în repaus).

5. Faptul că egiptenii concepeau centrul cosmic ca sursă a mişcărilor celeste reiese clar din terminologia centrului. "Inima" cerului este **ab**

un cuvânt care are sensul concret de centru" sau "mijloc". Dar, după cum remarcă Renouf, **ab**

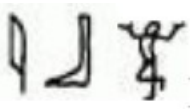

transmite şi „sensul de mişcare vie”[208]. În această ultimă utilizare, determinativul

pare să reprezinte o figură umană care se întoarce în timp ce stă pe un picior, adică într-un loc, în repaus. Denumită prin cuvântul **ab** este inima cerului care se odihneşte, dar se întoarce mereu. În mod similar, în timp ce termenul **men** înseamnă "fix" sau "care rămâne", cu referire la zeul centrului stabil şi al vârfului, **mennen** înseamnă "a se învârti".[209]

Egiptenii i-au dat numele *Ben ben* marelui zeu, ca centru neclintit sau piatră de temelie a Cosmosului (a se vedea discuţia despre *piatra de temelie*). Dar numai *ben* «este un verb de mişcare şi, în special, de "a se învârti"». Această relaţie dublă, aparent paradoxală, de mişcare şi repaus apare în toate textele egiptene şi devine inteligibilă numai atunci când recunoaştem soarele central, Mişcarea nemişcată, ca sursă a imaginilor.

"Eu sunt Moştenitorul, puterea primară a mişcării şi a odihnei", se spune în *Cartea Morţilor.* Deşi cuvintele au un sunet modern, Renouf ne asigură că ele exprimă sensul literal al textului hieroglific. Este în caracterul rădăcină al fiecărui zeu polar să "se mişte" în timp ce se află în "repaus".[210]

6. Inseparabil de mişcarea egipteană de "repaus" este conceptul de "tăcere". Centrul nemişcat al cerurilor este locul liniştit sau regiunea tăcerii. (Cuvântul nostru englezesc **still** exprimă cu precizie relaţia strânsă dintre conceptele nemişcare şi tăcere).

[*Marele zeu este] Rege al Tuat ... . Corp nobil a cărui odihnă este completă în Regiunea Tăcerii*.[211]
Rege este cel care se odihneşte în Regiunea Tăcerii.[212]

Dar acei experţi care conectează globul solar cu marele zeu nu au nimic de spus despre un astfel de limbaj. Zeul care stă în repaus în Regiunea Tăcută este Re, zeul-soare *par excellence*;

---

208 Ibid., 67
209 Ibid., 45
210 Ibid., 113
211 Piankoff, *The Tomb of Harnesses VI*, 106. [Subliniere adăugată.]
212 Piankoff, *The Litany of Re*, 40-41. [Subliniere adăugată.]

totuși, întregul concept contrazice imaginea soarelui nostru rătăcitor.

7. Ceea ce împiedică adesea generaliștii să perceapă caracterul staționar al soarelui primordial este obiceiul nefericit al traducătorului de a înlocui termeni vagi și intangibili cu sensuri literale. Budge urmează o practică obișnuită atunci când redă un imn lui Re cu aceste cuvinte: „Omagiu ție, o, tu care ești în pace”.[213] Dintr-o astfel de terminologie, greu te-ai aștepta să formulezi un concept clar despre zeu. Dar fraza „în pace” ascunde de fapt un sens vital, deoarece originalul egiptean este **em hetep**. Literalmente, imnul celebrează zeul care strălucește „în repaus” sau „stând într-un singur loc”. (În încercarea de a interpreta sursele egiptene, am constatat că sensurile specifice, literale și concrete ale textelor originale sunt uniform preferabile limbajului mai general și abstract atât de des ales de traducători. Despre acest adevăr, cititorul va găsi multe exemple în următoarele secțiuni.)

Mesopotamia

Ca și soarele central al Egiptului, zeul luminii primordiale al religiei sumero-babiloniene „iese” (strălucește) și „intră” (scade, se diminuează) la „centrul” sau „mijlocul” cerului (*Kirib sami*; *Kabal sami*), care este, de asemenea, zenitul (*ilatu*). „În centru a făcut zenitul”, afirmă un text.[214] Rezidând în centru și în vârf, marele zeu este lumina „fermă” sau „statornică”.[215] Cel mai vechi reprezentant al acestui soare staționar este zeul polar An (Anu).[216] An umple cerul cu lumina sa radiantă – chiar înspăimântătoare: „teroarea splendorii lui Anu în mijlocul cerului”.[217] Astfel, Robert Brown, Jr., numește zeul polar un soare nocturn, „Domnul Nopții”.[218] Toate formele principale ale lui An apar ca zei staționari. Enki este „domnul nemișcat” și zeul „stabilității”.[219] Un imn sumerian rupt, referitor la Ninurash (o formă a lui Ninurta), spune:

Pe care „zeul stelei constante” pe o fundație.
Pentru... a provoca repausul în ani de abundență.[220]

Nereușind să perceapă sensul concret al unor astfel de termeni, mitologii solari preferă să se gândească la un loc de „odihnă” ca la o „lume subterană” ascunsă sub pământ, o regiune întunecată vizitată de soare după apus. Dar locul de odihnă nu este o lume subterană. Este:

Reședința înaltă...
Locul înalt...
Locul de odihnă înalt...[221]

Ninurta, în „locul său de *odihnă* înaltă” este echivalentul precis al lui Re egiptean, care „se odihnește în locul său înalt”. Faptul că ambii zei sunt identificați cu planeta Saturn confirmă în continuare paralelismul izbitor. Atunci, ce putem spune despre marele zeu Shamash, pe care un expert după altul îl identifică doar cu discul solar? Consensul general nu poate ascunde faptul că Shamash, la fel ca Ninurta și Anu, este adresat ca planeta Saturn („Shamash este Saturn”, spun textele astronomice). Astfel, Shamash își trimite lumina din centrul imobil sau „mijlocul” cerului:

Ca mijlocul cerului să strălucească![222]

213 Budge, *From Fetish to God*, 401.
214 Jensen, op. cit., 11.
215 Ibid., 16-19; Brown, *Researches into the Origins of the Primitive Constellations*, Vol. I, 269; Vol. II, 191.
216 Langdon, *Semitic Mythology*, 94; Jensen, op. cit., 17ff. Cu siguranță nu pot accepta, totuși, identificarea lui Jensen a lui Anu cu polul eclipticii.
217 Sayce, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 482.
218 Op. cit.. Vol. II, 184, 190.
219 Lenormant, op. cit., 393. Ea (Eriki) era „regele destinelor, al stabilității și al dreptății”. O'Neill, op. cit., 490.
220 Langdon, *Sumerian Liturgical Texts*, 137. [Subliniere adăugată.]
221 Lenormant, *Chaldean Magic*, 172.
222 Sayce, op. cit., 177, nota 1. [Subliniere adăugată.]

O, Shamash . . . suspendat din mijlocul cerului.[223]
O, Zeu Soare, în mijlocul cerului . . .[224]
Am strigat către tine, O, Zeu Soare,
în mijlocul cerului strălucitor.[225]

Să nu existe nicio neînțelegere cu privire la sensul literal și concret al „mijlocului". Acesta este, afirmă Robert Brown, centrul staționar, „acel punct central în care Polaris stătea întronat".[226] În consecință, în simbolismul zigguratului și al altor temple „solare", Shamash ocupă „casa de vârf", „casa *fixă*" sau „casa de odihnă".[227] Vârful zigguratului, un model simbolic al Cosmosului, este „lumina lui Shamash" și „inima lui Shamash", denotând (în cuvintele lui E. G. King) pivotul „în jurul căruia se învârtea cerul cel mai înalt sau sfera stelelor fixe".[228] Tradiția babiloniană a soarelui polar a fost păstrată până în epoca modernă în tradiția mandeenilor din Irak. În ceremoniile lor de la miezul nopții, acești oameni invocă polul ceresc ca *Olma I'nhoara*, „lumea luminii". Cu următoarele cuvinte, ei îl imploră pe zeul polar: „În numele celui viu, binecuvântată fie lumina primitivă, Divinitatea auto-creată." Acest zeu polar, afirmă un observator, este „*soarele primitiv* al închinătorilor de stele".[229]

India

Hindusul Dhruva, al cărui nume înseamnă "ferm", se află la polul ceresc - "*o pată strălucind de splendoare la care pământul este ferm, unde este fixat circul luminilor celeste ale planetelor, care se învârt în jur ca boii în jurul țărușului, și care [pata] subzistă nemișcată*"[230]. Ceea ce rămâne de explicat de către mitologi este că zeul "evident solar" Surya "*stă **ferm** pe acest **loc** sigur **de odihnă***".[231] Surya, afirmă V. S. Agrawala, "*este el însuși în repaus, fiind centrul imobil al sistemului său*".[232] Și așa cum soarele primordial egiptean "răsare și apune" într-un singur loc, Surya ocupă *samanam dhama* - "același loc de răsărit și apus"[233].

Un alt nume pentru soarele staționar este Prajapati. "Soarele din centru este Prajapati: el este calul care imprimă mișcare tuturor lucrurilor", scrie Agrawala.[234]

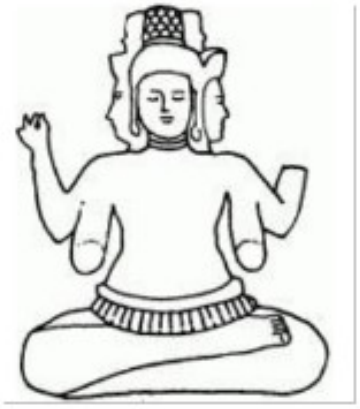

Fig. 5. Brahma odihnindu-se.

Fig. 6. Buddha odihnindu-se.

223 Pritchard, *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, 387. [Subliniere adăugată.]
224 Sayce, op. cil., 177, note 1. [Subliniere adăugată.]
225 Ibid., 173. [Subliniere adăugată.]
226 Op. Cit., Vol. II, 191.
227 Jastrow, op. cil., 638-41. [Subliniere adăugată.]
228 *Akkadian Genesis*, 24, citat în O'Neill, op. cit., 78.
229 Nuttall. *Fundamental Principles*, citând un articol din London Standard, 19 octombrie 1894, intitulat "Reuniunea de rugăciune a închinătorilor la stele". [Subliniere adăugată].
230 *Bhagavata Purana*, Cap. 4.
231 Eggeling, *Satapatha-Brahmana* IV, 3,4,9. [Subliniere adăugată.]
232 Agrawala, *Sparks from the Vedic Fire*, 82-83.
233 Velanker, *Rigveda Mandala* VII, 147.
234 Agrawala, op. cit., 66.

Dhruva, Surya şi Prajapati, care sunt nemişcaţi, se compară cu lumina lui Brahma, numită „soarele adevărat”, care, *„după ce s-a ridicat de acolo în sus... nu mai răsare şi nu mai apune. Rămâne singur în centru*”.[235] Brahma, observă Guenon, este *„pivotul în jurul căruia lumea îşi face revoluţia, centrul imuabil care conduce şi reglementează mişcarea cosmică*”.[236] De fapt, fiecare figură hindusă a soarelui primordial apare ca *mişcătorul fix* al cerurilor. Varuna hindus, „aşezat în mijlocul cerului”, este Cel Culcat, „axa universului”.[237] „*Firmamentul* este locul lui Varuna”, declară unul dintre imnurile vedice.[238] În el „se centrează toată înţelepciunea, aşa cum butucul este aşezat în interiorul roţii”.[239] Una dintre formele lui Varuna este **Savitar**, „impulsionatorul”. În timp ce restul universului se roteşte, impulsionatorul stă ferm. ”... *Ferm să stai, ca Savitar cel dezirabil*”.[240] Ocupând acelaşi loc de odihnă este zeul suprem Vishnu „care stă *ferm* în acel loc de odihnă din cer”.[241] Locaţia este polul ceresc, numit „scaunul înalt al lui Vishnu, în jurul căruia sferele stelare rătăcesc pentru totdeauna”.[242] Vishnu este soarele polar sau focul central: „într-adevăr, foc este numele acestui *zeu statornic*”, afirmă un text vedic.[243] O formă fascinantă şi arhaică a marelui zeu hindus este Aja Ekapad, conceput iniţial ca o capră cu un singur picior, sprijinul şi mişcătorul universului. Observă Agrawala: „Se pune întrebarea ce înseamnă **ekapad**. El [Aja] este numit **ekapad** sau cu un singur picior pentru motivul că **ekapad** sau cu un singur picior denotă absenţa mişcării”.[244] Agrawala numeşte această fiinţă sau principiu suprem cel al „Odihnei Statice Absolute”.[245] „Principiul Odihnei”, scrie acelaşi autor, „este inepuizabil şi sursa întregii mişcări”.[246] Teritoriul sacru ocupat de marele zeu hindus este „locul din mijloc”, „regiunea statornică” sau „cerul nemişcat”.[247] În tradiţia brahmanistă este Nirvana, „Locul Suprem de Odihnă” din centru şi de pe culme. Pentru budişti, acesta este butucul roţii cosmice, tronul lui Buddha însuşi. Este **acalatthana**, „locul nemişcător” sau „scaunul neînvins al meditaţiei ferme”.[248] Tronul lui Buddha încununa axa lumii, afirmă Coomaraswamy.

China

Conform unei tradiţii chinezeşti universale, vechiul Împărat de Sus stătea la polul celest. Astrologii chinezi, potrivit lui Schlegel, îl consideră pe zeul polar drept „Arhiepiscopul... Cel mai venerat dintre toate divinităţile celeste. De fapt, steaua Polară, în jurul căreia pare să se învârtă întregul firmament, ar trebui considerată Suverana Cerului.”[249] Zeul polar suprem era Shang-ti, primul rege. Scaunul său era „Pivotul” şi toate cerurile se învârteau în jurul puterii sale exclusive.

Ridicat la rangul de principiu suprem, zeul polar a devenit misticul Tao, motorul Cosmosului. Ideea esenţială este conţinută în însăşi cuvântul chinezesc pentru Tao, care combină semnul pentru „a sta nemişcat” cu semnul „a merge” şi „cap”. Tao este Mişcătorul Nemişcat, zeul Unu care merge sau „se mişcă” rămânând totuşi într-un singur loc.

Sursele chineze proclamă că Tao este „lumina cerului” şi „*inima* cerului”[250], adică soarele central. „Acţiunea este inversată în non-acţiune”, afirmă Jung. „Tot ceea ce este periferic este

---

235 Chatterji, *The Bhagawd Gita*, 145.
236 *Etudes sur l 'Hindouisme*, 19.
237 Keith, *The Religion and Philosophy of the Veda and Vpanishads*, Vol. I, 96; Coomaraswamy, *A New Approach to the Vedas*, 8, 60-61, 92, nota 71. [sublinieri adăugate]
238 Perry, *Lord of the Four Quarters*, 122. [Subliniere adăugată.]
239 Ibid., 121-22
240 Whitney, *Atharva Veda*, XIX, 45.4.
241 Eggeling, *Satapalha Brahmana, III*, 6.3.15. [Subliniere adăugată.]
242 Citat de Santillana şi von Dechend, în *Hamlet's Mill*, 138.
243 Velanker, op. cil., 219. [Subliniere adăugată.]
244 Op. cit, 40, citând *Rig Veda* X.82.6.
245 Ibid., 70
246 *The Thousand Syllabled Speech*, Vol. I, 112.
247 Eggeling, *Satapatha Brahmana* II.5.1.14; vezi şi nota 4, p. 36; Coomaraswamy, *A New Approach*, 68.
248 Coomaraswamy, *Elements of Buddhist Iconography*, 42-43. Ibid., 43-45, 52, 55.
249 Schlegel, op. cit, 507.
250 Jung, *Studii alchimice*, 20. [Subliniere adăugată.]

subordonat comenzii centrului."[251] Astfel, Tao guvernează „centrul de aur", care este „Axa Lumii", potrivit lui Erwin Pousselle.[252]

Cu toate acestea, în timp ce mulți scriitori au observat poziția polară a puterii supreme chineze, puțini au remarcat că astronomii chinezi identifică acest soare central cu planeta Saturn. Saturn, conform textelor astronomice, este „Pivotul", scaunul său primordial fiind polul celest. Saturn, afirmă Schlegel, este cel care conferă mișcare universului.[253]

Unul dintre puținii scriitori care au observat legătura lui Saturn cu polul este de Saussure, care ne spune că astronomia chineză plasează planeta în Centru, în jurul căreia gravitează toate elementele şi puterile secundare: ".... Centrul reprezintă Creatorul, Regulatorul întregului Cosmos, Polul, scaunul (sau tronul) Divinității supreme".[254] Saturn, afirmă de Saussure, „este planeta centrului, corespunzând împăratului de pe pământ, deci stelei polare a Cerului."[255]

Americile

În sudul Peruului, Inca Yupanqui a ridicat un templu la Cuzco în cinstea zeului creator, soarele autentic, care era superior soarelui pe care îl cunoaştem noi. Spre deosebire de globul solar, el era capabil să „se odihnească" şi „să lumineze lumea *dintr-un singur loc*". „Este un fapt extrem de important şi semnificativ", scrie Nuttall, „că uşa principală a acestui templu se deschidea spre nord". (Deoarece polul nordic celest nu este vizibil din Cuzco, situat la 14 grade sub ecuator, Nuttall presupune că această tradiție a unui soare polar a fost dusă spre sud.)[256]

În Mexic, o formă a luminii centrale este Tezcatlipoca, care, deşi se spune că „personifică Soarele", totuşi locuieşte la pol – la fel ca Quetzalcoatl, „soarele", primul rege şi fondatorul civilizației, despre care preoții nahuatl spun că a inaugurat era „Centrului".[257]

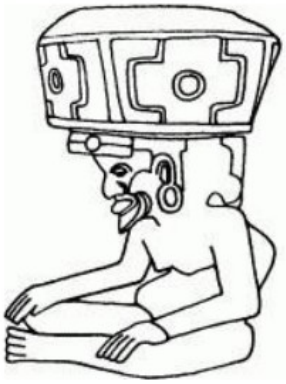

Fig. 7. Xiuhtecuhtli odihnindu-se.

Burland ne spune că, printre mexicani, „cea mai apropiată abordare a ideii unui adevărat zeu universal era Xiuhtecuhtli", amintit ca Cel Vechi, Cel Vechi care a permis primilor strămoşi să se ridice din barbarism. Xiuhtecuhtli apare ca Focul Central şi „inima Universului". „Xiuhtecuhtli era o zeitate foarte specială. El nu era doar Domnul Focului care ardea în fața fiecărui templu şi în mijlocul fiecărei colibe din Mexic, ci şi Domnul Steaua Polară. El era pivotul universului şi una dintre formele Zeului Suprem."[258] O contrapartidă evidentă a acestui soare central este zeul creator maya Huracan, „Inima Cerului" de la polul celest.

---

251 Ibid., 25

252 „Seelische Führung in Lebenden Taoismus/Ghidarea sufletului în taoismul viu", în *Yoga şi meditația în Orient şi Occident*, 193.

253 Op. Cit., 631

254 „La Série Septénaire, Cosmologique et Planétaire/Seria Septenară, Cosmologică şi Planetară", 342.

255 "Origine Chinoise de la Cosmologie Iranienne," 305.

256 Op. cit, 161, sublinieri adăugate

257 Ibid., 42, 56, 95; Burland, *The Gods of Mexico*, 94.

258 Op. cit., 77. [Subliniere adăugată].

Pawnee localizează „steaua șefă a cerurilor” la pol. Ea este „steaua care stă nemișcată”. Despre această putere supremă ei spun: „lumina ei este strălucirea Zeului Soare care strălucește prin ea”. [259]

Indienii americani au, de asemenea, un echivalent al Locului Nemișcat egiptean și al Cerului Nemișcat hindus. O relatare Zuni povestește că, cu mult timp în urmă, inima marelui tată Kian'astepe se odihnea într-un loc sacru numit Locul de Mijloc. Aici, în centrul cosmic, strămoșii sfinți „stau perfect nemișcați”.[260] Nu este nevoie de multă imaginație pentru a vedea că acesta este, încă o dată, pivotul nemișcat al cerurilor.

De la o țară la alta, se întâlnește aceeași legătură între marele tată sau soarele primordial și polul celest. La tradițiile citate mai sus, s-ar putea adăuga următoarele:

În *Zend Avesta* persană, zeul soarelui Mithra ocupă vârful axei lumii, o stație fixă „în jurul căreia se rotesc multe stele”.[261] Identificarea comună a lui Mithra cu Zurvan/Saturn zoroastrian nu poate fi ignorată.

Cosmologia iraniană, așa cum este relatată de de Saussure, considera polul celest ca fiind centrul și vârful cerului, unde locuia „Cel Mare din mijlocul cerului”, care este asimilat cu Kevan, planeta Satum.[262] În tot Orientul Apropiat antic, afirmă H. P. L'Orange, „Regele Universului” apare ca un soare central, „Axa și Polul Lumii”.[263]

Zeul grec al soarelui, Helios, conform unei vechi tradiții, locuiește în centrul Cosmosului, iar corpurile cerești se rotesc în jurul lui.[264] După evaluarea imaginii lui Helios în *Odiseea* lui Homer, Butterworth concluzionează că soarele mitic rămânea întotdeauna în zenit, la polul celest.[265] Ceea ce dă sens tradiției este identitatea lui Helios cu planeta Saturn, așa cum s-a documentat anterior.

„Conform cosmologiei evreiești și musulmane”, scrie A. J. Wensinck, „tronul divin se află exact deasupra celui de-al șaptelea cer, prin urmare este polul Universului”.[266] Astfel, Isaia localizează tronul lui El (inițial planeta Saturn) în cele mai îndepărtate colțuri ale nordului.[267]

Alchimiștii considerau polul ca fiind locuința „focului central”, motorul cerurilor. ”... Întreaga mașinărie a lumii este trasă de focul infernal de la Polul Nord”, notează Jung.[268] Un text alchimic proclamă: „La Pol se află inima lui Mercurius, care este *locul de odihnă* al Domnului său”.[269] „Cel mai important lucru pentru interpretarea lui Mercurius”, scrie Jung, „este relația sa cu Saturn. *Mercurius senex* [Mercurius bătrân] este identic cu Saturn.”[270]

Înregistrările numeroaselor națiuni din întreaga lume stau mărturie colectivă a unei idei ciudate, dar consecvente – o idee care nu găsește explicație în cerurile pe care le cunoaștem. Miturile globale insistă că, atunci când primele civilizații au ieșit din barbarism, o lumină strălucitoare ocupa polul celest. Această lumină statornică era vechiul zeu al soarelui, identificat în mod repetat cu planeta Saturn, Monarhul Universal.

Este posibil să luăm în calcul această amintire extraordinară în termeni acceptabili pentru epoca modernă? Mitologii și istoricii religiei presupun întotdeauna că tradițiile astrologice arhaice, deși pline de explicații imaginative, se referă totuși la ordinea celestă cu care ne confruntăm astăzi. Întregul mit al lui Saturn contestă această presupunere de lungă durată. Ar putea fi oare că imaginea lui Saturn ca soare polar – oricât de ciudată și de greu de conciliat cu teoria fizică actuală – reprezintă adevărata istorie?

---

259 Alexander, op. cit., 95-96. [Subliniere adăugată.]
260 Stevenson, *The Zuni Indians*, 46, 80.
261 Darmesteter, *The Zend Avesta*, Miher Yast XII, 49-50.
262 "Le Système Cosmologique," 292-3.
263 *Studies in The Iconography of Cosmic Kingship*, 13.
264 Bloch, „Le Symbolisme Cosmique et les Monuments Religieux dans l'Italie Ancienne,” 24-25; vezi și L'Orange, op. cit., 29.
265 Op. cit, 28-29.
266 "*The Ideas of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth*" 55.
267 Isaiah 14: 13-14.
268 *Aion*, 135
269 Jung, *Studii alchimice*, 209, nota 8. [Subliniere adăugată.]
270 Ibid. 226

IV: Cosmosul lui Saturn

Strămoşii noştri au păstrat mai mult decât relatări mitico-istorice despre domnia lui Saturn. De la o parte a lumii la alta, adoratorii zeului-planetă au desenat imagini ale configurației saturniene, iar aceste imagini au devenit semne şi simboluri universale ale antichității.

În lexicul global al simbolurilor, cele trei imagini cele mai comune sunt soarele închis

crucea solară

și
crucea solară închisă:

Se pare că toate rasele antice venerau aceste semne ca imagini ale puterii cosmice supreme. În Mesopotamia şi Egipt, semnele apar în perioada cea mai timpurie.

Ceramica preistorică şi gravurile în piatră din Creta, China, Scandinavia, Africa, Rusia, Polinezia şi America sugerează că numeroase rituri antice se concentrau pe aceste forme simple, care au devenit cele mai venerate imagini în primele alfabete hieroglifice.

Dar ce semnificație aveau aceste semne pentru antici? Fără aproape nicio voce contrară, cercetătorii le etichetează în mod obișnuit ca simboluri solare. Ei ne spun că astfel de reprezentări ale soarelui sunt perfect naturale (adică, ele trebuie să fie moduri „naturale” de a reprezenta soarele, deoarece semnele se văd peste tot!

Deși toată lumea pare să fie de acord cu originea solară,[271] mulți nu sunt de acord cu ceea ce reprezintă semnele. În imagine

banda exterioară reprezintă un *parhelion* (halo atmosferic în jurul soarelui)? Sau reprezintă „cercul cerului”? Unii comentatori sugerează că cercul exterior este în sine soarele, lăsând deschisă întrebarea privind semnificația punctului din interior.[272]

În mod similar, în evaluarea semnului

experții nu se pot pune de acord dacă cele patru brațe ale crucii denotă razele soarelui sau cele patru părți ale lumii. Se spune, de asemenea, că cele patru brațe reprezintă spițele unei roți solare imaginare care se învârte în fiecare zi pe cer.

Este necesar să subliniem că aceste diferențe de opinie pun imediat sub semnul întrebării afirmația comună că semnele sunt embleme solare naturale? Atâta timp cât semnificația este incertă, este greu de afirmat că un simbol este o expresie naturală a ceva. Cu toate acestea, experții care dezbat semnificația simbolurilor „soarelui” trebuie să se întrebe de ce strămoșii noștri, în unanimitate, au inscripționat aceleași imagini în întreaga lume.

Luați în considerare semnul relativ complex

---

271 B.L. Goff, de exemplu, discută despre semn ca despre o formă solară „explicită” în Mesopotamia. De ce explicit? Pentru că „este înconjurat de raze”. Goff, *Symbols of Prehistoric Mesopotamia*, 22.

272 Aceasta a devenit, de fapt, explicația populară a *Aten*-ului egiptean.

Forma de bază apare împreună cu multe variante pe fiecare continent. Indiferent ce ar putea însemna, este mai mult decât un simplu desen al soarelui. Dacă este o imagine solară, atunci trebuie să presupunem nu numai că adoratorii soarelui din întreaga lume au adoptat instinctiv soarele într-o formă abstractă mai complicată, ci şi că fiecare cult solar antic s-a bazat pe aceeaşi abstracţie. De ce?

Crucea solară închisă

nu este o abstracţie. Ea înregistrează pur şi simplu ceea ce vedeau iniţial strămoşii noştri. Este o reprezentare literală a soarelui polar, transmisă din cele mai vechi timpuri: imaginea lui Saturn, Monarhul Universal.

Arheologii care încearcă să interpreteze simbolurile „solare” răspândite pe scară largă consultă rareori mitologia antică. Totuşi, miturile explică simbolurile, iar simbolurile luminează miturile. Arheologii ignoră în mare parte sutele şi sutele de mituri şi liturghii care se concentrează pe imaginile cosmice

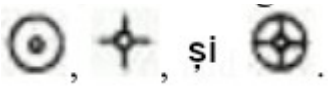

Sursele antice dezvăluie o preocupare mondială pentru o formă celestă concretă – o configuraţie ideală identificată ca fiind marele zeu şi locuinţa sa cerească. Subiectul nu este ordinea mondială actuală, ci cea anterioară. Simbolurile, legendele şi imnurile sacre încearcă să păstreze memoria lui Saturn şi a Cosmosului primitiv.

Soarele închis

Când Saturn a apărut singur în apele cosmice, o bandă strălucitoare s-a coagulat în jurul zeului ca „insula” sa celestă. Această bandă era Cosmosul original, adesea descris ca un ou rotativ, o spirală de frânghie, o centură sau un scut care înconjura soarele central.

Imnurile sacre şi legendele creaţiei din Egiptul antic spun că, atunci când creatorul s-a ridicat din marea cosmică, în jurul zeului a apărut un cerc vast, formând Locul originar — „locul timpului primordial” sau „Provincia Începutului”.[273] Această locuinţă primordială era „insula Hetep [Odihna]”,[274] o incintă stabilă, care se învârtea. Textele egiptene din toate perioadele oferă imagini vii ale acestei incinte de pe ape — numită „ţara aurie Pai”, „Insula Focului”, „insula primitivă divină emergentă” sau „insula emergentă în Nun [apele cosmice]”.[275]

Diverse surse sunt de acord că insula creaţiei se afla în centrul cosmic şi că era reşedinţa creatorului însuşi, soarele central. Astfel, în timp ce Osiris este „inima nemişcată” din Insula Focului, Atum, Inima staţionară a Cerului, este „Singurul care este singur ... care şi-a făcut inima în Insula Focului”.[276]

În paginile următoare voi încerca să arăt că sursele egiptene descriu banda ca pe ceva vizibil — locuinţa vizibilă a zeului în cer. Într-adevăr, egiptenii – şi toate celelalte rase antice – erau atât de preocupaţi de banda saturniană încât au elaborat un vast simbolism care prezenta aceeaşi incintă sub forme mitice foarte variate.

---

273 Reymond, *The Mythical Origin of the Egyptian Temple*, 12-13,65-67, 86.
274 Ibid., 12-13
275 Ibid., 185; Frankfort, *Kingship and the Gods*, 38, note 21.
276 Faulkner, *The Coffin Texts*, 100.

Cu toate acestea, tratările standard ale miturilor şi religiilor antice spun puţin sau nimic despre incintă. Şi cu atât mai puţin scriitorii pe această temă par să fie conştienţi că pictograma soarelui incintei

este un portret direct al lui Saturn şi al casei sale legendare.

Nu din lipsă de dovezi experţii au omis această legătură. Singurul obstacol este viziunea *a priori* asupra lumii a cercetătorilor înşişi – care presupun că toate referirile la zeul luminii primordiale pot semnifica doar globul solar. În legătură cu soarele nostru de astăzi, limbajul antic al incintei va părea ezoteric sau lipsit de sens.

Despre Re, *Textele Sicriului* spun: „Îl cinstim în incinta sacră”[277]. Re este „cel care trimite lumina în Cercul său”[278]. „Eu sunt Cel care se află în Cercul său”, anunţă el[279]. Ce ar putea însemna această terminologie în raport cu globul solar? Deoarece soarele nostru nu are nicio legătură perceptibilă cu o incintă sau un cerc, traducătorii vor ignora probabil termenii sau vor inventa un concept metafizic complicat pentru a-i explica.

Deşi hieroglifulegiptean pentru Re este

şi deşi acest semn, luat literal, luminează imediat referinţele anterioare, nimeni nu pare dispus să ia semnul — sau textele — literal.

Egiptenii au dat numele Aten incintei din jurul soarelui, un termen familiar tuturor celor care studiază religia egipteană. „Spaţios este scaunul tău în Aten”, se citeşte în *Textele Sicriului*.[280] Unul dintre titlurile lui Re este **am aten-f**, „locuitorul în Aten al său”. Atât Atum, cât şi Horus au acelaşi titlu. În mod similar, Cartea Morţilor invocă pe Osiris: „O, mare zeu care locuieşti în divinul tău Aten”.[281] Deoarece pictograma egipteană a lui Aten este

sau

ar trebui să fie clar că termenul se referă la o incintă circulară care adăposteşte zeul soarelui.

Dar, de la început, egiptologii au încercat să explice Aten ca fiind soarele însuşi, traducând cuvântul ca „discul solar”. În loc să clarifice conceptul egiptean, o astfel de traducere nu face decât să confunde zeul soarelui cu locuinţa sa celestă. Un egiptolog, de exemplu, afirmă că Aten era soarele şi că soarele era conceput ca „fereastra din cer prin care *zeul necunoscut*, «Domnul Discului», revărsa o parte din strălucirea sa asupra lumii”.[282]

După ce a identificat Aten-ul cu globul solar, autorul concluzionează că zeul care locuieşte în Aten este un zeu invizibil. Budge exprimă o opinie similară când îl numeşte pe Aten „corpul material al soarelui în care locuia zeul Re”[283], ca şi cum Re însuşi ar fi o putere invizibilă, iar globul solar ar fi emanaţia vizibilă şi locuinţa zeului.

---

277 Lacau. *Traduction des Textes des Cercueils du Moyen Empire*, 30.
278 Budge, *The Gods of the Egyptians*, Vol, I, 340.
279 Lacau, op. cit., 43.
280 Faulkner, op. cit., 43.
281 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 382. *Tem* este, de asemenea, „locuitorul în discul său”. Ibidem, 94.
282 Piankoff, *The Shrines of Tul-Ankh-Amon*, 11. [subliniere adăugată].
283 *Gods*, Vol II, 69.

Este imposibil să conciliem astfel de interpretări metafizice cu imaginile concrete ale lui Aten din textele egiptene. Aten este într-adevăr „fereastra vizibilă din cer” şi „corpul soarelui”, dar această „fereastră” sau „corp” nu este cu siguranţă globul solar. Este, aşa cum indică semnul Aten

o bandă care adăposteşte soarele. Iar „soarele” primordial este Saturn.

Aceeaşi neînţelegere apare şi în cazul termenilor egipteni **khu** şi **khut**. Termenii se referă la „cercul gloriei” sau „cercul strălucitor”, conceput ca un loc fix — „locul în care străluceşte soarele [primordial]”. Deşi egiptenii considerau acest cerc ca fiind emanaţia vizibilă a creatorului, traducerile standard redau **khu** ca „Spirit” sau „Suflet” (implicând o putere nevăzută) şi **khut** ca „orizont” (sugerând locul răsăritului solar). Ambele traduceri încalcă sensul literal al cuvintelor: literalmente, **khut** (scris cu semnul

este „Muntele Gloriei”.

Cercul **khu** sau **khut** era „gloria”, „aureola”, „nimbul” sau „aureola” creatorului — ceea ce evreii numeau *Shekinah* (gloria care îl înconjoară pe Dumnezeu) şi grecii *Stephanos* (cerc sau coroană a „gloriei”). Într-adevăr, fiecare figură a creatorului se află în interiorul inelului luminos, considerat întotdeauna ca fiind propria sa emanaţie. Banda nu este doar „aureola” zeului, ci şi locuinţa sa în centrul cosmic.[284] „În diagramele Cosmosului”, observă J. C. Cirlot, „spaţiul central este întotdeauna rezervat Creatorului, astfel încât acesta apare ca fiind înconjurat de o aureolă circulară sau în formă de migdală”.[285]

Fig. 8. Saturn mithraic, cu aureola înconjurătoare.

Fig. 9. Buddha japonez, cu aureola înconjurătoare.

284 *Shekinah*-ul ebraic era un „nor de slavă”, amintit ca locuinţa vizibilă a lui Dumnezeu. Patai, *The Hebrew Goddess*, 138-40.

285 *A Dictionary of Symbols*, 40. Aceasta este ceea ce un text babilonian aminteşte ca fiind „vălul de aur din mijlocul cerului”; textele îl compară cu o coroană. Sayce, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 274. Pentru hinduşi, aceasta era *Khvarenah*, „slava regală îngrozitoare”. Perry, *Lord of the Four Quarters*, 143.

Dacă acceptăm sensul imediat al terminologiei arhaice, incinta nu era o abstracţie. Era banda strălucitoare a lui Saturn. Babilonianul Anu - Saturn - era "cel înalt al incintei vieţii"[286] , locuinţa sa fiind "incinta strălucitoare". (Aici, de asemenea, incinta devine locul "răsăritului de soare" primordial)[287]. Maori din Noua Zeelandă cunosc planeta Saturn ca Parearau, al cărei nume are sensul de "cerc" sau "bandă înconjurătoare". Pornind de la acest nume al planetei Saturn, Stowell a concluzionat că băştinaşii puteau vedea cu ochiul liber actualul inel saturnian - ceea ce toţi astronomii ştiu că este imposibil astăzi.[288]

Atunci când dogonii africani desenează planeta Saturn, o descriu ca pe un glob în interiorul unui cerc - un fapt pe care Robert Temple, în cartea sa *The Sirius Mystery*, îl citează ca dovadă a cunoştinţelor astronomice dogon aparent inexplicabile (despre care el susţine că au fost prezentate anticilor de către vizitatori extratereştri!). Dar nimeni nu se întreabă dacă ordinea sistemului solar s-ar fi putut schimba, permiţând existenţa unei benzi saturniene cândva vizibile.

Insula pierdută

Fig. 10. Artiştii clasici au portretizat adesea „aureola” sau „aura” marelui zeu ca pe o mantie arcuită.

Pentru incinta primitivă, egiptenii foloseau o varietate de simboluri interconectate. Cercul lui **Khu** sau Aten nu era altceva decât Insula Focului, Provincia Începutului. O singură vrajă din *Textele Sicriului* îl identifică astfel pe Re ca „nobilul care se află în ţara Insulei Focului”, dar îl numeşte pe Re şi zeul „care se află în Aten-ul său”.[289] Nu este vorba de două incinte diferite, ci de o singură incintă sub două denumiri diferite.

Iar această identificare a soarelui central ca zeu închis sau înconjurat pare să arunce lumină asupra mitului repetat la nesfârşit al *insulei pierdute*. Ceea ce grecii numeau Ogygia (insula lui Kronos/Saturn în nordul îndepărtat) apare sub multe nume diferite în întreaga lume. Insula albă, insula plutitoare, insula rotitoare – oare aceste locuinţe primitive nu sunt pur şi simplu un ecou a incintei lui Saturn? Ne amintim cuvintele lui Dionysius din Halicarnassus:

> *Grăbeşte-te către* tărâmurile [inelele] *lui Saturn*
> *formează-ţi cursul.*
> *Unde pluteşte celebra insulă rătăcitoare a lui Cotyle*
> *Pe suprafaţa largă a unui lac sacru [Abisul]*. [290]

Nu pe pământul nostru, insula pierdută plutea în marea cerului. Legendele japoneze amintesc de leagănul antic al vieţii ca Onogora, o insulă plutitoare („ţara plutitoare”) care s-a solidificat pe ape. Aceasta era insula Picăturii Îngheţate. Locaţia sa, afirmă un comentator autohton, era iniţial Polul Nord, de unde s-a mutat în cele din urmă în poziţia actuală.[291] O'Neill relatează în mod corespunzător insula japoneză cu insula plutitoare Delos ridicată din mare de Poseidon. Un alt

286 Brown, *Researches into the Origins of the Primitive Constellations*, 185.
287 Lenormant, *Les Origines de l'Histoire*, vol. I, 13. Zeul soare babilonian „răsare” în interiorul incintei, dar „apune” şi în interiorul acesteia. Sayce, op. cit., 171,513. Subiectul este soarele central.
288 Best, *The Astronomical Knowledge of the Maori*, 35-36.
289 Faulkner, op. cit., 102.
290 Ant. Rom. lib. i cap. 23 citat în Faber, *A Dissertation on the Cabiri*, 66. [Subliniere adăugată].
291 O'Neill, *The Night of the Gods*, 32.

nume pentru această insulă era Ortygia, pe care O'Neill îl leagă de latinescul **verto**, sanscritul **vart**, „a întoarce”.[292] Răspunzând aceleiași tradiții sunt Insulele Plutitoare din *Argonautica*, numite Strophades, sau „Insulele Întoarcerii”.

În călătoriile eroului divin celtic Maelduin, aventurierul întâlnește o insulă fabuloasă în mijlocul mării: „În jurul insulei era un val de foc, care se învârtea mereu în jurul ei”.[293]

Exemplele sunt prea numeroase pentru a fi tratate în detaliu aici: insulele primitive, rotative, Rodos și Corcyra, care se învârteau pe fusul cosmic; insula primitivă a Cyclos, „roată”, care a dat numele insulelor Ciclade; „insula albă” a lui Zeus „în mijlocul mării”; insula albă plutitoare hindusă (Shweta-dwipa) din centrul polar; „insula albă” pierdută a toltecilor, Tula, centrul lumii.[294]

Fără excepție, insulele strălucitoare, plutitoare și rotative sunt considerate locul în care a început istoria și par să răspundă aceleiași tradiții arhaice ca și Provincia Egipteană a Începutului, incinta rotativă din jurul soarelui central. Este posibil ca strămoșii să fi văzut insula mitică – că insula nu era o locație geografică, ci o bandă vizibilă care înconjura Saturn? Trebuie să luăm în considerare câteva imagini strâns legate între ele, care sugerează, de asemenea, o bandă vizibilă în jurul vechii planete-soare.

Oul

Un imn din *Textele din sicriul egiptean* spune:

Eu am fost cel care a luat ființă ca cerc,
cel care locuia în oul său.
Eu am fost cel care a început totul, locuitorul apelor primordiale.[295]

Aici se face referire la Atum ca creator al oului, dar alte tradiții spun despre marele zeu Ptah că el „a creat oul care a provenit din Nun [apele cosmice]”.[296]

În *Cartea morților,* zeul luminii strălucește ca „cel puternic din interiorul oului”.[297] „Omagiu ție, o, zeu sfânt care locuiești în oul tău”.[298]

Pe măsură ce zeul luminii staționar „se învârte” în jurul său, oul său se învârte în jurul lui. „Eu sunt zeul care menține opoziția în echilibru în timp ce Oul său se învârte în cerc”. [299] „O, tu care te învârți în jurul ouălui tău”.[300] Atum, ca guvernator al oului care se învârte, este stăpânul Timpului, pentru că „timpul este reglat de mișcarea din jurul oului”, ne spune Clark.[301]

Similar cu oul lui Atum este sfera care se învârte, produsă de Chronos orfic (Timpul, care este Kronos, Saturn):

Marele Chronos a creat în divinul
Eter [marea de foc] un ou de argint.
Și acesta se mișca fără încetare într-un cerc vast.[302]

Acest ou rotitor se compară cu cel al creatorului Insulelor Societății, Ta'oroa, „strămoșul tuturor zeilor”, care stătea „în cochilia sa într-un ou rotitor în spațiul infinit”.[303]

---

292 Ibid., 32
293 Massey, *Ancient Egypt*, 373.
294 Vezi O'Neill, op. cit., 32-35, 615ff. Guenon, *Formes Traditionelles et Cycles Cosmiques*, 38; *Le Roi du Monde*.
295 Clark, *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, 74.
296 Major Sandman Holmberg, *The God Ptah*, 119.
297 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 577.
298 Ibid., 493
299 Renouf, *Egyptian Book of the Dead*, 108.
300 Ibid., 133
301 Op. cit., 56.
302 Guthrie, *Orpheus and Greek Religion*, 137, citând Orphic Hymn 71.
303 Eliade, *Patterns in Comparative Religion*, 413.

Fig. 11. Ptah, modelând oul lumii pe o roată de olar.

Același ou apare și în mitologia hindusă, pus în mișcare de soarele central Prajapati.[304] Mircea Eliade găsește referiri la oul cosmic în Indonezia, Iran, Fenicia, Letonia, Estonia, Africa de Vest, America Centrală și pe coasta de vest a Americii de Sud.[305]

Cu siguranță, niciuna dintre tradițiile ulterioare nu îmbunătățește textele egiptene care descriu oul ca fiind incinta din jurul lui Atum-Re. Dar este greu să nu fii impresionat de consecvența tradiției. Și chiar și alchimiștii, ale căror învățături provin în mare parte din Egipt, își amintesc legătura dintre ou și Saturn. Ei își amintesc oul ca o incintă aprinsă pe marea primordială — un cerc cu un „punct solar" în centru (adică).

Acest „ou al lumii este vechiul Saturn", spun ei.[306]

Nu este acest ou cosmic banda pe care egiptenii o numeau Aten? „O, tu care ești în oul tău, care strălucești din Aten-ul tău", se citește în *Cartea Morților.*[307] La fel cum zeul-rege egiptean este „stăpânul a tot ceea ce înconjoară Atenul", la fel este el „puternic în ou" sau „stăpân în ou".[308]

Sărbătorind oul primordial, preoții comemorau insula începuturilor. Budge rezumă tradiția egipteană: „Primul act al creației a început cu formarea unui ou din masa apoasă primordială, din care a ieșit lumina zilei, adică Re".[309] În ceea ce privește identitatea acestui ou și a insulei sau „Provinciei Începutului", textele din templul din Edfu înlătură orice îndoială: un alt nume pentru Provincia Începutului era „Insula Oului"[310]. Sursele egiptene sugerează astfel această ecuație:

Aten (închiderea soarelui central) = Oul Cosmic = Insula Primordială.

Cordonul. A locui în Aten înseamnă a locui „în spirală" sau „în funie". Hieroglifele îl descriu pe Aten ca pe un cordon sau un nod cosmic, indicat printr-o incintă din frânghie cu capetele legate între ele (*shen*).

(Astfel, *shen*, „spirală", „cordon", poate fi scris cu determinativul

,

semnul Aten.) Cordonul semnifică atât o graniță — care distinge domeniul unificat al Monarhului Universal de restul spațiului — cât și ordinea, marcată de o revoluție neîncetată și stabilă în jurul soarelui central. Este „cordonul regularității" (*shes maat*), care îl protejează pe zeul-rege de apele

304 Agrawala, *Sparks from the Vedic Fire*, 23ff
305 Op. Cit., 413-415
306 Jung, *Mysterium Coniunctionis*, 46-47; *Alchemical Studies*, 82.
307 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 104.
308 Frankfort, op. cit., 44.
309 *Gods*, Vol. I, 291, rezumând cercetările lui Brugsch.
310 Raymond, op. cit., 66.

haotice din jur. În consecință, regele egiptean, considerat încarnarea Monarhului Universal, își ia reședința simbolică în cordonul celest, dobândind puterea marelui zeu ca „conducător al tuturor celor pe care Aten îi înconjoară”. Preoții indicau această putere a conducătorului terestru plasând numele său hieroglific în *shen-coil* (mantaua de pânză):

Și pentru a acomoda nume mai lungi au extins în cele din urmă spirala la o formă ovoidală, care a dat naștere cartușului regal familiar,

în care erau inscripționate numele tuturor regilor ulteriori.

Despre această legătură sau nod cosmic hieroglifele oferă multe semne, printre care:

Dar fiecare posedă același sens rădăcină ca o graniță de protecție care definește locuința originală a creatorului în cer. Simbolurile transmit sensul de "a circumscrie", "a stabili limitele". Creatorul, ca Măsurător, prescrie limitele și măsoară incinta sacră "întinzând cordonul" de jur împrejur, producând o locuință unificată (insula primordială), protejată de relele Haosului și ale întunericului.[311]

Faptul că vechii creatori de mituri au conceput incinta lui Saturn ca o funie care leagă locuința zeului explică de ce Ninurta, Saturnul babilonian, deține **markasu** sau „legătura” Cosmosului. Langdon scrie: „Cuvântul **markasu**, „bandă”, „frânghie”, este folosit în filozofia babiloniană pentru principiul cosmic care unește toate lucrurile și este folosit și în sensul de „sprijin/puterea și legea divină care țin universul împreună”.[312] Poetul orfic îl celebrează astfel pe Saturn (Kronos) ca „Tatăl zeilor binecuvântați, precum și al oamenilor... tu, care deții *legătura indestructibilă*...”.[313]

Este ușor pentru scriitorii contemporani să vorbească despre legătura lui Saturn ca despre un principiu invizibil care „ține universul împreună”, dar în simbolismul original se vede legătura ca fiind granița strălucitoare a locuinței lui Saturn (adevăratul Cosmos). Nu numai în Egipt frânghia semnifica „marginea” sau „granița”. Ceea ce grecii numeau **peirata**, „frânghie” sau „legătură”, are și semnificația suplimentară de „graniță”. Cuvântul latin **ora**, „frânghie”, înseamnă și „margine”.[314] O semnificație similară se atașează „șireangului” hindus Varuna și Yama. Legătura delimita și proteja spațiul sacru ocupat de Monarhul Universal, iar legătura sa cu semnul

o leagă direct de insula-ou a lui Saturn.

Veșmântul. Imaginația mitologică pare să fi conceput banda saturniană ca fiind centura, gulerul sau cureaua zeului. „Eu sunt centura veșmântului lui Nu, strălucitor, care răspândește lumină”, afirmă un imn din *Cartea egipteană a morților.*[315] Marele zeu este „Cel cu centura și Cel Puternic, care vine triumfător”.[316] Un determinativ hieroglific comun pentru „centură” sau „guler” este semnul cordonului:

311 Cu privire la ritualul „întinderii cordonului”, a se vedea ibidem, 239, 308 și urm.
312 *Semitic Mythology*, 109.
313 De Santillana și von Dechend, *Hamlet's Mill*, 132-133, citând Imnul orfic 13. [Subliniere adăugată].
314 Onians, *The Origins of European Thought*, 317.
315 Budge, *The Papyrus of Ani*, 182.
316 i Renouf, op. cit., 203.

Scutul. Toate legendele creației implică o luptă între zeul luminii și puterile distructive ale Abisului (Haosul). Incinta mitică asigură apărarea zeului împotriva apelor turbulente care predominau inițial. Incinta egipteană, afirmă Reymond, „avea funcția de a proteja zona sacră de răul care venea din exterior”.[317] Aten era unul dintre numeroasele nume egiptene pentru acest zid defensiv din cer: „Aten îți oferă protecție”, afirmă *Litania lui Re*.[318] Oul cosmic servește tot ca fortăreață: „Eu sunt Horus . . . , a cărui protecție a fost creată în interiorul oului; suflul aprins al gurilor voastre [apa aprinsă a Haosului] nu mă atacă”.[319]

Banda lui Aten

ca graniță protectoare, era „scutul” marelui zeu, respingând ceea ce textele numesc „demonii” dezordinii. Această istorie mitică a benzii explică de ce, în hieroglife, semnul scutului

semnifica spațiul sacru în general. Toți cei care locuiau în interiorul incintei scutului ocupau un teren sigur și stabil.

Fig. 12. Divinitate mexicană care ține în mână un scut rotativ cu funie.

Cordonul, centura și scutul converg. Marele tată poartă cordonul ca pe o centură: acesta îl protejează ca un scut — nu doar în simbolistica egipteană, ci și în limbajul internațional al simbolurilor. De ce, de exemplu, figurile divine din Babilonia, Grecia și Mexic purtau o centură sacră din frânghie și de ce centura era concepută ca o apărare impenetrabilă? Ilustrațiile mexicane ale scutului divin arată că acesta nu este altceva decât un cerc din frânghie. Cu siguranță nu experiența practică a sugerat puterile magice ale unui scut astfel conceput!

Dar imagistica mitică a soarelui închis este suficientă pentru a explica astfel de anomalii: scutul marelui zeu și cordonul celest semnificau una și aceeași incintă protectoare.

Dacă strămoșii noștri au văzut într-adevăr o bandă în jurul lui Saturn, este clar că incinta a dat naștere la interpretări mitice diverse, dar interconectate. O lectură literală a textelor egiptene și a altor texte va confirma o ecuație extraordinară:

Incinta soarelui central = insula primordială = ou cosmic = funie (legătură) = centură (curea, guler) = scut.

În ceea ce privește imaginile suprapuse, mai sunt multe de spus. Semnele și miturile devin comprehensibile numai atunci când le corelăm cu cerurile din timpuri străvechi. Insula celestă, oul, cordonul, centura și scutul nu înseamnă altceva decât o incintă strălucitoare, rotitoare, în jurul

317 Op. cit, 239.
318 Piankoff, *The Litany of Re*, 52.
319 Faulkner, op. cit., 126.

marelui zeu. Această bandă era reală sau imaginară? La această întrebare se poate răspunde explorând anumite alte aspecte ale incintei.

Cosmosul și Adunarea Divină

Semnul soarelui închis

descrie un cerc de lumini secundare care se învârt în jurul zeului staționar și care înconjoară Cosmosul lui Saturn. Tradițiile mistice ale marelui tată prezintă un paradox aparent: el este zeul Unu, zeul solitar din marea cosmică; totuși, el este Totul, îmbrățișând o companie de zei mai mici.

Aceasta nu este o contradicție. În prima fază a creației, zeul a creat un cerc de lumini secundare: *acestea au provenit direct de la zeu pentru a deveni membrele sale vizibile*. Caracterul fundamental al zeului Unu — Omul Ceresc — este acela de a uni într-un singur „corp" toate puterile secundare ale Cosmosului.

În sistemele pitagoreice, neoplatonice și gnostice, figura primară este „Unu, Totul", al cărui simbol este soarele închis:

Misticismul hindus oferă acest din urmă semn ca imagine a unității primordiale, iar aceeași interpretare este repetată de alchimiști.

Astăzi, ne gândim în mod natural la „Totul" ca la un spațiu nelimitat. Termenii pe care traducătorii îi redau ca Cosmos, cer, firmament, cer sau univers sugerează minții moderne o arenă nelimitată a soarelui, lunii, planetelor și constelațiilor. Dar sensul original al Totului este spațiul delimitat – un loc (locul sau lăcașul prin excelență). Cosmosul înseamnă pur și simplu provincia zeului Unu, care, ca Domn al Totului, guvernează și este „întregul și părțile sale". Trecând cu vederea acest sens restrâns al terminologiei, traducătorii înlocuiesc semnificațiile concrete cu ambiguitate (sub masca unei metafizici moderne). Locuința odată vizibilă a soarelui central devine astfel, în traduceri, „toată existența".

Aproape fără excepție, traducătorii nu observă 1) că creatorul era Saturn, amintit ca soarele central; și 2) că semnul soarelui central și semnul Totului erau aceeași imagine:

Adevăratul Cosmos era incinta lui Saturn. Și nimic altceva nu este necesar pentru a înțelege caracterizarea antică a lui Saturn ca Omul Cerului al cărui „corp" cuprindea Cosmosul. Când Hildegard Lewy relatează că preoții sumero-babilonieni ai lui Saturn considerau planeta-zeu ca „întruchiparea întregului univers", mintea modernă se miră: ar fi putut strămoșii să fie atât de frivoli încât să identifice Saturn – punctul de lumină abia discernabil din prezent – cu „întregul univers"? Răspunsul este că Saturn nu era doar un punct de lumină, ci un glob gigantic în centrul polar; iar „universul" nu însemna cerul deschis, ci locuința lui Saturn, **an-ki** sau banda Cosmosului. Forma impunătoare a lui Saturn „umplea **an-ki**".

Textele zoroastriene descriu Cosmosul original ca fiind corpul lui Zurvan (Timpul, Saturn), o roată care se învârtea numită Spihr, care rămânea mereu în aceeași poziție. Căderea roții staționare a coincis cu prăbușirea erei primordiale.[320] Imaginea sugerează, nu un „spațiu" nelimitat, ci configurația tangibilă a soarelui închis:

320 Zaehner, *Zurvan: A Zoroastrian Dilemma*, 111ff.

În consecință, tradițiile mistice ulterioare, așa cum au fost analizate de Jung, descriu imaginea ca forma cosmică a lui Adam, Anthropos, Omul Original sau Omul de Sus — identificat cu Saturn.[321] Întotdeauna „corpul” acestui om primar înseamnă „Cosmos”.

Miturile și simbolurile interconectate ale Cosmosului lui Saturn primesc o clarificare remarcabilă în relatările despre creație și în liturghiile Egiptului antic. Deși am abordat pe scurt textele egiptene în discuțiile anterioare despre Omul Cerului, este necesară o amplificare.

Cercul Zeilor

Fie că este numit Atum, Re, Osiris, Horus, Khepera sau Ptah, marele zeu egiptean stă pe tron într-un cerc de zeități secundare, sateliți ai soarelui central. Zeii sunt Cei Glorioşi, Cei Care Nu Se Odihnesc Niciodată sau Cei Vii; Cercul de Foc, Şefii Divini, Maimuţele Zorilor, Strămoşii Sfinţi sau Cei Care Se Roteşte; Adepții lui Horus, Adepții lui Re sau Adepții lui Osiris.

Deși adunarea divină avea multe nume, caracterul său singular iese în evidență în textele din toate regiunile. Nu există altă companie egipteană de zei în afară de cea care se învârte în jurul soarelui central — un fapt ignorat în mod uniform de scriitorii despre religia egipteană.

Textele confirmă în mod repetat aceeași relație a adunării cu marele zeu:

Acesta este Cercul zeilor din jurul lui Re și Osiris.[322]
Sateliții lui Re își fac runda.[323]
Adepții tăi se învârt în jurul tău.[324]
Re își face apariția... cu ciclul zeilor din jurul lui. [325]
Enneada lui [cercul zeilor] se află în jurul tronului său.[326]
Eu sunt Re în mijlocul Enneadei mele.[327]
Învârtiți-vă în jurul meu, o, zei.[328]
Slavă ție, Tribunal... O, voi care mă înconjurați...[329]
Divin este numele tău în mijlocul zeilor.[330]
Acești zei se vor învârti în jurul lui.[331]
*Glorios este **sah**-ul tău [forma strălucitoare] în mijlocul celor vii.*[332]
Aceștia sunt „stelele care îl înconjoară pe Re”.[333]
Când este lumină, toate fețele îl adoră, pe Cel Strălucitor, cel care se ridică [strălucește] în mijlocul Enneadei sale.[334]

Dilema pentru mitologia solară este evidentă: văzând referirile la marele zeu în versurile de mai sus, nimeni nu ar nega că subiectul este o putere vizibilă (pe care toți o presupun a fi soarele nostru). Dar descrierile companionilor rotitori ai zeului sunt la fel de explicite. La ce puteri vizibile răspund ei? Niciun cerc de lumini nu pare să se învârtă în jurul corpului pe care îl numim astăzi soare.

Descrierile egiptene ale adunării celeste ne duc înapoi în vremuri îndepărtate, separate de prezent printr-un prăpastie adâncă. Fiecare cult egiptean poseda relatări mitice legate de naşterea adunării divine în vremuri îndepărtate. În ciuda numeroaselor versiuni ale legendei, este imposibil

321 Jung, *Mysterium Coniunctionis*, 11, 12,44ff.
322 Renouf, op. cit. ,51.
323 Ibid., 258
324 Piankoff, *The Wandering of the Soul*, 12.
325 Renouf, op. cit., 264.
326 Piankoff, *The Wandering of the Soul*, 27.
327 Piankoff, *Shrines of Tut-Ânkh-Âmon*, 34.
328 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 189.
329 Faulkner, op. cit., 4.
330 Hassan, *Hymnes Religieux du Moyen Empire*, 100.
331 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 644.
332 Hassan, op. cit., 54.
333 *Pyramid Text* 732.
334 Piankoff, *Mythological Papyri*, 14.

să ignorăm modelul coerent. Din studiul numeroaselor fragmente, ofer următoarea reconstrucție și interpretare a mitului.

În epoca primordială, creatorul a apărut pentru prima dată în Abis, singur, rătăcind, fără un loc de odihnă. „Nu am găsit niciun loc unde să stau – eram singur”, afirmă zeul.[335]

După apariția sa, zeul „a rostit cuvinte”, iar aceste cuvinte au căpătat o *formă vizibilă* sub forma **kheperu**, primele lucruri create. **Kheperu** „a ieșit din gura mea”.[336] Aceste „cuvinte” vizibile curgeau din creator ca apele Haosului, marea din cer pe care creatorul plutea sau rătăcea. Pentru a înțelege tradiția în proprii ei termeni, trebuie să ne gândim la marea primordială ca la un „ocean de cuvinte” aprins din cer, emis de zeu într-o explozie prelungită și răsunătoare.

Un termen egiptean practic identic cu **kheperu** este **pautti**, tradus adesea ca „*materie primitivă*”. **Pautti** a ieșit direct din creator sub forma unui discurs radiant, formând o masă de foc și apă. Creatorul a adus această materie primitivă și, paradoxal, „s-a produs pe sine în ea („**M-am produs pe mine însumi din materia primitivă pe care am creat-o**”).[337]

O vreme, creatorul a rătăcit în marea luminoasă, dar în cele din urmă s-a oprit într-un punct de stabilitate, centrul cosmic. Au urmat două evenimente: o insulă s-a solidificat în jurul zeului ca „loc de odihnă” al său, iar cercul zeilor a luat naștere, îmbrățișându-l pe creator. Cele două evenimente sunt sinonime.

Din marea *dezorganizată* de cuvinte — **kheperu** sau **pautti** — creatorul a adus la existență o locuință organizată. El „a adunat” incinta ca o barieră împotriva Haosului acvatic pe care el însuși îl crease. Particulele aprinse ale incintei nou formate au compus cercul zeilor. Adică, zeii stăteau pe „marginea” sau „granița” incintei – „malul” insulei celeste:

Într-un text, aceștia sunt „zeii care aparțin Țărmului. Ei îi dau o insulă lui Osiris NN”.[338] Acesta era Cosmosul, format de „Consiliul zeilor care înconjoară Insula Focului”.[339]

Esențială pentru această interpretare a mitului este identitatea adunării divine cu **kheperu** sau **pautti** „rostite” de creator. Zeii secundari sunt ei înșiși „cuvintele” sau „numele” strălucitoare rostite de creator și organizate într-un cerc rotativ. **Kheperu** înseamnă astfel „cei care se rotesc”, în timp ce **pautti** semnifică „cei primordiali”, care locuiesc și dau formă Insulei de Foc.[340]

Ce înseamnă atunci textele când spun că **kheperu** sau **pautti**, deși au izbucnit din creator, „l-au produs” pe marele zeu? Răspunsul este clar: cercul în care s-au congelat particulele constitutive (cuvintele vizibile) era „corpul” creatorului. Zeul Unu „a adunat” sau „a strâns” propriile membre („Mi-am unit membrele”). El „s-a produs pe sine însuși”.[341]

Textele din sicriu îl descriu pe creator singur în marea primitivă:

[Eram] cel care nu avea însoțitor când [sau până când] numele meu a luat naștere . . .
Mi-am creat membrele în „gloria” mea
Am fost creatorul de mine însumi. . .[342]

Literal, membrele produse de zeu sunt „membrele mele din **khu**-ul meu”. Fraza are o semnificație cuprinzătoare.

Un semn egiptean al **khu** era hieroglifiul:

335 Budge, *Gods*, Vol.1,309.
336 Ibid., 308
337 Ibid., 314
338 Piankoff, *Wandering of the Soul*, 87.
339 Piankoff, *The Tomb of Ramesses* VI, 192.
340 Reymond, op. cit., 119.
341 Astfel, *Litania lui Re* îl invocă pe zeu ca „Cel unit”.
342 Clark, op. cit, 74.

Termenul, cu referire explicită la „cercul de glorie” al creatorului (aureolă, aură, Aten), înseamnă în acelaşi timp „cuvinte de putere” şi „lumini strălucitoare”. Hieroglifa înfăţişează insula creaţiei, în jurul căreia sunt dispuse zeităţile secundare (*khu*) produse prin „discursul” creatorului. Producând acest ansamblu divin, creatorul a devenit creatorul propriului său corp. "O, Khepera . . al cărui corp este ciclul zeilor pentru totdeauna”, proclamă *Cartea morţilor.*[343] Aceleaşi texte vorbesc despre ”sufletele zeilor care au apărut în [sau ca] membre ale lui Osiris".[344]

Întregul simbolism se concentrează asupra formei celeste a soarelui:

Individual, luminile aprinse care compun incinta (insula Cosmosului) sunt „membrele” creatorului (plural), dar ca un cerc unificat, ansamblul formează „corpul” său (singular). În mod corespunzător, luminile respective sunt multiplele „nume” sau «cuvinte» ale creatorului („numele membrelor sale”), în timp ce, ca un întreg organic (Totul), cercul este „Numele” singular al zeului. Atunci când imnul citat mai sus afirmă că zeul a fost singur „până când numele meu a venit la existenţă”, sensul este concret, nu abstract. Creatorul a rămas singur până când a dat naştere cercului **khu**, Numele său vizibil în cer.

Faptul că Numele zeului era locuinţa sa tangibilă - cercul său de glorie - este un fapt absolut esenţial pentru înţelegerea simbolismului enigmatic. "*Mi-am întărit numele* şi l-am păstrat ca să am viaţă prin el"[345]. Referinţa este la incinta vieţii, Insula de Foc "întărită" în centrul cosmic staţionar, când creatorul a încetat să mai rătăcească în Abis. Astfel, determinantul hieroglific al „numelui” (*ren*) este semnul **shen**:

semnul incintei celeste sau al cercului Aten. A avea un „nume” înseamnă a locui în Aten:

Un singur imn din *Cartea Morţilor* oferă un rezumat remarcabil al simbolurilor aferente:

Eu sunt marele zeu care a venit la existenţă prin el însuşi.
Acesta este Nu care şi-a creat numele ***paut neteru*** *ca zeu.*
Cine este, deci, acesta?
Este Re, care a creat numele membrelor sale.
Au venit la existenţă în forma zeilor care sunt în urma lui Re . . .
Cine este, deci, acesta?
Este Tem [Atum] în Aten al său.[346]

Zeul autogenerat din versurile de mai sus este Nu, al cărui hieroglif:

îl identifică atât ca sursă, cât şi ca substanţă a apelor cosmice. Textul spune nu numai că marele zeu „şi-a creat numele”, ci şi că aceste „nume” sunt **paut neteru** — cercul zeilor.

Dar de ce este adunarea numită **paut**, sau materie primitivă? Pentru că zeii rotitori au izbucnit direct din creator, formând în cele din urmă incinta organizată. Zeii secundari, ca cuvinte sau nume rostite de creator, au compus „membrele” proprii ale zeului, astfel încât textul poate spune că zeul „a creat numele membrelor sale”. Faptul că aceştia „au luat fiinţă sub forma zeilor care îl urmează pe Re” înseamnă pur şi simplu că au format adunarea rotitoare.

---

343 Renouf, op. cit., 39.
344 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 561.
345 Renouf, op. cit., 116. [Subliniere adăugată].
346 Budge, *The Papyrus of Ani*, 29.

Cine este, atunci, acest zeu care strălucește în cercul propriilor sale membre? „Este Atum în Atenul său”. Preoții nu ar fi putut afirma mai categoric egalitatea dintre adunarea celestă și incinta soarelui primordial:

Iată formula prezentată de textele egiptene:

Cosmosul (incinta soarelui central) = materia primordială (marea cuvintelor) în forma sa organizată = cercul zeilor = membrele sau corpul creatorului = Numele vizibil al creatorului.

Faptul că cercul format de adunarea divină este locuința cosmică a creatorului este un adevăr afirmat nu doar de un singur cult local, ci de toate curentele ritualului egiptean. Mai jos enumăr câteva cuvinte egiptene care leagă adunarea de incinta soarelui central:

Khu: În creație, așa cum s-a menționat mai sus, *khu* izvorăște din creator ca „cuvinte de putere” sau „lumini strălucitoare”.

Acest „cerc al gloriei”

corpul lui Osiris sau Re compune locuința celestă a zeului, Aten

Astfel, ***khus*** înseamnă „a crea o locuință”.

Fig. 13. Corpul lui Osiris formând cercul Tuat, Cosmosul.

Tuat. Termenul se referă la "locul de odihnă" al creatorului la vârf. Simbolul hieroglific al Tuat:

îl prezintă pe zeul luminii într-o bandă cerească pe care textele o echivalează cu cercul lui Aten: „Sufletul misterios, care se odihnește în Aten-ul său, se odihnește în Tuat-ul lui Re”[347]. În imnuri și în artă, egiptenii au descris Tuat-ul ca fiind corpul lui Osiris sau Re. Dar Tuat înseamnă și "cercul zeilor"; incinta, "corpul" zeului soare și adunarea divină sunt sinonime.

Shen, shenit, sheniu, shenbet. Semnele *shen:*

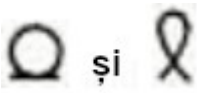

347 Piankoff, *The Tomb of Harnesses* VI, 29; a se vedea și Piankoff, *The Litany of Re*, 29.

înfățișează incinta soarelui central ca un cordon de frânghie - legătura Cosmosului. *Shen* înseamnă "a se roti", cu referire la banda rotativă a Aten-ului.

(Semnul shen

și semnul Aten

funcționează ca glife interschimbabile.)

Prin urmare, *sheniu* este „camera" cosmică a marelui zeu, în timp ce *shenit* sunt «șefii» sau „nobilii" de sus care parcurg circuitul în jurul *shen*-ului. *Shenbet*, adică „corp", este „locul" delimitat de *shen*. Din nou, incinta, „corpul" și adunarea converg.

Tchatchat. *Tchatchat* sunt "șefii" sau "capetele" - consiliul zeilor care se rotesc în jurul soarelui staționar. Dar *tchatchat* înseamnă și "graniță", "incintă" sau "domeniu sfânt". Circuitul străbătut de șefi este granița incintei cerești:

Rer, reri, rert. În timp ce *rer* înseamnă „a se învârti sau a înconjura", *rert* înseamnă „oameni" - locuitorii domeniului primordial. *Reri* sunt „cei care se rotesc" (comparabili cu *kheperu*), care înconjoară în mod colectiv spațiul sacru. În consecință, *rer* posedă semnificația suplimentară „domeniul închis".

Paut, pat. Zeii secundari sunt *pautti*, "materia primordială" care (așa cum s-a spus mai sus) s-a contopit în locuința în mișcare de rotație a creatorului. *Paut* semnifică astfel "corpul" creatorului. Evident, înrudiți sunt *pat*, zeii primordiali al căror nume transmite sensul de "a se învârti ca o roată sau într-un cerc". Nu este o coincidență faptul că determinantul hieroglific al *pat* este un ou:

cercul în jurul căruia se învârt *pat* este oul Cosmosului, iar acest ou este „corpul" zeului Seb.

Tchet, tchetu. În timp ce *tchet* înseamnă "a vorbi", *tchetu* semnifică "cuvinte", "lucruri spuse". În creație, marele zeu a rostit "cuvinte" vizibile sub forma zeilor mai mici. Faptul că cuvintele creatorului au devenit locuința sa este reflectat în termenul *tchet*. "casa" sau "camera" marelui zeu. *Tchet* înseamnă și "corp".

Shes, shesi. Un nume egiptean al legăturii cosmice este *shes*, scris cu hierogliful

Locuința Tuat

a lui Re sau Osiris este *shes maat*, „legătura regularității" (sau a revoluției stabile și neîncetate). Textele vorbesc și despre *shesi* celest, „războinici" divini care îl protejează pe marele zeu. Ei „protejează" zeul deoarece, colectiv, formează un val defensiv, un scut cosmic.

Limbajul și simbolismul adunării celeste dezvăluie o idee fundamentală care leagă tradițiile separate. Zeii secundari nu sunt doar „însoțitori” sau „asistenți” prost definiți (așa cum par să presupună mulți egiptologi); mai degrabă, ei posedă o formă concretă ca incintă a vieții, chiar incinta pe care preoții o celebrează ca insula începuturilor, legătura rotativă sau oul cosmic (toate figuri ale Cosmosului).

Cu alte cuvinte, Cosmosul nu are nimic de-a face cu „toată existența”. Conceptul se referă la un domeniu organizat – „întregul și părțile sale” – creat de creator din resturi cosmice (materie primitivă) anterior neorganizate. Un cuvânt egiptean pentru domeniul unificat este *temt*, care înseamnă „tot” sau „complet” și, de asemenea, „a colecta”, „a aduna”. În mod clar legat de acesta este cuvântul *Temtiu*, unul dintre numele zeilor secundari. Zeii secundari sunt cei pe care creatorul îi „colectează” sau „adună” pentru a forma insula cosmică.

Referitor la același concept rădăcină sunt termenii *tema*, „a unifica, a uni”; *temi*, „țărm”, „mal” sau „graniță”; și *temen*, «totul», „totalitate”. Totul unificat (Cosmosul) este conținut în interiorul graniței incintei, iar granița este țărmul insulei cosmice:

Banda saturniană este astfel calea parcursă de zeii secundari. Zeii se învârt în jurul țărmului, sau în jurul legăturii, sau în jurul oului. „*Fiecare zeu care se află la granița incintei tale se află pe cale...*”, afirmă un *Text din Sicriu*.[348]

Mărturia nu putea fi mai explicită. Drumul străbătut de zeii secundari este *uat*, "drumul" sau "calea", indicată de gliful:

Dar același glif semnifică *tcher*, "granița". Calea zeilor și granița Cosmosului unificat (Totul) sunt sinonime. Astfel, expresia *er tcher* ("la *tcher*" sau "la graniță") înseamnă "totul", "întregul". Marele zeu, ca Neb-er-tcher - "cel care guvernează până la graniță" - este conducătorul întregului, stăpânul Cosmosului care se rotește. Este același lucru să spunem că el guvernează „tot ceea ce Aten

înconjoară”. Întreaga gamă de imagini sfidează interpretările ortodoxe.

Dar simbolismul cosmosului și al adunării divine depășește cu mult Egiptul. Nu cumva toți zeii supremi stau întronați în cercul divinităților secundare? Ninurta. Kronos, El, Yama, Huang-ti și fiecare altă figură saturniană își are „fiii”, „consilierii”, „spionii”, „adepții”, «asistenții» sau „războinicii” așezați în jurul său. Semnul mesopotamian:

este o imagine evidentă a adunării cerești. "Corpul" lui Saturn cuprindea acest Cosmos - nu spațiul fără limite. Ceea ce misticii cunoșteau ca fiind "universul" organizat în "legătura" sau "cordonul" lui Saturn (*markasu* babilonian) devine semnificativ doar ca bandă saturniană vizibilă sau cerc al zeilor.[349]

---

348 Lacau, op. cit., 33.

349 Cu greu se poate pune la îndoială faptul că adunarea din cer a servit drept prototip al tuturor adunărilor sacre de pe pământ: așa cum regele reprezenta monarhul universal, consilierii sau asistenții săi răspundeau cercului de divinități secundare din jurul soarelui central. Printre greci, notează Onians, „un cerc pare să fi fost forma rituală dezirabilă pentru o adunare”. Op. cit., 444. În mod similar, sumerianul GIN, „a aduna”, are sensul de „a înconjura, a întoarce, a închide”. Langdon, *A Sumerian Grammar*, 216. Acest aspect al adunării sfințite este, desigur, universal. (Chiar și astăzi vorbim despre un cerc sau o bandă de asistenți, adepți sau tovarăși fără să știm prea bine de ce).

Marea Mamă

Semnul soarelui închis

îl reprezintă şi pe Saturn, Sămânţa generatoare, în pântecele zeiţei mamă. Ca personificare feminină a Cosmosului, marea mamă este inseparabilă de „corpul" lui Saturn.

Misterele zeiţei mamă dau naştere la o dezbatere nesfârşită. Care este faptul din natură care va explica uniunea cosmică dintre Isis şi Osiris, Tammuz şi Ishtar sau Kronos şi Gaea? Unul după altul, savanţii se întreabă asupra formelor variate ale zeiţei, găsindu-o pretutindeni şi nicăieri. Dacă pentru un scriitor ea este pământul fertil din jurul nostru, pentru altul ea este luna, iar pentru altul „universul", „cerul" sau steaua dimineţii. Interpretările diverse par să sugereze că existau multe zeiţe cu o singură figură – soţia cerească a marelui tată. Iată, de exemplu, o afirmaţie, prezentată ca fiind cuvintele zeiţei egiptene Isis către Apuleius:

> *... Numele meu, divinitatea mea este adorată în întreaga lume, în diverse moduri, în obiceiuri variate şi sub multe nume. Pentru frigienii, care sunt primii dintre toţi oamenii, mă numesc Mama zeilor din Pessinus; atenienii, care sunt născuţi din propriul lor pământ, Minerva Cecropiană; ciprioţii, care sunt înconjuraţi de mare, Venus din Paphos; cretanii, care poartă săgeţi, Diana din Dictynian; sicilienii, care vorbesc trei limbi, Prosperpina infernală; elusinienii, zeiţa lor străveche Ceres; unii Juno, alţii Bellona, alţii Hecate, alţii Ramnusie...; iar egiptenii, care excelează în toate felurile de doctrine străvechi şi care, prin ceremoniile lor proprii, obişnuiesc să mă venereze, îmi spun pe numele meu adevărat, Regina Isis.*[350]

În riturile lor cosmice, egiptenii păreau să nu dorească să o distingă pe Isis de figuri locale ale marii mame, precum Nut, Hathor, Mut sau Neith. Fiecare zeiţă locală purta epitetele identice sau similare („Ochiul lui Re", „mama lui Re", „Doamna Ţării Sfinte" etc.).

Dar dacă anticii recunoşteau o personalitate comună a zeiţei, care era trăsătura fundamentală a acestei personalităţi? Există un atribut universal: marea zeiţă are forma unui spaţiu închis – un cerc sau un pântece – care adăposteşte şi „naşte" marele tată. Neumann a perceput această trăsătură când a descris „caracterul elementar" al zeiţei ca „Marea Rotundă" sau „uterul care conţine şi creează lumea".[351] Din studiul său exhaustiv asupra marii mame, G. S. Faber a concluzionat că fiecare zeiţă apare ca o incintă protectoare care adăposteşte marele tată. Nu lipsesc dovezile acestui adevăr.[352]

Zeul Tammuz stă în pântecele lui Tiamat, „mama golului". "Pântecele mamei" este epitetul zeiţei sumeriene Gula, în timp ce numele Ishtar înseamnă „pântec".[353] Sursele hinduse o descriu pe marea mamă ca fiind *yoni* sau „pântec", iar pe marele tată ca fiind „cel învăluit în pântecele mamei sale".[354] Agni este zeul masculin „care străluceşte în pântecele etern al Mamei".[355]

În mod similar, Odin din mitologia nordică este „locuitorul sânului lui Frigg".[356] În doctrina orfică, recipientul care adăposteşte marele tată este zeiţa Vesta. Gnosticii îşi aminteau de vechiul zeu ca fiind „Cel Vechi de Zile care locuia ca un prunc în pântece".[357] În rândul maorilor, marea mamă este „Fecioara Adăpost" sau „Fecioara Refugiu".[358]

---

350 Campbell, *Occidental Mythology*, 43.
351 *The Great Mother*, 221.
352 *The Origins of Pagan Idolatry.*
353 Allegro, *The Sacred Mushroom and the Cross*, 92.
354 Agrawala, *The Thousand Syllabled Speech*, 115.
355 Coomaraswamy, *Elements of Buddhist Iconography*, 23.
356 MacCulloch, *Eddic Mythology*, 174
357 Jung, *Mysterium Coniunctìonis*, 281.
358 Best, op. cit..

Descrierile pântecului primordial arată că strămoșii își aminteau de zeiță ca de o bandă vizibilă – ceea ce textele hinduse numesc „pântecele de aur”[359] și babilonienii „coroana cu pietre prețioase” (un titlu al lui Ishtar).[360] Imaginile se referă direct la soarele închis:

În hinduism, acest din urmă semn reprezintă „punctul de sămânță masculin sau *bindu* în pântecele cosmic”, afirmă Alan Watts.[361] „Tatăl este ca centrul (*Nabhi*) cercului, iar mama circumferința (*Paramanta*)” notează Agrawala.[362] Același simbolism masculin-feminin al soarelui închis

se regăsește în sculpturile în piatră europene discutate de V. C. C. Collum.[363] Faptul că evreii considerau Shekinah („aura”, „anima” sau «gloria» înconjurătoare a creatorului) drept „Mama”[364] conduce la aceeași concluzie: aureola marelui zeu era propria sa soție. În consecință, ritualul tibetan îl invocă pe marele zeu ca fiind "centrul Cercului, plin de strălucire, îmbrățișat de Mama (divină)"[365].

Această concepție a marii mame primește un sprijin convingător din sursele egiptene antice. Zeul soare egiptean își are casa în pântecele mamei și consoartei sale, "Marea Protectoare".[366] Despre Re, *Cartea Morților* proclamă: "Strălucești, faci lumină în mama ta".[367] În altă parte, Re apare ca soare "în pântecele lui Hathor".[368]

Osiris strălucește din incinta mamei sale Nut: "Omagiu ție. Rege al regilor. Domn al domnilor. Prințul prinților, care *din pântecele lui Nut* a condus întreaga lume"[369]. Locuința lui Horus este mama sa Hathor, al cărei nume înseamnă "Casa lui Horus". Și se spune că zeița Nekhebet personifică locuința primordială a soarelui.[370]

După cum s-a menționat anterior, egiptenii au descris locuința celestă ca fiind legătura *shen*

Dar această incintă era de fapt pântecele lui Nut, afirmă Piankoff.[371] (Astfel, zeița Shentit își ia numele de la legătura *shen*).

Zeița mamă nu era pământul nostru, nici cerul deschis, nici luna, ci locuința soarelui central, incinta Aten-ului

: „Atenul meu mi-a dat naștere”, afirmă zeul-rege.[372] Această legătură directă a zeiței-mamă cu incinta soarelui va explica de ce semnul Aten

deși servește drept glif al lui Re, denumește și "amantă", cu referire la consoarta celestă a zeului.[373]

359 Eggeling, *The Satapatha Brahmana*, Part II, 394.
360 Brown, op. cit. Vol. I, 268.
361 Prefață la Perry, op. cit.
362 *Thousand Syllabled Speech*, 127.
363 "Die Schöpferische Mutter Göttin," 221-324.
364 Patai, op. cit, 239.
365 Evans-Wentz, *The Tibetan Book of the Dead*, 127.
366 *Pyramid Text* 838.
367 Budge, *Egyptian Book of the Dead*, 4.
368 Bleeker, *Hathor and Thoth*, 48.
369 Budge, *From Fetish to God*, 30; a se vedea și *Pyramid Text* 1607. [Subliniere adăugată].
370 Brugsch, *Religion*, 324.
371 *Mythological Papyri*, 6.
372 Piankoff, *The Tomb of Ramesses* VI, 92.
373 A se vedea, de exemplu, utilizarea semnului în Budge, *Papyrus of Ani*, 71.

Amanta zeului era propria sa emanație, aureola sa de "glorie" sau "splendoare". Preoții care invocau **khut** sau "cercul de glorie" al marelui zeu o celebrau și pe zeița **Khut**, care era același cerc.

Aflându-se în interiorul incintei, soarele central este sămânța strălucitoare care fecundează marea mamă. „Eu sunt într-adevăr Marea Sămânță", declară Re.[374] „O, Re, fă pântecele lui Nut să rămână însărcinat cu sămânța spiritului care se află în ea", se spune într-un imn din *Textele Piramidelor.*[375] Aceleași texte celebrează „pântecele cerului cu puterea sămânței zeului care se află în el".[376] Și din nou: „Presiunea este în pântecele tău, o, Nut, prin sămânța zeului care este în tine".[377]

În ieșirea sa din pântecele cosmic, soarele „se împerechează cu" sau „însămânțează" zeița mamă, iar această relație se exprimă în limbaj. Cuvântul egiptean **nehep** înseamnă „a se împerechea", în timp ce **nehepu** înseamnă „a străluci". Deși **beka** denotă „apariția" soarelui, același cuvânt înseamnă „însărcinată". Astfel, uniunea cuplului primordial se reînnoiește zilnic (sau cu fiecare „răsărit" al soarelui central).

Dar aceeași apariție primește o interpretare mitică ca nașterea zeului luminii. Nut este atât soția lui Re, cât și mama lui, care „îl naște zilnic pe Re":[378]

Sunt înălțat ca acel zeu venerabil, Domnul Casei Mari, iar zeii se bucură văzând frumoasele sale apariții din pântecele lui Nut.[379]
Nașterea sa este minunată, ridicându-și frumoasa formă în pântecele lui Nut.[380]
Slavă ție, Prințe, care te lupți din pântece.[381]

Concepția și nașterea sunt astfel confundate. Sămânța fecundatoare (tatăl) este și Copilul. Această ecuație îi conferă lui Re titlul de „Copil-Bărbat".[382] El este prototipul „fiului care își fecundează mama" sau al „tatălui care se naște pe sine însuși".

Dar confuzia nu se oprește aici, deoarece zeița mamă, ca aură care îl înconjoară pe marele tată, este ea însăși emanația puterii masculine. Zeul solitar dă naștere pântecului cerului fără ajutor. În acest sens, zeița este „fiica" marelui tată, astfel încât, dacă se ia în considerare întreaga gamă de posibilități, trei relații cu zeița – tată, soț și fiu – sunt unite într-o singură figură.

Imagini de acest fel se regăsesc în toate textele religioase ale Egiptului antic. Amon-Re este „cel care își zămislește tatăl".[383] Zeița Hathor devine „mama tatălui ei și fiica fiului ei".[384] Atum-Kheprer „s-a adus pe sine în existență pe coapsa mamei sale divine".[385] În ritualul templului Kamak, „fiica" lui Re, Mut, l-a înconjurat pe „tatăl ei Re și i-a dat naștere ca Khonsu".[386] Aceeași zeiță este „fiica și mama care și-a creat tatăl".[387]

Echivalarea dintre tată și fiu este explicită în cazul lui Osiris și al „fiului" său Horus. *Textele Piramidelor* îl descriu pe Osiris strălucind „pe cer ca Horus din pântecele cerului".[388] „Regele este sămânța ta, o, Osiris, tu fiind puternic în numele tău de Horus care se află în mare".[389] Zeii, în

374 Faulkner, op. cit., 258.
375 *Pyramid Text* 990.
376 *Pyramid Text* 532.
377 *Pyramid Text* 1416.
378 *Pyramid Text* 1688.
379 Renouf, op. cit., 148.
380 Budge, *From Fetish to God*, 416.
381 Budge, *Gods*, Vol. II, 260.
382 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 180.
383 Frankfurt, op. cit., 177.
384 Budge, *Gods*, Vol. 1,431.
385 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 134.
386 Frankfurt, op. cit., 180.
387 Ibid., 177
388 Budge, Osiris: the Egyptian Religion of Resurrection, 68.
389 *Pyramid Text* 1505.

Cartea Morților, amintesc de vremurile străvechi ale lui Horus „când el exista sub forma propriului său copil”.[390]

Deoarece regele pământesc dobândește simbolic atributele Monarhului Universal, riturile arată cum conducătorul local se unește cu zeița mamă și se reproduce în pântecele cosmic. El anunță că a fost „format în pântecele” marii mame,[391] și după ce invocă „pântecele cerului cu puterea seminței spiritului care se află în el”, proclamă: „Iată-mă, eu sunt sămânța spiritului care se află în ea”.[392] „O, Nut... eu sunt sămânța zeului care se află în tine”.[393]

Frankfort tratează pe larg acest subiect, arătând că fecundarea zeiței-mamă de către rege și nașterea simultană în pântece erau elemente centrale ale ritualului egiptean. Regele „intră în ea, o fecundează și astfel este născut din nou de ea”[394], exact ca marele zeu însuși.

Dacă regele primește autoritatea sa pe pământ prin personificarea Monarhului Universal, prin aceeași identificare el ajunge în lăcașul ceresc al zeiței după moarte, stabilindu-și reședința în pântecele protector ca Ființă Nepieritoare. Într-un imn adresat lui Nut, regele Pepi o imploră pe zeiță: „Fie ca tu să-l primești pe acest Pepi în tine ca pe o stea nepieritoare”.[395] „Fie ca tu să-l transfigurezi pe acest Pepi în tine, pentru ca el să nu moară.”[396]

Frankfort comentează: ... noțiunea unui zeu care se naște din propria mamă a devenit în Egipt o figură teologică a gândirii care exprimă nemurirea. Zeul care este nemuritor pentru că se poate recrea pe sine se numește Kamutef, „taurul mamei sale”.[397] Regele aspiră să reproducă isprava Monarhului Universal, dându-și naștere pe sine în pântecele lui Nut. Deși căsătoria divină și imitarea ei în ritualul regal implică multe complexități și enigme, tema de bază rămâne clar definită. Simbolic, regele are casa sa în pântecele cosmic; el o fecundează simultan pe zeiță și este „născut” de ea. Sursa ritualului este celestă, deoarece reconstituie Prima Ocazie când marele tată, Sămânța aprinsă, a luat de soție banda de „glorie” care s-a coagulat în jurul lui. Semnul uniunii primordiale este pretutindeni în fața noastră, dar rareori recunoscut. Este semnul soarelui închis:

Uterul și coapsa

În legătură cu simbolismul zeiței-mamă, se observă că „uterul” este, în general, sinonim cu „coapsa” sau „poala”. Când reliefurile antice îl înfățișează pe zeu sau pe rege în poala marii mame, ele se referă la uniunea primordială, în care tatăl zeilor locuiește în incinta protectoare a zeiței.

Un tribut asirian adus lui Asurbanipal spune: „Ești un copil blând, Assurbanipal, al cărui scaun se află în poala Reginei din Ninive [Ishtar].”[398] Astfel, cuvântul sanscrit **yoni**, incinta feminină și locuința marelui tată, poate fi tradus fie prin „poală”, fie prin „uter”. Cuvântul latin pentru „coapsă” — **femen**, **feminis** — înseamnă „cea care zămislește”. [399] O legătură similară apare în Egipt, unde **Kkepesk**, „coapsă”, înseamnă pântecele lui Nut care îl adăpostește pe Osiris sau Re.

Mulți zei – în mitologia hindusă, greacă și europeană – sunt astfel „născuți din coapsă”, precum egipteanul Kheprer, care „s-a adus pe sine în existență pe coapsa mamei divine”.[400]

Acest simbolism suprapus al pântecului, poalelor și coapsei va fi întâlnit de mai multe ori în secțiunile următoare.

---

390 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 337.
391 Frankfort, op. cit., 42.
392 *Pyramid Text* 532.
393 *Pyramid Text* 1416-17.
394 Frankfort, op. cit., 177.
395 Ibid., 177; vezi *Pyramid Text* 782.
396 Ibid., 177
397 Ibid., 180
398 Ward, *The Cylinder Seals of Western Asia*, 154.
399 Onians, 182.
400 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 134.

Pântec și cosmos

A identifica zeița mamă ca fiind banda soarelui închis

înseamnă a echivala zeița cu Cosmosul lui Saturn, compania rotitoare a zeilor. Zeița Nut este „reprezentarea cosmosului”, afirmă Piankoff.[401] Astfel, în timp ce **khut** egiptean semnifică „cercul gloriei” format de zeii secundari, **Khut** înseamnă și zeița mamă. Și deși *shenit* sunt „prinții” din cercul divin, zeița este Shentit; ambele cuvinte derivă din **shen**, legătura cosmosului.

Fig. 14. Copilul-bărbat în brațele zeiței-mamă, (a) Cipru;

Fig. 14. (b) Egipt;

Fig. 14. (c) India;

401 Piankoff, *Mythological Papyri*, 6.

Fig. 14. (d);

Fig. 14. (e) Zeița britanică Gwen.

Textele religioase confirmă ecuația. "El este cel care iese astăzi din pântecele primordial al celor [zeii secundari] care au fost înaintea lui Re", se spune în *Cartea Morților.*[402] "Am ieșit între coapsele companiei zeilor."[403] Ceea ce *Book of the Dead* numește "ființele divine ale coapsei"[404] înseamnă adunarea celestă, zeii secundari care formează colectiv pântecele genezei cosmice.

Dar simbolismul interconectat nu se oprește aici. Fiecare preot egiptean știa că zeița mamă era oul care se rotește și care adăpostește soarele central. Într-adevăr, imaginea hieroglifică a unui ou

de la sfârșitul numelui divin înseamnă „zeiță”. Despre Osiris, zeița Isis declara: "Sămânța lui este în pântecele meu, am modelat forma zeului din ou ca fiu al meu care se află în fruntea Enneadei".[405] Zeul din pântece este zeul din ou, care este zeul care conduce Enneada (cercul zeilor).

Prin aceeași ecuație, pântecele devine veșmântul sau centura care încinge soarele: regele decedat se roagă să fie încununat de zeița Tait,[406] sau anunță că "*kilt*-ul meu care este pe mine este Hathor"[407]. În cazul zeiței Neith, pântecele devine scutul. (Scutul este hieroglifful pentru Neith)[408]. Deși simbolurile incintei primordiale diferă, fiecare este prezentat ca o formă a marii mame, al cărei întreg caracter reprezintă forma vizibilă a cercului saturnian:

402 Renouf, op. cit., 265.
403 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 594.
404 Ibid., 392
405 Faulkner, op. cit., 125.
406 Renouf, op. cit., 205.
407 *Pyramid Text* 108.
408 Budge, Gods, Vol. I, 451.

Hermafroditul

În *Marele Papirus Magic* din Paris, datând din prima jumătate a secolului al IV-lea d.Hr., apare *Oracolul lui Kronos*. Rugăciunea recomandată îl invocă pe Kronos ca „Stăpân al Lumii, Primul Tată", dar îi conferă zeului şi titlul ciudat de „Bărbat-Femeie"[409]. Kronos este Saturn, soarele primordial. La ce aspect al zeului se referea acest titlu?

În Saturn, principiile masculine şi feminine primordiale se unesc, dând naştere hermafroditului sau androginului. Puţine dintre zeităţile proeminente ale antichităţii sunt libere de această dualitate. Anu, Ninurta, Tammuz şi Enki din Sumer; El din Iuda; Vishnu, Brahma şi Shiva din India; Zurvan din Iran; Quetzalcoatl din Mexic — toate dezvăluie o dimensiune feminină. Soţul sau soţia lor nu este niciodată complet separat(ă) de propriul corp.

Egiptenii îl venerau pe Atum ca „marele El-Ea"[410], în timp ce îl celebrau pe Amen ca „Glorioasa Mamă a zeilor şi a oamenilor"[411]. Cuvântul egiptean pentru această unitate primordială este **Mut-tef** sau „Mamă-Tată". Din ceea ce s-a stabilit în paginile anterioare cu privire la simbolismul soarelui închis

nu poate exista nicio îndoială cu privire la semnificaţia concretă a cuvântului **Mut-tef**. Cuvântul semnifica Cosmosul organizat,[412] soarele central şi incinta sa, consideraţi ca părinţii masculini şi feminini uniţi într-o singură personalitate: corpul marelui tată era şi soţia zeului, pântecele cerului.

Această dualitate îşi găseşte expresia în termenul egiptean **khat**, care poate fi tradus fie „corp", fie „pântece". Copilul-bărbat Horus, care locuieşte în pântecele lui Hathor, este Khenti-Khati, simultan „locuitorul corpului" şi „locuitorul pântecelui". *Litania lui Re* proclamă că „**khat** [trupul] lui Re este marea Nut", zeiţa mamă.[413]

Artiştii egipteni au arătat trupul lui Osiris formând cercul Tuat, lăcaşul lui Osiris sau Re.[414] Dar orice student al religiei egiptene ştie că Tuat, casa odihnei, era pântecele lui Nut.

Hermaphroditul personifică, aşadar, Cosmosul original, adică Saturn şi locuinţa sa vizibilă

G. S. Faber, în studiul său cuprinzător asupra ritualurilor antice, observă că marele tată („Fiinţa Inteligentă") „era uneori considerat Sufletul animator şi alteori soţul Universului, în timp ce *Universul era uneori considerat corpul şi alteori soţia Fiinţei Inteligente*: şi, aşa cum o teorie presupunea o uniune la fel de perfectă ca cea dintre suflet şi corp într-un singur om, cealaltă producea o uniune similară prin îmbinarea soţului şi soţiei într-un singur hermafrodit".[415]

Este imposibil să nu fim de acord cu evaluarea lui Faber, atât timp cât ne amintim că, pentru antici, "universul" (Cosmos) însemna casa lui Saturn, nu o întindere fără limite. Faptul că Cosmosul lui Saturn a dobândit un caracter dual ca "corp" al zeului şi ca "soţie" a acestuia este suficient pentru a explica rolul primordial de Tată-Mamă.

Hermafroditul sau androginul, ne spune Eliade, este "semnul distinctiv al totalităţii originare [adică al Totului]". Forma sa obişnuită este "sferică", notează el.[416] Ajungem astfel la următoarea ecuaţie:

Banderola soarelui închis - Cosmos (insula, oul, cordonul, brâul, scutul, cercul zeilor) = corpul marelui tată = pântecele marii mame .

---

409 De Santillana şi von Dechend, op. cit., 147.
410 Clark, op. Cit., 41.
411 Ènel, *Les Origines de las Genèse et l'Enseignement des Temples de l'Ancienne Egypte*, 13, nota 4.
412 Ibid., 11 şi urm.
413 Piankoff, *The Litany of Re*, 54.
414 Schafer, "Altägyptische Bilder der Auf- und Untergehenden Sonne/Imagini egiptene antice ale răsăritului şi apusului soarelui," 20.
415 *Origins*, 165. [Subliniere adăugată.]
416 *Patterns*, 423. A se vedea, de asemenea, Eliade, *Myth of the Eternal Return*.

V: Țara Sfântă

Ritualurile antice din întreaga lume îl concepeau pe conducătorul pământesc ca fiind încarnarea Monarhului Universal. Conform aceluiași principiu, fiecare oraș sau regat local devenea o transcriere a domeniului primordial al zeului-rege. Teritoriul sfințit de pe pământ era amenajat conform unui plan cosmic, revelat în vremuri îndepărtate.

Toate tradițiile majore sunt de acord cu această prioritate a locuinței cosmice. Un Sumer și un Akkad celeste au precedat organizarea regatelor mesopotamiene actuale. Și așezări precum Eridu, Erech, Babilon și Lagash și-au luat numele de la un oraș ceresc ocupat de soarele central.

Fiecare oraș egiptean – Heliopolis, Herakleopolis, Memphis, Abydos, Teba, Hermopolis – oglindea un prototip, un „oraș în care soarele strălucea la început". La fel și Egiptul în ansamblu, conform ritualului, reproducea locuința adunată și unificată de creator.

Tradiția ebraică cunoștea un Ierusalim ceresc care a dat numele orașului terestru; și ceea ce evreii pretindeau despre orașul lor, musulmanii pretindeau despre Mecca. Chinezii declarau că regatul lor era o copie a imperiului celest, iar fiecare capitală imita același plan.

În unison, diverse tradiții din Orientul Apropiat, Europa, Asia și America amintesc de o Țară Sfântă *par excellence*, fondată și condusă de însuși creatorul. Din acest regat saturnian, fiecare națiune a învățat idealurile regalității și organizarea corespunzătoare a domeniului sacru.

Patria mamă

În mitul creației, marele zeu a ridicat o bucată circulară de „pământ" din apele cosmice. Incinta era paradisul lui Saturn – împărăția cerurilor – apărând ca o roată vastă sau un tron care se învârtea în jurul zeului staționar.

Pământul lui Saturn[417]

În aparentă referire la solul fertil din jurul nostru, poetul latin Virgil celebrează „mama recoltelor" și „puternica mamă a oamenilor". Dar el îi dă marii zeițe a fertilității un titlu intrigant: „Pământul lui Saturn".

De ce Pământul lui Saturn? Curiozitatea crește când observăm că sumerienii An, Enki și Ninurta – toți identificați cu Saturn – domnesc „în Ekur". Traducătorii redau Ekur ca „pământ".[418] La fel, astronomia chineză considera Saturn planeta „pământului",[419] în timp ce Saturnul fenician se spune că locuia „în centrul pământului".

„Zeul pământului" egiptean este Seb (sau Geb). Adică, scrie Budge, "pământul îi forma corpul și era numit «casa lui Seb»"[420]. Dar dacă corpul lui Seb era pământul, de ce istoricul grec Plutarh l-a tradus pe Seb prin Kronos (Saturn)?[421]

Ce legătură între planeta Saturn și „pământ" ar fi putut justifica această identitate? Desigur, traducerea obișnuită în limba engleză, „pământ", sugerează în mod natural minții moderne planeta noastră suspendată în spațiu. Dar pentru antici nu era posibilă o astfel de viziune detașată. Ei cunoșteau doar o regiune terestră, oricât de mare sau mică ar fi fost. În ritualurile arhaice, termenii pe care experții îi traduc prin „pământ" înseamnă literalmente „țară", „loc", „provincie"; iar singura regiune pe care anticii o considerau demnă de sfințire ca „țară" era propriul lor stat sau națiune unificată – toate celelalte aparținând „barbarilor".

Dar fiecare „țară" sacră organizată în jurul unui centru religios-politic se proclama o copie a locuinței primordiale din ceruri. Astfel, termenul egiptean **ta**, tradus adesea prin „pământ", se referă în primul rând la provincia cerească a creatorului – **ta ab** („pământul pur"), **ta nefer** („pământul frumos"), **ta sheta** („pământul misterios"), **ta ankhtet** („pământul vieții") sau **ta ur** („pământul

417 Virgil, *Georgics*, ii. 173ff.
418 Jensen, *Die Kosmologie der Babylonier*, 189ff.; Langdon, *Semitic Mylhology*, 99.
419 De Saussure, "*Le Systeme Cosmologique Sino-Iranienne*."
420 *The Gods of the Egyptians*, Vol. II, 94.
421 Plutarch, *De Iside et Osiride*, XII.

mare”). Astfel de termeni sunt sinonimi cu **ta Tuat**, „ţara Tuat”, locuinţa cosmică a lui Osiris sau Re. Numind Egiptul terestru **ta**, egiptenii au dat patriei lor numele „locului” cosmic *par excellence*. **Ta** semnifică locuinţa cosmică „adunată” de creator. Faptul că egiptenii concepeau **ta** ca „corpul lui Seb” corespunde cu tot ceea ce am învăţat despre incinta primitivă. De o importanţă egală este simbolul hieroglific al lui Seb, oul:

Miturile spun că oul lui Seb este cel din care a răsărit pentru prima dată soarele (adică este acelaşi cu oul rotitor al lui Atum, oul Cosmosului). Acest aşa-numit „ou al lumii” nu are nicio legătură cu planeta noastră.

Nici **Ekur** sumerianul, „pământ”, nu denota planeta noastră. După cum au observat Jensen, Langdon şi alţii, Ekur apare ca locuinţa cerească a creatorului.[422] Ake Sjoberg şi E. Bergmann afirmă identitatea fără ocolişuri.[423] Sumerienii cunoşteau acest domeniu celest ca **ki** — „ locul” sau „ţara” — invocat ca **ki-sikil-la**, „ţara pură” sau „locul pur”, şi **ki-gal**, „ţara mare”.[424]

Ki-ul sumerian era Esara asirian, „locul” suprem. Mai degrabă decât geografia familiară, termenul se referă la ţara creată a începuturilor cosmice. Astfel, Esara, potrivit lui Jensen, era folosit cu referire specială la „pământul aşa *cum apărea la creaţie*”.[425] Echivalentul este „ţara celestă” din mitologia hindusă,[426] sau „ţara pură” a budiştilor.[427] Nu se putea face o greşeală mai mare decât să se caute o locaţie geografică a acestei ţări pierdute.

Cosmologia antică localizează „locul” primordial nu „aici jos”, ci la polul ceresc, centrul şi vârful. În gândirea egipteană, afirmă Clark, polul ceresc este „acel loc” sau „marele oraş”. Aici locuieşte „Stăpânul locului primordial”.[428] Atunci când zeul din *Textele din sicriu* proclamă: „Eu sunt creatorul care stă în locul suprem”, referinţa este la reşedinţa polară, ne spune Clark.[429] Astronomia iraniană s-a inspirat din aceeaşi tradiţie atunci când a desemnat polul ceresc ca **Gah**, care înseamnă pur şi simplu «locul», locuinţa „Celui Mare din mijlocul cerului”.[430]

În cosmologia iraniană, Saturn ocupă **Gah**-ul polar, „locul” — la fel cum Saturn, sub forma An-ului polar, stăpâneşte „locul pur” sumerian. Prin urmare, acest domeniu ar putea fi numit în mod corespunzător „Ţara lui Saturn” sau „Provincia lui Saturn”. Şi această relaţie simplă ne permite să înţelegem de ce strămoşii, care considerau propriul teritoriu sacru ca o reproducere a locuinţei celeste, lăudau solul fertil ca fiind „Pământul lui Saturn”.

Paradisul egiptean

O clarificare a conceptului egiptean va ajuta la elucidarea tradiţiei generale. Una dintre caracteristicile „ţării” egiptene, care a încurajat identificarea ei cu pământul nostru, este caracterul său mitic de grădină sau câmp al abundenţei. A locui în **ta** înseamnă a trăi în Grădina Hetep. Multe descrieri ale acestui domeniu primitiv sună într-adevăr foarte mult ca un paradis terestru. Ţara este plină de grâu sau orz, iar locuitorii beau bere şi apă rece. În *Cartea morţilor*, regele decedat anunţă: „Cunosc numele domeniilor, districtelor şi râurilor din Grădina Hetep... mi se dă belşugul...”[431] *Textele piramidelor* îl descriu pe regele decedat bând ulei şi vin şi trăind din „pâinea eternităţii” şi „berea veşniciei”.[432]

---

422 Jensen, op. cit., 188$; Langdon, op. cit., 102.
423 *The Collection of the Sumerian Temple Hymns*, 136.
424 Van Dijk, "*Le Motif Cosmique dans la Pensée Sumérienne*," 49.
425 Op. cit., 199. [Subliniere adăugată.]
426 Lenormant, *Les Origines de l'Histoire*, Vol. II, 21.
427 Guenon, *Le Roi du Monde*, 95.
428 Clark, *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, 58-59, 222.
429 Ibid., 58-59
430 De Saussure, "*Origines Chinoise de las Cosmologie Iranienne*," 303.
431 Renouf, *The Egyptian Book of the Dead*, 193-94
432 Budge, op. cit.. Vol. II, 119.

Egiptenii considerau pajiștea păcii și a belșugului atât țara strămoșilor, cât și viitoarea casă a celor care urmau să treacă dincolo. Mulți scriitori, desigur, recunosc Grădina Hetep ca o expresie mitică timpurie – poate cea mai timpurie – a paradisului pierdut. Natura sa fundamentală, însă, nu a fost încă pătrunsă de școlile convenționale.

Pentru oricine este dispus să ia în considerare întregul context al dovezilor egiptene, ar trebui să fie clar că țara primitivă creată de creator și îmbibată de o abundență debordantă era celestă. Cei care ajung în Grădina Hetep ajung în raiul creatorului. Regele decedat din *Textele Piramidelor* merge „să-și vadă tatăl Osiris". El anunță: „Am plecat spre marea insulă din mijlocul Sekhtet Hetepet [Grădina Hetepet] pe care se așează zeii rândunelelor; rândunelele sunt Stelele Nepieritoare... Voi mânca ceea ce mănânci tu. Voi bea din ceea ce bei tu și tu îmi vei da saţietate la pol... Mă vei numi magistrat printre Khu, Stelele Nepieritoare din nordul cerului, care stăpânesc asupra ofrandelor și protejează porumbul secerat, care fac ca acesta să coboare la cel mai important dintre spiritele hranei care se află în cer."[433]

Să analizăm acest text important, care combină mai multe interpretări egiptene ale grădinii celeste. Așa cum este folosit mai sus, termenul **Hetepet** înseamnă „abundență" sau „ofrande de mâncare", astfel încât Grădina Hetepet este Grădina Abundenței sau Grădina Ofrandelor de Mâncare din cer. *Hetepet* are sensul fundamental de „a aduna" sau „a uni" (asemănător cu **temt**, „a colecta", „a aduna"), un sens vital pentru simbolismul în ansamblu.

Hetepet este, desigur, inseparabil de **hetep**, „odihnă", „a sta într-un singur loc". Grădina *Hetepet* este Grădina Hetep. Se poate vorbi în mod rezonabil despre Grădină ca fiind locuința odihnei și abundenței (adică „pace și belșug"), adunate împreună de creator. Simbolismul este, așa cum voi încerca să arăt, mult mai profund decât ar sugera interpretările standard.

În mijlocul grădinii celeste se află „marea insulă", ai cărei locuitori – zeii rândunele – sunt Akhemu-Seku („cei care nu se corup niciodată"), traduși aici ca „Stelele Nepieritoare". Egiptenii numeau aceste divinități și *Akhemu-Urtu* („cei care nu se odihnesc niciodată"), identificați în mod convențional ca stele circumpolare care, rotindu-se în jurul axei polare, nu apun niciodată sub orizont. Dar textul anterior identifică acești zei ca fiind mai mult decât „stele" (în sensul modern al cuvântului). Ei sunt **Khu** („cuvintele puterii" sau „spiritele luminii"), care au izvorât direct din creator. *Există o mulțime de dovezi care arată că acești zei secundari ai luminii erau ei înșiși „hrana" sau „ofrandele" abundente ale grădinii celeste și că aceasta este semnificația imnului de mai sus când vorbește despre „spiritele hranei"*.

Bere (sau vin) curgătoare și câmpul de cereale (grâu, orz, porumb) sunt, de fapt, indistincte de marea primitivă a cuvintelor (zei secundari) care a izvorât din creator și pe care marele zeu le-a adunat pentru a forma incinta insulei primitive - propriul său „corp". Pe „marea insulă din mijlocul Grădinii Hetepet", particulele aprinse (*Khu, Akhemu-Urtu*) „s-au așezat", formând împreună incinta. Dacă, într-un mit, „cuvintele" strălucitoare ale zeului s-au solidificat în insulă, în altul, insula a fost creată din „cerealele luminoase ale cerului". „Cuvintele puterii", „boabele" și „compania zeilor" reprezentau interpretări mitice interconectate ale materiei primordiale expulzate de creator. În imaginația egiptenilor, creatorul a adunat boabele din câmpul celest (numit uneori *Sekhet-Sasa* sau „Câmpul de Foc") și a creat incinta ca „grânarul zeilor" — casa abundenței pe care fiecare rege spera să o atingă după moarte. Grâul a servit ca „aluat" din care creatorul și-a modelat locuința; și această relație crucială explică semnificațiile interconectate ale termenului egiptean **paut** sau **pautti** — care înseamnă simultan „materia primordială" (compania zeilor) și „aluat" sau „pâine". Creatorul a organizat compania zeilor (grâul) în Cosmosul rotativ, conceput ca o țară cerească a abundenței.

Materie primitivă = „cuvinte" creative = zei secundari = grâu al cerului (aluat, pâine).

În ceremoniile lor, egiptenii reconstituiau creația la scară microcosmică, modelând prăjituri rituale din aluat folosite în ofrandele aduse morților. Aceste prăjituri din *paut* simbolizau „țara" sau „pământul" creat, produs din grânele revărsate din cer. Astfel, în timp ce **ta** înseamnă „țară" în

433 *Pyramid Text* 1215-20.

egipteană, **ta** înseamnă și „pâine” sau „prăjituri”. O astfel de terminologie interconectată este omniprezentă în limba egipteană. O analiză a acestei utilizări relevă două principii consecvente:

1. Zeii minori (copii, servitori, asistenți) coincid cu „aluatul” – berea și grânele care au izvorât din creator. (Înainte de unificarea ca „pământ” sau Cosmos, particulele aprinse compun marea Haosului și, astfel, pot fi denumite „demoni” sau „demoni” ai întunericului.)
2. Locuința organizată („țară”, „oraș”, „loc”, „domeniu”) coincide cu „grânarul” și „prăjitura” sau „pâinea” modelată a cerului.

Iată câteva dintre numeroasele exemple:

„Copiii” marelui zeu sunt **pert**, „lucrurile care apar”; dar **pert** înseamnă și „cereale”. Textele descriu berea și grânele (copiii) ca **pert er kheru**, „apărând la [sau ca] cuvintele” creatorului. Astfel, în timp ce **akhib** înseamnă „a vorbi”, **akhabu** înseamnă „grâu”, iar locuitorii locuinței cerești sunt **Akhabiu**.

În mod similar, **seru** înseamnă atât „cereale” cât și „prinți” sau „șefi”; ambele utilizări sunt inseparabile de **ser**, „a comanda” și **serui**, „flacără”. Înţelese corect, „cerealele” și „prinții” se referă la același material aprins perceput mitic ca „poruncile” înflăcărate ale creatorului.

Deși **heq** semnifică „ale” sau „berea” scuipată de creator, înseamnă și „a comanda”.

Dacă **aut** este „strălucire” sau „glorie” (comparați cu *khu*), același cuvânt semnifică „abundență”. Dar **aut** provine de la **an**, „copii”. Grâul și orzul abundent — adică spiritele luminoase care îl glorifică pe creator — sunt aduse ca descendenți ai zeului.

Menu înseamnă „slujitorii” marelui zeu, care „se învârt în jur” (*hennui*); dar **henu** denotă și „abundență”. Creșterea luxuriantă a lăcașului celest este **hen**, dar același cuvânt înseamnă „glorie” sau „majestate” a divinității conducătoare. De la noțiunea că luminile celeste „îl glorifică” pe creator, este foarte puțin până la ideea că ele îl „laudă” sau „îi cântă rugăciuni”. Astfel, **hen** înseamnă și „a lăuda”.

În consecință, cuvântul **tebhu** înseamnă „abundență”, dar și „rugăciuni”. (Nu trebuie să se încerce distingerea „rugăciunilor” de zeii care se roagă; cei care îl glorifică pe marele zeu sunt gloria.)

La fel, **senem** înseamnă, în același timp, „abundență” și „a se ruga”, „a adora”.
În timp ce „cereale” se spune **shert**, termenul înrudit **sherriu** semnifică „zeii mici”.

Fenkhu înseamnă „abundență”, dar același cuvânt denotă locuitorii țării cerești.

Ahau înseamnă „hrană”, dar și locuitorii „țării”.
Hetepet înseamnă "abundență", în timp ce **hetepetiu** sunt zeii secundari. **Khefa** înseamnă "hrană", dar **Kheftiu** sunt "demonii" Haosului (organizați în cele din urmă în locuința unificată).
Betu înseamnă "grâul" sau "orzul" cerului, dar și "demonii".
La fel cum zeii secundari compun "membrele" sau "membrii" soarelui central, la fel se întâmplă și cu grâul. Un termen egiptean pentru "boabe" este **atpet**, derivat în mod evident din **at**, "membru", și **pet**, "cer". Grâul devine "membrele cerului" (sau ale Omului Cerului).
Astfel, **nepu** semnifică "membru" sau "carne", în timp ce **neper** înseamnă "grâu". Locuința primordială este Nepert, adică pământul format din boabe.

Adunat de creator, grâul devine incinta pământului primordial - "grânarul" sau "pâinea"

zeilor (simbolizată de turtele de aluat folosite în ritualurile morţilor). Astfel, în timp ce **shen**

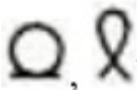

desemnează "legătura" sau "cordonul" în care locuieşte marele zeu, **shena** înseamnă în acelaşi timp "grânar" şi "corp" (corpul zeului înglobează grâul). **Shenti** înseamnă, de asemenea, "grânar", dar acelaşi cuvânt semnifică "veşmânt". (Veşmântul - centură, brâu, guler - este trupul organizat de cereale.) Simbolizând această incintă celestă se regăsesc **shens**, sau turtele sacrificiale.

Peg este un nume al pământului ceresc; iar veşmântul (=pământul) marelui zeu este **peat**. Dar **peat** înseamnă şi "tortul" zeilor.

În mod similar, **sesher** este veşmântul zeului, în timp ce **seshert** denumeşte tortul sau pâinea cerului.

Qefenu este un nume al locuinţei zeului, în timp ce **qefen** semnifică "tortul" sacru.

Nes înseamnă atât "grâu", cât şi "foc". (Câmpul de cereale este câmpul de foc.) În ritualuri, cerealele sunt modelate în **nest** sau în tortul sacrificial. Dar **nest** denumeşte şi "tronul" creatorului. (Tronul creatorului = pământ primitiv).

Benet sunt spirite de lumină care îl însoţesc pe creator. La explicarea termenului contribuie şi cuvântul înrudit **bennut**, care semnifică "materia" sau "fluidul" care a erupt din zeul solitar. Această materie primordială formează tortul sacru, căci "tort" sau "pâine" este **bennu**. **Bener**, un nume al pământului creat, derivă din aceeaşi rădăcină.

"Spiritele alimentare" reunite pentru a forma incinta primordială sunt "constructorii" casei zeului. Astfel, "berea" care curge din creator este **aqet**, dar **aqet** denumeşte şi "constructor" sau "zidar" - adică unul dintre **aqetu** care modelează locuinţa cerească.

Limba repetă din nou şi din nou aceleaşi conexiuni:

1. Zeii luminii secundare = abundenţa cerească (cereale, bere etc.)
2. Locuinţa unificată a zeului = abundenţa cerească (cereale, pământ, corp, îmbrăcăminte, bere etc.) adunată într-o formă organizată, adică sub formă de „tort” sau „pâine”.

Este clar că, în ritualul egiptean, turtele sacre însemnau mult mai mult decât o simplă „pâine”. Prăjiturile erau simboluri ale marelui zeu şi ale creaţiei sale - Grădina Abundenţei. Prototipul ceresc al tortului era insula începuturilor, pe care creatorul a organizat-o dintr-o mare haotică de „bere şi cereale”. Faptul că egiptenii concepeau „pământul” unificat sau „pâinea” celestă ca fiind trupul creatorului este crucial pentru simbolism; mâncând tortul sau bând berea sfinţită, iniţiaţii se bucurau simbolic de abundenţa erei primordiale sau, ceea ce este acelaşi lucru, consumau trupul creatorului. (Nu voi distrage atenţia de la discuţia de faţă prin elaborarea unor paralele în simbolismul religios ulterior).

Terminologia interconectată identifică **ta**, „pământul” primordial, cu incinta soarelui central

Egiptenii ştiau că grădina primordială se află în interiorul cercului lui Aten. („Tu îţi faci creaţiile în marele tău Aten”, se spune în *Litania lui Re*)[434]. Astfel, egiptenii desemnau grădina lui Re prin combinarea glifului Aten cu gliful pentru „grădină”:

434 Budge, op. cit, Vol. I, 340.

Semnificația acestor imagini pare să fi scăpat mitologilor: „patria” pierdută din tradiția populară globală era locuința inițială a zeului soarelui. Despre **han**-ul egiptean sau „patria”, Reymond scrie: „Se credea că zeul soarelui acționa din locul său de naștere... În esența sa, domeniul sacru primitiv era chiar locul din care a izvorât pentru prima dată Strălucirea.”[435] Acest „domeniu sacru” era insula **ta**, pământul celest.

Sursele egiptene numesc domeniul creat *Neter-ta* – „Țara Sfântă” sau „Pământul lui Dumnezeu”. Aici a avut loc zorii primordiali. Adică, din *Neter-ta* strălucea soarele staționar. Un imn dedicat lui Amen-Re, de exemplu, invocă zeul soarelui ca „Fața Frumoasă, care vine [strălucește] din Neter-ta”.[436] Nu este de mirare că egiptologii confundă această Țară Sfântă cu estul terestru – locul răsăritului solar!

Omologul exact al *Neter-ta* egiptean este Dilmun sumerian, locuința „limpede și strălucitoare” a zeilor, condusă de monarhul universal Enki. Dilmun, conform imnurilor sumeriene, este „locul unde răsare soarele”.[437] Și la mii de kilometri distanță de Mesopotamia, nativii din Hawaii își amintesc de o țară ancestrală, *Tahiti Na*, „patria noastră pașnică: țara liniștită a zorilor”.[438] La fel și hindușii, persanii, chinezii și multe triburi indiene americane concepeau paradisul pierdut ca fiind locul „răsăritului”.[439]

Roata lumii

Faptul că Saturn, soarele primordial, și-a revărsat pentru prima dată lumina din cercul „pământului” creat explică de ce tărâmul celest apare adesea ca o roată mare care se învârte în jurul soarelui staționar. Poate fi numită alternativ „roata lumii”, „moara lumii” sau „carul”. Și această roată care se învârte a Țării Sfinte este în mod constant reprezentată de semnele:

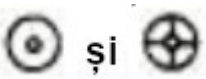

Descrierile hinduse ale roții cosmice afirmă că soarele străvechi se află în centru, ca Chakravartin sau "cel care întoarce roata". Din pivotul staționar al roții, monarhul universal „dirijează mișcarea fără a participa el însuși la ea”, afirmă Guenon.[440]

Cu privire la iconografia budistă a roții lumii, Coomaraswamy scrie: „*Cel al cărui scaun se află pe naosul lotiform sau buricul roții, iar el însuși, nemișcat, o pune în mișcare și o menține învârtindu-se, este conducătorul lumii, a tot ceea ce este natural și extins în regiunea de mijloc, între naosul esențial și felia naturală*”[441]. „Lumea” organizată se află în interiorul jantei

care se învârte mereu. Budiștii privesc acest domeniu sacru atât ca pe un paradis ancestral, cât și ca pe „situația Țintei”[442] , cerul atins de cei decedați.

Miturile budiste spun că o parcelă de "pământ" s-a închegat din apele cosmice pentru a forma o bandă în jurul marelui tată, devenind "roata de aur": "Suprafața acestor ape, la fel ca în cosmologia brahmanică și în Geneză, este agitată de vântul zorilor creației. Spuma apelor se solidifică pentru a forma cercul de aur (*Kancana-mandala*) sau „Țara de Aur” (*Kancana-bhumi*), la fel ca „roata de aur” a lui Hsuan-tsang și reprezentând „temeliile pământului” ... . Suprafața Tărâmului de Aur este Roata Lumii".[443]

---

435 Reymond, *The Mythical Origin of the Egyptian Temple*, 84.

436 Budge, *Gods*, Vol. II, 7. Dar una dintre expresiile egiptene pentru țara sacră este Neter-ta-Mehti, redată de Brugsch ca „das nordliche Gottesland” - „țara nordică a zeilor”. Acesta, afirmă Massey, era „paradisul polar din cer, nu o parte înaltă a pământului nostru”. A se vedea Massey, *Ancient Egypt*, 378.

437 Gaster, *Myth, Legend and Custom in the Old Testament*, 24.

438 Melville, *Children of the Rainbow*, 10.

439 A se vedea, de exemplu, recenzia lui Caster, op. cil., 24 și urm.

440 Op. Cit., 18

441 Coomaraswamy, *Elements of Buddhist Iconography*, 27.

442 Ibid., 42

443 Ibid., 52

Faptul că roata lumii se afla la polul staționar este confirmat de relatarea budistă despre "regele roată" primitiv - proprietarul unei "roți a cărei fermitate era măsura aptitudinii sale de a conduce". El era "un rege universal", "un rege drept care domnea în dreptate, stăpânul celor patru sferturi ale pământului". (Cele patru sferturi erau cele patru diviziuni ale roții

.)

Mitul afirmă nu numai că roata rotativă rămânea într-o poziție staționară, ci și că o cădere din locul ei fix ar însemna moartea conducătorului. "*Dacă roata celestă a unui rege care se roteşte se scufundă, alunecă de la locul ei, acel rege nu mai are mult timp de trăit ...*"[444]. Desigur, exact asta s-a întâmplat: roata a căzut, monarhul universal a murit, iar lumea a fost aruncată în confuzie.

Ne amintește de roata lumii zoroastriene, numită Spihr. Această roată mereu rotitoare era „corpul" lui Zurvan, sau Timpul, planeta Saturn. De-a lungul epocii primordiale, roata Spihr a rămas într-un singur loc; iar căderea ei a coincis cu prăbușirea epocii prospere.[445] În multe mituri, roata pământească a lui Saturn capătă forma poetică a unei mori enorme care produce abundență. O veche tradiție islandeză, de exemplu, cunoștea moara ca fiind posesiunea fabuloasă a lui Amlodhior Frodhi, sub domnia căruia omenirea se bucura de pace și prosperitate. Recrutate de Frodhi pentru a lucra la moară au fost două fecioare uriașe, care zi și noapte învârteau roata masivă, măcinând aur și fericire. Dar, ca toate roțile legendare, moara lui Frodhi s-a stricat în cele din urmă, provocând moartea marelui monarh. După cum au arătat de Santillana și von Dechend, Frodhi era planeta Saturn.[446] Autorii (a căror lucrare se intitulează *Moara lui Hamlet*) analizează tradițiile răspândite ale morii cosmice - din Islanda în Finlanda, India și Grecia - găsind multe legături neașteptate cu aceeași planetă îndepărtată. (Cu toate acestea, niciodată, cei doi scriitori nu se întreabă dacă tradiția roții saturniene ar fi putut proveni din observarea efectivă a unei benzi în jurul planetei.) Ca posesiune a Monarhului Universal, moara se află în extremul nord și este identificată în mod regulat cu „polul" sau „axa" lumii. *Kalevala* finlandeză localizează moara (aici numită Sampo) pe o stâncă mare în „Ferma de Nord", grădina polară a abundenței. Eroul Ilmarinen:

.... a făurit Sampo cu pricepere: pe o parte o moară de cereale, pe a doua parte o moară de sare, pe a treia o moară de bani [adică aur].
Atunci Sampo a măcinat, capacul cu multe culori s-a învârtit și s-a învârtit.[447]

Și această moară cosmică s-a stricat, aducând dezordine generală. Și dacă Sampo finlandez este o versiune târzie și fantezistă a morii, lingviștii recunosc acum legătura lui Sampo cu mai vechiul **skambha** al ritualului hindus.[448] În *Atharva Veda*, Skambha (însemnând „pol") apare ca „embrionul de aur" și „cadrul creației", o structură asemănătoare unei mori „care a vărsat aurul din interiorul lumii". Imnul vedic echivalează moara (Skambha) cu întreaga creație. Corpul Skambha adăpostește elementele vieții și zeii; este „cel vechi" sau „marele monstru", ale cărui vene sunt cele patru colțuri ale lumii (adică

.)

Faptul că moara cosmică este în același timp corpul monarhului universal și paradisul creat

444 Perry, *Lord of the Four Quarters*, 131.
445 Zaehner, *Zurvan: A Zoroastrian Dilemma*, 111-13,136, 222.
446 De Santillana și von Deehend, Moara lui Hamlet, 86ff. De îndată ce comparăm imaginile roții rotative a lui Saturn cu imaginile corespunzătoare ale insulei, oului, cordonului și brâului saturnian, suntem obligați să gândim dincolo de coincidență. Simbolismul variat amintește de o formă singulară Atunci când Snorri Sturluson vorbește despre roata învârtitoare a lui Amlodhi ca despre „moara insulei", el păstrează (probabil involuntar) o legătură importantă: în mitul original, insula învârtitoare și roata morii erau același lucru.
447 Magoun, *The Kalevala*, 55-61.
448 De Santillana și von Dechend, op. cit.. 111.

va explica imediat de ce, în tradiția generală, prăbușirea marii roți coincide cu moartea zeului-rege și cu scufundarea pământului pierdut în apele abisului.

Nimic nu încurcă mai mult tema de bază decât obiceiul, început cu mult timp în urmă, de a concepe roata primordială, sau insula "pământului", în termeni tereștri. Oare peisajul cunoscut de antici ar fi putut produce numeroasele imagini interconectate ale roții care se învârte?

Carul cu o singură roată

Marele zeu stă întronat în pământul ceresc ca într-un car cu o singură roată. Astfel, în sculpturile rupestre scandinave, simbolul

- semnul universal al roții lumii - poate apărea fie singur, fie ca roată a unui car ceresc. Toți zeii soarelui antici par să dețină o astfel de roată sau car. Carul cu o singură roată al hindusului Surya răspunde în mod clar aceleiași forme cosmice ca "carul cu roți înalte" al iranianului Mithra.[449] O formă timpurie a fost celebra roată solară a babilonianului Shamash.

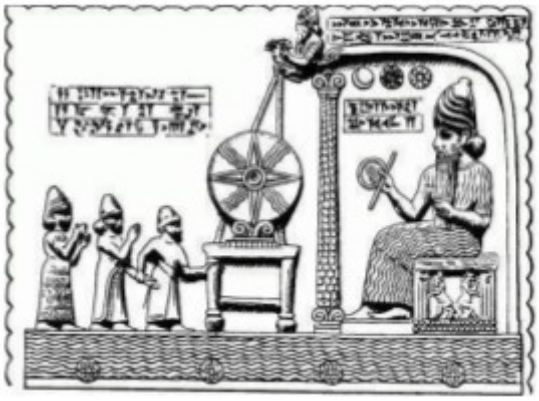

Fig. 15. Roata lui Shamash, ținută în loc de un cordon.

Fig. 16. Triptolemus[*] călare pe o singură roată.

449 Keith, *Indian Mythology*, 138.

* Triptolemus a fost un erou din Eleusis în mitologia greacă, central pentru Misterele Eleusiniene și este venerat ca inventator și patron al agriculturii. Triptolemus este creditat ca fiind primul care a semănat semințe pentru cultivare după ce a fost învățat de Demeter și este creditat pentru utilizarea boilor și a plugului. Triptolemus este reprezentat ca un tânăr cu o ramură sau o diademă așezată în păr, de obicei stând pe carul său, împodobit cu șerpi. Atributele sale includ o farfurie de cereale, o pereche de spice de grâu sau de orz și un sceptru.

Fig. 17. Roata lui lxion.[**]

Fig. 18. Yahweh ebraic pe o singură roată.

Arta greacă îl înfăţişează pe marele tată Dionysos aşezat pe un car cu o singură roată, asemănător cu cel al vechiului zeu Triptolemos. În *Astronomica* lui Hyginus, Triptolemos este amintit ca „primul dintre toţi care a folosit o singură roată”.[450] Tradiţia argiană susţinea că tatăl lui Triptolemos era Trochilos, „cel cu roata”, pe care unii l-au identificat ca fiind inventatorul primului car. Grecii din Chios îl cunoşteau pe zeul primordial Gyrapsios, „cel al roţii rotunde”.[451] Evident, niciuna dintre aceste roţi sau zei ai roţii nu poate fi separată de celebra roată a lui Ixion, dezlănţuită într-o conflagraţie cerească. Evreul Yahweh stă în mod similar pe o singură roată.

În timp ce comentatorii moderni oferă interpretări concurente ale roţii cosmice - carul zeilor - puţini se opresc să observe legătura cu Saturn. Cook, de exemplu, după un studiu îndelungat al simbolismului roţii antice, îl recunoaşte pe Kronos (Saturn) drept vechiul purtător al roţii sau al „discului”, dar nu este înclinat să tragă vreo concluzie din aceasta.[452] «Inventatorul» roţii sau al „carului” a fost planeta acum îndepărtată. Aceasta este ceea ce ne spun chinezii atunci când relatează că zeul-rege Huang-ti, care este identificat cu planeta Saturn, a fost primul care a folosit carul cu roţi. În mai multe dintre ilustraţiile prezentate aici, roata cosmică serveşte drept tron al zeului conducător. L'Orange numeşte acest lucru „carul tronului”, menţionând numeroase exemple în Orientul Apropiat antic.[453] Una dintre divinităţile care se aşează pe un astfel de car (sau roată-

---

** Ixion a fost alungat din Olimp şi lovit cu un fulger. Zeus i-a ordonat lui Hermes să îl lege pe Ixion de o roată înaripată de foc care se învârtea mereu. Prin urmare, Ixion a fost legat de o roată solară în flăcări pentru eternitate, la început învârtindu-se pe ceruri, dar în miturile ulterioare a fost transferat în Tartar.

450 Cook, *Zeus: A Study in Ancient Religion*, Vol. I, 215, 225.

451 Ibid., 290

452 Ibid., 298

453 L'Orange, *Studies in the Iconography of Cosmic Kingship*, 48 şi urm.

tron) este ebraicul Yahweh, al cărui scaun este "roata tronului gloriei sale".[454] (Tronul rotativ al zeului este cercul «gloriei» - adică propria sa "aureolă").

Dacă arta ulterioară îl arată pe zeu pe scaunul cu roți, motivul original îl are pe zeu în el, deoarece tronul se învârte în jurul zeului. Iată, de exemplu, un vers din *Cartea egipteană a morților*, care dezvăluie un aspect puțin observat al tronului cosmic: "O, Scaunul meu, O, Tronul meu, veniți la mine și învârtiți-vă în jurul meu, voi, zeii. Eu sunt un **sah** [corp luminos], de aceea lăsați-mă să mă ridic [să strălucesc] printre cei care îl urmează [îl înconjoară] pe marele zeu"[455]. Când regele decedat ajunge pe tronul ceresc, el se află în cercul rotativ al zeilor, "urmașii" soarelui central. Textele de la Edfu numesc acest lucru „tronul zeilor", deoarece însăși *adunarea divină formează roata tronului* .[456]

Fig. 19. Zeul celtic al roții.

Fig. 20. Scaun anglo-saxon, cu roată.

Tronul sau tronul-roată desemnează terenul, „pământul", care a apărut pentru prima dată din marea cosmică. Creatorul a făcut să apară cercul rotativ al pământului ca „sediu primordial" al său. Reymond scrie: „Pământul a fost făcut să iasă din Nun în virtutea strălucirii Zeului-Soare, despre care se credea că a secat apa din jurul sediului său primordial."[457] Această parcelă de „pământ" creat era **han**-ul sau «patria», pe care textele o numesc **neset**, „tron". [458]

Implicațiile depășesc cu mult Egiptul și se referă în mod direct la miturile de amploare ale carelor cosmice și ale morilor primordiale menționate mai sus. Ceea ce de obicei se consideră a fi două teme separate - "carul soarelui" și "roata lumii" - se contopesc într-o singură imagine: roata lui

454 Scholem, *Jewish Gnosticism. Merkabah Mysticism and Talmudic Tradition*, 26.

455 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 189.

456 Reymond, op. cit., 5, nota 23. Tronul, după cum observă Enel, nu este doar scaunul zeului, ci o incintă. Soarele primordial „locuiește" în tronul său. *Les Origines de la Genese, el l'Enseignement des Temples de I'Ancienne Egyple*, 221. Cel mai frecvent cuvânt egiptean pentru „tron" este **ast**, adesea scris cu determinativul (aici), care înseamnă «cameră», „locuință". **Ast** semnifică „locul" zeului - nu orice loc, ci locul - **ast ab** („locul inimii"), **ast urt** („locul mare"), **ast helep** („locul de odihnă") sau **ast maat**, („locul regularității").

457 Op. Cit., 83

458 Ibid. 84.

Saturn, soarele primordial. Faptul că anticii denumeau „roata soarelui” şi „pământul” creat cu unul şi acelaşi semn:

nu a fost o coincidenţă.

Oraşul Cerului

Mitul lui Saturn ne spune nu numai că zeul-planetă a domnit peste Ţara Sfântă ca primul rege, ci şi că el a fondat primul oraş. „Oraşul” lui Saturn înseamnă „Pământul lui Saturn”.

Marele zeu trăieşte
fixat în mijlocul cerului...
locuitor al oraşului.[459]

Aceasta este declaraţia din *Textele Egiptene ale Sicriului*. Oraşul cosmic este Locul Primordial: „Am venit în acest oraş, regiunea «Primului Timp», pentru a fi... un locuitor al «acestei ţări»”.[460] Astfel, egiptenii invocă un Memphis celest, „insula primordială divină emergentă”; un Teba celest, „insula emergentă în Nun, care a apărut prima dată”; un Hermonthes celest, „înălţimea care a crescut din Nun” sau „oul care a luat naştere la început”;[461] un Elephantine celest, „oraşul din mijlocul apelor” sau „tronul lui Re”;[462] şi un Abydos celest, **ta-ur** sau „Marea Ţară (Primordială)”.[463]

Simbolismul integrat — deşi uneori complex — nu se îndepărtează niciodată de ideea de bază a unei incinte în jurul soarelui central. Imaginile se referă mai degrabă la „starea iniţială a lumii” decât la un oraş terestru, afirmă Clark.[464] Este descris oraşul „zorilor” sau al „apariţiei soarelui”. Tradiţia este universală. Când se menţionează Erech, istoricii se gândesc în mod natural la oraşul antic din sudul Mesopotamiei. Dar Erech invocat în ritual nu este o locuinţă terestră. Este:

Erech, opera zeilor,
Marele zid care atinge cerul.
Locuinţa înaltă întemeiată de Anu.[465]

Creatorul An (Anu) — care este planeta Saturn — locuia în **uru-ul-la**, „oraşul din vremuri străvechi” — nu un oraş de pe pământ, ci embrionul Cosmosului, potrivit lui Van Dijk.[466] Conducând din „mijlocul cerului”, An străluceşte ca „eroul oraşului sacru de sus”.[467] Acesta este „oraşul fondat de An... Locul unde mănâncă zeii mari, plin de strălucire şi veneraţie...”.[468] Imnurile îl numesc „oraşul mare” şi „*locul unde răsare soarele*”.[469]

Toate tradiţiile mesopotamiene descriu oraşul celest ca fiind grădina originală a abundenţei — „podiumul belşugului... locul pur... Inima sa ca un altar îndepărtat... Festinele sale curg cu grăsime şi lapte, sunt bogate în abundenţă”.[470]

Astfel, sumerienii îşi aminteau de ţara pierdută Dilmun ca „oraşul primitiv”:

---

459 Clark, op. cit, 59.
460 Ibid., 84
461 Frankfort, *Kingship and the Gods*, 380, nota 21.
462 Pritchard, *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*.
463 Budge, *From Fetish to God in Ancient Egypt*, 273. Numele oraşului ceresc **Pe** înseamnă pur şi simplu „scaun” sau „tron”.
464 Op. cit., 53.
465 Pritchard, *Ancient Near Eastern Texts*, 47.
466 Op. cit, 13,20.
467 Langdori, *Sumerian Liturgies and Psalms*, 297.
468 Sjöberg şi Bergmann, op. cit., 2.
469 Ibidem, 89. [Subliniere adăugată.]
470 Kramer, *From the Tablets of Sumer*, 87.

Dilmun, oraşul pe care l-ai fondat...
Iată, oraşul tău bea apă din belşug.
Iată, Dilmun bea apă din belşug.[471]

Descrierile egiptene şi mesopotamiene ale oraşului cosmic arată clar că această locuinţă era aceeaşi incintă ca şi paradisul pierdut, iar identitatea persistă în gândirea ebraică şi musulmană, care asociază în mod continuu paradisul lui Adam cu un Ierusalim cosmic. Lumina Ierusalimului de sus era furnizată de Dumnezeu însuşi: „Zidurile lui erau din jasp, iar oraşul era din aur curat, ca sticla".[472] Unul dintre psalmi glorifică Ierusalimul celest ca fiind „sublim în înălţime, în extremitatea nordului... Oraşul Regelui".[473] Oraşul ceresc se afla în centrul cosmic; a fost primul lucru creat de Dumnezeu şi era înconjurat de marea primitivă. Imaginea, observă Faber, este „în mod evident împrumutată din grădina Edenului".

Evreii au păstrat, de asemenea, tradiţia unui oraş primordial, Tirul, identificat în mod similar cu Edenul.[474] În Ezechiel citim:

„O, Tirule, ai spus:
Sunt perfect în frumuseţe.
Graniţele tale sunt în inima mărilor...
Erai în Eden, grădina lui Dumnezeu;
fiecare piatră preţioasă era acoperământul tău."[475]

Această echivalare a oraşului cosmic cu paradisul originar găseşte numeroase paralele în alte tradiţii. *Vara* persană creată de Ahura Mazda este în acelaşi timp primul oraş şi paradisul pierdut.[476] „Oraşul atotcuprinzător al lui Brahma" de la pol se contopeşte cu câmpia paradisiacă a lui Ila;[477] Oraşul Imperial al chinezului Shang-ti coincide cu paradisul mitic al lui Kwen-lun;[478] în timp ce oraşul mexican pierdut Aztlan („înconjurat de ape") şi oraşul maya pierdut Tula („incinta" din mare) apar amândouă ca grădini ale abundenţei.[479]

Un model coerent unifică ceea ce se presupune adesea a fi mituri şi simboluri fără legătură între ele: „pământul" creat, paradisul pierdut, roata soarelui, tronul rotativ şi oraşul cosmic. Deşi formulările mitice variază, toate indică aceeaşi banderolă care adăposteşte soarele central.

Cu siguranţă este semnificativ faptul că, deşi aceste imagini sunt adesea disociate în miturile ulterioare, ele se suprapun constant în versiunile cele mai vechi. Aztecii ar fi putut uita că oraşul pierdut era tronul creatorului; şi poate că multe culte greceşti nu mai ţineau minte că Insula Fericiţilor era roata rotitoare a soarelui, dar astfel de conexiuni sunt esenţiale pentru cele mai vechi cosmologii ale lumii.

Interrelaţiile sunt clar evidente în imaginea zeiţei-mamă, care uneşte într-o singură personalitate aspectele variate ale pământului celest: paradisul, roata, tronul şi oraşul.

Marea mamă egipteană — fie că se numeşte Isis, Nut, Hathor, Mut sau Neith — este **nebt en neter ta**, „Doamna Ţării Sfinte" sau „Doamna Pământului lui Dumnezeu". „Insula pământului", conform *Textelor Piramidelor,* se află „între coapsele lui Nut".[480] Dacă permitem conceptului

---

471 Langdun, *Semitic Mythology,* 195. Acelaşi lucru se poate spune şi despre oraşul ceresc Eridu, care, la fel ca Dilmun, a servit drept casă primordială a lui Enki. Eridu, „plin de fertilitate", plutea pe marea cosmică Apsu şi mai mulţi autori au afirmat, împreună cu Pinches, că oraşul lui Enki era „ca o grădină a Edenului". Sayce, Gifford Lectwes, 386; Albright, „*The Mouth of the Rivers*" Comentariul lui Pinches este citat în Thompson, *The Devils and Evil Spirits of Babylonia,* lvi.

472 *Apocalipsa* 21:11.

473 *Psalm* 48:2.

474 *The Origins of Pagan Idolatry,* 350-51.

475 Ezekiel 27:3-4; 28: 13 (RSV).

476 Darmesteter, *The Zend Avesta,* I, 16-19.

477 Faber, op. cit, 326, 341.

478 A se vedea discuţia despre muntele polar chinezesc Kwen-lun.

479 Alexander, *Latin American Mythology,* 114, 178.

480 *Pyramid Text* 188.

egiptean să lumineze simbolismul ulterior al „mamei pământ”, vedem că presupusa distincţie între zeiţele pământului şi zeiţele cerului nu are niciun fundament. „Pământul lui Dumnezeu” înseamnă Pământul lui Saturn, iar această patrie, circumscrisă de pântecele zeiţei, este incinta soarelui central

De asemenea, nu putem să nu observăm că hieroglifiul pentru zeiţa Nut :

— „lăcaşul sfânt” — are forma unei roţi şi este un prototip evident al „roţilor lumii” atât de comune în simbolismul oriental. Isis, în epoca clasică, era simbolizată şi ea printr-o roată.[481]

Cultele mesopotamiene o reprezentau pe zeiţa Ishtar, „pântecele”, printr-o roată. Zeiţa hindusa Rta este „roata legii” care controlează ciclul cosmic, în timp ce zeiţa Ila personifica chakra sau roata lumii. Numele zeiţei celtice Arianrhod înseamna „roata de argint”. Ne amintim, de asemenea, de roata **iynx** a Afroditei şi de roţile lui Tyche, Nemesis si Fortuna, toate acestea părând să reflecte o idee comună. Ca cerc stabil şi mereu în mişcare al Cosmosului, zeiţa a devenit în cele din urmă „roata abstractă a Mamei Natură”.[482]

Şi când ne dăm seama că roata servea drept tron rotativ al marelui tată, nu este deloc surprinzător să descoperim că, în terminologia arhaică, „tron” şi „zeiţă” sunt sinonime. „Marea mamă aşezată”, afirmă Neumann, „este forma originală a «zeiţei încoronate» şi, de asemenea, a tronului însuşi. Ca mamă şi femeie a pământului, Marea Mamă este «tronul» pur şi simplu... Regele ajunge la putere «urcând pe tron» şi astfel îşi ocupă locul în poala Marii Zeiţe, pământul — el devine fiul ei”.[483]

Fig. 21. Zeiţa Nemesis, cu roata sorţii.

În riturile regale hinduse analizate de Hocart, "regele este făcut să stea pe un tron care reprezintă pântecele".[484] Dar identitatea dintre tron şi uter este la fel de veche ca limbajul uman: hieroglifa egipteană pentru Isis, uterul cerului, este un simplu tron:

481 Cook, op. cil.. Vol. I, 271. Întreaga discuţie a lui Cook (Vol. I, 253-83) presupune că roata este sinonimă cu globul solar.

482 Nuemann, *The Great Mother*, 238.

483 Ibid., 98

484 Hocart, Kingship, 80. Semnificaţia este prea des omisă: după ce informează că tronul era gliful lui Isis, Budge continuă: „dar nu avem niciun mijloc de a-l conecta cu atributele zeiţei astfel încât să dăm o explicaţie raţională numelui ei, iar toate derivările propuse până acum pot fi considerate simple presupuneri”. Budge, Gods, vol. II, 202. Dar este oare o „simplă presupunere” conectarea tronului lui Isis cu incinta pântecelui primordial? (**Ast** egiptean, «tron», înseamnă „incintă”, după cum am văzut).

Dar aceeași zeiță mamă înconjoară orașul cosmic. Determinantul de „oraș” din hieroglifele egiptene este pur și simplu semnul "lăcașului sfânt”

zeița Nut. *Textele piramidelor* o invocă pe zeiță: «în acest nume al tău de "așezări", ... în acest nume al tău de "oraș"» [485], în timp ce *Cartea Morților* o preamărește pe marea mamă ca "Doamnă a groazei, înălțătoare de ziduri"[486] .

Zeița-oraș egipteană are o paralela strânsă cu zeița babiloniană Ura-azaga, al cărei nume înseamnă „oraș strălucitor”.[487] Tyro, zeița-mamă a tynanilor, le-a dat grecilor cuvântul **tyrsis**, „oras fortificat”.[488] A intra în orașul celest înseamnă a găsi adăpost în pântecele primordial. Astfel, refugiul din Delphi este „pântecele”, iar Ierusalimul „orașul pântecelui ceresc”.[489]

În *Noul Testament* (Cartea Apocalipsei) se găsește o ecuație fascinantă între zeița primordială și orașul primordial. În viziunea sa, Ioan vede „marea curvă care stă pe multe ape: cu care au curvit împărații pământului... și pe fruntea ei era scris un nume: «MISTER, BABILONUL CEL MARE, MAMA CURVELOR ȘI A URÂCIUNILOR PĂMÂNTULUI»”. Cine era această „mama curvelor”? Îngerul explică: „Iar femeia pe care ai văzut-o este cetatea cea mare, care domnește peste împărații pământului”.[490] Limbajul face referire la vechile rituri ale regalității, în care fiecare conducător local lua ca soție cetatea (pântecele) de pe apele cosmice.

Parcurgând miturile și simbolurile pământului creat, paradisul, roata, tronul și orașul, rămânem astfel în umbra unei singure zeițe mamă, care conține în pântecele ei primul domeniu organizat din cer, insula Cosmosului

al lui Saturn.

Incinta ca prototip

Când ne ocupăm de miturile și simbolurile Țării Sfinte, trebuie să ținem cont de distincția – care nu este întotdeauna precizată în literatura antică – între prototipul celest și copia terestră. Fiecare regat sau oraș sacru își trage caracterul din locuința primitivă, astfel încât tot ceea ce s-a spus despre incinta de sus se spune și despre forma imitativă construită de oameni.

„Din mărturia concordantă a tuturor tradițiilor”, scrie Guenon, „rezultă foarte clar o concluzie: afirmația că există o „Țară Sfântă” prin excelență, prototipul tuturor celorlalte „Țări Sfinte”, centrul spiritual căruia îi sunt subordonate toate celelalte centre.”[491]

Prin identificare, istoria sacră a rasei sau națiunii se contopește cu istoria zeilor, deoarece fiecare comunitate organizată se considera o duplicare a „rasei” celeste. Fiecare linie de regi istorici duce înapoi la un prim rege care nu este un om, ci Saturn, puterea supremă a cerului; în același mod, rasa în ansamblu își urmărește ascendența până la o generație de zei sau ființe semidivine care locuiau pe „pământul” ridicat în creație. Prin această tendință universală, paradisul lui Saturn devine țara ancestrală, locul unde a început istoria. Nu pretinde fiecare națiune că strămoșii săi descind dintr-o rasă de zei, care ocupau o grădină fericită în centrul și vârful lumii?

Anticii au stabilit cu cea mai mare seriozitate primele lor așezări politice, luând locuința cosmică ca plan prescris. Scopul era de a stabili regatul lui Saturn pe pământ, repetând înfrângerea lui Chaos de către creator și fondând o autoritate centrală a cărei putere se extindea până la o

485 *Pyramid Texts* 178, 1605.
486 În consecință, soarele din pântecele cosmic apare ca „băiatul din oraș”. Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 274.
487 Jastrow, *The Religion of Babylonia and Assyria*, 59.
488 Graves, *The Greek Myths*, 223.
489 Allegro, *The Sacred Mushroom and the Cross*, 133.
490 *Apocalipsa* 17: 1-2, 5, 18.
491 Op. Cit., 95.

„graniță” protectoare care separa regatul luminii de puterile întunericului și dezorganizării („barbarii”).

În consecință, primele orașe sacre au fost organizate ca incinte circulare în jurul domnitorului. Cerințele rituale au înlocuit considerentele practice și, chiar și atunci când geografia și creșterea au împiedicat sau distorsionat forma pur circulară, orașul sacru era încă conceput ca o incintă rotativă. Simbolic, fiecare oraș egiptean se afla în interiorul scutului sau graniței protectoare a lui Nut („Marea Protectoare”). Harta babiloniană arată țara ca un cerc în jurul unui centru. „Aici”, concluzionează Eliade, „lăcașul pământesc este contrapartida (*rnehret*) lăcașului ceresc”.[492]

Gândirea ebraică insistă în mod repetat că Ierusalimul terestru nu era decât o asemănare a orașului construit inițial de Dumnezeu. „Un Ierusalim celest a fost creat de Dumnezeu înainte ca orașul să fie construit de mâna omului... Ierusalimul ceresc a aprins inspirația tuturor profeților evrei”, observă Eliade.[493] Distincția dintre orașul local și cel primordial este subliniată în mod categoric în *Apocalipsa* siriacă a lui Baruch, când Dumnezeu întreabă: „Crezi că acesta este orașul despre care am spus: « Te-am gravat pe palmele mâinilor mele'? Clădirea aceasta, construită acum în mijlocul vostru, nu este cea care mi-a fost revelată, cea care a fost pregătită dinainte, încă de când m-am hotărât să creez Paradisul...”[494] (Din nou, remarcați echivalența dintre oraș – Ierusalim și paradis.)

La fel de clară este și primatul orașului arhetipal în hinduism, potrivit lui Eliade. „Toate orașele regale indiene, chiar și cele moderne, sunt construite după modelul mitic al orașului celest, unde, în epoca de aur (în *illo tempore*), locuia Suveranul Universal... Astfel, de exemplu, fortăreața palatului Sigiriya, din Ceylon, este construită după modelul orașului celest Alakamanda și este „greu de urcat pentru ființele umane”.[495]

Simbolic, fiecare așezare hindusă se afla în interiorul *mandalei* sau „cercului”, delimitând un spațiu consacrat, protejat în mod magic de forțele invadatoare ale dezintegrării.[496] Zona sfințită, observă Tucci, „prin linia de apărare care o circumscrie, reprezintă protecția împotriva forțelor misterioase care amenință puritatea sacră a locului...”. Acest cerc protector este „mai presus de toate, o hartă a cosmosului”.[497]

După cum documentează L'Orange, cercul în jurul unui centru era forma ideală a orașelor sacre din Orientul Apropiat, așa cum o ilustrează orașele rezidențiale Darabjird și Firuzabad, a căror formă circulară a servit drept precedent pentru „Orașul Rotund” din Bagdad. Modelul ideal derivă din concepția antică despre Cosmos, afirmă L'Orange.[498]

Același simbolism se atașează șanțului roman *mundusa* săpat în jurul locului pe care urma să fie construit un nou oraș. Incinta servea ca o legătură protectoare, consacrând orașul ca o reînnoire a patriei primordiale.[499] În documentele vechi, orașele romane erau *urbes*, de la *orbis*, „rotund”.[500]

Modelul consistent al teritoriului sacru arată influența unui prototip universal. Cu toate acestea, puțini cercetători iau în serios prototipul. Când miturile creației vorbesc despre un Heliopolis, Erech sau Ierusalim primordial, analiștii se gândesc doar la orașul terestru. Se poate insista, cu mult mai multă siguranță, că locuința locală nu produce niciodată, de una singură, un mit cosmic de orice fel.

În Egipt, soarele primordial este cel care stăpânește Heliopolisul, Memphisul, Teba și Herakleopolisul originare, la fel cum soarele primordial este cel care guvernează ca primul rege al Egiptului în ansamblu. Orașul și regatul repetă, la scări diferite, aceeași istorie, iar acest fapt este suficient pentru a arăta că „istoria” nu este locală, ci universală. Dacă miturile spun că Egiptul a fost

492 *Patterns in Comparative Religion*, 19-20.
493 *The Myth of the Eternal Return*, 8-9.
494 II Baruch IV: 2-4.
495 *Patterns in Comparative Religion*, 9.
496 Tucci, *The Theory and Practice of the Mandala*, 23.
497 Ibid., 23
498 Op. Cit., 9ff.
499 Eliade, *Patterns in Comparative Religion*, 15-16.
500 Jung și Kerenyi, *Essays on a Science of Mythology*, 12.

„adunat” din materia primordială, formând o insulă în jurul soarelui, ele spun același lucru despre orașul sacru, indiferent de numele său.[501]

Faptul că strămoșii uitau adesea distincția dintre propriul lor oraș sau regat și prototipul celest era un rezultat natural al legăturii inseparabile dintre cele două. Locuința locală a moștenit caracterul mitic al celei celeste, astfel încât istoriile divergente ale națiunilor antice conduc înapoi la o istorie universală.

În acest sens trebuie înțelese legendele primilor regi și ale generațiilor primordiale. Multe texte egiptene, de exemplu, se referă la o perioadă îndepărtată în care țara era condusă de „urmașii lui Horus”. O inscripție a regelui Ranofer (chiar înainte de Imperiul Mijlociu) amintește „vremurile strămoșilor voștri, regii, urmașii lui Horus”. Un text al lui Thutmose I vorbește despre o faimă mare, cum nu s-a mai văzut „în analele strămoșilor de la urmașii lui Horus încoace”. *Papirusul din Torino* plasează această generație primitivă înaintea primului rege istoric, Menes.[502]

Au condus acești „strămoși” mitici Egiptul terestru? În realitate, „Adepții lui Horus” nu se referă la o generație de muritori, ci la adunarea zeilor. „Strămoșii” erau spiritele luminoase ale orașului celest, care înconjurau și protejau soarele central. Așa cum miturile îl traduc pe Monarhul Universal în primul rege al Egiptului, la fel și ei îi exprimă pe tovarășii zeului-rege ca o rasă primitivă din care toată nobilimea egipteană ar putea pretinde descendența. Fiecare Țară Sfântă de pe pământul nostru a fost asimilată aceluiași regat celest și fiecare rasă aceleiași generații de zei.

Buricul lumii

Prin identificarea cu locuința lui Saturn, fiecare regat terestru sau oraș din antichitate se distingea ca Locul de Mijloc, centrul de unde a început istoria. Simbolic, fiecare Țară Sfântă locală a devenit *omphalos* sau „buricul lumii”.

Astfel, buricul mitic constituie un motiv global al simbolismului arhaic. După cum este documentat în studiile separate ale lui Roscher și Muller,[503] orașele antice Babilon și Ninive (precum și Bagdad), Ierusalim, Hebron Bethel, Sihem și întreaga țară a Palestinei; numeroase orașe grecești (inclusiv Atena); orașul musulman Mecca; și nenumărate alte orașe din Asia și Europa erau denumite „buricul” sau „centrul pământului”.

La fel cum egiptenii concepeau țara lor ca fiind „pământul de mijloc” (*Aguipte*), chinezii proclamau imperiul lor ca fiind „Regatul de Mijloc”. [504] Sursele japoneze timpurii numesc Japonia centrul pământului – sau „împărăția de mijloc a câmpiei de stuf”, în timp ce mongolii consideră patria lor „locul de mijloc”.[505] Popoarele din nordul Siberiei cunosc Yenisei ca „centrul lumii”,[506] Irlanda a fost odată împărăția „de mijloc”.[507]

În îndepărtata Insulă a Paștelui, băștinașii vorbesc despre țara lor ca fiind „buricul”.[508] Iar în America, tribul Zuni numește (sau numea odată) orașul lor „Locul de Mijloc”; orașul incaș Cuzco însemna „buricul pământului”;[509] la fel și tribul Chickasaw din Mississippi considera teritoriul lor ca fiind „centrul pământului”.[510]

---

501 Cu toate acestea, mulți egiptologi nu fac nicio distincție între orașele cosmice și cele locale. Astfel, Budge, vorbind despre actualul oraș egiptean Henen-su (Herakleopolis), ne spune că această locuință "este adesea menționată în *Cartea Morților,* iar o serie de evenimente mitologice importante se spune că au avut loc aici. Astfel, aici Re s-a ridicat pentru prima dată când au fost create cerurile și pământul, iar această ridicare a constituit primul mare act al creației... Osiris a fost încoronat aici ca stăpân al universului ... În acest loc, sufletele celor beatificați au găsit un loc de odihnă în tărâmul lui Osiris..." Budge, *Gods*, vol. II, 58-59. Faptul că acestea erau locuri și evenimente cosmice, nu geografice, ar trebui să fie evident.

502 Frankfort, op. cit., 90.

503 Roscher, *Omphalos; Neue Omphalossludien; Der Omphalosgedanke bei Verschiedenen Völkern*; Muller, *Die Heilige Stadt.*

504 Brown, *Eradinus: River and Constellation*; de Saussure, "*Origins Chinoise de la Cosmologie Iranienne*."

505 W.T. Warren, *Paradise Found*, 141, nota 3; O'Neill, *The Night of the Gods*, 359.

506 Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 308.

507 Guenon, op. cit., 19.

508 Makemson, *The Morning Star Rises*, 10; Heyerdahl, *Kon-Tiki*, 141.

509 Nuttall, *Fundamental Principles of Old and New World Civilization*, 133.

510 W.T. Warren, op. cit., 248, nota 1.

Cititorul ar putea răspunde: nu este perfect normal ca un popor, văzând alte țări și națiuni răspândite în jurul său, să ajungă să-și considere propria țară drept „centrul”? Aceasta este, desigur, o explicație obișnuită a obiceiului universal. La o examinare mai atentă, însă, devine clar că conceptul de *buric al lumii* reflectă ceva mai mult decât o viziune îngustă sau aroganță tribală.

Centrul religios recunoscut al grecilor era Delphi, situat pe versanții abrupți ai muntelui Parnassus. Aici se afla *omphalos* („buricul”), venerat ca sediul lui Apollo și „centrul pământului”. Dar, printre greci, Delphi nu era singurul loc care pretindea distincția de *omphalos*. Pretenții similare erau formulate pentru buricurile lumii din Peloponez, Elis, Tesalia și Creta. Atât etolienii, cât și epiroții erau numiți *omphalians* sau „oamenii buricului”.[511]

Multe locuri concurente ale lui Apollo apar ca *omphalos*, potrivit lui Roscher.[512] În loc să sugereze o mentalitate îngustă, astfel de afirmații repetate confirmă o amintire consistentă: din antichitate, ideea că tronul lui Apollo ocupa „centrul” trebuie să fi fost transmisă din generație în generație. Toate sanctuarele locale împărtășeau cu siguranță această tradiție. Dar nu trebuie să confundăm imitația cu originalul. Așa cum s-ar putea spune despre statuia lui Apollo: „Acesta este zeul Apollo”, fără a se intenționa o identificare literală, la fel și adoratorii cultului ar putea spune despre altarul local: „Acesta este tronul lui Apollo la buricul pământului”. Faptul că afirmația provine din mai multe localități nu face decât să întărească tradiția generală. Adevărul a fost observat de W. T. Warren cu mult timp în urmă, când a declarat că Delphi este „un altar memorial, o încercare de a copia marele original”.[513]

În mod clar, „marele original” – casa primitivă a zeului – nu se afla pe pământul nostru. Apollo, soarele polar, nu era singurul zeu care ocupa acest centru. În Mexic, un imn nahuatl îl slăvește pe zeul Ometeotl astfel:

Mama zeilor, Tatăl zeilor,
zeul bătrân
întins în buricul pământului,
angajat în incinta de turcoaz
Cel care locuiește în apele de culoarea păsării albastre.[514]

Un imn babilonian îl situa pe zeul Ea în „centrul pământului”:

Calea lui Ea era în Eridu, plină de fertilitate.
Scaunul său (acolo) este centrul pământului;
canapeaua sa este patul mamei primordiale.[515]

În mod similar, Osiris egiptean „judecă de pe Movila Primordială, care se află în mijlocul lumii”, afirmă Clark.[516] În relatarea antică a lui Sanchuniathon, marele zeu El (Kronos/Saturn) dobândește supremația „într-un anumit loc *din centrul pământului*”.[517]

În tradiția originală, buricul pământului este locuința inaccesibilă de la vârful cosmic, motiv pentru care hinduși puteau spune despre zeul focului Agni:[518] „El este capul și vârful cerului, centrul [*Nabhi*, buricul] pământului”. Gândirea ebraică și musulmană identifică în mod constant tronul lui Yahweh și Allah cu „buricul pământului”, dar acest buric se află deasupra, deoarece textul musulman afirmă despre Ka'ba, sau buricul pământului: „Știți că centrul pământului, conform unei

511 Faber, op. cit. Vol. III, 83.
512 Roscher, *Omphalos*, 20ff.
513 Op. cit., 235.
514 Léon-Portilla, *Pre-Columbian Literatures of Mexico*, 63.
515 Sayce, *Gifford Lectures*, 386.
516 Op. cit., 178.
517 Faber, *A Dissertation on the Cabire*, vol. I, 73. [Subliniere adăugată].
518 Muir, *Original Sanskrit Texts* V, 214ff

tradiţii bazate pe autoritatea Profetului, este Ka'ba: are semnificaţia buricului pământului, deoarece se ridică deasupra nivelului pământului”.[519]

O altă sursă relatează: „Tradiţia spune: *steaua polară* dovedeşte că Ka'ba este teritoriul situat la cea mai mare altitudine, deoarece se află deasupra centrului cerului.”[520] Atât Ierusalimul, cât şi Mecca, ca buricuri ale pământului, se află la vârful cosmic.

„Centrul pământului şi polul cerului sunt amândouă strâns legate de tron”, observă Wensinck.[521]

În mod similar, tradiţiile gnostice studiate de Jung consideră regiunea polară atât „scaunul zeilor cei mai înalţi”, cât şi „buricul lumii”.[522] Faptul că *omphalosul* grecesc a primit denumirea de „axă” indică o legătură evidentă cu polul.[523]

În toate aceste tradiţii, desigur, trebuie să ne confruntăm cu confuzia dintre pământul celest şi ceea ce numim astăzi „pământ”. Nu se poate pune la îndoială faptul că rasele antice au ajuns în cele din urmă să folosească expresia „buricul lumii” în legătură cu peisajul terestru. Conceptul original al buricului nu este însă complicat de semnificaţiile ambigue ale „pământului”. În tradiţia originală, pământul creat este buricul, pur şi simplu; Cosmosul lui Saturn apărea ca o incintă centrală sau „buric” de pământ uscat care se ridica din apele primordiale. Aşadar, nu este surprinzător să descoperim că simbolul buricului era soarele închis

semnul roţii lumii. „Cercurile concentrice sau punctul din cerc denotau, în zona mediteraneană, *omphalos,* buricul pământului”, afirmă Butterworth.[524] (Astfel, organizând oraşele lor sacre sub forma unei roţi, anticii exprimau caracterul oraşelor ca „buric”.)

Potrivit lui Neumann, soarele închis

servea drept „simbol al vieţii din centrul uterului-buric”.[525] Ar fi dificil să se îmbunătăţească această definiţie. A locui în buricul care conţine viaţa înseamnă a locui în pântecele zeiţei-mamă, deoarece *omphalos,* după cum discerne Uno Holmberg, este "reprezentantul Marii Mame" nu numai în simbolismul clasic, ci şi în ritualul hindus şi altaic.[526]

Astfel, Delphi, *omphalos*-ul grecesc, semnifică "pântecele".[527] Soţia lui Hercule este Omphale, personificarea feminină a *omphalos*-ului.[528] În acelaşi mod, ritualul hindus identifică constant *yoni*-ul mistic sau "pântecele" cu buricul: Agni este "născut din *yoni* sau buricul pământului"[529] , în timp ce Brahma este "cel născut din buric"[530].

O astfel de simbolistică leagă celebrul buric de incinta primordială. Banderola lui Saturn, care delimitează insula stabilă şi rotativă apărută în apele cosmice, a ajuns să fie amintită drept centrul cosmic - locul unde a început istoria mitică.

Oceanul

Multe tradiţii antice descriu un ocean sau un râu circular care încinge "pământul".

---

519 Wensinck, "*The Ideas of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth*" 36. [Subliniere adăugată].
520 Ibid., 15 [Subliniere adăugată].
521 Ibid., 55.
522 Jung, *Aion,* 125.
523 Roscher, *Omphalos,* 43.
524 *The Tree at the Navel of the Earth,* 39.
525 Op. cit., 127.
526 *Der Baum des Lebens,* 95.
527 Faber, *Origins of Pagan Idolatry,* Vol. Ill, 90.
528 Ibid., 92
529 Coomaraswamy, *Elements of Buddhist Iconography,* 19.
530 Ibid., 18.

Zeii, conform legendei nordice a creației, „au creat vastul ocean, în mijlocul căruia au așezat pământul, oceanul înconjurându-l ca un inel”.[531] Prin Okeanos grecesc, „întregul pământ este legat”.[532] Babilonienii spuneau despre râul subteran că „înconjoară întregul pământ”.[533] Cosmologiile ebraice și arabe, conform lui Wensinck, susțin că „întregul pământ este rotund și oceanul îl înconjoară ca un guler”.[534]

În ciuda credinței răspândite, anumiți scriitori clasici au devenit sceptici. Despre faimosul curent oceanic, istoricul Herodot a declarat: „Din partea mea, nu pot decât să râd când văd numeroase persoane desenând hărți ale lumii fără a avea un motiv care să le ghideze; făcând, așa cum fac, ca curentul oceanic să curgă în jurul întregului pământ”.[535]

Sau, din nou: „Granițele Europei sunt complet necunoscute și nu există niciun om care să poată spune dacă vreo mare o înconjoară la nord sau la est”.[536] Aceasta era concluzia inevitabilă a istoricilor și filosofilor, odată ce „lumea” sau „pământul” și-au pierdut semnificația cosmică originală și au devenit o figură a geografiei. Chiar și astăzi, tratările convenționale ale oceanului mitic perpetuează neînțelegerea.

Cinicii au trecut cu vederea un aspect foarte important: inițial, oceanul înconjura creatorul ca o centură: Okeanos nu era un râu terestru, ci „centura” din jurul zeității cosmice.[537] „Pământul” pe care îl înconjura oceanul era locuința zeilor. Hesiod, de exemplu, în descrierea scutului lui Hercule (o figură recunoscută a Cosmosului), identifică oceanul ca fiind marginea scutului, care înconjoară un paradis celest.

Scutul era o minune de văzut, „pentru că întreaga sa sferă strălucea cu smalț, fildeș alb și electrum și strălucea cu aur strălucitor”. În interiorul incintei protectoare a scutului locuiau marele zeu și divinitățile minore: „Acolo se afla și lăcașul zeilor, purul Olimp, și adunarea lor, iar bogății infinite erau răspândite în jurul adunării zeilor nemuritori”. Locuitorii acestei țări circulare de deasupra sărbătoreau un festival continuu, pentru că aici creșteau struguri și porumb din belșug. „Și în jurul marginii”, scrie Hesiod, „Oceanul curgea, cu un flux plin, după cum părea, și înconjura toată lucrarea ingenioasă a scutului.”[538]

Ca și în cazul buricului lumii, imaginea are sens numai atunci când se înțelege „pământul” creat ca locuința marelui zeu însuși.

Sursele egiptene înlătură orice îndoială cu privire la caracterul celest al curentului care îl înconjoară. *Textele din sicriu* spun despre Tatăl Zeilor: „râul din jurul lui este aprins de lumină”.[539] Același râu circular este numit lac de foc. Re apare ca **ami-mer-nesert**, „cel care se află în lacul său de foc”; în timp ce tronul lui Horus este „Lacul de Foc Dublu”.[540]

De fapt, oceanul sau lacul egiptean este pur și simplu Tuat, locuința lui Osiris sau Re:[541] "Acesta este lacul care se află în Tuat. ... Acest lac este umplut cu orz [adică cereale, abundență]. Apa lacului este foc"[542].

Conținând apele fierbinți ale Abisului, râul sau lacul celest înconjura „lumea”. *Textele piramidale* invocă:

Marele Cerc, în numele tău de „Mare Înconjurător”,
un inel învăluitor, un „Inelul care înconjoară Teritoriile Exterioare”,

---

531 Perry, *Lord of the Four Quarters*, 184.
532 Onians, *The Origins of European Thought*, 316.
533 Sayce, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 478.
534 Wensinck, "The Ocean in the Literature of the Western Semites," 25.
535 Herodotus iv, 36.
536 Herodotus iv, 45.
537 În descrierea orfică a Nous-ului sau a Minții primordiale, „oceanul în cerc era centura sa”. A se vedea capitolul nostru II.
538 Evelyn-White, *Hesiod*, 229ff.
539 Clark, *Myth and Symbol*, 86.
540 Budge, *The Papyrus of Ani*, 187.
541 A se vedea *Pyramid Texts* 77 și 512.
542 Piankoff, *The Tomb of Ramesses* VI, 152.

Un Mare Cerc în Marele Rond al Oceanului Înconjurător. [543]

În simbolismul egiptean, acest cerc acvatic este banderola soarelui închis

banda care circumscrie limita exterioară a locuinţei cosmice. „Oceanul” din textul de mai sus este *Shen-ur*, sau „marele Shen”. În limba egipteană, legătura sau cordonul **shen**

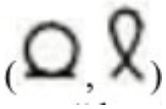

înseamnă în acelaşi timp banderola lui Aten şi „ocean” sau „râu”. Acest cerc de apă poate fi numit în mod corect "râul legăturii cosmice" sau "oceanul cordonului".

Cuvântul egiptean **nut** evidenţiază aceleaşi interrelaţii. Nut, zeiţa, este personificarea feminină a Cosmosului sau a legăturii **shen**; dar **nut** denotă şi "pârâu", "râu", "mare". Râul înconjurător, ca graniţă a "Locuinţei sfinte" (*nut*), dă astfel naştere expresiei "oceanul, graniţa lui Nut".[544] Faptul că **nut** mai înseamnă "cordon" şi "oraş" nu face decât să confirme simbolismul integrat.

În niciunul dintre aceste simboluri nu există vreo sugestie a unui ocean terestru. După cum detaliază Reymond, apele primordiale formează o incintă în jurul locului de odihnă al marelui zeu, "semănând probabil cu canalul care a fost făcut mai târziu în jurul locurilor sacre"[545]. Înconjurată de râul ceresc, provincia de început devine "insula din râu"[546] sau "piscina". (A se vedea, de exemplu, "piscina din Hermopolis"; Abydosul celest era "piscina din Maati")[547].

"Apele" mitice sunt inseparabile de materia primordială sau de compania de zei care a explodat din creator, pentru a fi adunată ulterior în cercul gloriei (*khut*). Zeii radianţi - sau "primii" - se învârteau în jurul graniţei oceanului sau lacului cosmic, căci egiptenii, potrivit lui Reymond, "îşi imaginau că, după ce fazele creaţiei primare au fost încheiate, aceşti primii au trăit în apropierea bazinului ... . Locul lor de odihnă, cu toate acestea, este descris ca având aspectul cel mai primitiv: *marginile goale ale bazinului*"[548]. Zeii ocupă marginea şi se învârt în jurul ei, după cum confirmă *Cartea Morţilor*. „Salutare”, spun aceşti zei care locuiesc în companiile lor şi care se învârt în jurul Piscului turcoaz"[549].

Nici în Egipt oceanul cosmic nu formează singur banderola soarelui închis

Iată o descriere sumeriană a Engurului sau „râului” din jurul domnului nemişcat Enki:

Tu, râu, creator a tuturor lucrurilor,
Când marii zei te-au săpat, pe coama ta au pus milă.
Înăuntrul tău Ea, regele lui Apsu, şi-a construit locuinţa.
Ei ţi-au dat Potopul, cel inegalabil.
Foc, furie, splendoare şi teroare. . .
O, râu mare, râu faimos. . .[550]

---

543 Clark, op. cit., 117.
544 Maj Sandman Holmberg, *The God Ptah*, 106.
545 Op. cit., 142.
546 Kees, "Kulttopographische und Mythologische Betrage," 151.
547 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 97; Reymond, op. cit., 152.
548 Op. cit., 80. [Subliniere adăugată]
549 Budge, *Egyptian Book of the Dead*, 170.
550 Langdon, *Semitic Mythology*, 105.

Acestea sunt apele mării cosmice Apsu - "apele care *sunt adunate* pentru totdeauna în adâncuri", [551] corespunzând locuinţei egiptene adunate de creator. Cea mai veche imagine a acestui râu sau ocean înconjurător este vechiul semn sumerian pentru **Kis** (totul, pământul complet, Cosmosul):

Banderola din acest semn, conform lui Jeremias, reprezintă oceanul înconjurător, acelaşi râu care este reprezentat înconjurând „pământul" (Cosmos) în harta lumii babiloniene.[552] La fel ca oceanul egiptean, râul care se roteşte formează graniţa pământului ceresc.

Ca pântece al naşterii primordiale, sumerianul *Engur,* „râu", oferă o paralelă strânsă cu zeiţa egipteană Nut. Într-adevăr, la fel ca Nut, zeiţa râului sumero-babilonian era concepută ca un cordon unificator. Apele lui Engur (Apsu) alcătuiesc *tarkullu*, „frânghia", sau *markasu*, «banderola», „legătura", care ţine împreună Cosmosul creat.[553] La fel ca egiptenii, sumero-babilonienii îşi aminteau de incinta oceanului cosmic ca fiind cea care a dat naştere soarelui primordial. Zeul care „luminează interiorul lui Apsu" este Ninurta, planeta Saturn.[554]

551 Sayce, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 487. [Subliniere adăugată.]
552 Jeremias, *Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur,* 31.
553 Languori, *Semitic Mythology*, 309.
554 Jensen, op. cit, 248467.

VI. Crucea solară închisă

Cele patru râuri ale Paradisului

”Şi din Eden ieşea un râu, care uda grădina, şi de acolo se împărţeau şi se făceau patru braţe."[555] Aşa scrie în *Cartea Genezei*. Cele patru râuri ale paradisului lui Adam, conform multor relatări ebraice şi creştine timpurii, curgeau în direcţii opuse, răspândindu-se în cele patru colţuri ale lumii.[556] Tradiţia este aparent universală. Naraţiunea indienilor Navaho despre „Era Începuturilor" vorbeşte despre o ţară ancestrală din care locuitorii au fost alungaţi de o mare catastrofă. Printre locuitorii acestei case îndepărtate, spun unii, se aflau „Primul Om" şi „Prima Femeie". Cel mai interesant este modul în care era udată ţara: „În centrul său era un izvor din care curgeau patru pâraie, câte unul spre fiecare punct cardinal..."[557] Paradisul chinezesc Kwen-lun, împodobit cu perle, jad şi pietre preţioase, se afla în centrul şi zenitul lumii.[558] În această locuinţă fericită se afla o fântână centrală din care curgeau „în direcţii opuse cele patru mari râuri ale lumii".[559] Patru râuri apar şi în *Rig Veda* hindusă: „cea mai nobilă, cea mai minunată lucrare a acestui magnific [Indra], este aceea de a fi umplut albia celor patru râuri cu apă la fel de dulce ca mierea."[560] *Vishnu Purana* identifică cele patru pâraie cu paradisul lui Brahma, aflat în vârful lumii. Şi ele curg în patru direcţii.[561] Mitul iranian aminteşte de patru pâraie care izvorăsc din fântâna centrală Ardvi Sura şi radiază în cele patru direcţii. În mod similar, kalmâcii din Siberia descriu o mare primordială a vieţii şi fertilităţii, cu patru râuri care curg „spre cele patru puncte cardinale."[562] Tradiţia este repetată de multe alte naţiuni. Mandeenii din Irak enumeră patru râuri mari care curg dinspre nord.[563] Aşa cum babilonienii aminteau de „ţara celor patru râuri",[564] egiptenii au cunoscut „Patru Niluri", care curgeau spre cele patru puncte cardinale.[565] Locuinţa zeiţei greceşti Calypso, în „buricul mării", poseda o fântână centrală care trimitea „patru pâraie, curgând fiecare în direcţii opuse".[566] În Edda scandinavă, apele lumii îşi au originea în cele patru pâraie care curg din izvorul Hvergelmir din ţara zeilor,[567] în timp ce tradiţia slavă aminteşte de patru pâraie care izvorăsc de sub piatra magică Alatuir din insula paradisiacă Bonyan.[568] Brinton găseşte cele patru râuri mistice printre sioux, azteci şi mayaşi, aşa cum Fornander le descoperă în mitul polinezian.[569] Ţara pierdută a celor patru râuri prezintă o temă deosebit de enigmatică pentru mitologia convenţională, deoarece puţine, dacă nu chiar niciuna dintre naţiunile care posedă amintirea, nu pot indica nicio sursă geografică convingătoare a imaginii. Când babilonienii o invocă pe Ishtar ca „Doamnă, Regina ţării celor Patru Râuri din Erech",[570] sau când un text egiptean de la Dendera celebrează Cele Patru Niluri la Elefantina, te-ai aştepta ca peisajul familiar să explice utilizarea. Dar oriunde apar cele patru râuri mitice, ele posedă caracterul unei ţări „ideale", spre deosebire de geografia reală. Motivul acestei disparităţi dintre peisajele mitice şi terestre este că *cele patru râuri curgeau, nu pe pământul nostru, ci prin cele patru puncte cardinale ale „patriei" polare*. La ce aspect al regatului lui Saturn s-ar putea referi râurile mitice?

---

555 Geneza 2:10

556 Caster, *Myth, Legend and Custom in the Old Testament*, 27-28; Wensinck, „The Ocean in the Literature of the Western Semites”, 59-60; a se vedea, de asemenea, secţiunea noastră privind ”Piatra de temelie".

557 Alexander, *North American Mythology*, 159.

558 W.T. Warren, *Paradise Found*, 129; O'Neill, *The Night of the Gods*, 909.

559 Lenormant, *Les Origines de l'Histoire*, 26.

560 Ibid., 19-21

561 Ibid., 27-29

562 Uno Hülmberg, *Die Religiösen Vorstellungen der Altaischen Völker*, 86-87; *Der Baum des Lebens*, 71ff.

563 Albright, "*The Mouth of the Rivers*" 189.

564 Brown, *Eradinus: River and constellation*, 46.

565 Budge, *From Fetish to God in Ancient Egypt*, 173.

566 Albright, "*The Goddess of Life and Wisdom*" 261.

567 Gaster, op. cit., 27.

568 *Encyclopedia of Religion and Ethics*, Vol. II, 706.

569 Gaster, op. cit., 27.

570 Brown, op. cit, 46.

Pentru fiecare temă mitică dominantă există semne corespunzătoare (deşi acest adevăr este încă recunoscut de majoritatea autorităţilor). Semnele celor patru râuri sunt crucea soarelui

şi crucea soarelui închis,

ultimul semn iluminându-l pe primul prin faptul că arată că cele patru râuri aparţin incintei primordiale. Izvorând din centrul polar (soarele central), cele patru râuri curg spre cele patru laturi ale Pământului lui Saturn.

Semnul crucea solară închisă,

observă Cirlot, „exprimă Unitatea originară (simbolizată de centru)”, iar «cele patru raze. ... sunt aceleaşi cu cele patru râuri care izvorăsc din „fundul vieţii” . ...».[571]

Dar dacă un mit identifică braţele crucii solare

cu patru râuri paradisiace, există şi alte interpretări ale crucii, deoarece această imagine primordială a produs un simbolism amplu şi coerent, aşa cum voi încerca acum să arăt.

Răscrucea

De la Saturn, soarele central, au pornit patru căi primare de lumină. În mituri, acestea apar ca patru râuri, patru vânturi, patru şuvoaie de săgeţi sau patru copii, asistenţi sau spirite de lumină care poartă sămânţa saturniană (elementele vieţii) prin cele patru cartiere ale regatului ceresc.

Crucea solară

şi crucea solară închisă

care reprezintă cele patru fluxuri purtătoare de viaţă, servesc astfel drept semne universale ale Ţării Sfinte.

Lumea modernă este obişnuită să se gândească la „cele patru sferturi” în termeni tereştri. Astăzi concepem nordul, estul, vestul şi sudul doar în raport cu propria noastră poziţie sau cu un punct de referinţă geografic fix. Chicago este „la vest” de New York şi „la est” de Omaha, iar pentru mintea modernă, „cele patru colţuri ale lumii” servesc doar ca o metaforă vagă pentru „întregul glob”.

Pentru antici, însă, „cele patru colţuri ale lumii” aveau o semnificaţie explicită; iniţial, expresia nu se referea la geografie, ci la cosmografie, la „harta” regatului ceresc, stabilită în cerul polar. Unul dintre puţinii savanţi care au recunoscut această calitate a miticului „patru colţuri” a fost O'Neill: „Din orice studiu complet al miturilor, simbolismului şi nomenclaturii celor Patru Sferturi

571 *A Dictionary of Symbols*, 127. [sublinierile sunt adăugate.] Ideea mistică "este confirmată şi întărită atunci când este reprezentată în planurile arhitecturale: fie că este vorba de claustru, grădină sau patio, fântâna ocupă poziţia centrală, cel puţin în majoritatea operelor arhitecturale construite în perioadele din cadrul tradiţiei simboliste, ca şi în edificiile romanice sau gotice. În plus, cele patru râuri ale Paradisului sunt denumite de patru căi care radiază din regiunea claustrului spre un spaţiu liber, de formă circulară sau octogonală, care formează bazinul fântânii." Ibidem, p. 113.

rezultă că aceste direcţii erau privite, în stricta ortodoxie a mitologiei cerului, nu ca NSEW ale fiecărui loc în parte, ci ca patru diviziuni cereşti răspândite în jurul polului”[572].

Crucea solară

ca simbol al celor patru sferturi, aparţine soarelui central. În cosmografia sacră, poziţia centrală a zeului-soare devine a „cincea” direcţie. Pentru a înţelege un astfel de limbaj, este convenabil să ne gândim la „direcţiile” mitice (sau braţele crucii) ca la mişcări sau fluxuri de energie. De la marele zeu, elementele vieţii curg în patru direcţii. Zeul însuşi, care întruchipează toate elementele, este „ferm”, «neclintit» sau „odihnitor”; a cincea sa mişcare este cea de rotaţie în timp ce stă într-un singur loc.

Direcţiile pot fi, de asemenea, concepute ca regiuni: regiunea centrală (a cincea) şi cele patru sferturi distanţate în jurul acesteia.

Acesta este motivul pentru care pitagoricii considerau numărul cinci ca fiind un reprezentant al axei fixe a lumii.[573] Ideea pitagoreică corespunde în mod clar cu simbolismul hindus mai vechi al direcţiilor. Pe lângă cele patru direcţii standard, doctrina hindusă cunoaşte o a cincea, numită "direcţie fixă", centrul polar.[574]

În China, de asemenea, polul este a cincea direcţie imobilă, "palatul central" în jurul căruia sunt distanţate punctele cardinale.[575] Iar în Mexic, simbolismul Nahuatl afirmă că "cinci este numărul centrului".[576]

În regatul "ideal" al cerurilor, monarhul universal se află în centru, iar toate elementele vieţii - focul, apa, aerul şi seminţele - curg de la zeul-rege în patru fluxuri strălucitoare. Adesea interpretate ca fiind patru fii ai creatorului, fluxurile delimitează cele patru cartiere ale insulei cosmice sau "pământul".

Să analizăm mai întâi simbolismul egiptean al fluxurilor direcţionale. Conform textelor egiptene despre creaţie, marele zeu, stând singur, a scos ca "discurs" al său materia primordială - sau marea de "cuvinte" - care s-a închegat într-o incintă. Egiptenii asociază această revărsare a seminţelor sau a elementelor vieţii cu patru fluxuri luminoase care curg din soarele central. Cele patru emanaţii sunt cei patru "fii" ai lui Atum sau cei patru fii ai lui Horus, fiecare identificat cu un sfert al regatului ceresc.[577] În mod important, egiptenii numesc aceste căi de lumină "cele patru Khu": ele sunt "cuvintele puterii" - fluxuri de "vorbire" creatoare care străbat cele patru diviziuni ale spaţiului organizat.

Textele piramidale le numesc "cele patru vânturi puternice care sunt în jurul tău".[578] Cei patru fii ai lui Horus "trimit cele patru vânturi". Într-o sursă, cele patru vânturi ies din gura lui Amen.[579] În *Cartea Morţilor*, ei sunt "cele patru flăcări aprinse care sunt făcute pentru [sau ca] Khu [cuvinte de putere]",[580] în timp ce *Textele Sicriului* îi invocă ca fiind "cei patru zei care sunt puternici şi viguroşi, care aduc apa".[581]

Egiptenii au interpretat, de asemenea, cele patru căi de lumină ca fiind "săgeţi" lansate de creator spre cele patru cartiere. (În hieroglife, săgeata înseamnă "ax de lumină".) O practică

572 O'Neill, op. cit., 184.
573 Delatte, *Etudes sur la Littérature Pythagoricienne*, 153-54.
574 Rig Veda, IX. 74.6; IX. 113.8.
575 De Saussure, *Les Origines de l'Astronomie Chinoise*, 159-60, 230.
576 Dejourne, *Burning Water*, 72.
577 Budge, op. cit., 226; W.M. Muller, *Egyptian Mythology*, 46, 95,112.
578 *Pyramid Text* 497
579 Gaster, op. cit., 5.
580 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 414.
581 Faulkner, *The Coffin Texts*, 1. Deseori, egiptenii reprezentau cele patru fluxuri prin patru vase sau „patru crocodili”. (Crocodilul este un simbol egiptean al apei.) Renouf, *The Egyptian Book of the Dead*, 78. Cei patru crocodili „trăiesc prin Cuvintele Puterii” - cu alte cuvinte, ei prind viaţă prin, sau ca, vorbirea care curge din afară a creatorului. La atingerea regatului ceresc, regele decedat îi imploră pe crocodili (râuri): „Nu lăsaţi ca apa voastră de foc să se abată asupra mea”. Ibidem, p. 79. Ca figuri ale celor patru râuri purtătoare de viaţă, crocodilii erau identificaţi cu cele patru cartiere ale Cosmosului. Ibidem, 97.

străveche a regelui egiptean, la urcarea pe tron, era să lanseze o săgeată în fiecare dintre cele patru direcţii[582], reconstituind astfel crearea sau organizarea regatului ceresc. Săgeata este **sat**, care înseamnă "a trage", dar şi "a vărsa"; deoarece cele patru săgeţi lansate de rege semnificau apele vieţii "vărsate" iniţial de creator, pe care regele îl personifica. **Sat** înseamnă, de asemenea, "a semăna" sau "a împrăştia sămânţa"; ceea ce înseamnă că cele patru şuvoaie au dus în cele patru colţuri sămânţa creatoare a abundenţei.[583] Prin lansarea celor patru săgeţi, regele local s-a proclamat monarh universal şi şi-a sfinţit regatul ca o duplicare a lăcaşului primordial.

În Egipt, crucea - ca simbol al celor patru fluxuri direcţionale - are două semnificaţii importante. Forma

,

înseamnă „venirea la viaţă”, deoarece fluxurile direcţionale strălucesc odată cu naşterea zilnică a soarelui central (adică odată cu apusul globului solar). În forma

(sau

),

ami, crucea înseamnă „a fi în” sau „a fi închis de” - cu referire la spaţiul unificat închis în pântecele zeiţei-mamă

Atunci când anumiţi egiptologi au întâlnit pentru prima dată simbolul zeiţei Nut

,

ei au văzut în el "un simbol pictural al Edenului primitiv împărţit de râul cvadruplu".[584] Această concluzie ar câştiga puţină credibilitate printre egiptologii moderni, dar este mult mai aproape de adevăr decât explicaţiile fade la modă în prezent. Cele patru fluxuri ale vieţii, emanate de creator, au curs prin pântecele lui Nut, Ţara Sfântă. Astfel, defunctul o implora pe zeiţă: „Dă-mi apa şi vântul care sunt în tine”[585].

Un alt simbol al „lăcaşului sfânt” este semnul[586]

care prezintă o cruce de săgeţi suprapusă pe un scut. Gliful este exact echivalent cu simbolul Nut

,

pentru că Nut, Marea Protectoare, era scutul cosmic, iar cele patru fluxuri de viaţă, închise în pântecele lui Nut, erau aceleaşi cu arborii sau săgeţile de lumină lansate spre cele patru colţuri.

---

582 Campbell, *Oriental Mythology*, 78.
583 Budge, *The Gods of the Egyptians*, Vol. II, 55.
584 W.T. Warren, op. cit., 179.
585 Renouf, op. cit., 113.
586 Budge, *Gods*, Vol. 1,452.

Țara celor patru râuri era ceea ce creatorul a adunat din marea de cuvinte, propria sa emanație. Simbolul hieroglific pentru „a strânge, a aduna” și pentru „țara unificată” este

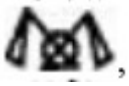

reprezentând incinta primordială (*shen*) împărțită în sferturi de o cruce formată din două biciuri. Faptul că, în limba egipteană, semnul

se citește **Khu**, echivalează cu cele patru fluxuri de viață (**khu**, ”cuvinte ale puterii”) care radiază din soarele central.

Cu alte cuvinte, există un nivel al simbolismului egiptean pe care specialiștii încă nu l-au pătruns. Tratatele standard ale Țării Sfinte egiptene vorbesc puțin sau deloc despre fluxurile direcționale, deși aceste puteri sunt vitale pentru simbolismul în ansamblu. Și se poate fi sigur că aceste căi ale luminii și ale vieții nu au nimic de-a face cu cele „patru sferturi” prost definite ale pământului nostru, unde sunt convențional localizate. Cele patru vânturi, sau cele patru râuri, sau cele patru căi, sau cei patru arbori de lumină (săgeți) aparțineau tărâmului pierdut din cer, și numai prin asimilarea simbolică la această locuință cosmică, locuința terestră a participat la imagerie.

O comparație a simbolisticii crucii egiptene cu cea din alte țări relevă numeroase paralele. Cea mai veche imagine a divinității din Mesopotamia a fost crucea solară

simbol al creatorului An, planeta Saturn. An, ca și omologii săi din întreaga lume, ”a adus și a născut vântul cvadruplu” în pântecele lui Tiamat, marea cosmică.[587]

Adoratorii cultului lui Ninurta (Saturn) își reprezentau și ei zeul prin cruce. Prin urmare, ideogramele cuneiforme pentru cvadruplul **saru**, "vânt", și pentru **meku**, "vânt de furtună" - ambele aparținând lui Saturn - iau forma unei cruci (fig. 22, 23). Babilonianul Saturn inaugurează ziua, "ieșind în splendoare", iar această ieșire a lui Saturn înseamnă ieșirea celor patru vânturi (ca în Egipt), deoarece akkadianul **umum** denumește atât "zi", cât și "vânt", la fel cum semnele sumeriene UD și UG, ambele folosite pentru "zi", apar și în sensul de "vânt".[588] (Expresia ebraică veche "până când ziua va sufla" transmite aceeași identitate).

*Fig. 22. Simbolul babilonian **saru**, „vânt”.*

587 Pritchard, *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, 62.

588 Hildegard și Julius Lewy, "The Origin of the Week and the Oldest West Asiatic Calendar," 5.

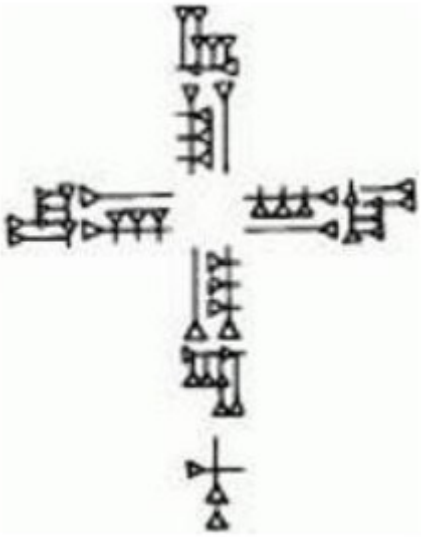

*Fig. 23. Ideograma pentru **mehu**, sau „vânt de furtună”.*

Cele patru vânturi ale lui Saturn marchează cartierele sau direcţiile Cosmosului, regatul lui Saturn. Textele cosmologice vorbesc despre "vântul furios ... care comandă direcţiile":[589] sumerianul **im** şi akkadianul **saru**, "vânt", înseamnă, de asemenea, "regiune (sau sfert) a cerului".[590]

Ca şi în Egipt, cele patru vânturi din Mesopotamia coincid cu cele patru râuri ale vieţii. În locul semnului simplu

unele imagini prezintă patru fluxuri de apă care radiază din soarele central (fig. 24).[591] Cea mai cunoscută figură mesopotamiană a acestor fluxuri este faimoasa „roată a soarelui” a lui Shamash (un zeu identificat şi cu Saturn). Sunt reprezentate patru raze de lumină şi patru râuri care curg de la zeul central până la marginea roţii (fig. 15).

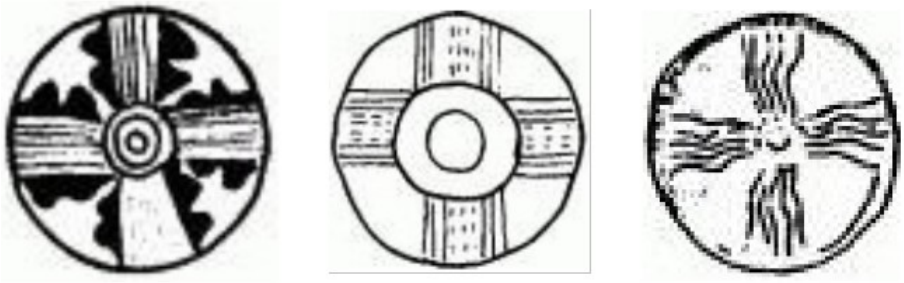

Fig. 24. (a) Simbolul micenian al celor patru râuri; (b) Simbolul celor patru râuri, Troia;(c) Imagine babiloniană care prezintă braţele crucii solare ca fiind patru râuri.

Hrozny sugerează timid că crucea lui Shamash era un semn pentru „aşezare”.[592] Cu această sugestie suntem obligaţi să fim de acord, deoarece primele aşezări, organizate într-un scop ritual, imitau locuinţa cerească. Fiecare teritoriu sacru a devenit „ţara celor patru râuri” şi fiecare conducător „regele celor patru cartiere”.

Limitările geografice nu i-au împiedicat pe preoţii asiro-babilonieni să asimileze harta teritoriului lor cu cercul sferturilor regatului primordial. Astfel, un text reprodus de Virolleaud

589 Ibidem. [Subliniere adăugată.]
590 Tallquist, "Himmelsgegende und Winde," 106.
591 Jeremias, *Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur,* 252.
592 O'Neill, op. cit., 184.

localizează ţara lui Akkad, Elam, Subartu şi Amurru în cvadrupla incintă a soarelui[593]

„Fiecare ţară", afirmă Jeremias, „are «paradisul» său, care corespunde paradisului cosmic".[594]
Pământul crucii solare

se afla în interiorul cercului primordial, iar acest fapt va explica de ce semnul babilonian al celor patru **kibrati** sau „sferturi ale lumii" (adică

denota, de asemenea, «interiorul» sau „spaţiul închis".[595]
Terminologia oferă o paralelă fascinantă cu egipteanul ***ami***

"a fi în", "a fi închis de". A locui în ţara celor patru râuri înseamnă a ocupa incinta saturniană.[596]

Aceleaşi interpretări suprapuse ale celor patru râuri apar în simbolismul hindus. Aici, crucea şi cercul, potrivit unui observator, reprezintă "locuinţa tradiţională a strămoşilor lor primordiali ... . Şi să ne întrebăm ce imagine mai bună sau ce caractere mai semnificative din complicatul alfabet al simbolismului ar fi putut fi selectate în acest scop decât un cerc şi o cruce - unul pentru a indica o regiune de puritate absolută şi fericire perpetuă, iar celălalt cele patru cursuri de apă perene care au împărţit şi au udat mai multe părţi ale acesteia."[597]

Ţara Sfântă hindusă se află în interiorul roţii lumii, întoarsă de soarele staţionar din centru. Razele roţii, care delimitează cele patru cartiere, "îşi au temelia în centrul unic care este *Surya* [soarele]", notează Agrawala.[598]

În ritualul *Satapatha Brahmana*, spiţele roţii

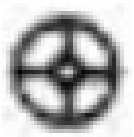

devin „săgeţi" lansate în cele patru direcţii şi transportă elementele vitale către cele patru colţuri. Săgeţile trimise într-o direcţie „sunt focul", cele din altă direcţie „sunt apele", cele din altă direcţie „sunt vântul", iar cele din altă direcţie „sunt ierburile"[599]. *Paippalada* sau *Artharva Veda* din Caşmir numeşte acest ultim flux de săgeţi „hrană". Ideea pare a fi aceea a abundenţei sau a „belşugului" care radiază din inima Cosmosului (şi răspunde astfel celor patru săgeţi egiptene [*sat*] care transmit sămânţa abundenţei până la limitele cele mai îndepărtate ale regatului). Hinduşii simbolizau aceste raze de lumină prin incendierea spiţelor roţii sacre.[600]

---

593 Jeremias, op. cit, 12.
594 Ibid. 13.
595 Jensen, *Die Kosmologie der Babylonier*, 167-69.
596 Ibidem, 472. Fluxurile de lumină ale lui Saturn luminează „interiorul lui Apsu (marea cosmică)". Ca şi în Egipt, arborii explozivi de lumină au fost interpretaţi ca patru fluxuri de „vorbire" radiind către cele patru colţuri. „Cele patru vânturi" şi „cele patru direcţii ale lumii", potrivit lui Jeremias, corespund creatorului. Op. cit., 148.
597 Citat în W.T. Warren, op. cit., 179-80.
598 *The Thousand Syllabled Speech*, Vol. I, 158.
599 Whitney, *Atharva Veda*, III.ni.
600 Eggeling, *Satapatha Brahmana*, III, 5.3.14-16.

Fig. 25. Cruce hindusă.

O imagine picturală a celor patru fluxuri apare pe vechile monede hinduse, reprezentând braţele crucii solare ca săgeţi îndreptate spre cele patru colţuri (fig. 25).

Fiecare aşezare indiană antică reflecta harta primordială a Cosmosului, domeniul său unificat aflându-se în interiorul cercului sacru, iar cele patru străzi principale răspunzând la răscrucile cereşti. Organizarea aşezării reconstituia creaţia. După cum notează W. Muller, oraşul sacru hindus "reproduce Cosmosul în lemn, cărămidă şi piatră: axele sale [nord-sud; est-vest] delimitează cele patru sferturi ale universului".[601]

Muller găseşte acelaşi concept al regatului sferturilor în Ceylon, Birmania, Cambodgia, Thailanda şi Vietnam. Fiecare locuinţă sacră apare ca "oraşul ceresc al regelui" şi fiecare conducător ca regele-roată. "Statul şi naţiunea reprezintă un univers împărţit în patru [Cosmos]", scrie Muller. Fiecare imagine a "aşezării" sacre reflectă imaginea "lumii" - cercul şi crucea.[602]

În China, împăratul se află simbolic la pol, în timp ce în jurul său sunt aliniate puterile punctelor cardinale.[603] Centrul cosmic este **ch'ien**, din care, pentru a folosi frazeologia lui Jung, "cele patru emanaţii se extind, precum forţele cereşti care se întind prin spaţiu".[604] La *ck'ien*, centrul, converg cele patru **she** sau cartiere ale lumii.[605]

Organizarea celestă ideală îşi găseşte expresia în vechiul hieroglif chinezesc

Semnul, potrivit lui C. Hentze, denotă *contree suburbaine* sau aşezarea în jurul unui centru.[606] Nu este acesta încă o dată „locul” primordial susţinut de fluxul de «viaţă» (sau „săgeţi”) dinspre zeul central spre exterior?

L'Orange, în studiile sale despre simbolismul cosmic în Orientul Apropiat, notează că marile oraşe rezidenţiale Ekbatana, Darabjird şi Firuzabad erau modelate după roata Cosmosului, regele apărând la intersecţia răscrucilor. "Zidul şi *fossele* sunt trasate matematic cu compasul, ca o imagine a cerurilor, o proiecţie a emisferei superioare pe pământ. Cele două străzi axiale, una nord-sud şi cealaltă est-vest, împart oraşul în patru cadrane care reflectă cele patru sferturi ale lumii. În chiar punctul de intersecţie, în chiar axa roţii lumii, se află palatul, aici stă regele, „Axa şi polul lumii”, „Regele celor patru cadrane ale lumii”..."[607]

Acestui oraş al roţii îi corespunde şi imaginea Ierusalimului şi a Palestinei. Oraşul terestru şi Ţara Sfântă, pe mai multe hărţi medievale, apar sub forma ideală a unui cerc în patru

---

601 *Die Heilige Stadt*, 124.
602 Ibid., 145ff.
603 De Saussure, op. cit, 160, 230.
604 Jung, *Mandala Symbolism*, 74.
605 Schlegel, *L'Uranographie Chinoise*, 146.
606 "Cosmogonie du Monde Dresse Debout et du Monde Renversé," 109.
607 L'Orange, *Studies in the Iconography of Cosmic Kingship*, 13; vezi deasemenea W. Muller, op. cit., 130ff.

pentru că aceasta era imaginea paradisului din Eden, cu cele patru râuri direcţionale ale sale. Acesta este motivul pentru care Solomon şi Ezechia, construind lucrări pentru distribuirea apelor Ierusalimului, au căutat să imite cele patru râuri ale paradisului - chiar până la punctul de a numi un râu Gihon (un râu al Edenului) şi de a declara că de sub templu aceste râuri se revărsau peste întreaga lume.[608]

Vechii etrusci, urmaţi de romani, au privit la aceeaşi imagine a Cosmosului cvadruplu în trasarea planului oraşului sacru. Potrivit lui W. Muller, topografii au căutat să traseze "imaginea terestră a unui prototip ceresc", iar împărţirea lor a pământului în patru regiuni - *Roma quadrata* - "reflectă un model cosmologic puternic: pământul în patru părţi al imaginii lumii romane".[609]

Este cu siguranţă semnificativ faptul că toate caracteristicile cheie ale soarelui încrucişat

şi ale soarelui încrucişat închis

analizate mai sus apar şi în America. Adesea, paralelele sunt uimitoare. Indienii Omaha, de exemplu, îl invocă pe "cel bătrân":

*... **sigilat cu permanenţă** şi rezistenţă asigurate.*
În centrul unde converg cărările.
Acolo, expus violenţei celor patru vânturi,
stăteai,
***Posedat de puterea de a primi implorări, Cel Îmbătrânit**. . .*[610]

A locui la intersecţia crucii celeste

înseamnă a „sta” (a te odihni) în centrul cosmic, lăcaşul „permanenţei” şi „rezistenţei”. Acest „centru” este, de asemenea, locul în care se întâlnesc „cele patru vânturi”, deoarece cele patru vânturi şi căile cereşti sunt sinonime.

Burland relatează că simbolul zeului mexican Xiuhtechuhtli — „Cel Bătrân, Cel Vechi”, stăpânul focului central de la pol — era „o cruce albă a celor Patru Direcţii pe fundalul negru al nopţii”.[611]

Inca Yupanqui, scrie Nuttall, „a ridicat un templu în Cuzco pentru Creator, care, superior soarelui [globul solar], putea să se odihnească şi să lumineze lumea dintr-un singur loc”. Acest soare central era reprezentat de o cruce.[612]

Într-adevăr, crucea-soare este un simbol al zeului primitiv în toată America — de la incaşii din Peru până la eschimoşii din Alaska. Oriunde simbolismul Lumii Noi poate fi examinat în detaliu, se constată că crucea avea aceeaşi semnificaţie ca în Lumea Veche.

Cele mai autorizate surse ne spun că crucea solară a nativilor americani reprezintă „cele patru vânturi” — concepute ca fluxuri vizibile, chiar violente, de viaţă şi energie provenind de la un zeu central sau staţionar. (Adică, vânturile sunt exact opusul abstracţiilor incongruente la care au

608 W.T. Warren, op. cit., 233.
609 W. Muller, *Die Heilige Stadt*, 21.
610 Alexander, op. cit., 19. [Subliniere adăugată.]
611 Burland, *The Gods of Mexico*, 131.
612 Nuttall, *Fundamental Principles of Old and New World Civilization*, 160-161.

fost reduse de atât de mulți mitologi.) Cele patru vânturi sunt „suflul” zeului soarelui (ca în Egiptul antic), purtând sămânța vieții din centru către cele patru colțuri. Astfel, **Ik** maya înseamnă simultan „vânt”, „suflare” și „viață”. La fel ca fluxurile egiptene de **sat**, este „cauzatorul germinării”. [613]

În Mexic, Quetzalcoatl, „zeul celor patru mișcări”, era reprezentat de crucea solară, iar acest simbol explică titlul său, „Domnul celor patru vânturi”. Potrivit lui Nuttall, crucea „avea o semnificație mai profundă decât se credea, deoarece reprezintă suflul dătător de viață care poartă cu sine semințele celor patru elemente vitale, emanând din stăpânul central al vieții [și] răspândindu-se în cele patru colțuri...”.[614]

Nuttall menționează, de asemenea, utilizarea crucii în Copan, unde „este asociată cu o figură *în repaus*, ocupând *mijlocul*, și patru sufluri de respirație sau aer, încărcate cu semințe de viață, emanând din aceasta”.[615]

La fel cum egiptenii personificau cele patru emanații ca patru „fii” ai zeului central, la fel făceau și mexicanii. Din zeul suprem Ometeotl au ieșit cei patru Tezcatlipocas, „forțele primordiale care urmau să genereze istoria lumii”. Cei patru fii corespundeau celor patru părți ale lumii.[616]

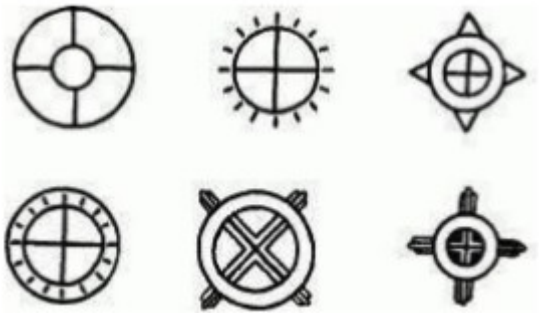

Fig. 26. Variații ale soarelui încrucișat închis în valea Mississippi.

Fig. 27. Semnul Arapaho al celor patru vânturi.

Aceleași puteri - zeul central și cele patru emisii - erau reprezentate de cei cinci Tlaloc, care, asemenea mayașilor Bacabs și Chacs, "erau așezați în cele patru puncte cardinale și în centrul cerului".[617] Din locuința sa de la vârful lumii, Tlaloc trimitea apele celor patru colțuri, adesea simbolizate (ca în Egipt și India) prin patru vase. Zeii care transmiteau apele către cele patru colțuri erau aceiași cu zeii celor patru vânturi.[618]

Dar există o paralelă și mai izbitoare cu simbolismul Lumii Vechi: cele patru fluxuri de lumină și viață erau interpretate ca niște săgeți care curgeau în cele patru direcții. În limba nahuatl, cuvântul **tonamitl** înseamnă în același timp "rază sau ax de lumină" și "săgeată strălucitoare". Potrivit cronicarului Ixttlilxochitl, era obiceiul bățtinașilor, la consacrarea unui nou teritoriu, "să tragă cu cea mai mare forță patru săgeți în direcția celor patru regiuni ale lumii"[619]. Astfel, preoții

---

613 J. Eric și S. Thompson, *Maya History and Religion*, 257.
614 Op. cit., 223.
615 Ibidem, 280. [Subliniere adăugată.]
616 Léon-Portilla, "Mythology of Ancient Mexico," in Kramer, *Mythologies of the Ancient World*, 449-50.
617 Roys, *The Book of the Chilam Balam*, 67.
618 A se vedea, de exemplu, J. Eric și S. Thompson, op. cit., 270-71.
619 Nuttall, op. cit., 255.

sfințeau pământul ca o reînnoire a regatului primordial, în acord exact cu practica egipteană antică!

În concordanță cu iconografia globală a soarelui central, indienii americani venerau crucea solară

și crucea solară închisă

ca embleme ale domeniului unificat, Țara Sfântă. La mexicani, „crucea și cercul” sunt un „simbol nativ pentru «un stat integral»”, scrie Nuttall. Ilustrarea acestui simbolism este celebra roată calendaristică mexicană, care prezintă patru raze principale și patru raze secundare (sau „săgeți”), semnificând cele patru cartiere și cele patru subdiviziuni ale acestora. Această roată a timpului, afirmă Nuttall,[620] înfățișează locuința ideală, iar prototipul se afla în cer, nu pe pământ. Roata este "atât o imagine clară a cerului nocturn, cât și a unui vast stat teritorial care a existat odată în valea Mexicului și care a fost stabilit ca o reproducere pe pământ a ordinii armonioase și a legilor fixe care aparent guvernau cerurile".[621]

Din centrul vechiului oraș incaș Cuzco, patru drumuri radiau în cele patru direcții. La intersecția drumurilor se afla un vas de aur din care curgea o fântână. Astfel, cele patru drumuri imitau cele patru căi sau izvoare care transportau apa vieții către cele patru cartiere.

Cartea mayașă *Chilam Balam* oferă următoarea hartă a nordului Yucatanului:[622]

Fig. 28. Harta cosmologică a nordului Yucatanului.

Roys raportează că această hartă - adaptarea geografiei reale la idealul primordial - „este destul de tipică în documentele mayașe”.[623] Iată din nou *Roma quadrata*, Ierusalimul ceresc, sau **Neter ta**, a egiptenilor, Țara Sfântă.

Textul sacru Delaware numit *Walum Olum* consemnează locuința primordială a Marelui Spirit prin imaginea

620 Ibid., 198
621 Ibid., 274
622 Roy, op. cit., 125.
623 Ibid., 125

Aceasta a fost patria ancestrală a națiunii, spun ei.[624]

Un grup de antropologi, examinând *Walum Olum*, a raportat că cele patru puncte de pe cerc "indică cele patru sferturi ale pământului". Prin "pământ" ei se refereau, evident, la peisajul terestru. Dar dacă cercul sferturilor se referă la Pământul nostru[625], atunci punctul din interior cu siguranță nu este soarele, în ciuda opiniei ferme a mitologilor solari.

În acest caz, experții dețineau răspunsul fără să-l recunoască. Textul însuși identifică semnul cu "locul unde a stat Marele Spirit". La această afirmație, comentatorii adaugă: "Cercurile concentrice sau un cerc cu un punct în centru înseamnă divin sau sfințit".[626] Combinând cele două afirmații, se obține o definiție clară a semnului ca fiind "locul divin sau sfințit unde a stat Marele Spirit". Este vorba despre pământul primordial, împărțit în sferturi, despre care Pământul Sfânt terestru era doar un simbol.

Ca un ultim exemplu, observ că crucea soarelui și fluxurile dătătoare de viață sunt evocate chiar și în mitul hawaian. Aici, creatorul Teave este "Tatăl-Mamă" de la care "viața a curs în cele patru direcții ale lumii".[627] Din centrul cosmic și de la zenit, Teave a organizat "regatul" ceresc cu "crucea sa înflăcărată de lumină albă strălucitoare", "prima și cea mai importantă Cruce a lui Dumnezeu".[628] "Domnul primordial al Soarelui" (Teave) a transmis elementele vieții în cele patru colțuri prin intermediul a patru zei asistenți: ". . . Sângele vieții pulsa din infinit și curgea spre nord, est, sud, vest, prin intermediul celor patru inimi sacre ale lui Dumnezeu, zeitățile Tane, Tanaoroa, Tu, Rono"[629].

Tradițiile răspândite ale regatului primordial și ale celor patru fluxuri de viață reflectă o memorie consistentă. Pe fiecare continent se găsește o constrângere de a organiza pământul natal după un original cosmic, definit de crucea solară

Accentul este pus pe terenul primordial ocupat de marele tată - a cărui casă este "pământul" prezentat în legenda creației. Prin suprapunerea hărții Pământului lui Saturn peste peisajul local, anticii și-au consacrat teritoriul natal ca o asemănare sau o reînnoire a reședinței cerești.

Zeul cu patru ochi sau cu patru fețe

În cadrul vechiului festival egiptean Heb-Sed, regele urcă pe tronul lui Osiris, unde este zeificat ca succesor al marelui zeu. Pentru a-și certifica autoritatea de monarh universal, el lansează patru săgeți către cele patru colțuri, apoi se așează pe tron, întorcându-se succesiv către cele patru puncte cardinale.[630]

Îndreptându-se spre cele patru direcții, regele repetă isprava marelui zeu; pentru că Monarhul Universal, ocupând centrul neclintit (sau a cincea regiune), se învârtea neîncetat, trimițând razele sale de viață prin cele patru diviziuni ale spațiului unificat.

Istoricul clasic Diodor ne spune că atunci când numele Osiris este tradus în greacă, înseamnă „cu mulți ochi” — „și pe bună dreptate; pentru că, răspândindu-și razele în toate direcțiile, el supraveghează cu mulți ochi, ca să zicem așa, toă uscatul și marea”. Herodot îl compară pe Osiris cu Dionysos grecesc — un zeu care, în Imnul Bacchic, strălucește „ca o stea, cu un ochi aprins în fiecare rază”.[631]

Prin faptul că se îndreaptă spre cele patru direcții și trimite cele patru fluxuri direcționale, Monarhul Universal devine zeul cu patru fețe sau patru ochi. „Omagiu ție, o, tu care ai patru fețe”,

---

624 Indianapolis, Indiana Historical Society, *Walum Olum*, 11.
625 Ibid., 11.
626 Ibid.
627 Melville, *Children of the Rainbow*, 18.
628 Ibid., 18
629 Ibid., 40, 126, 140.
630 Campbell, op. cit., 78; Jung, *Aion*, 198.
631 Herodotus, 1.11.2-3.

se citește într-un vers din *Textele Piramidelor.*[632] Osiris, ca Berbecul din Mendes, este zeul „celor patru fețe pe un singur gât”.[633]

Atharva Veda hindusă vorbește despre „cele patru direcţii cereşti, având vântul ca stăpân, asupra cărora soarele privește”.[634] Acesta, desigur, nu poate fi decât soarele central, care este Brahma, un zeu cu patru fețe. Miturile atribuie, de asemenea, patru fețe lui Shiva.[635] Soarele central Prajapati ia forma lui Viwakarman, „creatorul tuturor lucrurilor”, cu patru ochi, patru fețe și patru brațe.[636] Și Agni are fețe „în toate direcţiile”,[637] la fel ca Krishna.[638]

Miturile chinezești amintesc de un înțelept cu patru ochi numit Ts'ang Chieh, un inventator legendar al scrisului (adică Monarhul Universal).[639] Vechiul zeu grec Argos, în *Aigimios* al lui Hesiod, privește „în toate direcţiile cu patru ochi”.[640] Macrobius ne spune că marele zeu Janus era uneori reprezentat cu patru fețe, în aluzie la cele patru părţi ale Cosmosului.[641]

În rândul tribului Tarahumara din America de Nord, crucea îl reprezenta pe zeul Hikuli, „zeul cu patru fețe care vede toate lucrurile”.[642] „Domnul Central” al ritualului mexican, reprezentat de cruce, este „Cel care privește în patru direcţii”.[643]

Nu mai poate exista nicio îndoială că zeul cu patru ochi sau patru fețe este Saturn, deoarece planeta-soare apare în mitologia babiloniană ca Ea (Enki în sumeriană) — un zeu cu patru ochi care „vede toate lucrurile”.[644] **El** fenicianul — Saturn — are patru ochi, la fel ca Kronos orfic (Saturn). Împăratul galben chinez Huang-ti — identificat cu Saturn — are, de asemenea, patru ochi.[645] Cei patru ochi sau cele patru fețe devin inteligibile numai în legătură cu cele cinci regiuni — centrul polar și cele patru diviziuni dispuse în jurul acestuia.

Piatra de temelie

Situat în centrul inamovibil al Cosmosului, Saturn era piatra sau stânca de temelie, prototipul pietrei de temelie (situată la întâlnirea celor patru colțuri -

Cele patru raze de lumină care radiau din piatra saturniană păreau să susțină roata lumii la „cele patru colțuri”

astfel încât, în multe mituri, razele purtătoare de viață sunt sinonime cu „cei patru piloni ai lumii”.

În tradițiile mistice analizate de Manly P. Hall (masonică, hermetică, cabalistică, rozicruciană etc.), planeta Saturn se profilează ca puterea elementară a creației. Zeul-planetă "a fost întotdeauna venerat sub simbolul bazei sau al soclului, în măsura în care a fost considerat a fi substructura care susține creația", afirmă Hall.[646]

---

632 Citat în Budge, *Gods*, Vol I, 85.
633 Ibid., Vol. II, 65.
634 Whitney, *Atharva Veda*, 52.
635 Keith, *Indian Mythology*, 110.
636 Ibid., 52.
637 Ibid., 41.
638 Suhr, *The Mask, the Unicom and the Messiah*, 89.
639 Ferguson, *Chinese Mythology*, 31.
640 Cook, *Zeus: A Study in Ancient Religion*, Vol. II, 379.
641 Citat în Faber, *The Origins of Pagan Idolatry*, Vol I, 166.
642 Alexander, op. cit., 176-77.
643 Perry, *Lord of the Four Quarters*, 200.
644 Langdon, *Semitic Mythology*, 69. Trimiterea este la Marduk, care are patru ochi care „privesc toate lucrurile la fel ca **He** (Ea)”.
645 Derk Bodde, "Myths of Ancient China," in Kramer, *Mythologies*, 374.
646 *An Encyclopedic Outline of Masonic, Hermetic, Qabalistic and Rosicrucian Symbolic Philosophy*, cviii.

Scriitorul gândește, desigur, în termeni metafizici, iar când vorbește despre "creație" se referă, fără îndoială, la ceva mult diferit de "creația" discutată în secțiunile anterioare. Cu toate acestea, rezumatul său, atunci când este dezbrăcat de metafizică și de terminologia solară, transmite cu acuratețe o idee veche de când lumea: "Sistemul solar [a se citi: Cosmosul] a fost organizat de forțe care acționează spre interior din marele inel al sferei saturniene; și din moment ce începutul tuturor lucrurilor a fost sub controlul lui Saturn, cea mai rezonabilă deducție este că primele forme de cult i-au fost dedicate în simbolul său specific - piatra. Astfel, natura intrinsecă a lui Saturn este sinonimă cu acea piatră spirituală care este fundația durabilă a *templului solar* [a se citi: locuința soarelui central] ".[647]

În simbolismul anterior al pietrei de temelie, nu există niciun indiciu de asociere solară, iar piatra nu este o "stâncă spirituală [invizibilă]", ci centrul strălucitor în jurul căruia s-a contopit pământul creat sau Cosmosul.

Egiptenii cunoșteau Piatra Fundamentală ca Benben. Frankfort scrie că "prima bucată de materie solidă creată efectiv de Atum în oceanul primordial ... a fost o piatră, Benben; și a provenit dintr-o picătură din sămânța lui Atum care a căzut în oceanul primordial".[648] Mai exact, ar trebui spus că Atum a fost sămânța, iar sămânța a fost piatra Benben - primul lucru care s-a stabilizat în centrul cosmic. "Tu [Atum] ai strălucit ca Benben", amintește un *Text al Piramidei* în legătură cu primele faze ale creației.[649]

Atum, sau Re, este "Marea Sămânță", iar acest aspect al zeului este transmis de termenul **ben** (din care a fost produs cuvântul Benben): **ben** înseamnă "a naște". Dar același cuvânt înseamnă "a se învârti": Benben este piatra-sămânță statornică, care, învârtindu-se, a mișcat roata Cosmosului. Din Atum, Benbenul, curgeau cele patru fluxuri ale vieții, delimitând cele patru cartiere sau colțuri ale locuinței cosmice. Astfel, este vital ca **ben** să însemne „colț", în timp ce semnul hieroglific pentru „colț" este[650]

Având în vedere că piatra de temelie se afla în centru, „colțul" **ben** nu poate să fi însemnat inițial colțul unui edificiu pătrat sau dreptunghiular - chiar dacă generațiile ulterioare au ajuns să îl conceapă ca atare. Este indicat unul dintre cele patru „cartiere" care converg spre piatra centrală

Această semnificație este sugerată de un alt semn -

apt, însemnând „împărțirea lăcașului sfânt". Edificiul sacru este împărțit în patru sferturi sau colțuri

definite de unghiurile **ben**

Tot aici sunt relevante semnul **ses** -

647 Ibidem, ccviii. [Subliniere adăugată.]
648 *Kingship and the Gods*, 153.
649 Ibid.
650 Enel, *Les Origines de la Genèse et l'Enseignement des Temples de l'Ancienne Egypte*, 30.

„a împărți”, și semnul comun al „sfântului lăcaș” -

nut. Cele „patru colțuri” se întâlnesc la Benben (Atum), piatra de temelie.

„Du-te la izvoarele Nilului [adică apele cerești] și acolo vei găsi o piatră care are un spirit”, afirma o veche sursă alchimică.[651] În mod clar, tradiția se referă la Piatra de temelie, sursa centrală a celor patru izvoare care radiază viață locuitorilor împărăției cerești.

Această calitate a soarelui central persistă în imagistica ebraică și musulmană a lui Adam, Omul Ceresc. Nasenii îl considerau pe Adam „stânca” și „piatra de temelie”.[652] Jung scrie: „Piatra are într-adevăr o importanță supremă, deoarece îndeplinește funcția lui Adam Kadmon ca „piatră capitală”, din care sunt create toate oștirile superioare și inferioare în lucrarea creației”.[653]

Zoharul teosofic declară: „Lumea nu a luat ființă până când Dumnezeu nu a luat o anumită piatră, numită piatra de temelie, și nu a aruncat-o în abis, astfel încât să rămână acolo, iar din ea a fost creată lumea. Acesta este punctul central al universului, iar pe acest punct se află Sfânta Sfintelor”.[654]

Patai a rezumat tradiția: „În mijlocul Templului și constituind podeaua Sfântului Sfintelor, se afla o stâncă uriașă, decorată de legendele evreiești cu toate trăsăturile specifice unui Omphalos, un buric al pământului. Această stâncă, numită în ebraică Ebhen Shetiyyah, Piatra Fundației, a fost primul lucru solid [adică stabil, staționar] creat și a fost așezată de Dumnezeu în mijlocul fluidului încă nelimitat al apelor primordiale. Legenda spune că, la fel cum corpul unui embrion se formează în pântecele mamei sale din buric, tot așa Dumnezeu a construit pământul concentric în jurul acestei Pietre”.[655]

Nu este aceasta aceeași poveste consemnată de egipteni, care spun că Atum, Piatra de temelie masculină, s-a așezat în centrul cosmic, iar „pământul” sau „terra” creată – pântecele zeiței-mamă – s-a solidificat în jurul zeului central?

Tradițiile ebraice și musulmane situează Piatra de temelie în paradisul Edenului. Termenul arab pentru piatră este **es-Sakra** — „Stânca”. Astfel, Moscheea lui Omar — cunoscută sub numele de Kubbat es-Sakra, „Cupola Stâncii” — poartă pe fațada sa vestică inscripția: „Stânca Templului — din Grădina Edenului”.[656] Legendele povestesc că Piatra de temelie ascunde sub ea toate apele și vânturile lumii: „Toată apa dulce provine de sub Stânca Sfântă”, notează Wensinck; „apoi se răspândește peste pământ”. Un text musulman afirmă că „toate râurile, norii, vaporii și vânturile provin de sub Stânca Sfântă din Ierusalim”.[657] Acest lucru poate însemna doar că cele patru râuri ale Edenului, care udă „întregul pământ”, își au originea în sau sub Piatra de temelie.

Deși piatra aparține centrului, ea este, la fel ca Benbenul egiptean, o piatră de temelie, pentru că în Isaia se spune: „De aceea, astfel spune Domnul Dumnezeu: Iată, pun în Sion [adică Ierusalim] ca temelie o piatră, o piatră încercată, o *piatră de colț* prețioasă, o temelie sigură”.[658] Centrul este intersecția celor patru colțuri

Faptul că piatra de temelie se afla la sursa căilor direcționale este tema constantă în toate planurile arhitecturale antice analizate de W. Muller - din Europa până în Asia de Sud-Est. Atunci când augurul roman a trasat cele patru direcții ale orașului sacru, el s-a așezat pe o piatră - care

651 Citat în Jung, *Alchemical Studies*.
652 Jung, *Mysterium Coniunctioms*, 437.
653 Ibid., 446-47, citând *Kabbala denudata* I, Part 1, 16.
654 Ibid., 447n, citând *Zohar* I, 231 a.
655 Patai, *Man and Temple*, 85.
656 Vilnay, *Legends of Jerusalem*, 17.
657 Wensinck, *The Ideas of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth*, 34.
658 Isaia 28: 16. [Subliniere adăugată].

denota centrul, intersecția axelor nord-sud și est-vest.[659] (Ne gândim în mod firesc și la *lapis niger* sau piatra neagră din Forumul roman, care semnifică centrul lumii).

Harta Irlandei antice prezintă patru provincii - Connaught, Ulster, Leinster și Munster - care înconjoară provincia centrală Mide ("Mijlocul"), unde se afla Aill na-Mircann, "Piatra diviziunilor".[660] Acest model de bază apare și în planul original al orașului Nimwegen din Țările de Jos: la intersecția celor "patru străzi ale lumii" se afla o mare piatră albastră.[661] O piatră similară se afla în centrul simbolic al orașului Leiden, de la care radiau patru străzi principale în patru direcții.[662]

În centrul locuinței sacre hinduse, unde se întâlnesc căile direcționale, se afla Piatra de temelie, considerată punctul fix de la care a început creația.[663] În Thailanda, Piatra de temelie a palatului regal, situată la intersecția intersecțiilor, era "piatra de temelie a țării".[664]

De asemenea, nu se poate ignora identitatea Pietrei de temelie și a planetei Saturn. Gândirea arabă identifică adesea Piatra de temelie a Edenului/Ierusalimului cu piatra sacră a Ka'ba din Mecca.[665] (Tradiția spune că Adam însuși a stat pe piatra Ka'ba și că „cu patruzeci de ani înainte ca Allah să creeze cerurile și pământul, Ka'ba era un loc uscat care plutea pe apă și de acolo s-a răspândit lumea”.[666] Se spune că în perioada preislamică statuia zeului Hubal se afla în interiorul Ka'ba, deasupra deschiderii unui puț. Puțul simboliza sursa centrală a apelor lumii, iar Hubal era planeta Saturn.

În tradiția reconstituită de Hildegard Lewy, statuia lui Hubal avea același scop ca și piatra. Când piatra a fost îndepărtată, „o statuie a planetei Saturn [Hubal] a servit în locul ei ca simbol vizibil al zeului planetar căruia îi era dedicată Ka'ba”.[667]

Dar piatra din Mecca, după cum afirmă numeroase relatări, simboliza chiar stânca pe care evreii o numeau Ebhen Shetiyyah — Piatra de temelie.[668] Mahomedanii, scrie Lewy, „erau pe deplin conștienți de funcțiile pietrei sacre din Mecca și Ierusalim. Piatra sacră din Ierusalim reprezenta același zeu [Saturn] ca și Piatra Neagră din Mecca”.[669]

Piatra de temelie este astfel un ingredient indispensabil în simbolismul celor patru curente purtătoare de viață. Piatra îl reprezintă pe Saturn în calitatea sa de sprijin neclintit al Cosmosului în mișcare și sursă a elementelor de viață radiantă.

---

659 W. Muller, *Die Heilige Stadt*, 38#

660 Ibid., 94.

661 Ibid., 198

662 Ibid., 198-99

663 Ibid., 198-99

664 Ibidem, 145. Astfel de tradiții luminează imaginea lui Oedip așezat pe o piatră unde căile se despart în mai multe drumuri. O'Neill, op. cit., 393.

665 „În ziua învierii, Piatra Ka'ba, care se află în sfânta Mecca, va merge la Piatra de temelie din sfântul Ierusalim, aducând cu ea locuitorii din Mecca, și va deveni unită cu Piatra de temelie.” Vilnay, op. cit, 17.

666 Wensinck, *Ideas of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth*, 18. După cum se știe, piatra de la Ka'ba este neagră („piatra neagră”). Dar nu a fost întotdeauna așa, căci legendele susțin că, înainte ca Adam să părăsească Edenul, aceasta era un hiacint alb. Aceasta este, de fapt, o temă care apare în alte locuri: piatra albă (sau zeul) își pierde strălucirea, devenind „neagră”. Deși intenționez să trec în revistă această temă într-un volum ulterior, este oportun să remarcăm aici că, într-un mit foarte răspândit, Saturn, soarele primordial, trece într-o figură a morții și a întunericului, un prototip al lui Satana. Saturn devine „planeta neagră”. („Saturn este frecvent numită planeta «neagră» sau ”întunecată„”, observă Hildegard Lewy, *Origin and Significance of the Magen Dawid*, 339).

667 Hildegard Lewy, op. cit., 360.

668 Ibid., 362

669 Ibidem. Mitul celor patru râuri care curg din Piatra Fundamentală și care definesc cele patru sferturi ale lumii se dovedește a fi cel mai tenace. O'Neill, de exemplu, citează următoarele dintr-o revistă veche. The Post Angel, care a publicat o secțiune intitulată „Răspunsuri pentru corespondenți”, în 1971:

„Î. De ce acul busolei marine se întoarce întotdeauna spre nord?”

„R. Părerea cea mai primită este că sub Polul nostru Nord se află o imensă stâncă neagră, de sub care Oceanul iese în 4 curenți care răspund celor 4 colțuri ale Pământului sau celor 4 vânturi: despre această stâncă se crede că este toată o piatră de sarcină, astfel încât, printr-un fel de afinitate, atrage spre ea toate pietrele asemănătoare sau alte metale atinse de ele.” O'Neill, op. cit., 129.

Chiar și atunci când imaginarul cosmic s-a confundat cu geografia, trăsăturile centrale sunt aceleași ca în versiunea egipteană exprimată cu mii de ani mai devreme.

Cei patru stâlpi ai cerului

Există un aspect al celor patru fluxuri care pare să sfideze natura şi raţiunea: ele sunt numite „piloni”.

Cei patru fii egipteni ai lui Horus apar ca patru suporturi care ţin sus pântecele cerului (Nut). Dar analiza standard a celor patru zei-pilon, prin dispersarea lor într-un indefinibil „patru colţuri” ale pământului nostru, îi privează de aspectul lor concret de fluxuri de viaţă care curg din soarele central. Atunci când marele zeu îi identifică pe cei patru fii ai lui Horus drept spiritele care "au izvorât din trupul meu şi care vor fi cu mine sub forma unor judecători veşnici...”, este clar că cele patru puteri ocupă un anumit loc.[670] Astfel, *Textele piramidelor* îl localizează pe Atum-Re la ”l*ocul celor patru stâlpi*”,[671] iar acest ”loc" este, fără îndoială, pântecele lui Nut, Locuinţa Sfântă

Cele patru fluxuri sunt concepute ca patru piloni care radiază din piatra de temelie imobilă pentru a susţine Cosmosul lui Saturn în patru puncte cardinale.

Satapatha Brahmana hindusă, prezentând ritualul roţii lumii, îl slăveşte pe marele zeu Vishnu prin cuvintele: „O, Vishnu, cu raze de lumină ai ţinut strâns pământul din toate părţile”.[672] Cele patru raze primare ale soarelui central hindus

constituie pilonii locuinţei cereşti

(Legătura este implicită în cuvântul englezesc **beam**, care înseamnă atât *o rază de lumină*, cât şi *un suport fix*).

La fel şi cele patru vânturi servesc drept piloni. *Cartea* etiopiană a *lui Enoh* spune: "Am văzut comorile tuturor vânturilor: Am văzut cum El a mobilat cu ele întreaga creaţie şi temeliile ferme ale pământului. Şi am văzut piatra de început a pământului: am văzut cele patru vânturi... acestea sunt stâlpii pământului".[673] În reprezentările arhitecturale ale celor patru râuri ale Edenului, acestea apar şi ele ca stâlpi.[674] Bacabii mayaşi, care personifică cele patru râuri direcţionale, sunt cele patru proptele ale cerului. În mod similar, în mitul hawaiian, elementele vieţii radiază spre cele patru colţuri ale cerului prin intermediul celor patru spirite, Tane, Rono, Tanaoroa şi Tu - numite "cei patru stâlpi masculini ai creaţiei".[675]

Pe pământul nostru, nimeni nu a văzut vreodată o rază de lumină, un vânt sau un râu care să servească drept stâlp, însă aceasta este funcţia extraordinară a celor patru căi ale luminii şi vieţii care curg de la creator. Ca nişte spiţe ale roţii lumii

fluxurile păreau să se despartă în „ stâlpi separaţi” şi să stabilizeze incinta care se rotea.

Elaborări simetrice ale Crucii Soarelui

De-a lungul secolelor, crucea solară a căpătat adesea asocieri complexe şi simetrice, pe măsură ce şcolile de mitologie şi teologie au combinat diverse interpretări ale celor patru curente în

---

670 Budge, *Gods*, Vol. 1,497.
671 *Textul piramidei* 158. [Subliniere adăugată.]
672 Eggeling, op. cit., 5.3.14.
673 *Cartea lui Enoh* 18: 1-3. [Subliniere adăugată.]
674 Cirlot, op. cit., 18.
675 Melville, *Children of the Rainbow*, 33. [Subliniere adăugată.]

sisteme formale. Aceste sisteme evoluate identifică adesea fiecare sfert al spațiului sacru cu un element, o culoare, un anotimp sau un animal reprezentativ.

Un exemplu timpuriu al acestei tendințe este atribuirea unei substanțe diferite fiecăruia dintre cele patru râuri paradisiace. În timp ce Marco Polo călătorea la curtea lui Kublai Khan, i s-a povestit legenda unui vechi conducător numit Șeicul Muntelui. Șeicul se remarca prin faptul că deținea cea mai frumoasă grădină din lume, care conținea cele mai bune fructe ale pământului. Prin grădină treceau patru canale, unul cu vin, unul cu lapte, unul cu miere și unul cu apă. Șeicul proclama că grădina sa era paradisul.[676]

Literatura hindusă descrie cele patru râuri ale paradisului ca curgând cu lapte, unt, miere și vin.[677] În mod similar, Strabo relatează raportul lui Calamus că prima rasă de oameni se bucura de o țară fericită în care „porumbul de toate felurile era la fel de abundent ca praful în prezent; iar fântânile revărsau izvoare, unele cu apă, altele cu lapte, altele cu miere, altele cu vin și altele cu ulei”.[678]

În mod corespunzător, fiecare râu are o culoare diferită. Cele patru râuri ale paradisului polar chinezesc Kwen-lun au o caracteristică remarcabilă: unul este albastru, altul alb, altul roșu și altul negru.[679] Fiecare dintre cele patru râuri hinduse are culoarea sa specială.[680] Calmucții din Siberia descriu o mare primordială din care curgeau patru râuri „spre diferite puncte cardinale”, fiecare izvorând din gura unui animal diferit și identificat cu culori diferite: „Râul din est conține nisip argintiu, cel din sud nisip albastru prețios, cel din vest nisip roșu prețios și cel din nord nisip auriu”.[681]

În dezvoltarea simbolismului regatului terestru, strămoșii noștri au împrumutat imagini din celest, atribuind o culoare, un element sau un anotimp diferit fiecărui „punct cardinal” geografic.

Desigur, prototipul celest, crucea solară

nu sugerează în sine care direcție terestră ar trebui asociată cu „focul” și care cu „aerul”, sau dacă o direcție specială ar trebui asociată cu „albastru” și alta cu „roșu”. Astfel, pare să nu existe un model unic de simbolism de la o țară la alta.

Dar tendința către o astfel de formalizare era universală. Atât mexicanii, cât și zuni identificau cele patru direcții cu culori și „elemente” respective (aer, apă, foc, pământ), deși relația specifică diferea, după cum se indică mai jos:[682]

	MEXIC	ZUNI
Nord	Roșu, Foc	Galben, Aer
Vest	Galben, Pământ	Albastru, Apă
Sud	Albastru, Aer	Roșu, Foc
Est	Verde, Apă	Alb, Pământ
Centru	Multicolor	Toate culorile

Mayașii, pe de altă parte, asociau estul cu roșu, nordul cu alb, vestul cu negru și sudul cu galben. În întreaga Americă de Nord, conform lui Alexander, zeii direcționali erau asociați cu culorile respective, deși "nu există o uniformitate în distribuirea culorilor în mai multe regiuni".[683]

676 Buttenvorth, *The Tree at the Navel of the Earth*, 53.
677 Faber, op. cit.. Vol. II, 16.
678 Ibid., 15
679 O'Neill, op. cit., 909.
680 Lenormarit, op. cit.. Vol. II, 19-21.
681 Uno Holmberg, *Die Religiösen Vorstellungen*, 86-87; *Siberian Mythology*, 358-59.
682 Nuttall, op. cit., 293.
683 Alexander, op. cit., 287.

Simbolismul budist arată patru raze radiind din capul lui Makasukha către cele patru colţuri, fiecare rază fiind asociată cu o culoare,[684] în timp ce chinezii au dezvoltat următoarele asocieri ale direcţiilor:

DIRECŢIA	CULOAREA	ELEMENTUL	ANOTIMPUL
Nord	negru	apă	iarnă
Vest	alb	metal	toamnă
Sud	roşu	foc	vară
Est	verde	lemn	primăvară
Centru	galben	pământ	

Luate separat, aceste conexiuni variate nu ne spun prea multe, deoarece astfel de evoluţii sunt în mare parte o chestiune de inovaţie locală. Ceea ce este important pentru analiza noastră este unanimitatea cu care anticii îşi concepeau pământul ca pe patru cartiere în jurul unui centru, identificând cartierele cu elementele vitale primordiale pe care toate tradiţiile le descriu curgând din soarele central în fluxuri radiante.

Mai mult, există un aspect al simbolismului elaborat al celor patru cartiere care merită o atenţie mai mare, şi anume legătura planetei Saturn cu centrul în jurul căruia sunt dispuse cele patru „elemente" sau culori sau anotimpuri. În asocierile specifice ale direcţiilor chinezeşti indicate mai sus nu se recunoaşte nicio corespondenţă cu o „tradiţie generală". De exemplu, identificarea chineză a centrului cu elementul „pământ" sau cu culoarea galbenă nu coincide cu niciun model mondial. Cu siguranţă este semnificativ, totuşi, faptul că în China centrul, elementul „pământ" şi culoarea galbenă aparţin în mod unic planetei Saturn – un fapt surprinzător care este în concordanţă cu poziţia la fel de surprinzătoare a lui Saturn la pol, centrul cosmic în gândirea chineză.[685] Saturn este Huang-ti, Împăratul Galben, reşedinţa sa fiind Palatul Central, din care radiază cele patru direcţii.

Acest caracter al lui Saturn prevalează în simbolismul chinezesc al celor cinci planete vizibile. Saturn este plasat în centru, în timp ce Mercur, Venus, Marte şi Jupiter sunt dispuse în „cele patru colţuri" în jurul lui Saturn. Nimic din orbitele actuale ale planetelor nu ar sugera amplasarea lui Saturn în centrul acestui sistem. De fapt, fiind cea mai îndepărtată planetă vizibilă, Saturn ar părea cea mai puţin demnă de o astfel de distincţie.

Dar, iniţial, Saturn era soarele polar, sursa centrală a curenţilor direcţionali, şi era de aşteptat ca celelalte patru planete, precum cele patru anotimpuri, cele patru culori sau cele patru elemente, să simbolizeze puterile celor patru părţi ale lumii, locaţia lor simbolică fiind probabil decisă de elementul cu care era identificată fiecare planetă. În ceea ce priveşte „centrul", Saturn putea fi singura alegere. Ordinea era:

NORTH
Mercury

WEST CENTER EAST
Venus Saturn Jupiter

SOUTH
Mars

Acest sistem cosmologic este tratat pe larg de Leopold de Saussure.[686] Pentru chinezi, relatează el, Saturn corespundea centrului sacru, în jurul căruia se întindeau punctele cardinale; simbolismul centrului terestru reflecta simbolismul polului ceresc. Celelalte patru planete erau

684 Jung şi Kerenyi, *Essays on a Science of Mythology*, 15.
685 De Saussure, *La Série Septénaire, Cosmologique et Planétaire*, 340.
686 Ibid., 333-70; *Le Système Cosmologique Sino-Iranienne*, 235-97; *Origine Babylonienne de l'Astronomie Chinoise*, 5-18.

echivalate cu cele patru anotimpuri, elemente și culori, întregul sistem avându-și originea în conceptul celor patru diviziuni ale cerului, la care centrul polar, domeniul lui Saturn, a fost adăugat ca „al cincilea”.

Ceea ce este și mai extraordinar, localizarea lui Saturn în centrul polar - cu cele patru cartiere dispersate în jurul său - nu era unică în China. De Saussure găsește același sistem în Iran. Cosmologia iraniană leagă cele cinci planete de cinci regiuni ale spațiului, centrul fiind fixat la polul ceresc. La pol era plasată Kevan, planeta Saturn, dublând exact stația lui Saturn chinezesc. Iată sistemul:

Cititorul va observa că conexiunile direcționale ale celor patru planete periferice nu corespund conexiunilor din sistemul chinezesc. Ceea ce este esențial este poziția centrală a lui Saturn ca sursă a celor patru emanații. „Planeta pe care chinezii o consideră simbolul împăratului [adică Saturn] este asociată, în Iran, cu Marele din mijlocul cerului, adică cu polul celest; poartă numele ... Kevan și este identificată cu precizie de traducători cu Saturn”.[687]

După ce a analizat concordanța uimitoare dintre simbolismul chinez și cel iranian, de Saussure a concluzionat că sistemul iranian trebuie să fi fost împrumutat de la cel chinez. Mai târziu, însă, în urma corespondenței cu savantul iranian Junker, de Saussure și-a schimbat opinia, deoarece Junker a subliniat că aceeași idee – centrul polar înconjurat de patru diviziuni cerești – prevala în sistemele mai vechi babiloniene și hinduse. Prin urmare, a concluzionat de Saussure, „împărțirea universului într-o regiune centrală și patru diviziuni periferice [și] asimilarea suveranului terestru cu polul celest... apare nu numai în cosmologia chineză – care este deosebit de rațională, simetrică și bine conservată – ci și în cosmologiile babiloniană, vedică [hindusă] și iraniană”.[688]

Cel mai surprinzător dintre toate a fost însă descoperirea făcută de de Saussure și Junker că, atunci când principiile celor cinci regiuni sunt aplicate celei mai vechi enumerări a soarelui, lunii și planetelor din Babilonia, Saturn dobândește poziția centrală (polară).[689] „În cea mai veche serie babiloniană [de planete] bazată pe numărul cinci”, afirmă de Saussure, ”planeta Saturn este plasată, ca și în China, în mijloc”.[690] Saturnul polar, care prezidează regiunea centrală și este înconjurat de puterile celor patru cartiere, apare astfel în cea mai veche astronomie formală.

Pentru a rezuma: Imaginile regatului împărțit în patru se concentrează pe semnul crucii solare

care îl înfățișează pe Saturn trimițând sămânța vieții în cele patru direcții. Vechii creatori de mituri au interpretat fluxurile radiante drept patru raze de lumină, patru vânturi, patru râuri, patru trasee de săgeți sau patru piloni ai Cosmosului

687 De Saussure, *Le Système Cosmologique Sino-Iranienne*, 277.
688 *Origine Babylonienne de l'Astronomie Chinoise*, 18.
689 Ibid., 16-17
690 La Série Septénaire, 358.

Dar, în cele din urmă, fluxurile care divizau cerul au trecut într-un simbolism extins, asociind fiecare direcție cu un element, un anotimp, o culoare sau o planetă. În astfel de reprezentări elaborate și simetrice ale regatului împărțit în patru, se recunoaște influența arbitrară a inovației. Dar ideea de bază rămâne consecventă de la o țară la alta, iar atunci când un astfel de simbolism este supus analizei, Saturn se profilează în centrul cosmic - „a cincea regiune”, polul imobil în jurul căruia sunt dispuse elementele direcționale, anotimpurile, planetele etc.

VII: Templul, coroana, vaza, ochiul și șarpele circular

Una dintre tezele principale ale acestei cărți este că configurația saturniană a dat naștere la numeroase simboluri diferite, a căror relație fundamentală cu o singură formă cosmică trece adesea neobservată.

Când strămoșii au construit orașul sacru, au căutat să creeze o asemănare cu locuința cosmică, un cerc în jurul unui centru fix. Și în organizarea primelor regate, unificând teritorii odată separate, fondatorii au urmat același plan celest.

Exista o singură locuință a marelui zeu, dar această locuință a inspirat forme imitative de diferite dimensiuni și cu funcții rituale diferite. La bază, casa creatorului este pur și simplu „locul", „țara", „lăcașul sfânt" sau „incinta". Abia odată cu construirea orașelor imitative, reședința zeului devine „orașul cosmic". Și abia după organizarea regatelor terestre imitative se poate numi în mod semnificativ lăcașul ceresc „regat celest".

Ceea ce au în comun cel mai mic oraș și cel mai mare imperiu este o relație identică cu incinta saturniană. Distincțiile de scară „aici jos" nu modifică faptul că orașul și regatul celest sunt absolut sinonime.

În plus față de imaginile grupului saturnian analizate în secțiunile anterioare, mai multe altele necesită atenție.

Templul

La fel ca orașul și regatul antic, sanctuarul terestru copiază locuința lui Saturn. (Saturn, după cum am văzut, a fondat „primul" templu.) Deși templul local a dobândit funcții și atribute speciale, ritualul nu lasă niciun dubiu că „casa", „altarul" și „camera" cosmice înseamnă același lucru cu „orașul ceresc".

Textele sumeriene descriu orașul cosmic Eridu astfel:

Casa construită din argint, împodobită cu lapis lazuli. ..
Abisul [oceanul cosmic],
sanctuarul bunătății lui Enki, potrivit decretelor divine.
Eridu, casa pură care a fost construită. [691]

În schimb, templul celest este numit „orașul primitiv" (titlul multor orașe sumeriene), iar imnurile spun despre templul Kes:

Într-adevăr, este un oraș, într-adevăr, este un oraș, cine îi cunoaște interiorul?
Templul Kes este într-adevăr un oraș,
cine îi cunoaște interiorul? [692]

Enki, Saturnul sumerian, își ridică templul sau „casa mării" ca act suprem al creației:

După ce apa creației a fost decretată.
După numele ***hegal*** *(Abundență), născut din cer,*
Ca și cum plantele și ierburile ar fi îmbrăcat pământul.
Stăpânul abisului, regele Enki,
Enki, stăpânul care decretează destinele.
Și-a construit casa din argint și lapis lazuli:
Argintul și lapis lazuli, ca lumina strălucitoare.
Tatăl a modelat-o în mod potrivit în abis.[693]

691 Kramer, *Sumerian Mythology*, 63. [Subliniere adăugată.]
692 Gragg, *The Kes Temple Hymn*, 170-71.
693 Kramer, op. cit., 63.

Aceasta este „casa renumită construită în sânul [inima, centrul] mării Nether”.[694] Locuința cosmică devine „templul bun construit într-un loc bun... plutind în cer... în mijlocul cerului”.[695] Se spune că „plutește ca un nor în mijlocul cerului”.[696]

În construirea copiei pământești a templului de sus, afirmă Jastrow, babilonienii s-au străduit să facă atât exteriorul, cât și interiorul „strălucitor, cu culori strălucitoare – «strălucitor ca soarele»”.[697] Scopul este clar: să impregneze templul local cu o strălucire care să se potrivească cu cea a prototipului. Simbolic, templul local preia strălucirea celui celest, devenind „casa luminii”, „casa incintei strălucitoare” sau „zidul înalt și strălucitor”; „casa de mare splendoare”, „casa frumoasă”, „casa strălucitoare”.[698]

Pentru a înțelege imagistica sumero-babiloniană în proprii termeni, trebuie să înțelegem templul cosmic nu doar drept casa zeului, ci mai mult decât atât. Templul construit în abis este „pământul” creat. Ekurul sumerian, casa lui Enlil pe marea cosmică Apsu, înseamnă atât „templu”, cât și „pământ” („țară”, „loc”).[699]

Gragg confirmă identitatea templului cosmic și a „pământului” creat atunci când observă „dimensiunile cosmice ale templului. Acesta umple întreaga lume”.[700] Sumerienii celebrează sanctuarul zeului ca „locul pur, *pământul lui An*” (adică Pământul lui Saturn).[701]

De-a lungul secțiunilor anterioare, am susținut că locuința lui Saturn a dat naștere mitului original al paradisului pierdut. Faptul că această casă a marelui zeu înconjura pământul cosmic al fertilității și abundenței este declarația directă a imnurilor templului sumerian. (Deși unele dintre versurile din citatele următoare sunt întrerupte, nu se poate să nu se observe tema consistentă):

Casă, Munte, ca ierburile și plantele care înfloresc frumos
... interiorul tău este plin de belșug.[702]
Templul este construit; belșugul său este bun!
Templul Kes este construit; belșugul său este bun![703]
Casă cu vase bine făcute, așezate sub cer...
(Plină de) belșugul din mijlocul mării...
Emah, casa lui Sara, omul credincios,
a mărit pentru tine (Umma) din belșug...
(Cu) noroc, se extinde, (abundența și bunăstarea) sa...[704]
Casă... din mijlocul tău (vine) belșugul,
Tezaurul tău (este) un munte de belșug... [705]
*Interiorul tău este **locul unde răsare soarele**, înzestrat cu abundență, de mare anvergură...*[706]
Casa cu marile me-uri ale Kulaba ....
(a ei)... a făcut templul să înflorească,
Fructe proaspete bine crescute, minunate, pline de coacere,
Coborând din mijlocul cerului...[707]

---

694 Combe, *Histoire du Culte de Sin*, 121.
695 Gragg, op. cit., 169.
696 Sjöbergand Bergmann, *The Collection of the Sumerian Temple Hymns*, 13.
697 *The Religion of Babylonia and Assyria*, 632.
698 Ibid., 641
699 Același sens îl are și Esharra babiloniană, locuința pe care creatorul a măsurat-o pe marea cosmică. Jastrow numește Esharra „o denumire poetică a pământului”. *The Religion of Babylonia and Assyria*, 431. Jensen raportează termenul în special la pământ, așa cum a apărut el la creație. *Die Kosmologie der Babylonier*, 188ff Sensul literal este „casă a plinătății” sau „casă a fertilității”.
700 Op. cit., 158.
701 Ibidem, 23. [Subliniere adăugată.]
702 Sjöberg și Bergmann, op. cit.. Temple Hymn 39.
703 Gragg, op. cit., 174.
704 Ibid., Temple Hymn 25.
705 Ibid., Temple Hymn 18.
706 Ibid., Temple Hymn 15. [Subliniere adăugată.]
707 Ibid., Temple Hymn 21.

Se vede că templul se află în „mijlocul” cosmic sau în centru. Din interiorul său strălucește soarele primordial, adăpostind grădina celestă înfloritoare.

Camera marelui zeu, conform miturilor sumeriene ale creației, era cea în care locuia generația originală de „oameni” (adică, compania zeilor de la care toate rasele își trăgeau originea și de la care fiecare rasă își lua numele). Camera era prototipul Edenului, locul de naștere al strămoșilor.

În mitul sumerian al eroului primordial Tagtug apare o descriere vie a camerei zeului ca grădină celestă. Casa abundenței este ocupată de Anunnaki, însoțitorii marelui zeu. Și aici a luat naștere prima generație a „omenirii”:

Abundența zeiței turmelor și a zeiței cerealelor,
Anunnaki în „camera sfântă”
Au mâncat și nu s-au săturat...
Anunnaki în „camera sfântă”
Au băut și nu s-au săturat.
În parcul sfânt, pentru binele lor (al zeilor),
Atunci Enki i-a spus lui Enlil:
„Tată Enlil, turmele și grânele
În „camera sfântă” au fost făcute abundente.
În „camera sfântă” ele vor da roade din belșug.”
Prin incantația lui Enki și Enlil
Turmele și grânele din „camera sfântă” au dat roade.
Le-au oferit pășuni din belșug,
Pentru zeița cerealelor au pregătit o casă...[708]

Înflorirea grădinii celeste este o temă larg răspândită pe care am abordat-o pe scurt în discuția anterioară despre creația egipteană și pe care intenționez să o explorez mai pe larg într-un volum ulterior. Cu toate acestea, este cu siguranță demn de remarcat faptul că „camera” marelui zeu este aceeași cu „parcul sfânt” în care a fost adusă la viață „omenirea”.

Dacă citim rândurile de mai sus în lumina simbolismului egiptean – care echivalează prima generație de zei (oameni) cu „abundența” care izvorăște din creator – mitul sumerian capătă o semnificație mai mare decât ar putea fi evident în mod normal. Imediat după afirmația „Omenirea cu sufletul vieții a luat ființă”, Enki declară că „turmele și grânele din «camera sfântă» au devenit abundente”. Generația primitivă era același lucru cu abundența revărsată, ambele referindu-se la resturile luminoase care au izbucnit din creator ca „vorbire”. Astfel, „turmele și grânele” grădinii celeste, conform textului sumerian, sunt aduse la viață „prin incantația [adică, cuvântul] lui Enki și Enlil” (două figuri concurente ale creatorului unic). Din câte știu, astfel de paralele strânse între relatările egiptene și mesopotamiene despre creație nu au primit niciodată atenția cuvenită din partea mitologilor comparativi.

Camera înflorită a creației sumeriene își găsește, de asemenea, un echivalent într-un mit hawaian al genezei, reprodus de Leinani Melville:

Omul a coborât din Altarul Sacru al
Regelui care a creat cerurile.
Altarul Regelui Cerului care a făcut
ca acel tărâm îndepărtat să înflorească și să dea roade:
Tărâmul Consacrat al Teave, Lumea Teave.[709]

Atât sursele hawaiene, cât și cele sumeriene plasează geneza rasei în sanctuarul sau camera

708 Languori, *Semitic Mythology,* 190-91.
709 Melville, *Children of the Rainbow,* 21.

marelui zeu, asemănată cu o grădină înflorită. La fel cum camera sau templul sumerian corespunde „pământului”, la fel şi sanctuarul sacru hawaian corespunde „Lumii lui Teave”.

Templul egiptean

La fel ca în Mesopotamia, sursele egiptene descriu templul primitiv ca fiind locuinţa vizibilă a zeului soarelui:

Fie ca eu să strălucesc ca Re în splendoarea sa divină în templu.[710]
Omagiu ţie [Osiris Nu], o, tu care te afli în sanctuarul divin, care străluceşti cu raze de lumină şi emani
strălucire din tine însuţi.[711]
.... Fiecare zeu .... se va bucura de viaţa lui Ptah când acesta îşi va face apariţia din marele templu
Bătrânul care se află în Annu.[712]
Tu eşti stăpânul tuturor zeilor şi ai bucurie în inimă în sanctuar.[713]

Altarul, casa sau templul marelui zeu este banderola „gloriei”, Aten

„Pavilionul tău este mărit în interiorul lui Aten”, afirmă un *Text al Sicriului*.[714]

Când egiptenii au pus temelia unui templu, au consacrat terenul închis ca „teritoriul primordial al domeniului zeului soarelui”.[715] Fiecare templu a devenit o miniatură a locuinţei cosmice fondate în creaţie. Astfel, egiptenii considerau templul Edfu ca „adevăratul descendent al templului mitic care a fost creat la începutul acestei lumi...”, ne spune Reymond.[716] Terenul de fundaţie a devenit „Teritoriul Binecuvântat din vremea Primordialilor... Hinterlandul Apei Primordiale”.[717] Aceasta era Provincia Începutului, ”Patria Binecuvântată”.[718]

În cosmologia ebraică, relatează Wensinck, „sanctuarul este tipul şi reprezentarea Cosmosului şi Paradisului şi, ca atare, o putere diametral opusă Haosului”.[719]

Din locul templului ebraic „prima rază de lumină a ieşit şi a iluminat întreaga lume”. Într-adevăr, templul era „întreaga lume”, potrivit unui Midrash: „Templul corespunde întregii lumi”.[720] Tradiţia afirmă că lumina primordială „nu era identică cu lumina soarelui, a lunii şi a stelelor”, ci lumina templul din centrul său şi radia prin ferestre.[721] Cu alte cuvinte, templul cosmic era ţara pierdută a „zorilor” sau a primelor „răsărituri”.

Templul şi pântecele

Nimic nu este mai fundamental pentru imagistica templului decât identitatea sa ca pântec cosmic. Neumann observă: „Aşa cum templul este ... un simbol al Marii Zeiţe ca casă şi adăpost, tot aşa poarta templului este intrarea în zeiţă; este pântecele ei, iar nenumăratele rituri de intrare şi prag ale omenirii sunt expresii ale acestui loc feminin *numinos*”.[722] În tot Orientul Apropiat, afirmă

710 Budge, *The Egyptian Book of the Dead,* 638.
711 Ibid., 404
712 Ibid., 51.
713 Ibid., 17.
714 Lacan. *Traduction des textes ses Cerneils du Moyen Empire*, 45.
715 Reymond, *The Mythical Origin of the Egyptian Temple*, 311.
716 Ibid., 311.
717 Ibid., 311.
718 Ibid., 305. [Subliniere adăugată.]
719 "The Ideas of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth," 15.
720 Patai, *Man and Temple,* 116.
721 Ibid., 84-85
722 *The Great Mother,* 159.

Allegro, „templul a fost proiectat cu o mare uniformitate”, iar această locuință sacră este „acum recunoscută ca un microcosmos al pântecului”.[723]

Nu într-o singură țară, ci în fiecare colț al lumii, textele sacre confirmă această identitate între templu și pântece. Marele zeu egiptean locuiește în pântecele zeiței ca într-o „casă” sau „cameră”. Zeița Hathor este „casa lui Horus”.[724] Numele Isis înseamnă „cameră”, „casă”, „lăcaș” etc., iar egiptenii susțineau că ea era casa în care Horus a luat naștere.[725] Nut este „casa bună”,[726] iar Neith este „casa lui Osiris”,[727] în timp ce numele Nephthys înseamnă „Doamna Casei”.

Identitatea iese în evidență în acest imn dedicat lui Re: „Sunt înălțat ca zeul sfânt care locuiește în Marele Templu, iar zeii se bucură când mă văd ieșind frumos din trupul [**khat**, „pântecele”] lui Nut, când mama mea Nut mă naște”.[728] A străluci ca „soarele” în templul cosmic înseamnă a ieși din pântecele lui Nut, „casa bună”.

Sethe observă că, pentru egipteni, „casa” era o expresie poetică pentru pântec.[729] În mod evident, această „expresie poetică” își are originea într-o identitate radicală în ritual. La fel cum titlurile zeiței o denumesc „casa” sau „templul” marelui zeu, la fel și templul primește caracterul zeiței. Templul lui Ptah din Memphis este „stăpâna vieții”,[730] iar o inscripție din templul funerar al regelui Seti I afirmă: „Eu sunt templul tău, mama ta, pentru totdeauna și în veci”.[731] Camera Sfântă din care strălucește Re este, potrivit lui Piankoff, ”Camera Sfântă a Lumii de Jos [Tuat], pântecele nașterii divine”.[732]

În toată Mesopotamia, se descoperă aceleași caracteristici ale templului. Și aici, „casa” cosmică apare ca pântecele genezei primordiale. Urukug este „altarul care face să răsară sămânța”,[733] în timp ce templul lui Aruru este „pântecele procreator al lui Emah”[734] și templul lui Lilzag „casa sămânței înălțate”.[735]

Templul sau camera mesopotamiană dă astfel naștere zeului. Tammuz, copilul-bărbat, este „descendentul casei”[736], iar Marduk este „Copilul camerei sfinte”[737]. În epopeea babiloniană a creației citim:

În camera destinului, lăcașul destinelor,
A fost zămislit un zeu, cel mai capabil și mai înțelept dintre zei.
În inima lui Apsu a fost creat Marduk.[738]

„Mi-ai luat sămânța în pântece, m-ai născut în sanctuar”, declară regele Gudea zeiței Gatumdug.[739] Se poate face o comparație cu textul sumerian: „În casa cea mare m-a zămislit.”[740] Ca și în Egipt, poarta unui sanctuar este concepută ca intrarea în pântecele zeiței.[741] De aceea, Sargon numește una dintre porțile palatului său Belit Hani, „stăpâna zeilor”.[742]

---

723 Allegro, *The Sacred Mushroom and the Cross*, 25.
724 Bleeker, *Hathor and Thoth*, 25.
725 Budge, *Osiris: the Egyptian Religion of Resurrection*, Vol. II, 272.
726 Budge, *The Gods of the Egyptians*, Vol. I, 462.
727 Levy, *Religious Conceptions of the Stone Age*, 117.
728 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 260.
729 Citat în Bleeker, op. cit., 25.
730 Pritchard, ed. *Ancient Near Eastern Texts*, 5.
731 Frankfort, *Kingship and the Gods*, 67.
732 *The Litany of Re*, 25n.
733 Sjöberg și Bergmann, op. cit., 32.
734 Langdon, *Sumerian Liturgical Texts*, 115.
735 Ibid., 141
736 Languori, *Semitic Mythology*, 347.
737 Ibid., 155.
738 *Ancient Near Eastern Texts*, 62.
739 Kramer, *The Sacred Marriage Rite*, 28.
740 Langdon, *A Sumerian Grammar*, 253.
741 Levy, op. Cit., 100.
742 Jastrow, op. cit., 327. Despre zeița Belit-ekalla, „Belit a palatului”, Jastrow scrie: „trebuie să recunoaștem că nu înțelegem cu exactitate semnificația calificativului „Belit a palatului”. Ibid., 227. Pentru cineva care cunoaște

Coroana

În toate rasele antice, coroana, cununa sau banderola pentru cap simbolizau autoritatea religioasă şi politică. Totuşi, această funcţie universală a coroanei nu reflectă niciun fapt evident al naturii umane sau al lumii exterioare. Care era sursa puterilor *numinoase* ale coroanei?

Simbolurile regalităţii îşi au originea în Monarhul Universal, strămoşul regilor şi „fondatorul" ritualului regalităţii. Legendele marelui zeu spun că, atunci când şi-a întemeiat regatul, el purta ca coroană „cercul gloriei" (*halo*, aura). Înainte ca conducătorii egipteni să poarte Coroana Albă, coroana marelui tată Osiris îşi răspândea lumina în centrul cosmic: „Coroana lui despica cerul şi se alătura stelelor".[743] Soarele primordial, relatează Pliniu, „a fondat civilizaţia şi a încoronat triumfător cerul cu cercul său strălucitor".[744] În ritualul mandeenilor, "Primul Om" era cel care purta ca coroană „cercul strălucirii, luminii şi gloriei". [745] Ar fi o greşeală imensă să presupunem, alături de mulţi cercetători moderni, că coroanele purtate de zei sunt pur şi simplu proiecţii în ordinea cerului ale coroanelor purtate de regii pământeni. Separată de coroana Monarhului Universal, coiful regelui local devine un artefact fără sens. Orice puteri ar avea coroana, ele provin din prototipul cosmic.

În esenţă, coroana este o banderolă care înconjoară. Cea mai importantă componentă a coroanei egiptene era bentiţa de aur, în timp ce marele zeu era "stăpânul bentiţei".[746] Cuvântul sumerian pentru coroană, **uku**, înseamnă "banderolă mare".[747] În etimologiile clasice analizate de Onians, "coroană" are sensul concret de "cerc" sau "banderolă" care înconjoară un zeu sau un om.[748] Când preoţii egipteni puneau banderola sacră pe capul regelui, considerându-l regent al zeului soare Re, ei erau ghidaţi de imaginea marelui zeu însuşi, a cărui hieroglifă era

înfăţişându-l pe zeul soare în cercul lui Aten. Astfel, în ritualul teban, zeii Horus şi Set îi spun noului rege: "Îţi voi da o viaţă asemănătoare cu cea a lui Re, ani la fel ca anii lui Tem" şi "voi stabili coroana pe capul tău *la fel ca Atenul pe capul lui Amen-Re*".[749]

Marele zeu nu numai că poartă coroana de glorie, dar locuieşte în ea. El "apare în Coroana Albă"[750] sau "iese din Foarte Marea Coroană"[751]. În *Cartea Morţilor* se găseşte "fiinţa divină care

---

semnificaţia fundamentală a „casei" zeului, titlul nu poate reprezenta un mister.

Identitatea dintre „pântece" şi „casă" apare în toate colţurile globului. Simplicus relatează că zeiţa siriană Derceto sau Atargatis era locuinţa zeilor, la fel cum doctrina orfică o numea pe Vesta casa zeilor. Faber, *The Origins of Pagan Idolatry*, III, 49. *Rig Veda* hindusă afirmă: „Ei îl conduc la coliba celor consacraţi; coliba celor consacraţi". Keith, *Rigveda Brahmanas*, 108. Aceeaşi semnificaţie a casei sacre prevalează în China, potrivit lui Hentze, *Das Haus als Weltort der Seele*, 73.

Maiaşii o cunoşteau pe zeiţa Ix Ahau Na, tradusă de Roys ca „Doamna Palatului" — o denumire echivalentă cu cea babiloniană „Belit a Palatului" şi cea egipteană „Doamna Casei" (Nephthys). În limba maiaşă, Na înseamnă atât „mamă", cât şi „casă". Vezi J. Eric şi S. Thompson, *Maya History and Religion*, 245.

Cu această înţelegere a templului cosmic, se pot aprecia mai bine riturile sacre ale căsătoriei, atât de des oficiate în camerele sacre. Regele sau marele preot îl simboliza pe zeu, în timp ce regina sau preoteasa o reprezenta pe zeiţă şi, astfel, templul însuşi, recipientul cosmic care adăpostea sămânţa abundenţei. Simbolic, templul era soţia regelui, iar uniunea regelui cu fecioara templului reconstituia căsătoria primordială.

"... Din templu", afirmă Patai, „au izvorât binecuvântările fertilităţii pentru întreaga lume... Templele multor popoare antice erau considerate Camera Nupţială în care puterile divine ale fertilităţii, Zeul Tată şi Zeiţa Mamă, sărbătoreau marea lor nuntă anuală cu scopul de a asigura rodnicia pământului şi înmulţirea oamenilor şi a animalelor." Patai, op. cit., 88.

743 Clark, *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, 103.

744 Citat în Brown, *Researches into the Origins of the Primitive Constellation*, Vol. I, 32.

745 Drower, *The Coronation of the Great Sislam*, 13.

746 Muller, *Egyptian Mythology*, 129.

747 Langdon, *Sumerian Grammar*, 21.

748 *The Origins of European Thought*, 445, 450-460.

749 Budge, *Gods*, vol. II, 344. [Sublinierile sunt adăugate].

750 Piankoff, *The Shrines of Tut-Ankh-Amon*, 117.

751 Piankoff, *The Wandering of the Soul*, 22.

locuiește în coroana *nemmes*"[752].

Mai precis, coroana zeului este soția sa - zeița din pântece care a emanat din zeu, dar i-a dat naștere.

O, coroană roșie, o, Inu [coroana],
O, Cel Mare . . .
O Inu, tu ai ieșit din mine;
Și eu am ieșit din tine.[753]

A purta coroana înseamnă a locui în pântece; sau invers, a te naște în pântece înseamnă a purta coroana.[754] În acest sens trebuie înțeleasă afirmația din *Textele din sicriu* conform căreia zeul este „născut" în coroană sau că regele este „fiul coroanei albe".[755] Aceeași identificare a coroanei și a pântecelui explică afirmația conform căreia Osiris a strălucit mai întâi „complet încoronat din pântecele mamei sale".[756] Nu reprezintă oare semnul

zeul „complet încoronat" în pântecele cosmic?

„Eu sunt cel care este înconjurat de centura sa și care vine din zeița coroanei Ureret".[757] Această afirmație din *Cartea Morților* este în concordanță cu numeroase alte referințe din textele egiptene, care echivalează coroana cu zeița mamă. În *Textele Piramidelor* citim: „O cunosc pe mama mea, nu am uitat-o pe mama mea, coroana albă".[758] Aceleași texte spun despre rege: „mama ta este Marea Vacă Sălbatică, care trăiește în Nekeb, coroana albă, coiful regal".[759] În consecință, egiptenii o considerau pe zeița Isis „Coroana lui Re-Horus"[760] și pe zeița Tefnut „diadema lui Re".[761] Identitatea zeiței și a coroanei a fost, de fapt, pe deplin recunoscută de Clark și Frankfort, printre alții.[762] Cu toate acestea, explicația lui Frankfort se rezumă la următoarele: „Zeița este pur și simplu personificarea puterii regalității... și, prin urmare, este imanentă coroanei".[763] Afirmația presupune tacit că coroana locală a existat prima (cine știe de ce) și că marea zeiță, personificând o „putere a regalității" abstractă, a ajuns să fie identificată cu coroana pur și simplu pentru că coroana era un simbol al puterii regale.

Dar relația dintre coroană și pântece se reduce la o identitate radicală; ambele își iau caracterul din aceeași banderolă vizibilă. Frankfort ignoră echivalarea explicită a zeiței și a coroanei cu cercul lui Aten.

Faptul că zeul locuiește în coroană înseamnă că coroana este casa sau templul zeului – ceea ce egiptenii numeau „templul Coroanei Albe". Vorbind despre coifurile din Sumer și Egipt, Levy observă că „în fiecare caz, acestea au o legătură cu monumentele. De fapt, [coroana] poate fi considerată ea însăși un mic sanctuar".[764] Dar care era sursa acestei identități neașteptate? Imnurile templelor sumeriene invocă în mod repetat templul cosmic ca fiind coroana marelui zeu. Templul din Eqaduda este „Coroana câmpiei înalte"[765], iar Sippar este „Sanctuarul cerului, steaua cerului,

752 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 253.
753 Citat în Frankfort, op. cit., 108.
754 Lacau, op. cit., 22.
755 Budge, *Egyptian Book of the Dead*, 248.
756 Clark, op. cit., 177.
757 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 345.
758 *Pyramid Text* 910.
759 *Pyramid Text* 729, citat în Frankfort, op. cit., 174.
760 Budge, *Gods*, Vol. II, 213.
761 Hassan, *Hymnes Religieux du Moyen Empire*, 46.
762 Frankfort, op. cit., 107, 174; Clark, op. cit., 219.
763 Op. cit., 107.
764 Op. cit., 176.
765 Sjöberg și Bergmann, op. cit.,21.

coroana purtată de Ningal”.[766] Templul Kes devine „Marele templu adevărat, care ajunge până la cer, templul, *marea coroană*, care ajunge până la cer...”.[767]

Aceeaşi identitate prevalează şi în alte părţi. Hentze, observând că Quetzalcoatl din Mexic poartă templul său ca pe o coroană, relatează că un astfel de simbolism este omniprezent în bronzurile chinezeşti timpurii. Se remarcă, de asemenea, „casa lumii” purtată ca o coroană de celebra Diana din Efes. La fel ca lăcaşul sacru al tuturor zeilor mari, acest templu-coroană are patru uşi orientate în patru direcţii.[768]

Deoarece templul cosmic este acelaşi lucru cu oraşul cosmic, nu ar trebui să fim surprinşi să aflăm că oraşul apare şi ca o coroană. În *Cartea Morţilor* apare o descriere a lui "Re când la început a răsărit în oraşul Suten-henen [Heracleopolis], încoronat ca un rege în răsăritul său”.[769] Dovezile sugerează că oraşul (sau regatul) în care Re a strălucit pentru prima dată a fost chiar cercul de glorie pe care l-a purtat ca o coroană - şi acesta este motivul pentru care, în simbolurile

egiptenii au combinat coroana **hetch**

şi coroana **tesher**

cu simbolul zeiţei Nut

«oraşul» sau ”pământul sfânt". În acord cu această identitate, imnul babilonian proclamă: "Borsippa [oraşul cosmic] este coroana ta".[770]

Adesea, coroana ia forma unui zid de oraş. Cel mai faimos exemplu este, probabil, coroana lui Tyche din Antiohia, care corespunde zidului turnat al oraşului.[771] Cu privire la zeiţa coroanei oraşului, Suhr scrie: ". . . întregul zid al oraşului, într-o versiune diminutivă, a fost pus pe capul ei, începând cu Astarte şi continuând cu Afrodita din timpurile greceşti şi romane"[772]. Cu toate acestea, motivul pentru care coroana a fost asimilată zidului oraşului rămâne neexplicat de cercetătorii moderni - şi va continua să rămână o enigmă până când cercetătorii vor recunoaşte forma concretă a zeiţei-mamă, a oraşului şi a coroanei ca o singură banderolă de lumină în jurul marelui zeu.

Vasul

Imaginaţia mitologică a descris banderola saturniană ca un vas sau un recipient care adăpostea zeul soarelui şi apele sale ale vieţii: toate apele lumii, conform credinţelor antice, îşi

---

766 Ibidem, 45. [Subliniere adăugată.]
767 Gragg, op. cit., 169. [Subliniere adăugată.]
768 Hentze, op. cit., 96.
769 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 93.
770 Sayce, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 81.
771 Langdon, *Semitic Mythology*, 19-23.
772 *The Spinning Aphrodite*, 146.

aveau originea în zeul solitar.

Ca simbol al recipientului atotcuprinzător de deasupra, vasul rotund a devenit o figură populară a zeiței mamă. ”Marea zeiță ca vas divin de apă este stăpâna apelor superioare”, observă Neumann.[773]

G. Elliot Smith remarcă legătura strânsă dintre zeița mamă şi vas: „Ideea vasului mamă se regăseşte nu numai în Babilonia, Egipt, India şi estul Mediteranei, ci oriunde s-a făcut simțită influența acestor civilizații antice. Este răspândită printre popoarele de limbă celtică ... A devenit, de asemenea, cazanul vrăjitoarei, cupa magică, Sfântul Graal, cristelnița în care un copil renaşte în credință, vasul cu apă fiind interpretat aici în sensul cel mai vechi ca uter sau organul naşterii”.[774]

Vasul, în hieroglifele egiptene, denumeşte zeița cerească Nut şi principiul feminin în general.[775] O ilustrație egipteană interesantă o înfățişează pe Nut, purtând vasul cosmic pe cap şi învârtindu-se cu suficientă viteză pentru a face picăturile de apă să zboare în afară (fig. 29).

Fig. 29. Zeița Nut ca recipient de apă rotativ.

Zeița mamă este recipientul rotativ de apă din cer. Sigiliile cilindrice sumero-babiloniene arata apele purificatoare ale lui Apsu coborând dintr-un vas, considerat ca fiind uterul mamei. Vasul se afla în „cerul lui Anu”, numit „locul în care curg apele care deschid uterul”.[776]

Acelaşi simbolism al vasului prevalează în China, potrivit lui Hentze (care leagă simbolismul recipientului feminin de o tradiție globală).[777] Zuni se adresează vasului sacru ca „Mamă”,[778] în timp ce un vas peruvian acoperit cu sâni pe toate părțile exprimă în mod evident aceeaşi temă.[779]

Astfel, zeul soarelui locuieşte în vas, reînnoindu-şi naşterea în fiecare „zi”: „Am ieşit din vasul meu *djenit* şi voi apărea dimineața”, se citeşte într-un text egiptean din *Piramide*.[780] (Reamintesc cititorului că ”ziua” arhaică înseamnă „noaptea” noastră.) Acelaşi simbolism aparține şi hindusului Vasishtha, care este „născut din vas”[781] şi este în mod evident asemănător cu Fravashi Khumbya din Iran, „fiul vasului”.[782] Tradiția musulmană reia această temă, declarând că sufletul lui Mahomed a existat anterior într-un vas de lumină în lumea spiritelor.[783] Alchimistul chinez Wei Po-Yang spune: „Omul Adevărat, care trăieşte într-un abis adânc, pluteşte în jurul centrului vasului rotund”.[784] Vasul-mamă care adăposteşte copilul-bărbat apare chiar şi în Mexic (fig. 31).[785]

---

773 Op. cit., 127.
774 *The Evolution of the Dragon*, 181.
775 Neumann, op. cit., 128.
776 Albright, *The Mouth of the Rivers*, 173.
777 Op. cit.
778 Nuttall, *Fundamental Principies of Old and New World Civilization,* 105.
779 Neumann, op. cit., 124.
780 *Pyramid Text* 437.
781 Agrawala, *Sparks from the Vedic Fire*, 21.
782 Darmesteter, *The Zend A vesta*. Partea II, 225.
783 O'Niell, *The Night qf the Gods*, 923.
784 Jung, *Mysterium Coniunctìonis*, 348.
785 Nuttall, op. cit., 100.

Fig. 30. Zeița mamă ca recipient de apă. Vas din Troia, stratul al patrulea.

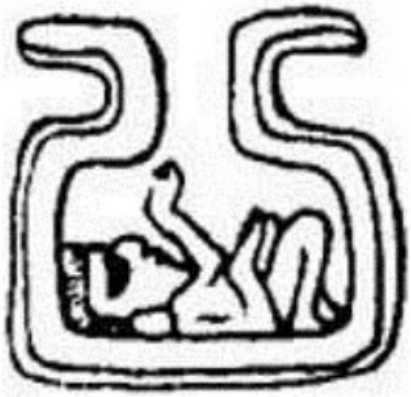

Fig. 31. Bărbat-copil în vas. Din Mexic, Vienna Codex.

Nuttall scrie că, pentru mayaşi, vasul simboliza „esența divină a luminii și a vieții care provine din «Inima Cerului»”. [786] În mod corespunzător, ei au desemnat vasul simbolic drept „buricul sau centrul”,[787] o caracterizare care este în acord cu interpretarea lui Neumann a vasului ca „centrul din care universul este hrănit”.[788]

Cu alte cuvinte, vasul denotă pământul celest, tărâmul originar al abundenței. În timp ce preoții egipteni ai lui Ptah susțineau că pământul primordial a fost modelat de Ptah pe roata lui de olar, imnurile laudă și *„ceramica* pe care Ptah a modelat-o”[789], făcând referire clară la același spațiu primordial: subiectul este tărâmul strămoşilor, unde morții înviați primesc „apa proaspătă dintr-un ***vas*** pe care Ptah l-a modelat”.[790]

Iată declarația „olarului” din *Textele Piramidelor* (tradusă de Faulkner): „Eu sunt olarul tău pe pământ... Am venit și ți-am adus această reşedință a ta pe care ți-am construit-o în noaptea în care te-ai născut, în ziua în care te-ai născut; este un ulcior de bere (sic!).” [791] Cel mai instructiv este „sic!”-ul lui Faulkner, pus între paranteze după expresia „vas de bere” — ca și cum ar sugera că scribul a suferit o pierdere a rațiunii: ce legătură ar putea avea un vas de bere cu „conacul” și „locul de naștere” al marelui zeu? Pentru egipteni, berea simboliza fertilitatea și abundența care curgeau

786 Ibid., 284.
787 Ibid., 96.
788 Op. cit., 132.
789 M. S. Holmberg, The God Ptah, 46. [Subliniere adăugată].
790 Ibidem, 46. [Subliniere adăugată.]
791 *Texte piramidale* 1184-85. În numeroase rituri antice analizate de Hentze - din China până în Mexic și Italia - decedații sau cenușa lor erau plasați în vase care aveau forma unei case; iar aceste „vase-casă”, în fiecare cult, simbolizau „Mama Pământ”. Artiștii din China și Peru au descris vasul-casă conținând un copil nenăscut. Vasul îl adăpostea pe cel decedat ca pântece, dându-i naștere (adică renaștere) în pământul începuturilor. Neumann descrie un simbolism similar al vasului în culturile egeene din epoca bronzului, unde mortul zace în vas „ca un copil în atitudinea unui embrion”. Practica de a închide morții în vase asemănătoare unei case, simbolizând pântecele mamei, nu se explică singură. Unirea dintre pântece, casă și vas amintește de ordinea primordială și de locuința originară a marelui tată. A se vedea Hentze, op. cit.; Neumann, op. cit., 163.

din înalturi. „Ulciorul de bere” ritualic era pământul primitiv — locuința care s-a cristalizat în jurul marelui tată și (ca pântec cosmic) „l-a născut”. Aceleași texte în care apar rândurile de mai sus îl situează pe zeul olar în „această Insulă a Pământului”. Vasul, templul, pământul și pântecele denotă aceeași incintă celestă.

Ochiul

Unul dintre cele mai misterioase simboluri care ne-au fost transmise este Ochiul solitar și atotvăzător. În Egiptul antic, unde avem la dispoziție cele mai complete informații, simbolul este omniprezent în monumentele și textele sacre din toate perioadele. „Ochiul este cheia religiei”, afirmă Clark.[792] Cu toate acestea, niciun semn arhaic nu a fost mai puțin înțeles decât Ochiul mistic: „Ochiul este cel mai comun simbol în gândirea egipteană și cel mai ciudat pentru noi”.[793]

Este Ochiul, așa cum se afirmă aproape în mod uniform, globul solar? Nicăieri slăbiciunea mitologiei solare nu este mai evidentă decât în tratarea acestui simbol enigmatic. Un egiptolog după altul, urmând interpretarea solară, trece sub tăcere numeroasele detalii enigmatice ale simbolismului ochiului.

Din câte știu, singura autoritate cunoscută care respinge categoric interpretarea solară este Rudolph Anthes. După ce a dedicat cercetări aprofundate Ochiului lui Re, Anthes concluzionează că Ochiul „aparent nu a fost *niciodată* soarele”.[794] Cu toate acestea, Anthes, căutând un răspuns în cerurile așa cum ni se arată astăzi, nu începe să dezlege simbolismul interconectat al Ochiului.

Strict vorbind, Ochiul egiptean nu este nici un „soare”, nici o „stea”, ci cercul sau incinta creată de creator ca domiciliu ceresc. Marele zeu locuiește în Ochi ca pupilă. Una dintre cele mai comune denumiri ale Ochiului în Egipt este **Utchat**, redată hieroglific ca

Hieroglifa **Utchat** combină trei semne strâns legate:

1. care înseamnă „a vedea” și, de asemenea, „a forma, a modela, a crea”;
2. „a forma, a înconjura”; și
3. „cordon, a lega, a înconjura”.

Ochiul atotvăzător este incinta creată, legătura din jurul soarelui primordial.
Astfel, zeul își are casa în **Utchat** (Ochi): "Eu sunt în *Utchat*"[795]. "Eu sunt cel care locuiește în *Utchat*"[796]. "Intră în pace [*em hetep*, "în odihnă"] în *Utchat*-ul divin"[797].

Un *Text de sicriu* spune: "Eu sunt Horus în Ochiul său"[798], în timp ce *Papirusul magic Harris* afirmă: "Eu sunt Shu sub forma lui Re, așezat în mijlocul ochiului tatălui său"[799]. În *Cartea Morților* se găsește: "Eu sunt cel pur în ochiul său";[800] "Eu sunt cel care locuiește în mijlocul propriului său

---

792 Op. cit, 221.
793 Ibid., 218
794 Rudolf Anthes, *Mythology in Ancient Egypt*, în Kramer, *Mythologies of the Ancient World*, 87-90. [Subliniere adăugată].
795 Lacau, op. cit., 177.
796 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 178.
797 Ibid., 638
798 Lacau, op. cit., 65.
799 Lenormant, *Chaldean Magic*, 103.
800 Budge, *Papyrus of Ani*, 219.

Ochi".[801]

Astfel, marele zeu locuieşte în incinta Ochiului ca "pupilă". "Lăudat să fii, o, Ra, Sekhem exaltat, îmbătrânit unul dintre pupilele **Utchat** [Ochiului]".[802] "Eu sunt în **Utchat** . . . Eu stau în [*em*, "ca"] pupila ochiului ... . ";[803] "Dumnezeu-pupilă-a-cui-ochi-este-teribil este numele tău ... ."

Atunci când textele vorbesc despre „Ochiul lui 'Re care se află în Atenul său”[804], se recunoaşte că Ochiul este Atenul, deoarece egiptenii tratau semnul Ochiului

şi semnul Atenului

ca simboluri interschimbabile. La fel cum Atenul constituia incinta protectoare, la fel făcea şi Ochiul: "O Osiris Nu, Ochiul lui Horus te protejează, te ţine în siguranţă. . .”[805] ”.. . El este Horus înconjurat de protecţia Ochiului său...”[806] ”Refugiul meu este Ochiul meu, protecţia mea este Ochiul meu...”[807] ”Eu sunt cel care locuieşte în Ochi; niciun lucru rău sau dezastruos nu mi se întâmplă".[808]

Astfel de referinţe indică cu siguranţă că Ochiul nu este soarele sau zeul soarelui, ci zeiţa, în pântecele căreia locuieşte zeul soarelui. De fapt, deşi ritualul egiptean prezintă zeiţa sub multe nume, toate figurile principale ale zeiţei primesc apelativul „Ochiul lui Re”. Acestea includ, printre altele, Isis, Hathor, Nut, Sekhet, Iusaaset, Mehurt, Bast, Tefnut şi, bineînţeles, zeiţa *Utchat* („Ochiul”).[809]

„Reţeaua complexă a simbolismului ochiului”, afirmă Clark, „este ţesută în jurul zeiţei egiptene şi ea nu poate fi înţeleasă sau comparată cu alte zeiţe până când aceasta nu este dezlegată”.[810] Cu toate acestea, deşi Clark observă câteva asocieri interesante între Ochi şi zeiţă, el nu reuşeşte să discearnă caracterul fundamental al Ochiului, ca înveliş protector.

Numai identitatea directă a Ochiului şi a pântecului cosmic va explica contextul său în ritual: „Copilul care se află în ochiul lui Horus ţi-a fost prezentat..”[811] „Eu sunt cel a cărui fiinţă a fost modelată în ochiul său”.[812] Se spune că Horus ”... creşte şi hrăneşte mulţimile prin acel Ochi Unic, Stăpâna Companiei Divine şi Doamna Universului [Totul, Cosmosul]”.[813]

Zeii pe care textele îi descriu ca fiind Ochiul soarelui primordial sunt numiţi şi „casa”, aşa cum era de aşteptat. În ceea ce priveşte identitatea Ochiului şi a templului, sursele egiptene nu lasă loc de dezbatere (deşi nu cunosc niciun egiptolog care să observe această legătură). Templul din Kamak este „ochiul sănătos al Domnului Tuturor”,[814] o paralelă izbitoare cu templul sumerian drept „Casă, ochiul ţării”.[815]

---

801 Renouf, *The Egyptian Book of the Dead*, 164.
802 Budge, *Gods*, Vol. I, 344.
803 Budge, *Papyrus of Ani*, 219.
804 Vandier, "Iousâas et (Hathor)-Nébet-Hétépet," 31, 83.
805 Budge, *Egyptian Book of the Dead*, 415.
806 *Pyramid Text* 195.
807 *Pyramid Text* 320.
808 Renouf, op. cit., 97.
809 Budge, *Gods*, Vol. I, 354, 422, 430, 443, 447, 517; Vol. II, 213, 279.
810 Op. cit, 221.
811 Budge, *The Litany of' Funerary Offerings*, 135.
812 Budge, *The Egyptian Book of the Dead* 178.
813 Clark, op. cit., 150. [Faptul că Ochiul, deşi feminin, aparţine marelui tată (ca „Ochiul lui Horus”, „Ochiul lui Ra” sau „Ochiul lui Nu”) concordă în mod fundamental cu caracterul soarelui închis (aici) deja examinat. Soarele şi incinta sa constituie Androginul primordial sau „Tatăl-Mamă”. O idee comună stă la baza amintirilor mitice ale „naşterii” din buricul, coapsa sau ochiul marilor zei; imaginile se concentrează asupra formei simple şi universale a părinţilor primordiali.
814 Frankfort, op. cit., 152.
815 Sjöberg şi Bergmann, op. cit.,41.

În *Cartea Pilonilor,* Re se întoarce înapoi la epoca îndepărtată când „eram în templul ochiului meu”[816], în timp ce *Cartea Morților* vorbește despre fiul lui Osiris care locuiește „în templul Ochiului său din Annu”[817]. În altă parte, se găsește soarele primordial care răsare „în sanctuarul ochiului meu”[818].

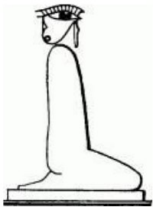

Fig. 32. Ochiul zeului odihnitor.

Desigur, nimeni care se gândește automat la „soare” când citește „ochi” nu este probabil să reflecteze asupra simbolurilor suprapuse ale ochiului ca banderolă sau incintă. Nici cineva astfel pregătit nu poate explica în mod semnificativ de ce, în ritualul egiptean, ochiul apare împreună cu coroana. În piesa misterioasă egipteană, regelui i se poruncește: „ia-ți ochiul, întreg pe fața ta”, iar porunca este îndeplinită prin așezarea coroanei pe capul regelui — deoarece coroana, ca „simbol și sediu al puterii regale ... este numită ochiul lui Horus”.[819]

Textele Piramidelor spun: „Horus ți-a dat ochiul său ca să poți intra în posesia Coroanei **Urert**”.[820] ”O, rege, ridică-te, pune-ți ochiul lui Horus ... ca să poți merge înainte cu el, ca zeii să te vadă îmbrăcat cu el”.[821] În ceea ce privește identitatea Ochiului și a coroanei, nu se pot cere declarații mai explicite decât acestea: ”Eu port coroana albă, ochiul lui Horus.”[822] ”O, Osiris, rege, eu fixez ochiul lui Horus pe capul tău – o banderolă pentru cap.”[823] ”Îți dau coroana Egiptului de Sus, ochiul care s-a ridicat de pe capul tău.”[824] (Cercul gloriei a ieșit din soarele central.)

Dacă zeul poartă Ochiul ca pe o coroană, la fel îl ia și ca pe un tron, iar această relație dintre Ochi și tron ajută la explicarea hieroglifului pentru Osiris, în care cele două simboluri apar împreună —

Dar pentru școlile convenționale, combinația nu are prea mult sens. În opinia lui Budge, de exemplu, nu există o bază clară pentru asimilarea celor două semne, iar „dificultatea este greu de clarificat”.[825]

Cu toate acestea, pentru oricine cunoaște imaginile interconectate ale Atenului

hieroglifa lui Osiris nu va reprezenta niciun mister.

Tronul

816 Budge, *Gods*, Vol. I, 186.
817 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 209.
818 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 166.
819 Frankfort, op. cit., 127.
820 *Pyramid Text* 635.
821 *Pyramid Text* 844-45.
822 *Pyramid Text* 1234.
823 *Pyramid Text* 2274.
824 *Pyramid Text* 1816.
825 *Gods*, Vol II, 113-14

este simbolul lui Isis (adică Isis este tronul), dar aceeaşi zeiță apare ca „ochiul” - astfel încât Osiris stă întronat în cercul Ochiului. Într-adevăr, limba egipteană spune acest lucru atunci când numește tronul **ast utchat** - „tronul Ochiului”. Iar *Cartea morților* pune Ochiul şi tronul în legătură cu coroana și oul: "Eu sunt stăpânul coroanei. Sunt în Ochi, oul meu . . . Locul meu este pe tronul meu. Stau în [**em**, „ca”] pupila ochiului".[826]

Deşi influența Ochiului s-a resimțit mult dincolo de granițele Egiptului, imagistica egipteană integrată este cea care aruncă lumină asupra evoluției ulterioare a simbolului. Deşi textele menționează uneori „doi ochi” (vezi secțiunea *Cei doi ochi*), în esență există un singur Ochi al marelui zeu. „Eu sunt Re, care a plâns pentru sine însuşi cu un singur ochi”,[827] afirmă *Textele sicriului*. Ochiul unic al lui Re sau Horus are paralele în „ochiul clarvăzător” al sumerianului Enki,[828] ochii unici ai zeului nordic Odin,[829] ai zeului iranian Ahura Mazda [830] şi ai zeului mexican Tlaloc,[831] „ochiul fără vârstă al zeului Zeus, care vede totul” [832] şi „ochiul unic al cerului” al japonezului Ama no Ma-hitotsu.[833]

Ochiul egiptean al lui Horus, în *Cartea morților,* este cel care „străluceşte cu splendoare pe fruntea lui Re”.[834] Se poate înțelege cu ușurință cum generațiile următoare, având doar concepții și nu percepții care să le ghideze, au dat marelui zeu o formă din ce în ce mai umană, traducând Ochiul central în legendarul „al treilea ochi”, care în reprezentările hinduse apare ca puțin mai mult decât o bijuterie decorativă. Ochiul unic al ciclopului aparține aceleiași clase de imagini. Dacă ochiul nu este centrat pe frunte, el poate fi situat pe piept, ca în cazul demonului hindus Kabandha, ucis de Rama,[835] şi al omului fără cap întâlnit de Fionn, Oisin şi Caoilte în mitologia celtică.[836]

(Pupila Ochiului

este Inima Cerului.)

Cu siguranță, nu se pot evalua corect giganții cu un singur ochi din epoca clasică şi medievală fără a lua în considerare mai întâi Ochiul celest, care a lăsat o amprentă puternică asupra celor mai vechi ritualuri.[837]

Ciclopul, sau gigantul „cu ochi de roată”, corespunde în multe feluri zeului Odin, din mitologia nordică. Ochiul pătrunzător al lui Odin este, de asemenea, „o roată uriaşă”.[838] În cosmologia antică, nimic nu este mai explicit decât o astfel de imagine a soarelui închis. Dacă experții nu au reuşit să dezlege misterul Ochiului sau al Roții Ochiului

826 Budge, *Papyrus of Ani*, 96.
827 Clark, op. cit, 95.
828 O'Neill, op. cit., 464.
829 MacCulloch, *Celtic Mythology*, 50.
830 O'Neill, op. cit., 464.
831 Ibid. 464
832 Cook, *Zeus: A Study in Ancient Religion*, Vol. I, 186.
833 O'Neill, op. cit., 464.
834 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 56.
835 O'Neill, op. cit., 464.
836 MacC'ullüch, op. cit., 169.
837 Ca exemplu de analiză contemporană, remarc explicația despre ciclopi oferită de Robert Graves: "Ciclopii par să fi fost o breaslă de fierari din perioada eladică timpurie. Cyclops înseamnă „ochi cu inele” şi este probabil să fi fost tatuați cu inele concentrice pe frunte, în onoarea soarelui ... Cercurile concentrice fac parte din misterul meseriei de fierar: pentru a bate boluri, coifuri sau măşti rituale, fierarul se ghida după astfel de cercuri, descrise cu compasul în jurul centrului discului plat pe care lucra. Ciclopii erau orbi, de asemenea, în sensul că fierarii îşi acopereau adesea un ochi cu un petic împotriva scânteilor zburătoare". Graves, *The Greek Myths*, 32. Într-un singur paragraf, Graves oferă trei explicații diferite - şi la fel de nesatisfăcătoare - ale zeului „cu ochi inelari”.
838 Grimm, *Teutonic Mythology*, Vol. I, 703.

eșecul nu se datorează lipsei de dovezi, ci obișnuinței cercetătorilor, care, de la început, au exclus incinta din ancheta mitologică.

Șarpele circular

Fig. 33. Saturn ca Zurvan Mithraic (Timpul), cu ochiul central. (Pupila ochiului = inima cerului).

Ar fi imposibil, în spațiul limitat pe care îl avem la dispoziție aici, să trecem în revistă toate interconexiunile care unifică imagistica banderolei saturniene. Pentru fiecare exemplu citat anterior, multe altele au fost omise pur și simplu pentru a evita monotonia excesivă.

Ca ultim exemplu de imagistică suprapusă, voi cita cazul șarpelui circular. Toți zeii saturnieni — Atum-Re, An, Yama, Huang-ti, Quetzalcoatl, Kronos — locuiesc în coada unui șarpe (dragon, pește, crocodil etc.). Dar acest simbol nu poate fi evaluat separat de pământurile celeste, ouăle, roțile, templele, coroanele și ochii care umplu lexicul antic.

În tradiția mistică generală, relatează Cirlot, „dragonul, șarpele sau peștele care își mușcă coada sunt reprezentativi pentru timp”.[839] Tatăl Timpului este, desigur, Saturn. Astfel, grecii au pus în mâinile lui Chronos un șarpe care forma un cerc ținându-și coada în gură,[840] iar acest șarpe circular este în mod clar ceea ce hinduşii numeau Kali („Timpul”). Zoroastrienii îl reprezentau pe Zurvan („Timpul”) printr-un șarpe închis. Un șarpe înconjoară o roată calendaristică nahuatl (roata timpului) publicată de Clavigero.[841] Pe faimoasa piatră calendaristică mexicană, doi șerpi gemeni formează o singură incintă în jurul pietrei.[842]

Egiptenii asociau șarpele circular cu Atum (zeul Timpului), identificând șarpele cu apele cosmice care izvorau din creator: „Eu sunt revărsarea Potopului Primordial, cel care a ieşit din ape”, anunță șarpele. [843]

Șarpele de apă, izvorât din Atum, constituia un aspect al creatorului, formând în cele din urmă o spirală în jurul "lui însuşi:

M-am aplecat în jurul meu, am fost înconjurat în spiralele mele,
Unul care și-a făcut un loc în mijlocul spiralelor sale.
Exprimarea lui era ceea ce ieșea din gura lui.[844]

839 *A Dictionary of Symbols*, 48.
840 Faber, op. cit, Vol. I, 194.
841 Nuttall, op. cit., 26.
842 Ibid., 26.
843 Clark, op. cit., 50.
844 Ibid., 51.

De ce referirea la "exprimarea" zeului în asociere cu apariția spiralei șarpelui? Motivul este că șarpele, întruchipând "ieșirea" apelor în erupție, era el însuși o manifestare a vorbirii creatorului. În *Textul sicriului*, marele zeu, sau Stăpânul tuturor (Cosmos), își amintește de epoca originară "pe când eram încă în mijlocul spiralei șarpelui".[845] Iar regele speră să atingă chiar această incintă: "Regele se culcă în spirala ta, regele stă în cercul tău", proclamă un *Text piramidal*.[846]

Poate fi acest șarpe altceva decât banderola soarelui închis ?

Zeul soare Re, deși este considerat *ami-khet*, „locuitor în cercul de foc”, este de asemenea **ami-hem-f**, „locuitor în șarpele său de foc”. Cercul și șarpele nu înseamnă oare același lucru? Hieroglifele oferă dovezi concludente. Deși pictograma obișnuită a lui Re este

egiptenii îl denumeau pe Re și prin gliful

arătând șarpele ca banderola din jurul soarelui primordial.

Această identificare directă între șarpe și cercul Aten-ului ne permite să testăm coerența simbolismului Aten-ului în ansamblul său. Pentru că, dacă șarpele denotă banderola soarelui închis

ar trebui să constatăm:

1. Că șarpele era cercul zeiței mamă și definea limitele întregului (adică cordonul, oul, scutul sau centura Cosmosului lui Saturn).
2. Că șarpele înconjura roata lumii, orașul, tronul, pământul-navă și oceanul ceresc.
3. Același șarpe a format zidul templului cosmic, l-a înconjurat pe regele-zeu ca o coroană, a închis apele celeste ca un vas și a definit cercul Ochiului atotvăzător.

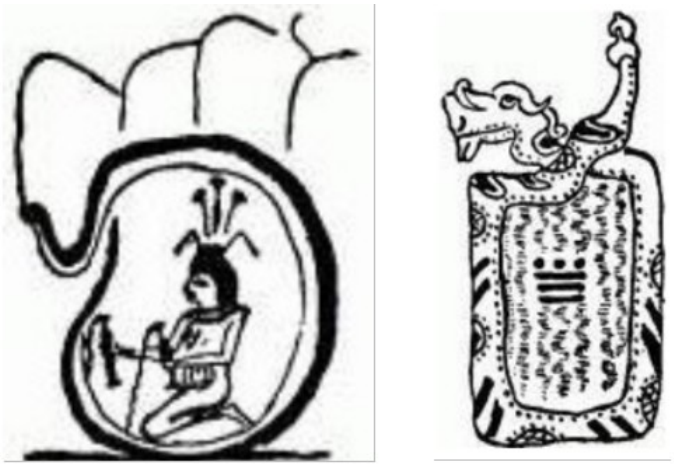

Fig. 34. (a) Versiunile egipteană și (b) mayașă ale șarpelui circular ca recipient de apă.

În tot Egiptul antic, șarpele circular era simbolul marii mame. În hieroglife, șarpele Uraeus, adesea folosit împreună cu un ou, înseamnă "zeiță". "Zeița Uatchet vine la tine sub forma vie a lui

845 Ibid., 51.
846 *Pyramid Text* 2289.

Uraeus, pentru a-ți unge capul .... ", se spune în *Cartea Morților.* [847] O inscripție din templul Karnak afirmă că zeița Mut, sub forma unui șarpe, l-a înconjurat pe "tatăl ei Re și l-a născut ca Khonsu".[848] În același fel, babilonienii o cunoșteau pe marea zeiță drept "pitonul mamă al cerului".[849] Cosmosul, potrivit lui Jeremias, era reprezentat ca pântecele "strălucitoarei Tiamat", șarpele sau dragonul înconjurător al mării primordiale.[850] La fel și hindușii, cretanii, celții, grecii, romanii și mexicanii o reprezentau pe zeița mamă ca șarpe sau dragon.[851]

Este același lucru să spui că șarpele circular înconjura Cosmosul lui Saturn. În limba egipteană, „bobina” formată de șarpe este literalmente «coarda» sau „banderola”, indicată de hieroglifele

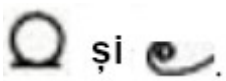

Șarpele însuși a fost funia pe care creatorul a întins-o în jurul său, adunând apele primordiale sau materia primordială într-o incintă organizată.

Fig. 35. Dragon circular în Haropollo, Selecta hieroglyphica (1597).

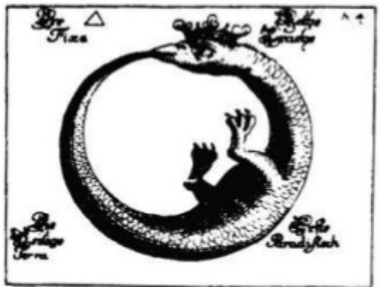

Fig. 36. Dragonul circular alchimist.

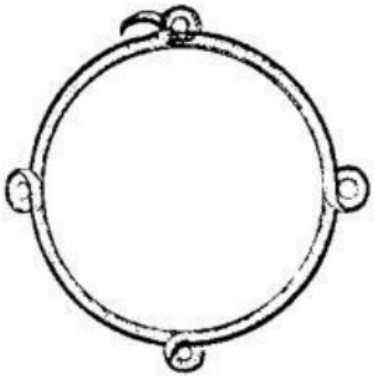

Fig. 37. Șarpe circular mexican mușcându-și coada.

---

847 Citat în Budge, Gods, Vol. II, 443.

848 Frankfort, op. cit., 180.

849 Albright, "The Goddess of Life and Wisdom," 273.

850 *Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur,* 21; R. C. Thompson, *The reports of the Magicians and Astrologers of Nineveh and Babylon*, Vol. II, 249.

851 Collum, "Die Schöpferische Mutter Göttin," 249, 274; Neumann, op. cit., 18, 153; Faber, op. cit., vol. II, 456; Burland, *The Gods of Mexico*, 133.

Fig. 38. Motiv circular de șarpe pe interiorul unui bazin alimentar de la Sikyatki din sud-vestul Statelor Unite.

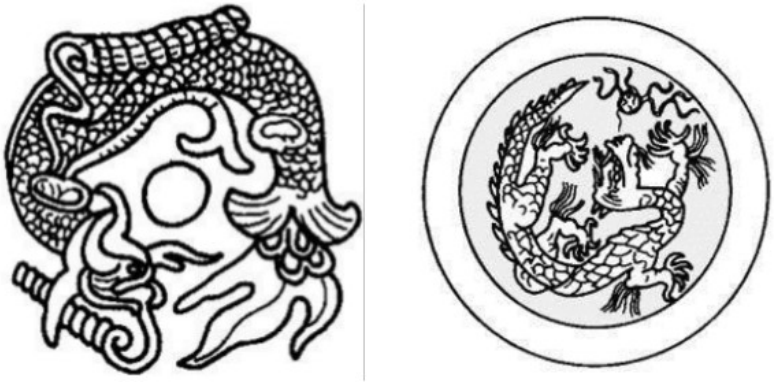

Fig. 39 (a) [& b| Două versiuni chineze ale dragonului circular. b. Dragonul înconjoară soarele central.

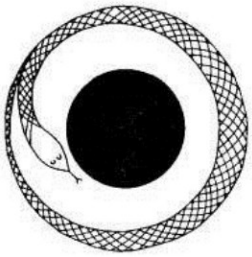

Fig. 40. Șarpe circular hindus, care înconjoară bindu sau soarele central.

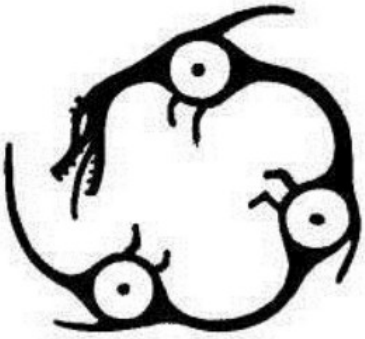

Fig. 41. Șarpele circular din Alaska, indicând relația strânsă cu soarele închis.

Şi în imagistica sumero-babiloniană, un şarpe circular — numit „*frânghia* marelui zeu”[852] — înconjoară Cosmosul originar. Şarpele-frânghie este „legătura dintre toate lucrurile” ţinută de Enki sau Ninurta (Saturn).

Dar funia este sinonimă cu oul cosmic şi centura, iar această conjuncţie de simboluri saturniene face deosebit de interesantă afirmaţia filosofului grec Epicur către Epifanie: ”... Totul era de la început ca un ou, iar *pneuma* [Sufletul Lumii] înfăşurat ca un şarpe în jurul oului *era atunci o banderolă strânsă ca o coroană sau o centură în jurul universului*”.[853] Orficii numeau acest şarpe Chronos, descriindu-l ca legătura (*peirata*) Cosmosului. Legătura-şarpe „se află în jurul Cosmosului”, proclamau pitagoreicii.[854] Era astfel o obicei străvechi să se afişeze imagini ale oului cosmic înconjurat de un şarpe uriaş.

Toate dovezile din secţiunile anterioare indică faptul că acest cerc al Cosmosului era „pământul” sau „locul” creat în creaţie. Prin urmare, şarpele care înconjoară *Totul organizat* este acelaşi şarpe pe care strămoşii îl descriau înconjurând „lumea” creată.

În opera gnostică *Pistis Sophia*, Domnul nostru afirmă: „Întunericul exterior este un şarpe mare, a cărui coadă se află în gura sa, şi se află în afara întregii lumi”.[855] După cum arată Budge, ideea îşi avea rădăcinile în Egipt, unde şarpele care înconjura lumea era Apepi, ”un şarpe cu coada în gură”. [856] Horapollo relatează că, atunci când egiptenii doreau să descrie „lumea”, pictaseră un şarpe.[857]

Esharra babiloniană, cercul „pământului” creat, este identificată cu bestia primordială Tiamat,[858] şarpele-dragon care înconjoară lumea, pe care evreii îl numeau Tehom, iar musulmanii „Şarpele Misterios”. [859] Pentru hinduşi, era fabulosul şarpe Naga care înconjura lumea în spirale. Mitologia scandinavă cunoştea şarpele Midgard, Weltumspanner sau „Cel care întinde lumea”.[860]

Toate cosmologiile antice care vorbesc despre un şarpe care înconjoară lumea spun că trupul său forma râul sau oceanul care proteja pământul organizat de Haos. Şarpele, dragonul sau crocodilul, în sistemul egiptean, denotă astfel cursul de apă celest. (Prin urmare, şarpele primitiv care înconjoară Atum nu numai că iese din marea cosmică, ci este el însuşi „scurgerea Potopului Primitiv”).[861]

Cosmologia sumero-babiloniană cunoaşte „râul centurii marelui zeu” – un ocean care înconjoară lumea, numit şi „râul *şarpelui*”.[862] Conform gândirii ebraice şi arabe, afirmă Wensinck. „Întregul pământ este rotund, iar oceanul o înconjoară ca un colier. Alţi autori compară cercul oceanului din jurul pământului cu o coroană, un inel sau cu haloul din jurul lunii. *Imaginea cea mai comună a oceanului este însă cea a unui şarpe*”.[863] Astfel, faimosul Leviathan „îşi prinde coada între dinţi şi formează un inel în jurul oceanului”. [864] Şarpele scandinav Midgard ocupa aceeaşi mare circulară, muşcându-şi coada.[865] Okeanos grecesc, graniţa lumii, era şarpele Chronos.[866] Chiar şi aztecii cunoşteau „marea ca un Mare Şarpe circumambulant”.[867]

Nici nu se poate ignora şarpele identic care înconjoară sau formează tronul marelui zeu. Legendele musulmane amintesc de un şarpe strălucitor în jurul tronului lui Allah: ”Atunci Allah l-a înconjurat cu un şarpe... acest şarpe s-a înfăşurat în jurul tronului”.[868] Acelaşi şarpe, în relatările

852 Sayce, op. cit., 116. [Subliniere adăugată.]
853 Citat în Onians, op. cit., 250. [Subliniere adăugată].
854 Ibid., 332.
855 Citat în Budge, *Gods*, Vol II, 266.
856 Ibid., 332
857 Horapollo 1 .c.2.
858 R. C. Thompson, *Reports*, 249.
859 Wensinck, "Ideas of the Western Semites," 61ff.
860 Brown, *Researches*, Vol. II, 105.
861 Clark, op. cit., 50.
862 Sayce, op. cit., 281. [Subliniere adăugată.]
863 Wensinck, „The Ocean in the Literature of the Western Semites,” 25. [Subliniere adăugată].
864 Graves şi Patai, *Hebrew Myths: The Book of Genesis*, 51-52.
865 MacCulloch, *Eddic Mythology*, 328.
866 Onians, op. cit., 249-51.
867 Alexander, *Latin American Mythology*, 57.
868 Wensinck, "Ideas of the Western Semites," 62.

ebraice, s-a înfăşurat în jurul roţii cosmice a tronului lui Solomon: „Şi un dragon de argint era pe mecanismul tronului”.[869] ”... Şi un şarpe de argint purta roata tronului”.[870]

Ne amintim, de asemenea, de scaunele cu roţi în formă de şarpe ale unor personaje greceşti precum Triptolemos şi Demeter.[871] Scaunul zeului maya Anhel este un şarpe,[872] foarte asemănător cu scaunul în formă de şarpe al cuplului primordial amintit de mizteci.[873] La fel cum şarpele-dragon egiptean Set devine tronul lui Osiris, la fel şi figurile paralele ale lui Tiamat şi Leviathan devin tronurile lui Marduk şi Yahweh în imagistica babiloniană şi ebraică.[874]

La fel şi templul este asemănat cu şarpele circular. Imnurile sumeriene descriu templul cosmic „în ceruri ca un dragon strălucitor”.[875] Această locuinţă asemănătoare unui dragon corespunde sanctuarului babilonian al lui Ea, reprezentat de un şarpe sau un peşte.[876] Din aceeaşi categorie fac parte Uraei, care formează zidurile locuinţei cereşti a lui Osiris,[877] templele şerpuitoare sau *dracontia* din Abury,[878] „Casa Iguana” din ritualul mayaş,[879] şi şarpele înconjurător al lui Achis din Grecia, care înconjura *temenosul* sau sanctuarul interior al zeilor.[880] Musulmanii declară că la fondarea Casei Sacre a Ka'ba, un şarpe cu „aspect strălucitor” s-a înfăşurat în jurul zidului „astfel încât coada sa se apropia de cap”.[881]

Locuinţa marelui tată era şarpele sau dragonul înconjurător — provenind din marea cosmică. Şi nu contează dacă locuinţa este numită „templu” sau „oraş”, deoarece oraşul cosmic era la fel de legat de imaginea şarpelui circular, aşa cum confirmă ilustraţiile egiptene ale unui şarpe care înconjoară districtul Hermopolis;[882] imaginea ebraică a lui Leviathan care înconjoară Ierusalimul celest primitiv; şi incinta şerpuitoare a Asgardului teutonic, oraşul zeilor.

Întotdeauna întâlnim acelaşi şarpe, strălucind în lumină şi marcând incinta primordială. În cazul Ochiului egiptean şi al coroanei, identitatea cu şarpele Uraeus este exprimată cu o îndrăzneală stranie.

Imnurile egiptene îl localizează pe Uraeus pe "fruntea" marelui zeu, iar acest şarpe circular este în acelaşi timp banderola Ochiului unic şi cercul coroanei:

El a venit la tine, Coroană NT; El a venit la tine, Şarpe înflăcărat. . . O Mare Coroană . . . Ikhet Şarpele te-a împodobit . . pentru că tu eşti Horus înconjurat de protecţia ochiului său.[883]
O, rege, temutul de tine este ochiul intact al lui Horus, coroana Albă, zeiţa şarpe care se află în Nekheb.[884]

A purta coroana înseamnă a purta şarpele de foc, care, la rândul său, trebuie să locuiască în incinta sau "protecţia" ochiului. Deşi nu oferă nicio explicaţie, Clark recunoaşte identitatea acestor imagini cosmice: "Ochiul este ridicat la rang de cobra defensivă care - după modelul faraonilor pământeşti - înconjura fruntea Înaltului Zeu", scrie el.[885]

---

869 Ibid., 63
870 Ibid., 63
871 Cook, op. cit.. Vol. I, 221, 229.
872 J. Eric şi S. Thompson, op. cit, 268.
873 Emerson, *Indian Myths*, 347.
874 Intenţionez să abordez aceste imagini în detaliu în cel de-al doilea volum al acestei lucrări.
875 Langdori, *Sumerian Liturgies and Psalms*, 316.
876 Wensinck, "Ideas of the Western Semites," 65.
877 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 311.
878 O'Neill, op. cit., 735.
879 J. Eric şi S. Thompson, op. cit., 212-14.
880 Nuttall, op. cit., 522.
881 Wensinck, "Ideas of the Western Semites," 64.
882 Clark, op. cit, 53.
883 *Pyramid Texts* 195-98.
884 *Pyramid Text* 900.
885 Op. cit., 93.

Fig. 42. Șarpele circular care înconjoară Hermopolis.

Legătura explică imediat de ce coroana sumeriană *Mus*, concepută ca o banderolă de aur, era "marele *dragon*".[886]

Deşi şarpele circular apare sub mai multe înfățișări, la bază există o singură astfel de creatură, deoarece diversele sale forme - Cosmos, "pământ", templu, oraș, tron, coroană și Ochi - sunt pur și simplu diferitele formulări mitice ale incintei circumpolare.

Aceste roluri nefirești ale șarpelui circular - pe care mitologii tind să le considere cele mai irațională și insondabile aspecte ale simbolismului antic - oferă, de fapt, unul dintre cele mai semnificative fire unificatoare.

În rezumat: o doctrină coerentă

Căminul primordial al lui Saturn era o simplă incintă, o locuinţă înregistrată universal prin semnul

Imaginația mitologică a exprimat incinta în multe feluri, iar tocmai varietatea formulărilor dovedește impactul copleșitor al grupului asupra lumii antice.

Pentru a înțelege în mod semnificativ această imagistică, trebuie să recunoaștem influența unei ordini celeste foarte diferite de cea cu care suntem familiarizați astăzi. De obicei, considerăm „mitul” ca fiind opusul „realității”. Cu toate acestea, consecvența mărturiilor sugerează că viziunea mitică, transmisă nouă prin semne sacre, monumente și literatură, ne conectează cu o lume foarte reală cu care s-au confruntat primii creatori de mituri.

Cerurile actuale nu explică nici riturile antice ale regalității, nici gama de simboluri astrale care s-au dezvoltat în jurul regelui – care era conceput ca încarnarea umană a divinității conducătoare din ceruri. Ritualul și simbolul se referă întotdeauna la o epocă diferită de a noastră, o epocă în care Saturn, soarele central, domnea de la polul celest, înconjurat de banderola sa de „glorie”.

Coroana lui Saturn era Cosmosul primitiv, considerat ca fiind propria consoartă a zeului-planetă, pântecele pe apele cosmice. Miturile descriu alternativ coroana ca o insulă rotitoare în cer, o funie care formează granița domeniului lui Saturn, un ou strălucitor, un scut și gulerul, centura sau brâul creatorului.

Aceasta era „pământul” pe care (în legenda creației universale) marele zeu l-a ridicat din marea celestă. În istoria mitică, a devenit țara ancestrală a păcii și a belșugului – paradisul lui Adam.

886 Sjöberg și Bergmann, op. cit., 29. [Subliniere adăugată.]

Regatul lui Saturn avea forma unei roți mari; era tronul rotativ al creatorului, orașul celest, buricul pierdut sau Locul de Mijloc, unde a început istoria (cosmică, mitică). În jurul graniței „țării” cerești curgea un râu sau un ocean circular.

Aceeași banderolă era templul rotativ al lui Saturn, pe care îl purta ca o coroană și în care locuia ca pupilă al Ochiului atotvăzător. Ca vas cosmic, banderola adăpostea apele vieții lui Saturn. Și, în cele din urmă, banderola lui Saturn apare sub forma unui șarpe strălucitor înfășurat în jurul soarelui central și denotat de semnul egiptean

Desprinse de cadrul arhetipal, diversele simboluri (temple, coroane, tronuri, roți etc.) apar ca forme izolate, de origine incertă. Le considerăm pur și simplu „fapte”. De ce, atunci, aceste forme erau sistematic legate între ele în limbă, artă, ritualuri și mituri? Nu este vorba despre generații ulterioare care au combinat în mod nesăbuit imagini fără legătură între ele. Cu cât ne îndepărtăm mai mult în timp, cu atât unitatea este mai mare. Cea mai bună dovadă a viziunii armonioase provine din cele mai vechi surse ale Egiptului antic și Mesopotamiei. Aici găsim soarele central purtând orașul cosmic și templul ca pe o coroană; luând ca tron ochiul cerului, țara sfântă sau vasul apelor superioare; strălucind în centrul unui ou numit „pământul”; și înconjurat de un râu care formează zidul templului, dar și cercul zeilor. În fiecare caz, descoperim că simbolul se referă direct la pântecele zeiței-mamă care îl înconjoară pe marele tată Saturn.

Analizând această imagine a incintei, ne confruntăm cu multe motive dominante ale religiei antice. Indiferent de formularea mitică a banderolei, imnurile celebrează prezența sa în centrul polar. Dar cine poate localiza sursa acestei imagini în cerurile liniștite de astăzi? Unde este acest râu rotitor de „splendoare și teroare”? Unde este orașul „Zidului Alb”, țara sfântă „limpede și strălucitoare”, templul „ca un dragon strălucitor”, „tronul de lumină”, oul „de aur” sau șarpele „focos”?

Dacă textele prezintă versiuni alternative ale formației, ele nu pun niciodată la îndoială existența sa în timpuri primitive. Este realitatea arhaică ascunsă într-un corp masiv de mituri și simboluri, toate indicând semnele

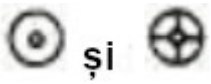

ca imagini ale lui Saturn, soarele polar.

VIII: Muntele cosmic

La imaginile soarelui închis

și crucii solare închise

miturile antice adaugă muntele cosmic — o coloană de lumină care se ridică de-a lungul axei lumii și pare să susțină înălțat căminul marelui zeu. Semnele muntelui saturnian sunt

În întreaga lume se întâlnește povestea unui vârf strălucitor care odată se ridica în centrul cerului. Deși acest munte cosmic apare sub multe nume diferite, relatările din toate colțurile lumii spun cam aceeași poveste. Egiptenii cunoșteau marea coloană sub numele de Dealul Primordial, babilonienii sub numele de Muntele Lumii. Muntele a trecut în hinduism sub numele de Meru cosmic, în mitologia iraniană sub numele de Hera-Berezaiti, iar în mitologia și astrologia chineză sub numele de Kwen-Lun. Cosmologia mexicană i-a dat numele de Colhuacan. Cele mai cunoscute reprezentări ale sale erau Olimp și Sion.

Dar Olimp nu se referă oare la binecunoscutul vârf din Macedonia, iar Sion la micul deal din Palestina? În realitate, miticul Olimp și miticul Sion sunt același munte; doar reprezentările lor terestre diferă. Când strămoșii noștri au sfințit un deal familiar, dându-i numele de munte primordial, au căutat să caracterizeze propria lor țară ca o duplicare a „patriei”. Muntele local a preluat atributele mitice de la vârful cosmic. Muntele sacru se ridică întotdeauna „mai sus decât orice munte de pe pământ”, atingând centrul polar și funcționând ca axă cosmică.

Legendele despre vârful care susține cerul spun că creatorul – soarele central – își conducea regatul de pe vârful muntelui, unde se afla paradisul originar cu cele patru râuri dătătoare de viață.

Egipt

Conform credinței de lungă durată a egiptologilor, zeul soare răsare peste orizontul estic în fiecare dimineață și se scufundă sub orizontul vestic în fiecare seară. În traducerile larg acceptate ale textelor, se găsesc în mod repetat formulări precum „orizontul din care iese Re”[887], „Tu, Suflet viu care ieși din orizont”[888] sau „Re se ridică în orizontul său”[889]. Dar dacă zeul egiptean al luminii se ridică într-adevăr din orizont, atunci cu siguranță nu este Saturn, soarele polar neclintit.

Este necesară o analiză mai atentă a terminologiei. După cum am observat deja, cuvintele pe care traducătorii le traduc prin „a se ridica” (*pert, uben, un*) înseamnă literalmente „a apărea”, „a străluci”. „a trimite lumină” etc. Alegerea convențională a cuvântului „răsare” rezultă din convingerea că imnurile descriu globul solar care apare în est.

Dar ce se întâmplă cu cuvântul „orizont”, care apare cu atâta frecvență în traducerile standard? Termenul egiptean pentru locul de apariție a soarelui este **khut**, al cărui sens literal este orice altceva decât „orizont”. [890]

Hieroglifa pentru **khut**

887 *Pyramid Text* 585.
888 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 481.
889 Ibid., 400
890 *The Egyptian Book of the Dead*, 248, nota 7.

combină două semne - semnul Re sau Aten

şi semnul pentru „munte”

(Mă voi referi la acest din urmă semn în secţiunea referitoare la vârful despicat). Înţelesul său literal, după cum notează Renouf, este „Muntele Gloriei” şi „nu există niciun motiv pentru care ar trebui să continuăm să folosim termenul înşelător de orizont”. Literal, marele zeu nu „răsare din orizont”, ci „străluceşte în Muntele Gloriei”. La ce se refereau egiptenii printr-un astfel de limbaj?

Imnurile nu vorbesc despre ordinea mondială actuală, ci despre cea din trecut, când creatorul şi-a stabilit tronul pe stâlpul Cosmosului. O inscripţie a templului Kamak laudă **khut**-ul sau Muntele Gloriei ca fiind „dealul venerabil *al începuturilor primordiale*”.[891] Referindu-se la aceeaşi epocă, *textele Edfu* amintesc „Prima Ocazie pe *Dealul Înalt* la începutul Apariţiei”. [892] În *Textele Piramidelor* citim: „Eu sunt Dealul Primordial al ţării din mijlocul mării, pe care niciun pământean nu l-a atins cu mâna”.[893] (Cititorul va recunoaşte acum „mijlocul mării” ca fiind „inima”, „buricul” sau „centrul” polar al apelor cosmice.)

Miturile şi liturghiile Muntelui Gloriei (Dealul Primordial) relatează că creatorul a ridicat muntele din Marea Haosului. Frankfort afirmă: „În întinderea apelor primordiale, el a creat uscatul, Dealul Primordial, care a devenit centrul pământului, sau cel puţin locul în jurul căruia s-a solidificat pământul. Tradiţiile locale diferă în ceea ce priveşte detaliile, dar pretutindeni locul creaţiei, primul pământ care a ieşit din haos, era considerat a fi încărcat cu putere vitală. Şi fiecare zeu considerat Creator era făcut să aibă o legătură cu acest Deal”.[894]

Dacă rezumatul lui Frankfort este corect, atunci Dealul Primordial este direct legat de incinta pământului pe care creatorul a adunat-o ca locuinţă stabilă – Cosmosul.

Pentru a discerne legătura dintre munte şi incintă, trebuie să ne întoarcem încă o dată la legendele lui Atum. Textele din toate perioadele sunt de acord că, la început, Atum, sau Khepera, plutea singur în Abis, fără un loc de odihnă. Zeul îşi aminteşte epoca originară:...

Când eram singur în ape...
înainte de a găsi un loc unde să stau sau să mă aşez,
înainte ca Heliopolis [pământul celest] să fi fost
fondat pentru ca eu să pot fi acolo,
înainte ca un loc de odihnă să fi fost creat pentru mine...[895]

„Nu am găsit niciun loc în care să pot sta”, afirmă zeul într-o relatare similară.[896] În hieroglifa pentru „a sta” (*aha*), semnul cheie este

care transmite sensul de „a sprijini”, „stabilitate”. Ceea ce înseamnă că la început zeul rătăcea fără un *suport stabil*. Aceasta se întâmpla „înainte de a mi se forma un suport pe care să stau”. Gliful pentru „suport” este

891 Frankfort, *Kingship and the Gods*, 154. [Subliniere adăugată.]
892 Reymond, *The Mythical Origin of the Egyptian Temple*, 48-49. [Subliniere adăugată].
893 *Pyramid Text* 1022.
894 Op. Cit., 51-52.
895 Clark, *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, 46.
896 Budge, *The Gods of the Egyptians*, Vol. I, 309.

însemnând piedestalul primordial al marelui zeu. Era o practică egipteană obișnuită să plaseze emblemele creatorului pe semnul suportului

deoarece suportul sau piedestalul înseamnă același lucru cu „munte”. Astfel, Osiris, întronat pe Colina Primordială, este „ca un exaltat pe piedestal”[897], în timp ce Anup, „zeul care este pe muntele său”, este, de asemenea, „zeul care este pe piedestalul său”[898].

Se pare că relatările despre creație se referă la o perioadă anterioară apariției marelui munte sau a stâncii. Înainte de apariția acestei fundații are loc actul central al creației, amintit în numeroase relatări: apariția **khu**-ului — „lumini strălucitoare”, „cuvinte de putere” — „apele” aprinse care au izvorât direct din creator și au ajuns să fie amintite ca „vorbire” radiantă.
O traducere literală a unui text dă următorul rezultat:

Nu am găsit niciun loc unde să stau
Am rostit incantația
*[**khut**] cu inima mea.*
Am pus temelia Maa.
*Am creat toate **aru** [„păzitorii” adâncurilor, adunarea].*
Eram singur
***Nu scuipasem sub forma lui Shu**.*
Nu vărsasem Tefnut.
Nimeni altcineva nu lucra cu mine.
Am pus temelia cu propria mea inimă...
***Am vărsat (sămânță, apă) sub forma lui Shu**.*
Am emis (sămânță, apă) sub forma lui Tefhut.[899]

Limbajul indică faptul că creatorul, inițial singur, a „rostit” sau a vărsat din „inima” sa masa apoasă (*khu, khut*) în care a fost pusă temelia primordială. Faptul că această temelie este identificată cu zeii Maa sau Shu este crucial: pentru că Maa și Shu semnifică stâlpul cosmic care susține soarele central.

Faptul că stâlpul lui Shu s-a născut din **khu** sau **khut** emis de Atum este afirmația explicită din *Textele Sicriului*, unde Shu declară:

Eu sunt viața, Domnul anilor, trăind veșnic,
*Domnul eternității, cel mai în vârstă pe care Atum l-a creat în [sau din] **Khu** al său,*
dându-i naștere lui Shu.[900]

Sau, din nou, Shu anunță:

. . . Am luat ființă în membrele Creatorului de Sine.
*El m-a format în [cu] inima sa și m-a creat în **Khu**.*[901]

Preoții egipteni știu în mod clar că stâlpul lui Shu, format în abisul de foc, era același lucru cu "postamentul" sau "piedestalul" pe care inima cerului și-a găsit în cele din urmă "odihna". Astfel, în timp ce un *Text al sicriului* spune: „Sunt înălțat pe stâlpul meu
(«pervaz»)

897 Ibid. vol. II, 159
898 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 606, 624, 627.
899 Budge, *Gods*, Vol. I, 309.
900 Clark, op. cit, 86.
901 Ibid. 83.

deasupra locurilor de acolo din abis”[902] , un altul afirmă: "Sunt înalt în forma lui Horus .... El mi-a aşezat inima pe marele său stindard. Eu nu cad din cauza lui Shu”.[903] ”Fundaţia lui Maa", citată mai sus, se referă la acelaşi munte sau pilon. Un glif comun pentru **maa** este

aceeaşi imagine folosită pentru a desemna Dealul Primordial. Adesea, gliful este citit pur şi simplu ca „piedestal” al marelui zeu. În sensul său rădăcină, **maa** sau **maat** denotă „fundaţia stabilă, durabilă”, sursa regularităţii cosmice. (Este axa Cosmosului.) Astfel, creatorul, sprijinit pe axa-pilon, este cel care „se sprijină pe Maat”.

În limba egipteană, conceptul de „suport” sau „fundaţie” fuzionează cu «munte» sau „deal”. Cuvântul **thes**, de exemplu, înseamnă „sprijin”, „a purta, a ridica.” dar şi „munte”. Motivul este că singurul munte de care se ocupă ritualul este muntele primordial, temelia Cosmosului. „Fie ca eu să rezist în cer ca muntele [sau un], ca suportul [sau un]”, se spune într-un *Text piramidal*.[904]

Fig. 43. Ochiul solitar pe "Suportul" primordial.

Stâlpul cosmic, conform relatărilor despre creaţie, îşi are originea în sămânţa sau apa vieţii care curge de la Creatorul Atum: chiar **khu** sau **khut** care s-a contopit în cercul "gloriei" a luat formă şi ca stâlp de susţinere a cerului. Într-adevăr, în mare parte a simbolismului, incinta şi muntele sunt inseparabile - incinta fiind considerată vârful gol al muntelui. (A se vedea mai jos).

Pentru a înţelege hieroglifa egipteană pentru Muntele Gloriei
(**khut** ,),

trebuie să luăm în considerare întreaga gamă de semnificaţii ataşate termenilor **khu** şi **khut**. În sensul lor cel mai elementar, cuvintele se referă la esenţa de foc sau la materia luminoasă care a explodat din creator. Din acest sens rădăcină derivă o serie de termeni hieroglifici interconectaţi.

Când este scris

khu este adesea tradus prin „suflet” sau „spirit”. Referinţa nu este la puteri invizibile, ci la resturi în flăcări, concepute ca substanţă eruptivă a creatorului şi personificate în ritual ca spirite de lumină ale abisului.

Astfel, atunci când este scris cu determinativul

902 Faulkner, *The Coffin Texts*, 226.
903 Ibid., 230-31
904 *Pyramid Text* 1559.

(adică

khut înseamnă „foc”.

Însă creatorii de mituri au interpretat aceleaşi resturi eruptive drept „discursuri” sau „cuvinte” vizibile rostite de creator.

Prin urmare, **khu**

înseamnă „cuvinte de putere”, în timp ce **khut**

desemnează „incantaţia creatoare” care a produs masa de foc şi apă.

În formarea Cosmosului sau a pământului ceresc, creatorul a adunat marea de „cuvinte” într-un cerc de „glorie”, uneori indicat prin semnul

(**khu**, adesea scris

Aceasta este incinta lui Aten

„aura” sau „aureola” înconjurătoare a marelui zeu.
Dar cel mai frecvent simbol al „gloriei” creatorului (**khu**, **khut**) este semnul

care reprezintă nu numai o incintă, ci şi raze verticale de lumină care urcă pe axa lumii. Nu este, aşadar, o coincidenţă faptul că acest semn **khu** desemnează şi Shu, coloana de lumină formată în marea primordială. Coloana radiantă, aşa cum se proclamă în texte, a fost „revărsată” de către creatorul Atum.

Cu exact aceeaşi semnificaţie este semnul **khut**

„Muntele Gloriei” sau, mai precis, „muntele şi incinta **khu**”. Deoarece gliful este utilizat în mod

regulat în sensul de „locul din care străluceşte soarele”, egiptologii în ansamblu trec cu vederea toate semnificaţiile interconectate ale glifului şi îl traduc pur şi simplu ca „orizontul”. Dar, după cum am văzut, „locul din care soarele străluceşte” înseamnă incinta circumpolară, nu orizontul estic. În limba egipteană este imposibil de separat „locul polar prin excelenţă” de muntele cosmic.

Spre acest vârf ceresc egiptenii priveau continuu în miturile şi riturile lor. În numele regelui decedat, preoţii turnau o grămadă de nisip pe podeaua din interiorul piramidei, aşezând deasupra nisipului o statuie a regelui şi recitând o rugăciune care începea astfel:

Ridică-te pe el, acest pământ care a ieşit ca [sau din] Atum, saliva care a ieşit ca [sau din] Kheprer, ia-ţi forma pe el, ridică-te sus pe el.[905]

Nisipul reprezenta Colina Primordială, pe care egiptenii o reprezentau adesea printr-o scară,

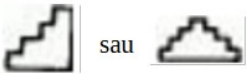

care ducea spre centrul şi vârful cerului. Dacă Atum, sau Re, strălucea din vârful dealului, la fel făcea şi Osiris: "Osiris stă să judece într-un palat din Colina Primordială, care se află în centrul lumii", scrie Clark.[906]

"Salut, Osiris, ţi-ai primit sceptrul şi locul pe care te vei odihni, iar treptele tale sunt sub tine", se spune în *Cartea Morţilor*.[907] Dealul era locul de odihnă fix al soarelui central, vârful său fiind obiectul suprem al simbolisticii ascensiunii. Regele îl imploră pe marele zeu: "... . Fie ca eu să fiu stabilit pe *locul meu de odihnă* ca Domnul Vieţii".[908] Monumentele egiptene evidente ale muntelui astfel conceput sunt marile piramide, care redau în piatră ideea antică a unei scări către locuinţa cerească şi a unui suport pentru aceasta. Treptele semnifică fundaţia primordială pusă de creator.

În toate simbolurile egiptene ale muntelui se regăseşte aceeaşi semnificaţie generală. Întotdeauna, este vorba de stâlpul stabil care susţine zeul odihnit.

Una dintre cele mai cunoscute reprezentări ale Muntelui Primordial este obeliscul

Micul piramidion

din vârful obeliscului denotă piatra Benben (piatra de temelie), sămânţa lui Atum, soarele central. (Aceeaşi formă încununa piramida.)

Atum-Khepri, tu erai înalt ca Dealul,
tu străluceai ca Benben.[909]

Fig. 44. Re egiptean în vârful treptelor.

905 Clark, op. cit.,41.
906 Ibid., 178
907 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 388-89.
908 Ibidem, 251. [Subliniere adăugată.]
909 Frankfurt, op. cit., 153.

Minții moderne i se poate părea ciudat ca piatra de temelie să se afle la vârful și nu la baza dealului cosmic. Dar când ne dăm seama că vârful era centrul fix al Cosmosului

ideea capătă o logică remarcabilă. Atum, piatra de temelie, era „Inima Fermă a Cerului”, așezată pe un suport staționar:

Marele Zeu trăiește,
fixat în mijlocul cerului pe suportul său.[910]

Așa scrie într-un *Text de sicriu*, cu referire evidentă la Atum sau Re, pe care Clark îl numește „arbitrul destinului cocoțat pe vârful polului lumii”.[911] Astfel, obeliscul

simbolul lui Atum odihnindu-se pe stâlpul cosmic, a ajuns să fie folosit ca ideograf pentru cuvântul egiptean **men**, care înseamnă «stabilitate» și „a te odihni într-un loc”. **Men** înseamnă, de asemenea, „munte” și „piedestal”.

Din aceeași rădăcină derivă cuvântul egiptean **menu** sau **Menat**, „postul de ancorare” celest. Egiptenii concepeau stâlpul staționar ca fiind țărușul de care erau legate luminile ansamblului rotativ. Muntele cosmic este **Mena-uret**, „Marele post de acostare”, simbolizat prin semnul

(Frânghia trasă în jurul gâtului configurației confirmă legătura strânsă dintre pilon și legătura cosmică). [912]

Pare mai mult decât probabil că **Mena-uret**-ul egiptean a fost chiar stâlpul de la care musulmanii au derivat minaretul, turnul înalt atașat moscheii musulmane, și desemnat **Qutb**, „stâlpul” sau „axa”.

În timp ce în multe mituri muntele este personificat ca o divinitate secundară (*Shu, Maa*) care îl ține sus pe creator, dealul poate apărea și ca trunchiul sau membrele inferioare ale creatorului însuși. Atum, așa cum sugerează mai multe surse citate mai sus, este inseparabil de muntele pe care se odihnește. Marele zeu Ptah fuzionează cu zeul Tatunen, o personificare a Dealului Primordial, astfel încât *Cartea Morților* poate spune: „Frumusețile tale sunt asemănătoare cu stâlpul zeului *Ptah*”.[913] Gliful pentru marele zeu An este

care înseamnă „stâlp”.

O emblemă egipteană celebră a pilonului a fost **Tet**

910 Clark, op. cit, 59.
911 Ibid., 41.
912 Budge, *From Fetish to God in Ancient Egypt*, 243; vezi *Pyramid Text* 794c.
913 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 582. [Subliniere adăugată.]

simbolul special al lui Osiris. Semnul **Tet** denotă susținerea Cosmosului. „Ideea coloanei **Tet**”, scrie Clark, „este că stă ferm în picioare”.[914] În ritual, aceste embleme servesc drept „stâlpi ai lumii care susțin cerul și garantează astfel ... lumea în care autoritatea regelui rezistă”.[915] **Tet** înseamnă «stabilitate», „permanență”. Este piedestalul lui Osiris, „inima odihnitoare” sau „inima nemișcată”. În mod semnificativ, multe ilustrații egiptene ale coloanei **Tet** includ o pereche de ochi umani în partea de sus (fig. 151a), subliniind faptul că coloana era (după cum observă adesea egiptologii) trunchiul sau coloana vertebrală a lui Osiris însuși.

Cu alte cuvinte, egiptenii considerau muntele cosmic drept coloana vertebrală a marelui zeu. Prin urmare, semnul

care înfățișează stâlpul **khu** (sau al lui **Shu**) sub forma unor raze verticale de lumină, înseamnă și „spate” sau „coloană vertebrală”. Cuvântul **aat**, care semnifică „pervazul” sau «piedestalul» primordial al creatorului, are semnificația suplimentară de „coloană vertebrală”.

Legat de același simbolism este semnul stâlpului

citit ca **sept**, „a fi prevăzut cu”. La explicarea semnului contribuie rădăcina **sep** sau **sepa**, „stabilitate”, adesea scrisă cu determinantul

- „coloană vertebrală”.[916] De asemenea, în timp ce cuvântul thes se referă la „pilonul”, „stâlpul” sau «muntele» primordial, thes poate însemna și „coloana vertebrală”.

Fig. 45. Tet, pilonul „stabil” al Cosmosului.

Prin extinderea simbolismului într-o direcție diferită, muntele cosmic a devenit "toiagul" sau "sceptrul" creatorului. Textele și reliefurile înfățișează sceptrul marelui zeu ca suport al cerului sau al zeului însuși. [917]

Totuși, tema poate să nu fie întotdeauna recunoscută de școlile convenționale. Un imn citat anterior din *Cartea Morților* îi proclamă lui Osiris: "Salut, Osiris, ți-ai primit sceptrul și locul pe care te vei odihni și treptele sunt sub tine".[918] Puțini s-au oprit să se gândească că sceptrul semnifică același "loc de odihnă" ca și treptele; ambele se referă la coloana Cosmosului. Astfel, în semnul

914 Op. cit., 236.
915 Ibid., 237
916 Énel, *Les Origines de la Gènese et l'Enseignement des Temples de l'Ancienne Egypte*, 117.
917 Schäfer, "*Altägyptische Bilder der Auf- und Untergehenden Sonne*," 19, nota 7.
918 Budge, *Egyptian Book of the Dead*, 388-89.

sceptrul ține sus gliful pentru „cer”:

O vrajă din *Textele Sicriului* spune: "Eu sunt gardianul acestui mare sceptru care separă cerul de pământ".[919] Dar o altă vrajă declară: "... . Acest *baston* care a separat cerul de pământ este în mâna mea".[920] Adesea sceptrul are forma unui lotus sau a unui papirus care îl ține sus pe marele zeu.[921]

Oricare ar fi simbolismul particular al muntelui cosmic, toate sursele sunt de acord asupra unui punct: Aten, care se rotește, formează vârful gol al vârfului. A străluci în Aten înseamnă a străluci „în mijlocul” sau „în interiorul” **khut**

Muntele Gloriei. Zeul ocupă "incinta Muntelui Înalt". "O, munte foarte înalt! Eu mă țin în incinta ta", proclamă regele.[922]

O traducere literală a textelor egiptene va da următorul rezultat:

O tu în oul tău, strălucind în Aten-ul tău, crescând strălucitor în Muntele tău de glorie.[923]
Crește strălucitor și scade la dorința ta . . . Tu trimiți lumină în fiecare zi din mijlocul Muntelui de Glorie.[924]
Tu strălucești în Muntele de Glorie. Atenul primește laude, odihnindu-se în munte și dând viață lumii. [925]
Omagiu ție, O tu care strălucești în Aten, Cel Viu care se naște în Muntele Gloriei. [926]
O Re în Muntele Gloriei.[927] *Re strălucește în Muntele Gloriei.*[928] *Osiris Nu se odihnește în Muntele Gloriei.* [929]
Tu strălucești în Muntele Gloriei zi de zi.[930]

Aceeași terminologie apare din nou și din nou. Zeul soarelui nu răsare din munte, ci strălucește în el. Știu că această afirmație s-ar putea să nu fie bine primită de către experții care și-au construit întreaga interpretare a simbolismului cosmic egiptean în jurul răsăritului și apusului globului solar. Dar, după ce am analizat toate sursele egiptene primare, nu am găsit încă un text vechi care, tradus literal, să sugereze că zeul soarelui (în timpul domniei sale) părăsește vreodată vârful cosmic. Deși navighează într-o corabie, după cum vom vedea, doar corabia se mișcă, învârtindu-se în jurul zeului staționar. Și deși textele descriu un vârf al dreptei și al stângii, acestea sunt două vârfuri ale unui singur munte.

Egiptologul W. R. Kristensen, foarte respectat, ne spune că, în esență, exista un singur „orizont” (adică, **khut**, Muntele Gloriei). Cele două „orizonturi” erau „considerate ca fiind în esență identice; ceea ce se aplica unuia era valabil și pentru celălalt. Faptul că erau separate geografic nu putea șterge această impresie. În cosmografia mitică, ele își asumă adesea funcțiile una alteia. *Locul în care apune lumina este numit și locul în care răsare...*”.[931]

---

919 Faulkner, op. cit., 176.
920 Ibid., 148. [Subliniere adăugată.]
921 Moret, "*Le Lotus et la Naissance des Dieux in Egypte*," 501.
922 Massey, *Ancient Egypt*, 363.
923 Cf. Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 104.
924 Cf. Piankoff, *The Tomb of Ramesses* VI, 320.
925 Cf. Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 11.
926 Cf. Ibid. 481
927 Cf. ibid, 393.
928 Cf. ibid, 400.
929 Cf. ibid, 446.
930 Cf.ibid., 71.
931 Citat în Piankoff, *Mythological Papyri*, 29. [Subliniere adăugată.]

La ce idee cosmică se refereau egiptenii când vorbeau despre soarele care răsare și apune pe același munte? Kristensen presupune că, deși cosmologia sacră unea cei doi munți, ei erau „separați geografic”. Ținând cont de interpretarea solară, era greu de crezut altceva.

Problema nu ține de texte, ci de interpretarea solară, care caută imagini ale răsăritului și apusului soarelui acolo unde nu există. Zeul egiptean al soarelui „iese” („strălucește”) și „intră” („se diminuează”) **em hetep**, ”în timp ce stă într-un singur loc”. Acel „loc” este incinta vârfului staționar.

Semnele universale ale soarelui pe vârful muntelui sunt

Primul corespunde hieroglifului egiptean

care denumește **khut**, Muntele Gloriei, sau Shu, personificarea divină a Muntelui, dar care servește și ca determinant al „coloanei vertebrale”. Alte ilustrații egiptene înfățișează discul lui Aten susținut de coloana **Tet**, sau așezat deasupra obeliscului (așa cum se obișnuia în primele forme ale obeliscului)[932], sau înălțat de sceptrul divin. Tema constantă este că incinta și Muntele sunt inseparabile.

În hieroglife, forma simplă a **mena-uret**-ului sau a Marelui Post de Acostare este

dar ilustrațiile mai mari oferă un portret mai detaliat al postului de legătură. Un papirus, de exemplu, o prezintă pe zeița Hathor în mijlocul grădinii cerești, purtând simbolul **Menat**.[933] Aici forma este

Stâlpul, sau „stâlpul cordonului (Cosmos)”, pare să susțină un cerc care înconjoară imaginea

semnul egiptean al celor patru fluxuri purtătoare de viață (*un*).

Clarificarea simbolului stâlpului de ancorare este oferită de un *Text funerar*, în care „Domnul Atotputernic” (stăpânul Cosmosului) privește înapoi către epoca primordială și „cele patru fapte bune pe care propria mea inimă le-a făcut pentru mine în mijlocul șarpelui încolăcit [cordon, legătură, Cosmos] ... Am făcut patru fapte bune în portalul Muntelui Gloriei. Am creat cele patru vânturi pentru ca fiecare om să poată respira din ele”.[934]

Oare imaginea de mai sus a Marelui Stâlp de Ancorare nu răspunde direct la aceste rânduri? Pe Muntele Gloriei se află grădina abundenței, animată de elementele vieții care radiază în fluxuri luminoase din soarele central – „inima” marelui zeu.

Despre paradisul egiptean, Massey scrie „Tradiția generală este că acest paradis era un loc primitiv de naștere și că se afla în nord, *pe vârful unui munte inaccesibil acum pentru cei vii de pe*

932 Budge, *Gods*, Vol.1, 354.
933 Frankfort, op. cit., fig. 39.
934 Pritchard, éd.. *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, 7.

pământ”[935]. Această incintă paradisiacă de pe vârf era orașul cosmic — și fiecare oraș sacru — fie că era Heliopolis, Teba, Memphis, Busiris sau Abydos — oglindea istoria prototipului, odihnindu-se simbolic pe vârful Dealului Primitiv. Despre regele decedat, *Textele Sicriului* anunță:

*Anubis te ține minte în Busiris, sufletul tău se bucură în Abydos, unde trupul tău este fericit [**em hetep**, ”în odihnă”] pe Dealul Înalt*.[936]

Când conducătorul decedat intră în orașul zeului-rege, se întoarce în Țara Sfântă, pământul celest de pe vârful muntelui polar.

Osiris, „zeul de pe vârful treptelor [Dealul Primordial]”,[937] este stăpânul universal „în posesia unui scaun, inima lui fiind în pace [**em ketep**, ”în odihnă”] pe Muntele Necropolei [orașul strămoșilor]”[938] Amen-Re este „locuitorul din Teba, marele zeu care apare pe Muntele Gloriei”. [939] Numele Abydos — **Abtu** — înseamnă „muntele inimii”.

În același mod, fiecare templu, ca simbol al incintei saturniene, se afla în mod magic pe Dealul Primordial. „Fiecare templu trebuia să se afle pe el”, scrie Frankfort. ”Această idee se aplică chiar și templelor construite destul de târziu în istoria Egiptului”.[940] Cu siguranță, constructorii templelor știau că nu construiau locuința locală pe Dealul Primordial propriu-zis, dar, conferind templului calitățile mitice ale locuinței originale, arhitecții au dat formă concretă unui ideal definit la început. Când Hatshepsut identifică templul Karnak ca „Muntele Gloriei pe pământ, venerabilul deal al începutului primordial”,[941] ea leagă edificiul local de dealul central al creației, muntele pe care se afla inițial casa zeului soarelui.

Frankfort afirmă: „Regina, prin înfrumusețarea Karnakului, a onorat centrul de unde a pornit creația... Identitatea templelor cu Dealul Primordial echivalează cu o împărtășire a calității esențiale și se exprimă în numele lor și în dispunerea arhitecturală prin intermediul rampelor sau treptelor. Fiecare templu se ridica de la intrare, trecând prin curți și săli succesive, până la Sfânta Sfintelor, care era astfel situată într-un punct vizibil mai înalt decât intrarea. Acolo era păstrată statuia, barja sau fetișul zeului, odihnindu-se pe Dealul Primordial”.[942]

În toate detaliile de bază, simbolismul egiptean al Dealului Primordial corespunde imaginilor cosmice

Muntele se formează în marea cosmică, întinzându-se în sus de-a lungul axei lumii pentru a ține sus soarele central. Vârful gol al Muntelui este cercul Aten, în a cărui incintă soarele „crește strălucitor” și „scade” odată cu ciclul nopții și al zilei. Acest Munte al Gloriei este locul paradisului originar, orașul sau templul monarhului universal.

O trecere în revistă a imaginilor similare din alte ținuturi va arăta influența unei tradiții mondiale.

Mesopotamia

Am susținut că Atum egiptean, zeul solitar din adâncuri, este chiar figura pe care astronomia babiloniană o identifică cu planeta Saturn. Atum, „Inima fermă a cerului”, stă „fixat în mijlocul cerului pe suportul său”.

---

935 Op. cit., 376. [Subliniere adăugată]
936 Clark, op. cit., 134.
937 Budge, *Gods*, Vol. II, 117.
938 Piankoff, *The Wandering of the Soul*, 103.
939 Budge, *Gods*, Vol. II, 17.
940 Op. Cit., 150.
941 Ibid., 154.
942 Ibid., 152.

Aici, pe de altă parte, este o referinţă sumeriană fragmentară la Ninurash, sau Ninurta, planeta Saturn:

Pe care „zeul stelei stabile” pe un fundament
Să... îl facă să se odihnească în ani de belşug.[943]

Saturn, fondatorul Epocii de Aur, era lumina staţionară „pe un fundament”, exact ca Atum egiptean. În consecinţă, textele astronomice babiloniene îi dau lui Saturn numele *Kaainu*, grecescul *kiun*, „stâlp”.

Ce era această fundaţie sau stâlp al lui Saturn? Era „muntele **an-ki** [Cosmos]”, format – ca şi omologul egiptean – în mijlocul apelor Haosului. ”... Al dealului pe care eu, eroul, l-am ridicat”, proclamă Ninurta, ”să-i fie numele Hursag [munte]”. [944] Acest vârf cosmic, a cărui „fundaţie este aşezată în abisul pur”, a fost denumit de babilonieni „muntele lumii”.[945] Ninurta „a escaladat muntele şi a împrăştiat seminţe peste tot”[946], la fel cum Atum, odihnindu-se pe Dealul Primordial, a răspândit seminţele vieţii în toate direcţiile.

„Aici, în Olimpul caldeean”, scrie Sayce, „se credea că s-au născut zeii; vârful său era ascuns de nori, iar firmamentul înstelat părea să se odihnească pe el”.[947]

În ce parte a cerului localizau mesopotamienii antici dealul? Mai multe texte, aşa cum sunt traduse în mod obişnuit, identifică Muntele ca „locul unde răsare soarele”, părând să fixeze vârful în est.

În ceea ce priveşte Hursagul ridicat de Ninurta, un imn spune:

Incantaţie — O, zeu al soarelui, din muntele cel mare răsare soarele;
din muntele cel mare, muntele râpei, răsare soarele;
din movila sfântă, locul destinelor, răsare soarele.[948]

Textele leagă, de asemenea, tărâmul pierdut al Dilmunului de un munte cosmic, un vârf care pare a fi acelaşi cu Hursag, deoarece este "muntele Dilmunului, locul unde răsare soarele".[949] Imnurile templului folosesc aceeaşi terminologie în descrierea **Kur** ("munte") ca **Kur-d-utu-e’-a**, "muntele unde răsare soarele". În *Epopeea lui Gilgamesh*, eroul călătoreşte spre Muntele Mashu, pe care se sprijină bolta cerească. Prin poarta sa iese soarele. [950]

Reliefurile din Mesopotamia îl înfăţişează pe zeul-soare stând pe un vârf crăpat, practic identic cu simbolul egiptean "munte"

(fig. 60). Cu cele mai rare excepţii, autorităţile identifică imaginea cu globul solar care se ridică deasupra unui deal estic.

Anumiţi scriitori cred, de fapt, că întregul caracter al muntelui mitic poate fi explicat prin simpla experienţă a raselor native care privesc răsăritul soarelui în est. Jacobsen, de exemplu, ne îndeamnă să înţelegem Hursagul ca „lanţul muntos care mărgineşte câmpia Mesopotamiei la est. Aşa cum se vede la orizontul estic, cu vârfurile sale strălucitoare care se înalţă de la pământ până la cer, Hursagul pare într-adevăr să aparţină în egală măsură ambelor entităţi cosmice, iar epitetul ... „al cerului şi al pământului” este, prin urmare, la fel de puternic pe cât este de potrivit”.[951]

---

943 Agrawala, *Sparks from the Vedic Fire*, 82-83. [Subliniere adăugată.]
944 Kramer, *Sumerian Mythology*, 81.
945 Langdon, *Semitic Mythology*, 99; Sayce, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 360.
946 Langdon, op. cit., 119.
947 Op. Cit., 360.
948 Ibid., 515
949 Kramer, op. cit., 98.
950 Langdon, op. cit., 209.
951 *Toward the Image of Tammuz*, 118.

Dar există o caracteristică curioasă a marelui stâlp: muntele de pe care „răsare” zeul soarelui babilonian este acelaşi munte pe care „apune”. Dealul singular este „muntele nopţii [„apusul soarelui”], muntele răsăritului, *muntele centrului*”.[952]

Prin poarta muntelui Mashu, la care ajunge Gilgamesh, apare zeul soarelui Shamash. Dar păzitorii acestei porţi a muntelui sunt cei care „îl păzesc pe Shamash la răsăritul *şi apusul* soarelui”.[953]

În mod similar, în legătură cu un imn dedicat „zeului focului”, care conţine referiri enigmatice la „muntele apusului” şi „muntele răsăritului”, Sayce scrie: „Trebuie să considerăm că poetul a privit muntele din spatele căruia răsărea şi apunea soarele ca fiind *unul şi acelaşi*”.[954]

Oare rasele sumero-babiloniene erau nepăsătoare faţă de realităţile geografice? Ne amintim observaţia lui Kristensen că zeul soarelui egiptean răsare şi apune pe un singur **khut** sau „Muntele Gloriei”. Această aparentă confuzie între est şi vest se datorează abandonului creatorilor de mituri sau unei neînţelegeri moderne a cosmologiei antice?

Putem începe să rezolvăm dilema înţelegând titlul muntelui primitiv ca „muntele centrului”. Muntele este pivotul, deoarece asiro-babilonienii i-au dat titlul de „axa cerului” — o denumire care îl determină pe Lenormant să descrie muntele ca „coloana care unea cerul şi pământul şi servea ca axă pentru bolta cerească”.[955] Acest lucru creează, desigur, un conflict cu imaginea solară aparentă a vârfului. Deoarece zeul „soare” străluceşte de pe munte, Lenormant caută un compromis între locaţiile polare şi cele estice: ”... Muntele care servea drept pivot pentru cerul înstelat se afla în nord-est...”. Din păcate, compromisul nu reuşeşte să explice niciuna dintre caracteristicile muntelui: răsăritul soarelui babilonian nu are loc în nord-est [956] şi, în niciun caz, nord-estul nu putea apărea ca o axă cosmică. Ne confruntăm cu paradoxul observat de Butterworth când vorbeşte despre „ambiguitatea dintre Pol şi Soare”.[957]

Întreaga dificultate dispare când ne amintim:

— că zeul soarelui sumero-babilonian nu răsare literalmente, ci „apare” sau „devine luminos”.
— că zeul soarelui apare în centrul polar sau în inima cerului.
— că zeul soarelui este Saturn.

Aceste principii ne permit să vedem că ceea ce interpretările convenţionale trebuie să considere ca aspecte contradictorii ale muntelui lumii dezvăluie de fapt o idee armonioasă. Subiectul este „muntele din centru”, la vârful căruia străluceşte soarele staţionar. Zeul „iese” şi „intră” pe vârful muntelui, prin „poarta” sau „uşa” sau „fereastra” incintei polare; dar el realizează acest lucru fără a se mişca din locuinţa sa fixă.

Zeul soarelui babilonian, observa Warren, iese din „adevăratul vârf al Pământului, nordul Polul”.[958]

De fapt, este imposibil să înţelegem cosmologia babiloniană în afara caracterului polar al marelui Munte. Evident, a urca pe muntele lumii înseamnă a atinge vârful lumii, iar vârful este, aşa cum au remarcat mulţi scriitori, locuinţa polară a lui An, ”mijlocul” sau ”inima” cerului.

În toate cosmologiile antice, centrul şi vârful se întâlnesc la polul celest, iar viziunea sumero-babiloniană asupra lumii nu face excepţie. „Steaua Polară” babiloniană, afirmă Robert Brown, „tronează maiestuos pe vârful înălţimilor nordice”. [959] Unul dintre numele polului este *Dugga* (semitic *Saqu*), care înseamnă „înalt” şi este legat de ideea de „a se ridica”, „a ajunge în vârf”.[960] Zeul polar conducător este astfel comandantul vârfului, care nu poate fi decât vârful

952 Sayce, op. cit., 449. [Subliniere adăugată.]
953 Langdon, op. cit., 209. [Subliniere adăugată.]
954 Op. cit, 361. [Subliniere adăugată.]
955 *Chaldean Magic*, 152.
956 Ibid.; vezi deasemenea Lenormant, *Les Origines de l'Histoire*, Vol. I, 126-127.
957 *The Tree at the Navei of the Earth*, 124.
958 "The Gates of Sunrise in ancient Babylonian Art," 242.
959 *Researches into the Origins of the Primitive Constellations*, Vol. I, 184.
960 Ibid., 185

muntelui lumii. „Judecătorul Cerului [Anu] din *centru* este legat” (adică, el este închis în legătură). Şi „în Centru el a fixat Zenitul”[961], adică a ridicat muntele lumii, fundamentul primordial. La fel ca **Mena-uret** egiptean, muntele sumerian devine „stâlpul de legătură” sau „stâlpul de ancorare” (DIM.GAL) al Cosmosului în mişcare.
Saturn, soarele primordial de pe coloana Cosmosului

Sumerienii identificau fiecare oraş şi fiecare templu cu acest munte cosmic. La fel ca în Egipt, Muntele şi incinta apar întotdeauna împreună, Muntele servind drept suport al reşedinţei cereşti. Despre templul lui Enki, imnurile consemnează: „Temelia sfântă făcută cu îndemânare se înalţă din marea de jos”.[962] Confirmând această uniune a templului cosmic şi a Muntelui sunt titlurile locuinţelor sacre - „Casa, temelia lui An-ki (Cosmos)”; „Casa, muntele Cosmosului”; „Casa Muntelui”; "Templul a cărui platformă este suspendată din mijlocul cerului. ... care creşte ca un munte".

În acelaşi mod, imnurile preamăresc oraşul local ca o reproducere a prototipului ceresc. Eridu cel terestru şi-a primit numele de la oraşul de sus al lui Enki, Eridu cel cosmic modelat în apele Apsu „ca un munte sfânt” sau „ca un munte”. Oraşul Ninazu era „muntele, locul pur”.[963] Într-adevăr, întregul ţinut al Akkadului era legat simbolic de marele munte şi portretizat ca centrul lumii.[964]

Dacă simbolurile soarelui din incintă sunt

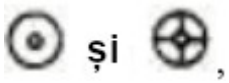

simbolurile muntelui şi ale incintei sunt

Imaginile de bază sunt prezente în întreaga Mesopotamie. Este înfăţişat paradisul inaccesibil, o câmpie circulară situată în vârful muntelui lumii şi udată de patru râuri care curg în patru direcţii. Astfel, asirienii numeau muntele lumii „ţara [sau muntele] celor patru râuri”. Massey a recunoscut acest lucru ca fiind „Muntele mitic al Polului şi cele patru râuri din patru cartiere, care au apărut în Paradis”[965]. Cu toate acestea, nici Massey, nici autorităţile mai convenţionale nu par să fi perceput că muntele-paradis corespunde în toate felurile imaginilor simple

Nici un scriitor nu a acordat suficientă atenţie extraordinarei paralele dintre imaginile egiptene şi mesopotamiene ale muntelui cosmic.

India

"În toate legendele Indiei", afirmă Lenormant, "originea omenirii este plasată pe Muntele Meru, reşedinţa zeilor şi coloana care uneşte cerul cu pământul".[966] Pentru hinduşi, Meru a fost

961 Jensen, Die Kosmologie der Babylonier, 11 [subliniere adăugată].
962 Langdon, "*A Hymn to Eridu*," 64.
963 Sjöberg şi Bergmann, *The Collection of the Sumerian Temple Hymns*, 51.
964 W. T. Warren, *Paradise Found*, 166-69.
965 *The Natural Genesis*, Vol. II, 21.
966 *Les Origines*, Vol. II, 17.

prototipul dealului sacru. Pe măsură ce arienii s-au răspândit prin India, ei au numit multe vârfuri locale "Meru", considerând că fiecare este o copie a muntelui primordial.[967]

Meru original era muntele polar, iar vârful său era incinta împărţită în patru a paradisului ceresc

Sursele hinduse descriu muntele ca pe un stâlp cosmic fixat în mijlocul câmpiei Jambu-dwipa, sau înălţându-se în mijlocul mării cosmice. Pe vârful acestui "munte de aur" sau "vârf de giuvaier" se află cetatea cerească a lui Brahma, iar în jurul vârfului se află punctele cardinale şi cartierele intermediare.[968] Spre fiecare dintre cele patru cartiere ale paradisului montan curge o ieşire a sursei centrale de apă, Gangele ceresc.[969]

Meru atinge centrul cerului, iar în jurul vârfului său se rotesc stelele.[970] Muntele, afirmă Lenormant, este "în acelaşi timp Polul Nord şi centrul pământului locuibil".[971] "Ombilicul lumii" înseamnă *zenitul*.

Ritualul hindus comemorează stâlpul cosmic prin intermediul stâlpului sau pilonului sacrificial. În *Satapatha Brahmana*, preotul ridică stâlpul sacru (*yupa*) cu cuvintele: „Cu vârful tău ai atins cerul; cu mijlocul tău ai umplut aerul; cu piciorul tău ai stabilizat pământul”.[972] Stâlpul cosmic era temelia cerului: „Susţine cerul! Umple aerul! Stai ferm pe pământ”.[973] „Tu eşti un sprijin! Fă cerul să fie ferm!”[974]

Acest sprijin „ferm” sau „stabil” corespunde în toate privinţele fundamentului primordial al cosmologiilor egiptene şi mesopotamiene. *Satapatha Brahmana* situează stâlpul în centrul capelei de sacrificiu (*Sadas*), ea însăşi un simbol al Cosmosului. Participanţii la ritual formează un cerc în jurul stâlpului şi îl ating cu cuvintele: „Aici este stabilitatea... Aici este bucuria”.[975]

Stâlpul cosmic, ne informează Eliade, era axa lumii. Prin ascensiunea mistică pe stâlpul celest, sacrificatorul atingea centrul şi vârful cosmic.[976]

Stâlpul lumii indiene, fie că este considerat un munte cosmic (*Meru*) sau un stâlp sau un ţăruş care se întinde de la pământ la cer, este cel care susţine soarele central. Iconografia budistă analizată de Coomaraswamy descrie roata „soarelui” ridicată pe o coloană cosmică numită „stâlpul de foc”.[977] Pentru mitologii solari, stâlpul poate fi doar în est, direcţia răsăritului soarelui. Cu toate acestea, Coomaraswamy scrie: „Roata este susţinută de o coloană, *Axa Universului*”.[978] Cu alte cuvinte, „soarele” nu înseamnă globul solar rătăcitor, ci Buddha sau Brahma – „adevăratul soare” care „după ce s-a ridicat de acolo în sus... nu mai răsare şi nu mai apune. Rămâne singur în centru”.[979]

Stâlpul indian - care reflectă imaginile cosmice

967 Ibid.; Faber, *The Origins of Pagan Idolatry*, Vol III, 201.
968 Wilson, *Vishnu Parana*, Vol.II, 110ff.; Guenon, *Le Roi du Monde*, 85; O'Neill, *The Night of the Gods*, 400.
969 Lenormant, *Les Origines de l'Histoire*, Vol. II, 19.
970 Ibid.
971 Ibid.
972 Eggeling, *Satapatha Brahmana*, III, 7, I, 14.
973 Ibid., III, 6, I, 15; Eliade, *Le Chamanisme ef les Techniques Archaïques de l'Extase*, 362-63.
974 *Satapatha Brahmana*, I, 2, 1, 10.
975 Ibid., Partea a II-a 140-43,454, nota 3.
976 Eliade, op. cit., 363.
977 *Elements of Buddhist Iconography*, Figs. 1-5.
978 Ibidem, nota de la Fig. 2. [Subliniere adăugată].
979 De Saussure, *Les Origines de l'Astronomie Chinoise*, 231,249.

- serveşte în acelaşi timp drept temelie a Cosmosului şi ax al roţii rotative de deasupra. Faptul că axul este stâlpul este confirmat în *Rig Veda*: "*... prin osia maşinii sale cu roţi, într-adevăr, prin abilităţile sale, el desparte Cerul şi Pământul*".[980] Sprijinindu-se pe pilonul osiei, marele zeu apare ca "motorul nemişcat" al roţii care se roteşte.[981]

Astfel, Buddha "născut din osie" se află în centrul sau naosul roţii, imprimând mişcare circumferinţei care se roteşte, în timp ce el însuşi rămâne nemişcat. Roata, la rândul său, se sprijină pe "un sol universal" sau fundaţie, un pilon asemănător lotusului. ”Pilonul se întinde de la Pământ la Cer; este axa Universului”, afirmă Coomaraswamy.[982] Arta şi arhitectura budistă dau numeroase şi elaborate expresii acestei idei, dar redusă la fundamentele sale, ea este pur şi simplu roata polară ”soare" susţinută de muntele cosmic

Japonia, China, Iran, Siberia

Cu ajutorul axei-munte a gândirii indiene putem grupa exemple strâns legate din ţările vecine:

Un titlu al muntelui indian Meru era Sumeru, „excelentul” Meru, un nume pe care budismul l-a dus în China sub forma *Siumi*, iar în Japonia sub forma *Shumi*. Chiar şi comentatorul chinez relativ târziu Li-Khi situează Muntele Siumi în „centrul” Cosmosului, adică la pol.[983] Muntele japonez Shumi era, potrivit lui Hepburn, ”un munte budist fabulos, de o înălţime minunată, care forma axa fiecărui Univers şi centrul în jurul căruia se rotesc toate corpurile cereşti”.[984]

Cel mai comun nume al muntelui polar în China este Kwen-lun. Numit cel mai înalt munte din lume, Kwen-lun se afla în „centrul pământului”.[985] Pe vârful său se afla o câmpie circulară strălucitoare, amintită ca o patrie celestă ale cărei „fântâni sclipitoare şi pâraie murmurânde conţin ambrozia renumită”.[986] Paradisul, notează Warren, posedă „o fântână vie din care curg în direcţii opuse cele patru mari râuri ale lumii”.[987]

Numit „Muntele Perla”, Kwen-Lun se ridică până la polul celest, lăcaşul primului rege Shang-ti.[988] În jurul său se învârt cerurile vizibile.[989] Kwen-lun este „descris ca un munte uimitor care susţine cerul, marcând centrul sau polul”.[990] Este „Marele Vârf al Armoniei Perfecte”, al cărui vârf afişează palatul lui Shang-ti, numit Tsze-wei, ”un spaţiu celest în jurul Polului Nord”.[991]

Diferit de Kwen-lun, dar reprezentând aceeaşi idee, este muntele chinezesc Kulkun, desemnat ca „Regele Munţilor, vârful pământului, susţinătorul cerului şi axa care atinge polul”.[992]

Adevărata natură a muntelui cosmic este evidentă în simbolismul chinezesc al stâlpului central. Tradiţiile mistice defineau stâlpul central al unui acoperiş (sau vârful unui astfel de stâlp) ca fiind **Ki**. Stâlpul principal (*Ki*) al locuinţei locale simboliza *Tai-Ki* sau „Marele Ki” din cer, suportul central al Cosmosului în mişcare. ”Marele Ki” era zeul-rege Shang-ti, care locuia pe vârful muntelui polar Kwen-lun.[993]

---

980 *Rig Veda* X, 89, 4, in Cooniaraswamy, op. cit., 29.
981 Ibid. 28-29.
982 Ibid., 34.
983 O'Neill, op. cit, 400.
984 Ibid., 400
985 W. T. Warren, op. cit., 146^7.
986 Ibid., 143-44.
987 Ibid., 128.
988 Massey, *Ancient Egypt*, 349.
989 Warren, op. cit., 129.
990 Ibid., 147.
991 O'Neill, op. Cit., 521.
992 Nuttall, *Fundamental Principies of Old and New World Civiliza!ion*, 288.
993 O'Neill, op. cit., 226. O'Neill rezumă **Ki** după cum urmează: "Plasat în mijloc, el este (ca pivotul, ca regele, ca steaua polară) centrul şi Terminusul; sau ca punctul superior al stâlpului unei case, care este centrul şi susţine

Omologul iranian al lui Meru era muntele cosmic Hera Berezaiti, ridicat de Ahura Mazda. În *Zend Avesta*, acest „munte strălucitor” apare ca „primul munte care s-a ridicat din pământ”.[994]

Din acest munte cosmic, soarele strălucea în fiecare zi. „Ridică-te! Ridică-te şi rulează! Tu, soare cu cai rapizi, deasupra Hera Berezaiti, şi produce lumină pentru lume...”.[995] (Traducerea lui Darmesteter pare să sugereze un car solar care se ridică în est pentru a trece rapid peste cer.) Conform *Bundahish*, „lumina se ridică din Hera Berezaiti”.[996]

Muntele se află, aşadar, în estul geografic? Nu. Soarele de pe vârful muntelui este Mithra, „stăpânul păşunilor întinse... . care nu doarme şi este mereu treaz; din care Creatorul Ahura Mazda a construit o locuinţă pe Hera-Berezaiti, *muntele luminos în jurul căruia se învârt multe stele*, unde nu există nici noapte, nici întuneric, nici vânt rece, nici vânt cald, nici boli mortale, nici murdărie făcută de Daevas, iar norii nu pot ajunge până la Hera-Berezaiti”.[997]

Caracterul polar al muntelui nu a fost pierdut din vedere de Lenormant, care a scris: „La fel ca Meru al indienilor, Hera-Berezaiti este polul şi centrul lumii, punctul fix în jurul căruia soarele şi planetele îşi efectuează revoluţiile”.[998] Prin paradisul din zenit curgeau cele patru râuri direcţionale; şi aici se afla lăcaşul „strălucitor” al lui Ahura Mazda, „casa laudelor”. [999]

Iranienii erau atât de profund influenţaţi de acest munte primordial, încât acelaşi deal cosmic apare sub numeroase denumiri. După cum relatează Lenormant, toate grupurile reprezentate de rasă, „dorind să aibă propriul lor Hera-Berezaiti”, au lăsat în urmă munţi sacri comemorativi într-un loc după altul. [1000]

Când *Zend Avesta* vorbeşte despre „Muntele Us-hindu, care se află în mijlocul mării”,[1001] se recunoaşte acelaşi munte central. *Bundahish* descrie vârful cosmic ca „cel care, fiind din rubin, din substanţa cerului, se află în mijlocul oceanului larg format”.[1002] Nu este acesta caracterul fiecărui Deal Primordial, care se ridică în centrul mării cosmice?

Iranienii numeau muntele cosmic şi Taera (sau Terak). În textele *Pahlavi*, Taera apare ca „Centrul Lumii”.[1003] Şi, din nou, muntele central este axa, deoarece *Zend Avesta* descrie „sfântul Rasnu” odihnindu-se „pe Taera de la înălţimea Haraiti, în jurul căruia se rotesc stelele, luna şi soarele”.[1004]

Pe muntele cosmic se afla locul de naştere al primului strămoş. În „centrul pământului” s-a născut Gayomarth, ”strălucitor şi înalt”, care domnea pe marele deal ca „rege al muntelui” .[1005] Acest centru al lumii era paradisul Airan-vej, Edenul iranian, iar Gayomarth era „primul om”. Cea mai distinctivă caracteristică a acestui paradis era marele vârf Kadad-i-Daitik, numit „Centrul Pământului”. Şi unde era acest munte primordial din centrul lumii? El este identificat ca fiind „vârful judecăţii” din vârful Hera Berezaiti.[1006]

Astfel, maniheii puteau afirma cu certitudine: „Omul primordial provine, aşadar, din lumea Steaua Polară”.[1007]

---

totul ... . **Ki**, Polul suprem, este centrul cerurilor şi al Pământului, ibidem, 520. Din nou, „centrul” coincide cu „vârful”.

994 Darmesteter, *The Zend Avesta*. Partea II, 175.
995 Ibidem, partea I, 225, inclusiv nota I.
996 West, *Bundahish* XX.
997 Darmesteter, op. cit., partea II, 131-32. [Subliniere adăugată].
998 *Ararat and Eden*, 41.
999 Dresden, "*Mythology of Ancient Iran*," 359.
1000 *Les Origines*, Vol. I, 30ff.
1001 Darmesteter, op. Cit., Partea II, 101.
1002 West, op. cit., xii, 6.
1003 Warren, op. cit., 243.
1004 Darmesteter, op. cit. Partea II 175.
1005 Ibid., 33, nota 1
1006 Warren, op. cit., 156-57.
1007 Uno Holmberg, *Die Religiösen Vorstellungen der Altaischen Völker*, 80.

Siberia

În rândul raselor altaice se găsește o amintire bine păstrată a stâlpului cosmic. „Concepția unui stâlp care susține cerul datează, în rândul rasei altaice, dintr-o perioadă relativ timpurie”, afirmă Uno Holmberg. [1008] Consensul este că coloana se ridica până la polul celest staționar. În rândul multor triburi, era „stâlpul de aur”. Kirgizii, baschirii și alte triburi tătare siberiene îl amintesc ca „stâlpul de fier”. Pentru teleuți era „stâlpul singuratic”, iar pentru tunguși-oroțoni, „stâlpul de aur”.[1009]

Miturile siberiene descriu stâlpul ca pe un munte mare, pe care mongolii și kalmucții îl numesc Sumur sau Sumer, iar buriații Sumbur (strâns legat de Meru sau Sumeru hindus). „Indiferent de forma în care este imaginat acest munte, el este întotdeauna legat de cosmografia acestor popoare, formând centrul acesteia... Din câte se poate urmări, a fost o credință cosmologică”.

„Unde se află, atunci, vârful acestui munte-pământ?”, întreabă Uno Holmberg. ”Am putea presupune că se află în vârful Cerului, direct deasupra noastră... Totuși, nu a fost imaginat astfel, ci vârful său se ridică spre cer la Steaua Polară, unde se află axa cerului și unde, pe vârf, se află locuința Zeului Suprem și „tronul său de aur”. La această idee se referă și presupunerea, întâlnită peste tot în Asia, că muntele lumii se află în nord”.[1010]

Miturile siberiene despre creație relatează că „Dumnezeul cel înalt” Ulgen, la creația lumii, stătea în vârful unui „munte de aur”.[1011] Siberienii concepeau pilonul axului ca fiind stâlpul central de care erau legate corpurile cerești în mișcare. La fel cum textele egiptene numeau stâlpul „Marele Stâlp de Ancorare” și sumerienii îl denumeau „stâlpul de legare”, rasele altaice i-au dat numele de „stâlpul puternic de legare”. Nomazii din Asia Centrală susțin că utilizarea unui stâlp pentru legarea cailor lor imită zeii, care își legau caii de stâlpul cerului. Anumite triburi tătare din Siberia descriu stâlpul cosmic ca un „stâlp auriu pentru cai” ridicat în fața locuinței zeilor.[1012]

Triburile altaice și fino-ugrice comemorau stâlpul lumii prin stâlpii sacrificiali ridicați în centrul satului sau ca stâlp central al cortului. Stâlpul ritualic al laponilor era Veralden Tshould — „stâlpul lumii” — și reprezenta coloana polară înaltă.[1013] Uno Holmberg relatează că stâlpul de lemn care susține centrul cortului șamanului altaic reproduce caracterul cosmic al stâlpului primordial care susține cerul. În riturile magice, șamanul urcă pe acest stâlp pentru a ajunge la buricul și vârful lumii.

„În mijlocul lumii se află un stâlp din lemn de mesteacăn, spun iacuții”.[1014] Stâlpul sacru, relatează Holmberg, reprezenta muntele buricului.

1008 *Siberian Mythology*, 333.

1009 Ibid., 341

1010 Ibid., 342.

1011 Uno Holmberg, *Die Religiösen Vorstellungen*, 59.

1012 Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 337. Deși stâlpul cosmic este explicit polar, siberienii (ca multe alte rase) îl leagă de „soarele” primordial. Ostiacii descriu stâlpul ceresc de legătură ca stând „pe partea soarelui”. Anumite triburi consideră stâlpul ceresc „stâlpul de aur”, „stâlpul de foc” sau „stâlpul soarelui”. Eliade, op. cit., 236.

Unele tradiții descriu stâlpul de legătură ca fiind făcut din fier. Vogulii își amintesc de „stâlpul sfânt de fier al zeului ridicat pentru legarea animalului sfânt cu coapse multicolore”, în timp ce alții îl descriu adesea ca pe un „cui” strălucitor care servește drept axă și suport al cosmosului. Samoiezii, de exemplu, vorbesc despre un „cui polar al cerului”, „în jurul căruia se învârt cerurile”. Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 221. Printre finlandezi și laponi, concepția pilonului lumii ca un cui de aur era foarte comună. Holzmayer descrie credința după cum urmează: „În mijlocul cerului, sau în nord, cerurile sunt fixate pe un cui în așa fel încât ele se pot roti în jurul cuiului, rotirea provocând mișcarea stelelor”. Acest cui este în același timp conceput ca suport sau temelie a cerului. Ibidem.

„Cuiul Nordului ” Altaic era axa morii lumii. Ostiacii cântau: "Există o moară care macină singură și împrăștie praful de la o sută de verste depărtare. Și există un stâlp de aur cu o cușcă de aur în vârf, care este și cuiul Nordului". De Santillana și von Dechend, *Moara lui Hamlet*, 96. Putem înțelege acum această moară ca fiind roata cosmică care se învârte mereu, susținută de „stâlpul de aur” sau axa-pilon.

1013 Într-un astfel de stâlp de lemn descris de Leem, un cui de fier era înfipt în vârf ca un simbol evident al cuiului lumii. Uno Holmberg, *Mitologia siberiană*, 221-22.

1014 Uno Holmberg, *Die Religiösen Vorstellungen*, 47-48.

La fel ca multe alte popoare, finlandezii identifică buricul cu vârful, pentru că își amintesc originea focului:

Acolo, la buricul cerului
Pe vârful muntelui celebru.[1015]

Pe muntele cosmic a apărut „primul om”, radiind lumină. Rasele altaice și fino-ugrice în ansamblu consideră acest centru — „cel mai liniștit loc” — ca fiind locul paradisului pierdut, udat de patru râuri, fiecare asociat cu o culoare diferită. Aici, susțin ei, „soarele” nu apunea niciodată sub orizont, iar rasa originară se bucura de o primăvară veșnică.[1016]

Grecia și Roma

Când grecii vorbesc despre Muntele Olimp ca fiind căminul zeilor, ne gândim de obicei la celebrul vârf macedonean, cel mai înalt munte din Grecia. Cu toate acestea, numeroase vârfuri din Grecia și Asia Mică concurau pentru titlul de „Olimp”. Arcadia și Tesalia aveau propriul lor Olimp, la fel și Laconia. Munții din Attica, Eubeea și Skyros sunt numiți și astăzi Olimp. Patru vârfuri diferite ale Muntelui Ida purtau acest nume, în timp ce exista un alt Olimp în Galatia, altul în Lidia, altul în Licia și altul în Celicia. De asemenea, Lesbos și Cipru aveau propriul Olimp sacru.

Pentru o explicație a numeroaselor locații, trebuie să ne uităm la prototipul cosmic. Fiecare deal numit Olimp comemora locul de odihnă original al marelui tată Kronos (mai târziu Zeus), la fel cum dealul pe care romanii îl numeau Capitolin simboliza „Muntele lui Saturn”. [1017] Dionisie din Halicarnassus relatează astfel o asimilare completă a dealului Capitolin sau Saturnian și a Olimpului grecesc sau Muntelui Kronos. [1018] Ambele dealuri semnificau muntele primordial pe care vechiul zeu Saturn și-a fondat reședința celestă.

Miticul Olimp, care a dat numele atâtor vârfuri sacre, era vârful „strălucitor”, înălțimea „eterică” sau „cerul arzător”. Autorul *Epinomisului* platonic se referă la Olimp ca la „Cosmos”.[1019] Platon ne spune că Olimp era *omphalos* sau buricul pământului,[1020] un fapt de o importanță vitală, deoarece grecii cunoșteau *omphalos* ca „axă”.

Mai mult, tradiția Olimpului nu poate fi separată de cea a Ida, un alt munte mitic care are mai multe localizări. Faptul că Muntele Ida purta numele Olimp și, la fel ca Olimp, se spunea că se înălța în *aether*[1021] dezvăluie identitatea ascunsă a celor doi stâlpi ai cerului. Ida era locul de naștere:

În centrul mării se află Insula Albă a lui Zeus
Se află Muntele Ida, leagănul neamului nostru. [1022]

Așa declară Aeneas. Pentru oricine cunoaște tradiția generală, acest munte din mijlocul mării nu poate fi decât dealul primordial, vârful cosmic de la care își trage originea fiecare neam de pe pământ.

De asemenea, considerat centrul lumii era faimosul Munte Parnassus, de unde, conform miturilor locale, a coborât neamul omenesc. Pe versantul Parnassului se afla Delphi, popularul altar al lui Apollo, considerat „buricul pământului”. Dar și aici trebuie să privim dincolo de muntele terestru comemorativ pentru a-i înțelege simbolismul. Miticul Parnassus este fără îndoială același cu Parnasa sanscrită, pe care *Puranele* hinduse o numesc Meru, muntele polar.

Unul dintre cei care au perceput muntele sacru grec ca fiind copia muntelui cosmic a fost Warren, care a concluzionat: „Olimpul era pur și simplu stâlpul atlantic [„stâlpul cerului”]

1015 Ibid., 62
1016 Ibid., 75-88
1017 Lenorniant, *Les Origines*, Vol. I, 146.
1018 Dionysius of Halicarnassus, I, 34; II, I.
1019 Cook, *Zeus: A Study in Ancient Religion*, Vol. I, 101, 114-15.
1020 Plato, *Critias*, 120; Lenormant, *Les Origines de l'Histoire*, Vol. I, 146.
1021 Cook, op. cit., Vol. I,116.
1022 Citat în Warren, op. cit., 182. [Subliniere adăugată].

reprezentat ca un munte înalt, care susținea cerul la Polul Nord. De fapt, mulți scriitori afirmă acum că Olimpul din mitologia greacă era pur și simplu „muntele mondial" polar nordic al națiunilor asiatice". [1023] Dar acest aspect este rar recunoscut astăzi, iar majoritatea tratărilor subiectului încă cer muntelui macedonean să-și explice propria imagine mitică.

Semitica occidentală

Muntele Sion, locul vechiului templu ebraic, este un mic deal din Ierusalim, între văile Tyropoeon și Kedron. Evreii numesc frecvent Ierusalimul însuși „Sion".

Dar în „zilele de pe urmă", potrivit lui Isaia (2:2), Sionul „va fi înălțat deasupra dealurilor". Acesta va fi noul Ierusalim. *Cartea Apocalipsei*, referindu-se la „un cer nou și un pământ nou", sugerează o transformare a muntelui: „[Un înger] m-a dus în duh pe *un munte mare* și înalt și mi-a arătat cetatea cea mare, sfântul Ierusalim, coborând din cer."[1024] Versetul sugerează că, în ordinea care va veni, cetatea cerească va sta pe un munte care ajunge până la cer.

Imaginea concretă a noului Ierusalim este însă furnizată de memoria Ierusalimului primordial, fondat la creație. Acesta era muntele pe care Yahweh, sau El, stătea la început. Din dovezile disponibile, se observă următoarele caracteristici ale Sionului cosmic:

1. Muntele se afla în centrul lumii. [1025]

Astfel, în „creație", Dumnezeu a modelat „pământul" în jurul Sionului. [1026]

2. Vârful muntelui era culmea lumii.

În rândul evreilor, afirmă Wensinck, „sanctuarul [Sionul] a fost considerat cel mai înalt munte sau cel mai înalt teritoriu de pe pământ". Aceasta este, adaugă Wensinck, „prima caracteristică a buricului".[1027] (Fiecare buric marchează centrul și vârful.) Prin asimilarea cu Sionul cosmic, dealul local capătă imaginea originalului.

Mare este Domnul și vrednic de laudă în cetatea Dumnezeului nostru, pe muntele sfințeniei Lui. Frumos pentru poziția sa, bucuria întregului pământ, este muntele Sion. [1028]

Expresia „frumos pentru poziția sa" (*yepeh nop*) are sensul concret de „înalțându-se superb" (traducerea expresiei de către Gaster). [1029] Inutil să spunem că micul deal din Ierusalimul terestru nu oferea această imagine.

3. Sionul se află în extremitatea nordică.

Muntele Sion, „tu, extremitatea nordică", cetatea împăratului. [1030]

Aici, Sionul cosmic este identificat cu Zaphonul celest, Muntele Adunării din extremitatea nordică. Acesta este muntele de pe care a fost aruncat Lucifer:

Căci tu [Lucifer] ai spus în inima ta: „Mă voi înălța la cer, îmi voi ridica tronul deasupra stelelor lui Dumnezeu; mă voi așeza pe muntele adunării, în partea de nord [Zaphon]. Mă voi înălța deasupra înălțimilor norilor; voi fi ca Cel Preaînalt". [1031]

Astfel, Dumnezeu (ca El, Cel Preaînalt) locuiește pe un mare munte din nord, ajungând până la stele. Clifford ne spune că „sensul lui Zaphon pare să fie practic «ceruri»".[1032] Faptul că Sionul

---

1023 Ibid., 212.
1024 Apocalipsa 21:10. [Subliniere adăugată.]
1025 Wensinck, "*The Ideas of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth*" 1-10.
1026 Ibid., 16.
1027 Ibid., 13.
1028 Psalmul 48: 1-2.
1029 Gaster, *Myth, Legend and Custom in the Old Testament*, 758.
1030 Psalmul 48:2, așa cum este tradus de Gaster, op. cit., 758.
1031 Isaia 14:13-14. [Subliniere adăugată.]
1032 Clifford, *The Cosmic Mountain*, 162.

era sinonim cu acest munte cosmic din nordul îndepărtat leagă dealul modest din Ierusalim de muntele polar din mitologia globală.

4. Dumnezeu apare ca o lumină strălucitoare în vârful Sionului.

Din Sion, perfecțiunea frumuseții, Dumnezeu a coborât. Dumnezeul nostru va veni și nu va tăcea: un foc va mistui înaintea lui și va fi foarte furtunos în jurul lui. [1033]

5. Templul (sau orașul) primitiv se află pe Sion.

„... Locuința lui Yahweh pe Sion este echivalentul pământesc al conacului glorios pe care, în tradiția populară, se spune că stăpânul divin l-a construit pentru sine pe dealul celest al zeilor”, scrie Gaster.[1034]

6. Dumnezeu locuiește „pe” Sionul cosmic.

Incinta locuinței lui Dumnezeu (templul, orașul) este inseparabilă de muntele pe care se află. Astfel, Psalmul poate folosi expresia „în cetatea Dumnezeului nostru, *pe* muntele sfințeniei Lui”.[1035] „Locuința lui Dumnezeu în Sion”[1036] este incinta vârfului.

7. Sionul este locul paradisului lui Adam, țara celor patru râuri.

Către prințul Tirului (în mod clar orașul cosmic, nu cel terestru), Domnul declară:

Ai fost în Eden, grădina lui Dumnezeu; fiecare piatră prețioasă era acoperământul tău... Ai fost pe muntele sfânt al lui Dumnezeu; ai umblat în mijlocul pietrelor de foc. [1037]

În aceste versete, prințul orașului cosmic apare în personajul lui Adam, întronat în mijlocul pietrelor de foc din Eden. A ocupa grădina primitivă înseamnă a locui pe „muntele sfânt al lui Dumnezeu”.[1038] Acest aspect este remarcat de Wensinck: „Paradisul constă de fapt dintr-un munte mai înalt decât orice munte de pe pământ... Paradisul este considerat și ca un buric”.[1039] Faptul că muntele depășea toate vârfurile terestre înseamnă pur și simplu că era cosmic, la fel ca paradisul de la vârf.

Aceste caracteristici ale vârfului cerului în tradiția ebraică găsesc o confirmare suplimentară în muntele cosmic strâns legat de mitul canaanit. Zaphon, în nordul îndepărtat, apare în mod repetat în texte ca locul de odihnă al zeului suprem Baal. ”Există asemănări izbitoare între muntele **spn** [Zaphon] din textele ugaritice și Muntele Sion din Biblia ebraică”, scrie Clifford. „În ambele cazuri, zeul locuiește în templul său, de unde își exercită domnia; tunetul și fulgerul sunt adesea mijloacele sale de revelare; muntele... este impenetrabil; este asociat cu fertilitatea; și este un centru cosmic.”[1040]

De remarcat este „dimensiunea mitică și cosmică a stâlpului sau a muntelui. Adică, el unește lumea de sus și cea de jos; în el se află o supraabundență de viață, de apă; el este tronul zeului”. [1041] La fel cum Yahweh ebraic locuiește în Sion, la fel și zeul suprem canaanit Baal locuiește în Zaphonul cosmic:

În mijlocul muntelui meu, divinul Zaphon,
În locul sfânt, muntele moștenirii mele.
În locul ales, pe dealul victoriei. [1042]
Baal este încoronat, da (scaunul său) este muntele...
În mijlocul muntelui său, divinul Zaphon...
Capul său este minunat. [1043]

1033 Psalmul 50: 2-3.
1034 To Come/Să vină.
1035 Psalmul 48:1. [Subliniere adăugată.]
1036 Psalmul 76:2. [Subliniere adăugată.]
1037 Ezechiel 12: 13-15. [Subliniere adăugată.]
1038 Vezi deasemenea *Book of Jubilees* 8:19.
1039 Op. cit., 14.
1040 Clifford, op. cit, 131.
1041 Ibid., 97
1042 Ibidem, 68. [Subliniere adăugată.]
1043 Ibidem, 77. [Subliniere adăugată.]

Trebuie să fie acest deal cosmic descris într-un fildeş fenician, reprodus de Clifford. Fildeşul (datând din primul mileniu î.Hr.) arată un munte personificat ca o zeitate masculină. Zeul muntelui ţine în mână un vas din care curg patru râuri în direcţii opuse. [1044] Izvorând din vârful muntelui, cele patru râuri oferă o paralelă distinctă cu cele patru râuri din alte tradiţii.

Americile

"Vechii mexicani", scrie Warren, "concepeau leagănul rasei umane ca fiind situat în cel mai îndepărtat nord, pe cei mai înalţi munţi, înconjurat de nori, reşedinţa zeului Tlaloc. De acolo vin ploile şi toate fluxurile, pentru că Tlaloc este zeul apei. Primul om, Quetzalcoatl, după ce a domnit ca rege al Epocii de Aur a Mexicului, s-a întors după indicaţia divină în Paradisul primordial din Nord (Tlapallan) şi a băut din băutura nemuririi. Stupefiantul templu piramidal terasat din Cholula era o copie şi un simbol al muntelui sacru al Paradisului din tradiţia aztecă, care era descris ca stând „*în centrul ţării de mijloc*". [1045]

Numit Colhuacan, muntele lui Tlaloc era locul unde se afla patria mitică Atzlan, "Muntele Alb" din care, conform miturilor, descindeau mexicanii.[1046] Pe vârful muntelui Colhuacan se afla templul lui Mixcoatl, „zeul Steaua Polară".[1047] Deşi miturile mexicane abundă în referiri la „centrul" primordial, se observă că (aşa cum afirmă Séjourne) „centrul ... este şi punctul în care cerul şi pământul se întâlnesc", [1048] adică „cel mai înalt punct al lumii", vârful muntelui lumii.

Ca o indicaţie a corespondenţei strânse dintre muntele paradisiac mexican şi cel al altor rase, citez următoarea relatare mixtecă despre originile divine. Relatarea povesteşte că „tatăl şi mama tuturor zeilor" au construit un conac pe un deal mare, în timp ce lumea se afla încă „în întuneric profund":

... Când totul era haos şi confuzie,
(pământul era acoperit de apă,
pe suprafaţa pământului nu era decât noroi şi nămol.
În acel moment . . .
a devenit vizibil
un zeu care avea numele 1-Deer
şi prenumele Şarpele Leului
şi o zeiţă, foarte elegantă şi frumoasă,

1044 Ibidem. În completarea tradiţiilor evreieşti despre Sion se află poveştile musulmane despre muntele mondial Kaf. Potrivit comentariului lui Tha'labi, „Allah a creat un munte mare de smarald verde, din care provine culoarea verde a cerului: se numeşte muntele Kaf şi înconjoară întregul pământ". Wensinck, op. cit., 5. Muntele servea drept suport stabil şi înconjura „lumea". Aceasta este exact imaginea pământului ceresc închis care formează vârful muntelui primordial.

Cosmologia musulmană cunoaşte oraşul sfânt Mecca ca vârf al celui mai înalt munte din lume. Ibidem, 12, 25. Tronul lui Allah de pe vârful muntelui sau de pe vârful lumii se afla la polul ceresc. „Punctul cel mai înalt şi centrul cerului este Polarul", afirmă Wensinck. Ibidem. , 47.

Rasele semitice occidentale susţin că creatorul a locuit într-un cort ceresc, reflectat în corturi imitative pe pământ. Polul central al cortului terestru corespunde muntelui lumii. Arabii numeau muntele cosmic însuşi „stâlpul central al cortului", în timp ce numele arab al stelei polare, Al-rucaba, a dat în spaniolă *airocabe*, „stâlpul rege al unui acoperiş". O'Neill, op. cit. vol. I, 226.

Muntele polar îşi găseşte expresia simbolică şi în minaretul arab sau „casa de lumină", un turn subţire şi înalt ataşat unei moschei musulmane. La balconul minaretului, muezzin-ul cheamă oamenii la rugăciune. Cel mai mare minaret din lume este Qutb Minar din Delhi, înalt de peste 240 de picioare şi descris de un observator ca semănând cu „un telescop roşu ciclopic". Ibidem, p. 206-8. Quth (din Qutb Minar) este, după cum am văzut, „polul" sau „axa" universului. Minaretul - care comemorează axa-pilon - corespunde astfel bine cu polii şi pilonii sacri ai altor naţiuni. (Am propus anterior ca prototipul minaretului să fie Mena-uret-ul egiptean - Marele stâlp de ancorare).

1045 Op. cit., 247. [Subliniere adăugată.]

1046 Masey, *Ancient Egypt*, 588.

1047 Krickerberg, în *Pre-Columbian Religions*, 41; Fay Diego Duran, *Book of the Gods and Rites*, 161, nota de subsol a traducătorului.

1048 Séjourne, *Burning Water*, 89.

al cărei nume era, de asemenea, 1-Deer
și al cărei prenume era Șarpele Tigrului.
Se spune că acești doi zei au fost începutul
tuturor celorlalți zei . . .
De îndată ce acești doi zei au devenit vizibili pe pământ,
sub formă umană,
relatările poporului nostru spun că,
cu puterea și înțelepciunea lor,
au creat și au așezat o piatră mare pe care au construit un conac foarte somptuos,
construit cu cea mai bună măiestrie,
care era sediul și reședința lor pe pământ...
Această piatră mare și conacul se aflau pe un deal foarte înalt,
lângă satul Apoala...
Această piatră mare a fost numită „locul-unde-erau-cerurile”.
Și acolo au rămas multe secole în liniște și mulțumire deplină,
ca într-un loc plăcut și încântător...

Poezia continuă să descrie plantarea unei grădini abundente pe vârful muntelui cu:

flori și trandafiri
și copaci și fructe
și multe ierburi
și astfel a început regatul Mixtec.[1049]

Aici îl avem pe zeul Unu ("1-Deer") apărând în apele primordiale și luând-o ca soție pe marea mamă. Apariția perechii primordiale coincide cu modelarea unui conac pe "un deal foarte înalt". Faptul că acesta era muntele cosmic este clar din referirea la "piatra mare" de temelie din vârful dealului: numele său era "locul unde erau cerurile" (nu era de pe pământul nostru). Cu grădina sa de belșug, această casă a perechii Mixtec oferea "liniște și mulțumire deplină". (Comparați grădina egipteană Hetep, al cărei nume însuși transmite dubla semnificație "odihnă" și "abundență").

Toate națiunile se uită înapoi la zeul Unu ca la primul rege și la prima generație de zei ca la "strămoși". Astfel se încheie poemul: "în acest fel a început regatul Mixtec".

Un munte central, identificat cu "buricul pământului", apare și în miturile Pima din sud-vestul Statelor Unite. De la acest munte a fost populată lumea.[1050] Omaha comemorează marea stâncă pe care Wakanda a chemat-o din ape, la începutul lumii:

. . . Marea stâncă albă,
Stând în picioare și atingând înălțimea cerurilor, învăluită în ceață.
Cu adevărat la fel de înaltă ca cerurile . . .[1051]

„Indienii, la fel ca semiții”, afirmă Alexander, „considerau că lumea este un munte, care se ridică din deșertul apelor cosmice și este acoperit de cupola cerească”.[1052]

Aborigenii din Guyana cunosc marele munte Roraima, „sursa mereu fertilă a râurilor”. În jurul acestui vârf, spun băștinașii, se află „un cerc magic”. Pe același munte, ei își amintesc de un șarpe enorm „care putea înfășura o sută de oameni în coada sa”.[1053]

1049 Léon-Portilla, *Pre-Columbian Literatures of Mexico*, 56-57.
1050 Alexander, *North American Mythology*, 178.
1051 Ibid., 107.
1052 Ibid., 8.
1053 *Latin American Mythology*, 277.

În tradiția eschimoasă, lumea de sus sau lumea de jos se află dincolo de un mare munte în jurul căruia se învârte cupola cerească. Se spune că pământul de deasupra acestui munte-axă seamănă cu pământul nostru. [1054]

La fel ca alte rase, indienii americani reprezentau Muntele cosmic prin stâlpul central al locuinței sacre. Poate că cea mai interesantă versiune apare în simbolismul Delaware al „Casei Mari", o locuință rituală cunoscută pentru că reprezintă creația primitivă. În vârful stâlpului central al Casei Mari se afla efigia zeului creator Gicelemukaong. "Stâlpul pe care apare chipul său îl reprezintă în aspectul său de stâlp central al universului, susținătorul întregii structuri a creației", scrie Muller.[1055] Legătura acestui stâlp central cu Ursa Mare[1056] dovedește caracterul său polar, în timp ce creatorul de la vârf este fără îndoială zeul polar suprem.

O memorie colectivă

Miturile și simbolurile muntelui cosmic constituie o memorie colectivă împărtășită de întreaga omenire. Muntele apare universal ca înălțimea inaccesibilă, atingând centrul cerului. În jurul vârfului său se învârte cercul Cosmosului. În toate relatările principale, Muntele apare ca patria ancestrală – paradisul pierdut cu cele patru râuri ale sale.

De la o parte a lumii la alta, strămoșii reprezentau dealul primitiv prin stâlpi și piloni sacri – stâlpii centrali ai templelor și ai altor locuințe sfinte, sau coloanele independente care susțineau diverse embleme ale marelui zeu și ale incintei sale.

Stâlpul de lumină care părea să susțină planeta-zeu era „cel mai înalt munte al pământului". Zeul de pe vârful muntelui părea să ocupe culmea peisajului terestru, dar apărea și literalmente ca pivotul în jurul căruia se învârteau toate corpurile cerești.

Cu alte cuvinte, se poate vorbi despre marele tată ca guvernând "pe pământul nostru" fără a-l reduce la simple proporții umane. Aceeași figură domnea ca soare central.

Trebuie să ne referim la muntele cosmic pentru a înțelege sensul dealului comemorativ sau al coloanei sacre. Cu toate acestea, prioritatea vârfului cosmic este rareori recunoscută de experți.

Erau grecii atât de naivi încât să creadă că Kronos – recunoscut a fi planeta Saturn – tronase pe un Olimp local? Credeau oare evreii cu adevărat că Yahweh, la creație, stătea de fapt pe movila de pământ pe care o numim acum Sion? (Adevărul este că, în epoca poeziei epice și a fabulelor, când cronicarii confunda Olimpul cosmic și Sionul cu reprezentările lor locale, majoritatea oamenilor educați au încetat să mai creadă în mituri).

Amintirea muntelui cosmic exista înainte de numirea dealurilor sacre de pe pământul nostru sau de crearea reprezentărilor simbolice. Într-adevăr, acest lucru ar trebui să fie de la sine înțeles. În timp ce mitologii greci le place să creadă că Olimpul macedonean a dat naștere miturilor despre casa olimpică a zeilor, cu siguranță nimeni nu ar sugera că obeliscurile înalte, stâlpii de fier sau minaretele au fost create înainte ca oamenii să conceapă marele zeu odihnindu-se pe un astfel de suport. Mitul cosmic precede și dă sens simbolului. Muntele local și stâlpul sacru au același rol ca caracterizări ale unui prototip cosmic.

Separat de prototip, simbolul va apărea întotdeauna ca o expresie a ignoranței grosolane. O bună ilustrare a acestui lucru este explicația lui Cook despre stâlpul sacru germanic Irminsaul, „stâlpul cerului". Pentru primitivi, ne spune Cook, „cerul are nevoie de un suport vizibil. Omul primitiv era de fapt bântuit de o teamă foarte clară că acesta s-ar putea prăbuși peste el".

„Cum a apărut această credință, putem doar presupune. Poate că în trecutul îndepărtat, când strămoșii acestor triburi s-au transformat din vânători în păstori și au ieșit din pădure pe câmpie, le-

---

1054 Alexander, *North American Mythology*, 8.

1055 În *Pre-Columbian Religions*, 163.

1056 Ibidem, p. 166. Templul național mexican al lui Tlaloc și Vizilputzi (fratele lui Tlaloc) se afla în centrul orașului Mexic, de unde radiau patru căi de acces în cele patru direcții. „În centrul templului se afla un Stâlp bogat ornamentat de o sfințenie deosebită", a notat Warren, op. cit., 247, nota 1. Deoarece intersecția răscrucilor simboliza centrul și vârful cosmic, stâlpul reprezenta în mod clar muntele celest al lui Tlaloc din buricul lumii.

Centrul și capitala orașului peruvian Cuzco se aflau la intersecția a patru mari șosele care mergeau spre nord, sud, est și vest, fiecare traversând una dintre cele patru provincii sau vice-reședințe în care era împărțit Peru. În templul central era un cerc, iar în centrul cercului se afla un stâlp sacru. Ibidem, nota 2.

a lipsit copacul mare care părea să susțină cerul („care ajunge la cer”, cum îl numește Homer). Și, în absența acestui sprijin puternic, nu mai era nimic care să garanteze siguranța acoperișului lor [cerul].”

„Omul primitiv era o persoană practică. Acoperișul său fiind nesigur, a început să-l consolideze.” [1057]

Un observator după altul confundă simbolul cu prototipul. Se poate sugera în mod credibil că primitivii au ridicat stâlpul sacru pentru că „le lipsea copacul mare care părea să susțină cerul”? Ar fi putut sălbaticii cei mai ignoranți să creadă că bucata de lemn din fața lor susținea întregul cer, astfel încât câteva lovituri de topor ar fi putut doborî soarele, luna și stelele?

Câțiva mitologi comparativi, observând legătura muntelui sacru cu axa lumii, încearcă să-l înțeleagă ca pe o metaforă astronomică: anticii trebuie să fi fost atât de impresionați de revoluția vizuală a cerurilor în jurul unui punct central - polul ceresc - încât au conceput o mare coloană care susținea cerul la pivotul său și constituia axa fixă a universului. Acești scriitori văd muntele ca pe o ficțiune primitivă folosită pentru a explica mișcările regulate și armonioase ale cerurilor.

Dar în viziunea lumii antice, axa-stâlpul cosmic aparține unei viziuni integrate și nu poate fi separat de alte teme centrale. Dacă Muntele nu era decât o metaforă colorată pentru axa cosmică, din ce metaforă a luat naștere soarele polar? De ce această lumină staționară a fost numită Saturn? Și de ce imnurile invocă neîncetat o bandă strălucitoare în jurul zeului sau patru raze primare de lumină care radiază din acest soare central? Pentru a explica muntele cosmic ca o analogie trasată de imaginația primitivă, trebuie să se țină seama, în termeni similari, de întreaga gamă de motive asociate cu semnele

imaginile mondiale ale muntelui. O astfel de sarcină ar necesita abstracții mult mai complexe decât cele cu care erau obișnuiți anticii.

În timp ce omul modern caută o explicație a miturilor în cerurile prezente, creatorii de mituri înșiși ne spun în repetate rânduri că vorbesc despre o ordine mondială dispărută. Muntele cosmic este Dealul Primordial; grădina de la vârf este paradisul pierdut; iar soarele central care domnește peste incintă este zeul-rege alungat. Întreaga dramă prezentată în ritualul arhaic se desfășoară într-o epocă anterioară, separată de a noastră prin catastrofe copleșitoare (un subiect care trebuie rezervat pentru tratarea într-un volum separat).

Când preoții antici invocă „Muntele Gloriei”, „Vârful Împodobit cu Pietre Prețioase”, „Stâlpul de Foc” sau „Muntele de Aur”, ei afirmă că Muntele este o apariție vizibilă și puternică.

Mai mult, este suficient să luăm în considerare diversele forme mitice ale Muntelui pentru a descoperi un simbolism de o asemenea amploare și coerență încât să respingă orice apel la abstracții.

Muntele Puterii Masculine

Istoria mitică prezintă muntele cosmic ca fiind puterea masculină a cerurilor, care implantează „sămânța” luminoasă (Saturn) în pântecele zeiței mamă. Zeița, care personifică banderola din jurul soarelui central, devine astfel „stăpâna muntelui”.

Dacă Atum sau Re din Egipt este Marea Sămânță, Ninurta sau Ningirsu din Mesopotamia este „Sămânța dătătoare de viață”.[1058] Ritualul declară că sămânța primară a fost generată de stâlpul lumii. ”Regele meu Ningirsu... , stăpân de încredere. Sămânță zămislită de Marele Munte”, se citește într-un imn sumerian.[1059] În același spirit, egiptenii îl concepeau pe Re ca „Sămânța” muntelui cosmic Shu.

1057 Op. cit., Vol I, 55-56.
1058 Kramer, *The Sacred Marriage Rite*, 54
1059 Frankfort, op. Cit., 257.

Muntele este stâlpul generativ, iar marea zeiță este regina lui. După ce a format marea coloană în apele Kur, Ninurta se adresează soției sale Ninmah (o formă a lui Ninhursag):

De aceea, pe dealul pe care eu, eroul, l-am ridicat.
Numele lui să fie Hursag (munte), iar tu să fii regina lui. [1060]

În mod similar, Ishtar, „pântecele", este soția de pe munte:

O, stăpână supremă a muntelui universului. [1061]

Semnificația concretă a titlului zeiței va fi observată într-un fragment canaanit care se referă la Ishtar și Muntele Pisaisa: muntele coabitează cu zeița.[1062] Muntele lumii ia forma lui Ithyphallus, observă Jeremias. [1063]

Ritualul egiptean invocă zeița mamă ca „Soția de pe Munte",[1064] în timp ce marele tată devine **An-mut-f** „stâlpul mamei sale".[1065]

Faptul că marea zeiță, ca stăpână sau regină a muntelui, coabitează de fapt cu acesta poate să nu fie întotdeauna explicitat, deși relația este adesea explicită în simbolismul muntelui însuși Dimensiunea falică a pilonului cosmic este foarte clară în obeliscul egiptean

simbol al Dealului Primiordial care susține piatra Benben sau „Sămânța" lui Atum. Potrivit lui Rouge, "un studiu comparativ al acestor mici monumente dovedește că obeliscul era venerat pentru că era simbolul lui Amen, generatorul . . . Obeliscul trece insesizabil de la forma sa obișnuită la cea de falus".[1066]

Concepțiile egiptene și mesopotamiene ale muntelui lumii ca putere masculină concordă cu simbolismul hindus al muntelui cosmic Meru, considerat principiul masculin al universului.[1067] Meru era, de fapt, faimosul *lingam* sau falusul lui Shiva, care se întindea în sus de-a lungul „axei universului".[1068] Reflectând această idee este expresia „muntele viril", folosită de *Atharva Veda*.[1069]

"Stâlpul ceresc" pe care se aflau la început perechea japoneză Izangi și Izanami[1070] era, potrivit respectatei autorități Hirata, în același timp axa lumii și *lingamul*. [1071]

". ... *Fiecare munte era considerat falusul Lumii, iar fiecare falus sau con era o imagine a muntelui sfânt*", observă Faber. [1072]

Caracterul falic al multor piloni sacri este atât de larg recunoscut încât nu necesită prea multe argumente.[1073] Într-adevăr, anumiți cercetători sunt atât de impresionați de acest atribut al stâlpilor sacri încât încearcă să construiască o întreagă interpretare a ritualului antic în jurul acestei

---

1060 Kramer, *Sumerian Mythology*, 81.
1061 Jastrow, *The Religion of Babylonia and Assyria*, 399.
1062 Clifford, op. cit., 30.
1063 "Ilhyphallus, care este reprezentat în mod realist pe vasul elamian, corespunde muntelui lumii în simbolismul mitic. Jeremias, *Handbuch der All orientalischen Geisteskultur,* 24.
1064 Renouf, op. cit., 115, nota 1.
1065 Ibid., 54.
1066 Citat în O'Neill, op. cit., 201.
1067 Faber, op. Cit., Vol. I, 331.
1068 Coomaraswamy, op. cit., 54-5; 66, nota 15; 88, nota 132.
1069 Whitney, *Atharva Veda*, 680.
1070 Philippi. *The Kojiki*, 50.
1071 Ibidem, 398-99, citând Hirata, *Pure Shinto*, 67.
1072 Faber, op. cit, Vol. III, 203.
1073 Ibid., 30ff., 201ff.

teme: fiecare stâlp şi fiecare simbol aferent devine expresia unei preocupări primitive pentru reproducerea umană - şi nimic altceva.

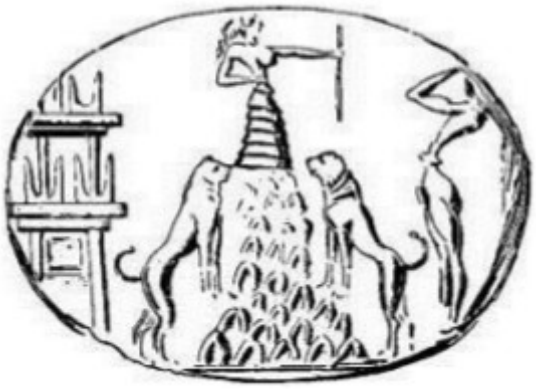

Fig. 46. Stăpâna cretană a muntelui.

Cu toate acestea, în fiecare caz, se observă tema predominantă a muntelui cosmic. Una este să admiţi atributul masculin al stâlpului (printre alte atribute), dar cu totul altceva este să afirmi, aşa cum fac unii, că stâlpul nu a fost iniţial nimic mai mult decât o emblemă masculină. Muntele cosmic a fost primul şi era normal ca anticii, reflectând asupra relaţiei muntelui cu soarele închis în vârf

( ),

să interpreteze întreaga configuraţie în termeni masculin-feminin. Faber, după ce trece în revistă imaginea globală a muntelui sfânt, ajunge la concluzia că, în fiecare caz, muntele avea pe vârf un cerc mistic căruia i se dădea numele zeiţei-mamă şi care era numit „Cercul lumii”. Zeul „soare”, afirmă Faber, locuieşte în această incintă ca soţ al marii mame, în timp ce muntele însuşi este organul generării universale.

(Cu toate acestea, Faber nu a observat legătura acestei cosmologii universale cu semnul

.)

Cei care afirmă prioritatea absolută a *falicismului* nu numai că uită că stâlpul sacru a fost cosmic de la început - nu a fost o simplă emblemă *falică* extinsă treptat la dimensiuni cosmice), dar trebuie să treacă cu vederea numeroasele atribute independente ale stâlpului şi ale incintei. (Ar fi absurd, de exemplu, să susţinem că miticul paradis pierdut - udat de patru râuri care curg spre cele patru colţuri - a fost produsul *falicismului* primitiv).

O interpretare a configuraţiei polare se suprapune cu alta. Dar numai prototipul explică simbolul. [1074]

1074 Muntele cosmic era sursa masculină a generaţiei universale, fapt reflectat în atributele falice pronunţate ale zeului munte Enlil, „marele munte” mesopotamian, care o ridică pe zeiţa Ninhursag, «regina» dealului cosmic, şi implantează „sămânţa” masculină (Saturn) în pântecele ceresc.

Babilonianul Bel (cananeanul Baal) primeşte titlul de „stăpân, puternicul munte Bel”. Allegro ne informează că zeul „îşi trage numele de la un verb sumerian Al, ”a naşte”, care, combinat cu un element preformativ BA, a dat cuvintele ”burghiu„ şi «penis» şi a dat latinei şi nouă cuvântul nostru ”falus". *The Sacred Mushroom and the Cross*, 24. Bel, „muntele puternic”, era pilonul generativ al cerurilor. Muntele falic era, de asemenea, forajul, deoarece era axul de întoarcere.

Egipteanul Shu. personificând Muntele de Lumină, este „stăpânul falusului” şi pare într-un text (*Textul Piramidei* 642) să fie echivalat cu organul masculin al lui Atum. Mai general, zeul-pilon reprezintă falusul lui Geb, fratele şi soţul lui Nut. Arta egipteană îl înfăţişează pe Shu stând pe Geb culcat şi susţinând cu braţele întinse corpul

Muntele cosmic personificat

Muntele cosmic ia adesea forma mitică a unui uriaş care susţine soarele central sau ţine înălţat pântecele Cosmosului. În alte ocazii, Muntele devine membrele inferioare ale marelui zeu însuşi.

Dintre uriaşii care susţin cerul, nu există o figură mai populară decât Atlasul grec. În imaginaţia modernă, Atlas este zeul singuratic care poartă pământul nostru pe umeri. Dar Hesiod vorbeşte cu siguranţă despre versiunea originală când scrie: „*Şi Atlas, prin constrângere grea, susţine cerul larg cu capul şi braţele neobosite, stând la marginile pământului, înaintea Hesperidelor cu voce clară*”. [1075] Pindar îl are pe Atlas „purtând greutatea cerului”,[1076] în timp ce Ovidiu vorbeşte despre „puternicul Atlas care poartă cerul pe umeri”.[1077] (Cititorul îşi va aminti că „cerul” înseamnă „Cosmosul”.)

Opinia obişnuită este că Hesperidele, în compania cărora Hesiod îl plasează pe Atlas, ocupă o regiune misterioasă fie în Libia, fie în vestul îndepărtat. Dar Apollodorus, descriind cea de-a unsprezecea muncă a lui Hercule, relatează că merele de aur păzite de Hesperide „nu se aflau, aşa cum au spus unii, în Libia, ci pe Atlas, printre hiperboreeni”.[1078] Acest lucru, desigur, îl plasează pe Atlas în nordul îndepărtat, aşa cum a observat Frazer. [1079]

Când Apollodorus foloseşte expresia „pe Atlas”, el se referă la Atlas ca la muntele pe care Hera a plantat grădina zeilor.[1080] Miticul Munte Atlas şi zeul care susţine cerul erau sinonime, miturile declarând că Perseu l-a pietrificat pe Atlas în munte. [1081] Deoarece în nord-vestul Africii există un lanţ muntos numit Atlas, mulţi scriitori presupun că acesta este subiectul mitului, dar localizarea muntelui şi a grădinii de către Apollodorus în nordul îndepărtat al Hyperboreenilor sugerează o idee cu totul diferită.

Pentru a descoperi caracterul original al lui Atlas, trebuie să consultăm tradiţia globală, deoarece acest zeu care susţine cerul are numeroşi omologi în întreaga lume.

În India, numeroşi zei apar ca personificări ale muntelui lumii. Agni este o „coloană de susţinere” sau „stâlpul vieţii” [1082], un zeu care „susţine cerul prin vrăjile sale eficiente”[1083] şi serveşte ca „axă” a roţii cosmice sau a carului.[1084] „Agni este reprezentat ca axa Universului, extinzându-se ca un pilon între Pământ şi Cer”, afirmă Coomaraswamy. [1085]

Strâns legat de acesta este Indra, „cel care este vast şi autosustenabil ca un munte, radiant şi formidabil”.[1086] „Rămâi aici; nu te îndepărta; fii ca un munte, neclintit; O Indra, rămâi nemişcat aici; aici menţine-ţi regalitatea.”[1087]

Despre Vishnu, ritualul hindus declară: „Tu ai susţinut cele două lumi, O Vishnu.”[1088] Savitar este pilonul-ax al roţii lumii: „Toate lucrurile nemuritoare se sprijină pe el ca pe axul unui car.”[1089]

---

curbat şi înstelat al lui Nut. În alte locuri, însă, artiştii îl înlocuiesc pe Shu cu falusul lui Geb. Aceste ilustraţii, provenind din perioada târzie a istoriei egiptene, păstrează totuşi o idee vitală, ale cărei origini vor fi găsite în configuraţia simplă. Identitatea lui Shu, stâlpul cerului, cu falusul lui Geb, iluminează aceste rânduri din *Textele sicriului*: "Ca Geb te voi fecunda [Nut] în numele tău de cer. Voi uni întregul pământ cu tine în fiecare loc. O, înalt deasupra pământului! Eşti sprijinit pe tatăl tău Shu". Citat în Clark, op. Cit., 49.

1075 Evelyn-White, *Hesiod, the Homeric Hymns and Homerica*, 117.
1076 Pindar, *Pythian Odes* iv, 289.
1077 Ovid, *Metamorphoses*, 168.
1078 Frazer, *Apollodorus*, II. V. II.
1079 Ibid, 221, nota 2.
1080 Hyginus, *Poetic Astronomy* ii. 3.
1081 Graves, *The Greek Myths*, 144.
1082 Oldenberg, *Vedic Hymns*, 49.
1083 Ibid., 61.
1084 Op. Cit., 65.
1085 Ibid., 10.
1086 *Rig Veda* v, 3, 160.
1087 Whitney, op. cit., 347.
1088 Eggeling, op. cit., III, 5, 3,14.
1089 Campbell, *Oriental Mythology*, 208.

Iar *Upanishadele* cântă despre Prajapati: „Prin el cerurile sunt puternice şi pământul este neclintit, prin el sunt susţinute tărâmul luminii şi bolta cerului.”[1090]

Tradiţiile hinduse ale zeului care susţine cerul găsesc o paralelă în imaginea cosmică a lui Buddha ca „muntele de aur”. Iconografia budistă îl prezintă pe Buddha fie ca un stâlp de foc, fie ca soarele central deasupra unui astfel de stâlp, care era „axa Universului”. [1091]

În rândul raselor altaice, stâlpul central este adesea personificat ca o figură impunătoare care susţine cerurile. Coloana celestă devine „Omul-Stâlp de Foc”[1092] sau „omul stâlp de fier”.[1093] Zeul polar suprem finlandez era Ukko, invocat în *Kalevala* cu cuvintele „O Ukko, zeu în înalt, susţinător al întregului cer!”[1094]

Altarele mitraice îl înfăţişează pe Mithras sub forma lui Atlas, susţinând bolta cerului. „Din momentul naşterii sale, Mithras a ţinut globul ca Kosmocrator (stăpânul Cosmosului)”, afirmă Cumont. „Atlas servea pentru a sublinia atât importanţa sarcinii lui Mithras ca purtător al cerurilor, cât şi puterea derivată din această joncţiune.”[1095] Germanicul Heimdall reprezenta axul de rotaţie al cerurilor [1096], în timp ce numele zeului semitic El înseamnă în sensul său primitiv „coloană”.

În America de Nord, divinitatea recunoscută pe scară largă în legende şi mituri de diverse triburi indiene era Manabozho, care „locuieşte pe o bucată imensă de gheaţă în Oceanul Nord”, dirijând mişcările cosmice. Una dintre formele lui Manabozho era *Ta-ren-ya-wa-go*, „purtătorul cerurilor”. [1097] Asimilarea marelui zeu cu muntele cosmic pe care se odihneşte va explica de ce, în limbajul astronomiei antice, Saturn este „stâlpul”. Legătura are o referinţă enigmatică la Saturn în *Vechiul Testament*. Profetul Amos acuză Israelul că a „purtat tabernacolul lui Moloch şi Chiun, idolii voştri, steaua zeului vostru”. [1098] Termenul *Chiun* se referă la „stâlpul” sau „piedestalul” zeului-stea venerat de israeliţi în deşert. Este numele planetei Saturn şi provine din *Kaiun* babilonian, tot Saturn — „steaua stabilă pe un fundament”. Plutarh îi dă titlul de *Kiun* egipteanului Anup, „zeul care se află pe polul său”. *Kiun*, afirmă Massey, ”denotă punctul cel mai înalt, din centru, şi se aplică fondării lumii. *Numele a fost atribuit lui Saturn ca zeul cel mai înalt*”.[1099]

Saturn, Omul Cerului, dobândeşte astfel forma unui gigant cosmic, al cărui trunchi vast este muntele lumii. Semnul

ne oferă o imagine a Kosmocratorului, fiinţa atotcuprinzătoare care îmbrăţişează puterile masculine şi feminine şi susţine Cosmosul.

În plus, această legătură a zeului suprem cu stâlpul cosmic oferă o nouă infirmare a viziunii comune conform căreia zeul, ca soarele nostru, părăseşte muntele în fiecare dimineaţă şi se înalţă pe cer pentru a se scufunda sub orizontul vestic. Muntele este cel care îi dă zeului identitatea sa de susţinător al cerurilor. Am putea numi în mod rezonabil muntele membrele inferioare ale zeului dacă soarele ar fi unit cu muntele doar în momentul răsăritului? Adevăratul zeu al luminii nu se mişcă, ci rămâne fix pe vârf.

1090 Nikhilananda, *The Upanishands*, 18. Am văzut, de asemenea, că *skamhha* hindusă, sau stâlpul universului, a căpătat forma unui gigant cosmic care susţine cerurile.

1091 Coomaraswamy, op. cit, 10; 68, nota 30; vezi planşele I şi II; vezi şi O'Neill, op. cit., 194.

1092 Eliade, op. cit., 239.

1093 Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 234-35.

1094 Lenrot, *The Kalevala*, 5.

1095 Cumont, *The Mysteries of Mithra*, 116.

1096 De Santillana şi von Dechend, op. cit., 158-59.

1097 Emerson, *Indian Myths*, 338-39, 438. Atlas era muntele cosmic personificat. Astfel, atât Euripide, cât şi Aristotel leagă stâlpul lui Atlas de axa lumii. Warren comentează: „Axa verticală a lumii este adesea concepută poetic ca un pilon maiestuos, care susţine cerurile şi furnizează pivotul pe care acestea se rotesc”. Op. cit., 122.

1098 Amos 5:26.

1099 *Egiptul antic*, 670. [Subliniere adăugată.]

Piciorul unic

Asimilarea marelui zeu cu muntele cosmic este reflectată de caracterizarea repetată a muntelui ca fiind singurul "picior" al zeului.

Vechii mayaşi nu cunoşteau un zeu mai mare decât Huracan, "Inima Cerului". În *Popul Vuh*, cartea sacră a mayaşilor Quiche, Huracan prezidează creaţia, aducând la lumină prima zare.[1100] Numele Huracan înseamnă literal "Un singur picior". Goetz şi Morley redau numele său ca "străfulgerare a unui picior sau a fulgerului".[1101]

A provenit oare unicul picior al lui Huracan de la un fulger? Putem răspunde la întrebare analizând alţi zei cu un singur picior, dintre care mitologia lumii prezintă un număr surprinzător. Omologul lui Huracan în ritualul Nahuatl era zeul polar Tezcatlipoca, care poseda şi el un singur picior. Şi acelaşi popor îl adora pe Huitzilopochtli:

> Cel prevestitor, care locuieşti în regiunea norilor, tu nu ai decât un picior. [1102]

În mod similar, indienii Lillooet din Columbia Britanică îşi amintesc de un vechi zeu al tunetului care stătea pe un picior. [1103]

Dincolo de America, se constată că nativii din Australia îşi amintesc de un zeu cu un singur picior, Turunbulun, care avea şi un singur ochi.[1104] Această particularitate, la rândul ei, aminteşte de figura ameninţătoare întâlnită de Owein în legenda arthuriană: ajungând într-o poiană din pădure, Owein a dat peste un moviliţă mare pe care stătea un uriaş negru, cu un singur ochi şi un singur picior. [1105]

Soarele celtic stătea pe un picior toată ziua.[1106] Africanii Wachoga povestesc despre vechiul zeu Mrule, care a locuit pe pământ o vreme înainte de a pleca din cauza răutăţii oamenilor; zeul avea un singur picior.[1107] O'Neill observă că o statuie de bronz a unui zeu cabirean din *lararium*ul Medici stătea pe un picior.[1108] Mitologia rusă îl prezintă pe demonicul Verlioka ca o figură cu un singur ochi şi un singur picior. [1109] La fel era şi zeul primitiv chinez K'uei, care avea un singur picior.[1110]

Faptul că mai multe dintre aceste figuri au un singur ochi în plus faţă de un singur picior este cu siguranţă cheia soluţiei.

Ochiul ciclopic corespunde soarelui polar închis

pe care miturile îl plasează pe pilonul lumii

Nu ne oferă această ultimă imagine cea mai simplă şi directă explicaţie a zeului cu un singur ochi şi un singur picior?

Dovezile decisive vin din Egipt şi din India. Într-un limbaj pe care egiptologii rareori încearcă să îl înţeleagă, textele egiptene vorbesc despre „piciorul” sau „coapsa” lui Osiris, Set sau

1100 Goelz şi Morley, *Popul Vuh*, 81-84.
1101 Ibid., 82, nota 7.
1102 Léon-Portilla, op. cit, 65.
1103 Harris, *Boanerges*, 33.
1104 Coomaraswamy şi Mivedita, *Myths of the Hindus and Buddhists*, 388.
1105 Rhys, *Arthurian Legend*, 594
1106 MacCulioch, *Celtic Mythology*, 190.
1107 Werner, *African Mythology*, 138.
1108 Op. Cit., 214.
1109 Ibid., 216.
1110 Bodde, "Myths of Ancient China," în Kramer, *Mythologies of the Ancient World*, 374-76.

Ptah. În timp ce „coapsa” feminină era poala (pântecele) marii mame, textele egiptene arată în mod similar că «coapsa» sau „piciorul” masculin era muntele cosmic. În timp ce numeroase texte îl înfățișează pe zeu strălucind deasupra Muntelui Luminii, despre zeul Osiris se spune că „strălucește deasupra Piciorului cerului”. [1111] „Salut, Picior de foc, care ieși din Akhekhu” proclamă *Cartea Morților.* [1112]

Egipteanul **sept**, scris cu simbolul muntelui

înseamnă "a prevedea cu". Dar **sept** înseamnă și „picior”. Concluzia lui Massey trebuie să fie și a noastră: «Piciorul sau coapsa era o figură egipteană a polului, așa cum o găsim în expresia ”piciorul lui Ptah” ... Prin urmare, ”deasupra piciorului” este echivalent cu ”deasupra polului”»[1113] Kees ne spune că piciorul lui Set, din care se spunea că curge „Nilul”, reprezenta polul. [1114]

Zeul cu un singur picior pare să fie reprezentat în hierogliful egiptean **ab**

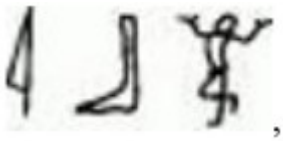

deoarece determinativul

pare să descrie o figură care se învârte în timp ce stă pe un picior. Cel puțin aceasta este mișcarea sugerată de sensul cuvântului „a se învârti”. Faptul că **ab**

înseamnă și „inimă” sugerează că zeul cu un singur picior este inima nemișcată, dar mereu învârtitoare a cerului — omologul egiptean al zeului maya cu un singur picior Huracan, „Inima Cerului”.

Putem testa această interpretare în raport cu simbolismul hindus. Legendele hinduse spun că vechiul zeu Manu, „regele oamenilor” (primul om și primul rege), „a făcut penitență grea timp de zece mii de ani” – tot timpul „*în echilibru pe un picior*”.[1115] Marele tată Shiva nu numai că a îndurat „penitențe grele pe Muntele Himavant”, dar „a stat pe un picior timp de o mie de ani”. [1116] În *Upanishade* se spune că „Brahman are un singur picior”. [1117]

Unul dintre picioarele marelui zeu întărește principiul „odihnei”, „meditației” sau „penitenței”. Un exemplu în acest sens este figura arhaică a lui Aja Ekapad, numit „cel cu un singur picior” care susține Cosmosul.[1118] Agrawala ne spune că „ekapad sau un singur picior denotă absența mișcării”. Zeul cu un singur picior „era lipsit de orice mișcare și reprezenta principiul Odihnei Statice Absolute”.[1119]

1111 Budge, *The Papyrus of Ani*, 118.
1112 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 370.
1113 *Ancient Egypt*, 311.
1114 Citat în Neumann, *The Great Mother*, 224.
1115 Suryakanta, *The Flood Legend in Sanskit Literature*, 4. [Subliniere adăugată].
1116 Keith, *Indian Mythology*, 113.
1117 Nikhilanda, op. cit., 221ff.
1118 Schwabe, *Archetype und Tierkreis*, 34
1119 Agrawala, op. cit., 41, 70. Cu toate acestea, în mod ciudat, în timp ce observă legătura dintre un picior și nemișcare, Agrawala nu menționează niciodată polul ceresc - și chiar mai ciudat, el identifică Aja Ekapad ca fiind

Despre semnificația piciorului unic al marelui zeu, Coomaraswamy și Nivedita scriu: „Se spune că primul zeu antropomorf masculin a fost Steaua Polară, iar modul în care este descris în paginile mitologiei antice are o notă de umor. Se pare că Steaua Polară, din poziția sa solitară în vârful sistemului stelar, a dat naștere noțiunii de zeu cu un singur picior... Astfel, Rig-Veda conține numeroase referiri la Aja-Ekapad — un nume care poate fi tradus fie ca „Capra cu un singur picior”, fie ca „Cel fără naștere cu un singur picior”.[1120]

Hindusii cunoșteau polul celest sub numele de Dhruva-lok sau „locul lui Dhruva” (zeul „ferm”). [1121] În *Bhagavata-purana*, se poate citi că Dhruva, zeul polului, în meditație profundă, „se menținea în picioare pe un singur picior, nemișcat ca un stâlp”.[1122] (În realitate, singurul picior al nemișcatului Dhruva era un „stâlp” – stâlpul central sau muntele lumii.)

Zeul polar Thai stăpânește lumea stând pe un picior, ceea ce aruncă lumină asupra ritualului siamez în care regele, imitând Monarhul Universal și pentru a-și dovedi aptitudinea de a deține autoritatea supremă, stătea pe un picior. [1123] Ne gândim la riturile grecești de purificare care cereau inițiaților să stea doar pe un picior.[1124] Practica rugăciunii pe un picior apare și în vechile rituri evreiești din Ierusalim, precum și printre dervișii musulmani și pustnicii hinduși.[1125] Ar fi inutil să căutăm o explicație „naturală” pentru această practică, deoarece prototipul nu se află în ceea ce numim astăzi lumea naturală. Se imită isprava Monarhului Universal sau a primului strămoș, conceput ca Omul Ideal. „Cel care are un singur picior i-a depășit pe cei care au două”, afirmă *Rig Veda*.[1126] Afirmația își trage semnificația din supremația zeului polar cu un singur picior, care, stând nemișcat în centrul cosmic, mișca totuși cerurile învârtitoare. Singurul „picior” al marelui zeu înseamnă muntele lumii.[1127]

Șarpele/Dragonul

Șarpele îndeplinește mai multe roluri în miturile despre începuturi. În timp ce șarpele circular denotă incinta satumiană, există și un șarpe masculin care servește ca fundație sau stâlp.

---

globul solar (pagina 42).

1120 Coomaraswamy și Nivedita, op. cit., 388-89.

1121 Ibid., 378

1122 O'Neill, op. cit., 501. [Identitatea piciorului unic ca stâlp al lumii găsește o confirmare suplimentară în simbolismul structurilor sacre, mitice și istorice. În *Kojiki*-ul japonez, împăratul mitic Jimmu întâlnește un palat care pare să se sprijine pe un stâlp central. Chamberlain redă descrierea ca fiind „un palat în care se putea intra cu un singur pas”. Dar traducerea cea mai literală, potrivit lui Chamberlain, ar fi „un palat care se ridică într-un picior”. Așa cum se întâmplă adesea, traducerea literală este superioară celei alese de traducători. Faptul că palatul se ridică pe un singur picior sau stâlp este confirmat de referința Nihongi la același palat: aici, în loc de **ashi**, „picior”, avem **hashira**, „pilon”. Comentatorii nativi par să fie de acord că acest singur pilon susținea întreaga greutate a palatului, observă O'Neill, op. cit., 224.

1123 Frazer, *The Golden Bough*, Vol. I, 230.

1124 Cook, op. cit.. Vol. I, 422.

1125 O'Neill, op. cit., 230. Acest lucru ne conduce la sugestia că fabulosul munte polar Meru trebuie să fi fost într-un fel piciorul sau coapsa marelui zeu. Există o binecunoscută tradiție clasică conform căreia Zeus l-a născut pe Dionysos din „coapsa” sa (ceea ce ne amintește de zeul-rege egiptean izvorât din „piciorul” cosmic). „Coapsa” greacă este **meros**, iar muntele grecesc Meros era echivalentul muntelui hindus Meru, punctul de plecare al creației și locul de naștere mitic al zeilor și al oamenilor. Nașterea din picior sau coapsă este este echivalentă cu nașterea cosmică în vârful muntelui lumii. (Trebuie să ne amintim că „coapsa” sau pântecele feminin compunea vârful muntelui sau piciorului și, prin urmare, o parte inseparabilă a Omului Ceresc androgin).

1126 Coomaraswamy și Nivedila, op. cit., 388.

1127 Percepând influența simbolismului astral, O'Neill a recunoscut stâlpul-picior ca fiind axa polară. "În călătoria lui Mailduins, el a ajuns la o insulă numită **Aenchoss**, adică *Un picior*, numită astfel pentru că era susținută de un singur stâlp în mijloc... ... relatează O'Neill. O formă curioasă a palatului pe un picior apare într-o poveste rusească, relatând cum patru eroi care rătăceau prin lume ajung într-o pădure deasă în care o izbă sau colibă se învârte pe piciorul unei păsări. "Cel mai tânăr, prințul Ivan (Jack al nostru) o face să se învârtă cu cuvântul magic **Izbushka**. Acest lucru furnizează ideea de rotație cosmică care este absentă în mitul japonez". O'Neill, op. cit., 225. Locuința mitică ridicată pe un singur picior este ecoul unei tradiții cosmice. Nimeni nu a văzut măcar, pe pământul nostru, o insulă susținută de un pilon sau de un picior - sau o casă care să se rotească pe un picior. Piciorul era pilonul central care părea să susțină locuința cosmică a soarelui primordial.

O comparație a tradițiilor globale indică faptul că, în timp ce multe legende localizează „pământul” celest pe muntele cosmic, această incintă poate apărea și ca coroana unui șarpe în picioare. La început, conform unui mit al creației din sud-estul Borneo, existau doar cerul și marea, „în care înota un șarpe mare, pe capul căruia se afla o coroană de aur cu o piatră strălucitoare. Din lumea cerului, zeitatea a aruncat pământ pe capul șarpelui, construind astfel o insulă în mijlocul mării; și această insulă a devenit lumea”.[1128]

Battakii din Sumatra spun că în „oceanul primitiv înota sau zăcea un șarpe mare, pe capul căruia fecioara cerească a împrăștiat o mână de pământ... și astfel a format lumea”.[1129]

În mitologia hindusă, șarpele gigantic Shesha susține „lumea” pe capul său,[1130] la fel ca Leviathanul ebraic și șerpii cosmici musulmani. Printre buriații din Siberia, predomină tradiția conform căreia puternicul Ulgen a creat un pește gigant în mijlocul apelor cosmice pentru a susține „lumea”.[1131]

Există o coerență fundamentală între aceste mituri și alte mituri care descriu pământul celest ca fiind vârful muntelui lumii? Care este legătura dintre șarpe/dragon și axa-stâlp?

Desigur, este ușor de imaginat că un flux de gheață sau de resturi care se întinde între Pământ și Saturn ar lua, înainte ca acesta din urmă să atingă stabilitatea în centrul polar, o formă răsucită, șerpuitoare. Și, de fapt, muntele cosmic din multe epopei ale creației este prezentat ca o coloană șerpuitoare, agitată, care se ridică de-a lungul axei lumii și ajunge în cele din urmă la stabilitate. (Intenționez să explorez acest munte agitat într-un volum ulterior).

Iată un fapt pe care lingviștii și mitologii comparativi îl trec cu vederea: în mai multe țări, cuvântul pentru „munte” este același cu cuvântul pentru „șarpe” sau „dragon”, deși lumea noastră naturală nu oferă nicio bază pentru această echivalență. În Mexic, *Nahuatl* poate însemna „șarpe”, dar și „munte”,[1132] astfel încât s-ar putea numi muntele polar Colhuacan un „munte-șarpe” cosmic. „Munte-șarpe” este într-adevăr titlul dealului primitiv mexican Coatepelt.[1133]

Egipteanul Set este șarpele sau dragonul primordial, dar **set** înseamnă și „munte”. Muntele mitic al lui Set este, de fapt, omologul egiptean recunoscut al lui Zaphon ebraic din „cele mai îndepărtate ținuturi ale nordului”.[1134] Și, la fel ca mexicanii, egiptenii cunoșteau „Muntele Șarpelui”, o figură a polului, potrivit lui Massey. [1135]

Vechiul dragon sumerian din marea cosmică era Kur, care juca un rol proeminent în mitul creației, dar **kur** avea și semnificația „munte”; într-adevăr, „semnul folosit pentru acesta este de fapt un pictogramă care reprezintă un munte”.[1136] Boreas grecesc este șarpele primitiv ridicat din apele Haosului, dar etimologii leagă numele zeului-șarpe de un **bora** primitiv, „munte”.

„În rândul popoarelor primitive”, scrie Suhr, ”există semne ale coloanei sub forma unui piton sau a unui dragon care se ridică de la nivelul pământului până la nori”.[1137] Suhr menționează mai multe picturi chinezești „în care un dragon este reprezentat ridicându-se din apele pământului”.[1138] „Un dragon care se ridică de pe pământ către nori poate servi drept coloană rotitoare — ceea ce explică fără îndoială prezența atâtor dragoni pe stâlpi”.[1139] În nordul Australiei, ceremoniile Murngin comemorează cu un stâlp central marele piton care „se ridică dintr-un iaz” și „se înalță până la nivelul norilor ...”. Pitonul era stâlpul central al cerului. [1140]

1128 Dixon, *Oceanic Mythology*, 159-60.
1129 Ibid. 161.
1130 Coomaraswamy, "*The Symbolism of the Dome*," 19.
1131 Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 310.
1132 Nuttall, op. cit., 262-63.
1133 Krickerberg, în *Pre-Columbian American Religions*, 47.
1134 Budge, *Gods*, Vol. II, 249.
1135 *Ancient Egypt*, 304.
1136 Kramer, *Sumerian Mythology*, 76.
1137 *Before Olympos*, 81.
1138 Ibid., 87.
1139 Ibid., 85
1140 Ibidem, p. 84. Stâlpii sacri despre care se pretinde că au fost făuriți de tovarășii lui Quetzalcoatl au primit, de asemenea, formă de șerpi, la fel ca și stâlpii sacri din Irlanda. O'Neill, op. cit., 378.

Numai identitatea stâlpului lumii şi a şarpelui/dragonului în picioare poate explica obiceiul primitiv de a decora stâlpii comemorativi cu solzi. Tulpina coloanelor timpurii ale lui Jupiter „era adesea decorată cu solzi”, observă Cook.[1141] Atât în Egipt, cât şi în Mesopotamia, imaginile munţilor sacri dezvăluie un model cu solzi.

Deoarece marele zeu se uneşte adesea cu Muntele în aşa fel încât acesta devine membrele sale inferioare, nu trebuie să căutăm mai departe o explicaţie pentru caracterul universal şerpuitor al marelui tată: şarpele/dragonul în picioare forma trunchiul zeului, asemănător unui stâlp. Descriindu-l pe Ningirsu ca „măreţ ca cerul”, un text sumerian îl numeşte pe acest zeu creator „demon al potopului [adică dragon] prin membrele sale inferioare”.[1142] „Partea ta posterioară este Şarpele Celest”, declară *Textele Piramidelor egiptene*.[1143] Ideea este exprimată în mod *vivid* prin ilustraţia zeului african Amnion reprodusă de Cook: capul şi umerii zeului se topesc într-un trunchi-stâlp format din corpul unui şarpe.[1144] (fig. 47) Sigiliile cilindrice babiloniene îl înfăţişează pe zeul suprem purtând o mantie sau o rochie în formă de munte.[1145] De obicei, rochia-munte este acoperită cu solzi, identificând-o cu şarpele/dragonul.

Membrele inferioare şerpuite ale figurilor divine sunt, desigur, comune în arta multor popoare. Într-adevăr, ar fi inutil să încercăm o trecere în revistă a tuturor zeilor creatori asociaţi cu şarpele/dragonul, deoarece nici o figură proeminentă a marelui tată nu pare să fi scăpat acestei identificări, chiar dacă uneori este subtilă. Întrebarea fără răspuns este: de ce? Ultimul lucru sugerat (nouă) de şerpii care se târăsc este ideea unui creator! Cu toate acestea, identitatea prototipică a şarpelui/dragonului erect şi a muntelui cosmic conferă o coerenţă izbitoare simbolismului şi plasează uniunea mondială dintre creator şi şarpe deasupra coincidenţei groteşti şi inexplicabile.

O caracteristică la fel de bizară a şarpelui mitic este puterea sa falică, aşa cum au documentat Crawley, Hartland, Briffault, Eliade şi alţii. Iată rezumatul lui Eliade pe această temă:

„*Chiar şi astăzi se spune în Abruzzi că şarpele se împerechează cu toate femeile. Grecii şi romanii credeau la fel. Mama lui Alexandru cel Mare, Olympia, se juca cu şerpi. Se spune că faimosul Aratus din Sicyon era fiul lui Esculap, deoarece, potrivit lui Pausanias, mama lui l-a conceput dintr-un şarpe. Suetonius şi Dio Cassius povestesc cum mama lui Augustus a conceput din îmbrăţişarea unui şarpe în templul lui Apollo. O legendă similară circula şi despre Scipio cel Bătrân. În Germania, Franţa, Portugalia şi în alte părţi, femeile se temeau că un şarpe le va intra în gură în timp ce dormeau şi vor rămâne însărcinate, în special în timpul menstruaţiei. În India, când femeile doreau să aibă copii, adorau o cobră. În tot Orientul se credea că primul contact*

1141 Op. Cit., Vol. II, 89.
1142 D'Alviella, *The Migration of Symbols*, 29.
1143 *Pyramid Text* 2128.
1144 Cook, op. cit, Vol. I, 359.
1145 Hans Henning Van Der Osten, *Ancient Oriental Seals in the Collection of Mr. Edward T. Newell*, 113.

sexual al femeii era cu un șarpe, la pubertate sau în timpul menstruației. Tribul Komati din provincia Mysore din India folosește șerpi din piatră într-un ritual pentru a aduce fertilitatea femeilor. Claudius Aelianus declară că evreii credeau că șerpii se împerecheau cu fete necăsătorite; și găsim această credință și în Japonia. O tradiție persană spune că, după ce prima femeie a fost sedusă de șarpe, a început imediat să aibă menstruație. Rabinii spuneau că menstruația era rezultatul relațiilor Evei cu șarpele în Grădina Edenului. În Abisinia se credea că fetele erau în pericol de a fi violate de șerpi până se căsătoreau. O poveste algeriană spune cum un șarpe a scăpat când nimeni nu se uita și a violat toate fetele necăsătorite dintr-o casă. Tradiții similare se regăsesc printre hotentoții mandi din Africa de Est, în Sierra Leone și în alte părți".[1146]

Nici o raționalizare convențională nu ar putea explica această superstiție răspândită. Presupusa putere masculină a șerpilor reflectă o tradiție străveche, al cărei subiect original era șarpele cosmic, nu șerpii umili de pe pământul nostru. Șarpele fecundator era o creatură mitică, puterea sa *falică* derivând din identitatea sa cu muntele creator al lumii. Șarpele primitiv, adesea considerat organul masculin al marelui tată însuși, se ridica de-a lungul axei lumii. Faptul că această amintire arhetipală a produs reverberații în folclorul global timp de mii de ani atestă puterea dramatică a experienței originale.

Curgerea vieții

Muntele cosmic își găsea expresia și sub forma unui curent de vânt sau de apă, fie că cobora din rezedința polară, fie că urca pe axa lumii „de jos". Ca curent de aer, era «suflarea» dătătoare de viață a marelui tată, adesea numită „Vântul Nordului". Ca râu, era curentul central în care anticii credeau că își au originea toate apele lumii - sau un puț, fântână sau izvor care canaliza apele din adâncuri în sus de-a lungul axei lumii pentru a fi dispersate în patru fluxuri care curg spre cele patru colțuri ale lăcașului ceresc

Boreas și hiperboreenii

Pelasgul Boreas sau Ophion este un zeu arhaic, șarpe, pe care grecii preelenici îl venerau aparent ca fiind tatăl creației. Graves reconstituie fragmentele mitului:

> *„La început, Eurynome, Zeița Tuturor Lucrurilor, s-a ridicat goală din Haos, dar nu a găsit nimic solid pe care să-și odihnească picioarele și, prin urmare, a despărțit marea de cer, dansând singură pe valurile sale. Ea a dansat spre sud, iar vântul a pus în mișcare în spatele ei ceva nou și separat, cu care să înceapă o lucrare de creație. Învârtindu-se, ea a prins acest vânt de nord, l-a ciupit între mâini și iată! marele șarpe Ophion. Eurynome a dansat să se încălzească, sălbatic, până când Ophion, cuprins de poftă, s-a încolăcit în jurul acelor membre divine și s-a mișcat pentru a se împerechea cu ea. Acum, vântul de nord, numit Boreas, fertilizează; de aceea iepele își întorc adesea posteriorul spre vânt și nasc mânji fără ajutorul unui armăsar. Așa că Eurynome a rămas și ea însărcinată*".[1147]

În ceea ce privește originile lui Boreas, Graves poate spune doar că el „este șarpele demiurg din mitologia ebraică și egipteană", din care pelasgii pretindeau că descind. Dar imediat apar întrebări. De ce Boreas, *Pelor* sau „șarpele prodigios", era numit „Vântul de Nord"? De ce se credea că acest vânt, la fel ca șarpele în erecție, aducea concepția?

Boreas, Vântul de Nord, figurează într-o dezbatere de lungă durată privind hiperboreenii, slujitorii lui Apollo boreal. Cronicarii antici sunt de acord în unanimitate că hiperboreenii trăiau

1146 *Patterns in Comparative Religion*, 165-66.
1147 Op. cit., 27.

dincolo sau deasupra lui Boreas, interpretând acest lucru ca „dincolo de Vântul de Nord” sau în nordul cel mai îndepărtat. Dar anumiți etimologi moderni susțin că interpretarea clasică se bazează pe o confuzie de termeni: aceşti critici leagă Boreas şi hiperboreenii nu de „Vântul de Nord”, ci de un cuvânt grecesc primitiv, **bora**, care înseamnă „munte”. **Bora** este numele unui munte din Macedonia, cel mai înalt vârf dintre râurile Haliakmon şi Axios. Conform acestei interpretări moderne, Boreas este pur şi simplu „vântul muntelui”.

Prin astfel de raționamente, Apollo boreal devine zeul unui vârf local, iar servitorii lui Apollo (hiperboreenii) devin fie asistenți divini deasupra acestui munte, fie adoratori umani dincolo de munte. Identificarea clasică a lui Boreas şi a hiperboreenilor cu extremul nord îşi pierde validitatea de lungă durată. [1148]

Cu toate acestea, acceptarea identității primitive a lui Boreas cu **bora** sau „munte” nu necesită să se recunoască faptul că Bora sau Boreas îşi are originea în referința la un vârf macedonean. Dacă ne concentrăm pe prototipuri mai degrabă decât pe geografia locală, vedem că Boreas se referea atât la „munte”, cât şi la „vântul de nord” — dar referința originală era cosmică. „Vântul de Nord” era „suflul” luminos al zeului polar, care se întindea de-a lungul axei lumii; şi tocmai acest curent a primit interpretarea mitică ca munte al lumii (adevăratul Bora din cer).

Vântul de Nord Shu

Un fapt larg ignorat este că cel mai vechi ritual din lume desemnează stâlpul celest ca „suflul vieții”.

Egiptenii, aşa cum s-a observat anterior, personificau Muntele Gloriei ca fiind gigantul Shu, care susținea cerul. Cu toate acestea, egiptologii în ansamblu rareori se gândesc la zeu în termeni atât de concreți. Budge scrie: „Shu era un zeu care era legat de căldura şi uscăciunea razelor solare şi de atmosfera uscată care există între pământ şi cer.”[1149] Este greu de imaginat vreo legătură între „atmosfera uscată” şi zeul pe care egiptenii îl descriau în mod obişnuit ca un stâlp cosmic care o ținea înălțată pe zeița Nut, pântecele cerului.

Dar Budge remarcă, aproape întâmplător, că Shu „era o personificare a vântului din nord”. Sau, din nou: „El era cu siguranță, la fel ca tatăl său Tem, considerat a fi vântul răcoros din nord”.[1150] Limbajul lui Budge pare să descrie o briză trecătoare din Egiptul de Jos. Dacă zeul personifica o forță atât de efemeră, de ce a fost reprezentat în mod explicit ca stâlpul cerurilor? Răspunsul este că „Vântul de Nord” nu se referea la o briză terestră, ci la „suflul” vizibil al lui Atum, „Inima fermă a Cerului” la polul celest. De mai multe ori, *Cartea Morților* vorbeşte despre „vântul de nord care vine din Tem [Atum]”.[1151] „Am venit să te protejez, Osiris, cu Vântul de Nord care vine din Tem”, afirmă un imn.[1152] În altă parte, vântul provine din Atum-Re în conjuncție cu zeița mamă: „Lasă-mă să inspir aerul care vine din nările tale şi vântul de nord care vine de la mama ta [Nut]”. [1153]

Textele nu lasă niciun dubiu că acest „vânt” sau „suflu”, care coboară de la Atum (sau Re), era stâlpul de lumină Shu: ”... El respiră şi zeul Shu prinde viață”, afirmă un imn.[1154] „Tu eşti întemeiat pe ceea ce emană din existența ta”, afirmă altul.[1155] „Tu l-ai emis pe Shu şi el a ieşit din gura ta”.[1156] Un text îl descrie pe zeu ca „o mare coloană de aer” care ține înălțat pântecele lui Nut.[1157] În *Textele Piramidelor,* „vântul de nord” este descris ca „fum” şi se spune că „îl ridică” pe zeul-rege.[1158] În mod clar, egiptenii concepeau fluxul de suflare ca pe un stâlp vizibil.

1148 Cook, op. Cit., Vol. II, 494; Guthrie, *The Greeks and Their Gods*, 78.
1149 *Gods*, Vol. II, 87.
1150 Ibid., 91.
1151 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 625.
1152 Ibid., 503
1153 Ibid., 65
1154 Ibid., 391.
1155 Ibid., 373.
1156 Budge, *Gods*, Vol. II, 90.
1157 Hassan, *Hymnes Religieux du Moyen Empire*.
1158 *Pyramid Texts* 277, 1551.

În loc de „aer”, ar trebui să numesc această suflare purtătoare de viață „eter”. În timp ce multe surse descriu vântul coborând din gura sau din nările lui Atum sau Re, altele îl văd ca ridicându-se de „jos” pentru a da viață zeului și companiei sale de spirite celeste. „O, tu, Re, care locuiești în sanctuarul tău divin, atrage în tine vânturile, inspiră Vântul Nordului”.[1159] Acest vânt este „aerul dulce pentru nasul tău.”[1160] „Vântul dulce al Nordului este pentru inima ta”.[1161] Regele decedat aspiră să atingă domeniul cosmic al marelui zeu: "Voi lua pentru mine suflarea mea de viață ... voi pufăi vântul pentru mine, voi avea abundență de vânt din nord, voi fi mulțumit printre zei"[1162] .

De fapt, egiptenii ne-au lăsat o imagine foarte expresivă a acestui *eter* purtător de viață în hieroglifa

care descrie fluxuri luminoase de **khu**, „glorie”, înălțându-se spre soarele închis. Iar relația lui Shu, stâlpul cerului, cu acest curent este incontestabilă. Pentru că hierogliful

apare ca determinant în numele lui Shu

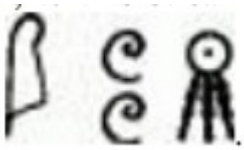

Shu, stâlpul care susținea pântecele zeiței mamă, nu era o briză terestră, ci mai degrabă vântul nordic vizibil care curgea într-un curent strălucitor între Pământul nostru și Cosmosul lui Saturn.

Această legătură între muntele polar și suflul vieții prevalează și în Mesopotamia. Un text afirmă că muntele cosmic pe care locuiește sumerianul Ningirsu (Saturn) este *locuința Vântului de Nord*:

Pe muntele unde locuiește Vântul de Nord,
Eu [Ningirsu] mi-am pus piciorul.
Omul cu putere imensă, Vântul de Nord,
De pe munte, locul pur,
Va sufla vântul direct spre tine. [1163]

Textul numește acest Vânt de Nord „suflul vieții pentru oameni”.

Sumerienii personificau muntele cosmic ca fiind gigantul Enlil („muntele mare”), o contrapartidă izbitoare a zeului-stâlp egiptean Shu. La fel ca Shu, Enlil este „Vântul Muntelui Lumii de Jos” — adică, el personifică simultan dealul cosmic și suflul creatorului. „Între cer și pământ, sumerienii recunoșteau o substanță pe care o numeau **lil** [în En**lil**], un cuvânt al cărui sens aproximativ este vânt (aer, suflare, spirit)”, afirmă Kramer. [1164] Enlil reprezintă astfel coloana eterică care unește cerul și pământul.

1159 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 401.
1160 Ibid., 625
1161 Piankoff, *The Shrines of Tut-Ankh-Amon*, 115.
1162 *Pyramid Text* 1158.
1163 Kramer, *Sacred Marriage Rite*, 32.
1164 *From the Tablets of Sumer*, 72.

Iar Agni hindus, stâlpul cerului, era acelaşi curent de aer sau „fum”: „El (Agni), ca un stâlp de fum, susţine cerurile”.[1165] *Rig Veda* spune: „Agni, ca un constructor, şi-a ridicat în înălţime splendoarea” (comparaţi cu Shu care ţine înălţat cercul **khu**, „gloria”). „Fumul său, da, susţine cerul... un stindard ca şi cum ar fi stâlpul sacrificiului, ferm înfipt şi uns cu mir”.[1166]

Upanishadele declară astfel: „*Suflul vieţii este un stâlp*”.[1167] Atât evreii, cât şi musulmanii susţineau că pământul creat se sprijinea pe „vânt”,[1168] adică vântul primordial şi fundamentul primordial erau unul şi acelaşi lucru.

Revenim, aşadar, la Boreas grecesc. În explorarea întrebării despre Boreas şi hiperboreeni, se poate ignora identitatea arhaică a muntelui cosmic şi a Vântului de Nord? Odată ce recunoaştem această identitate, întrebarea dacă Boreas şi-a primit numele de la Vântul de Nord sau de la **bora** („munte”) devine fără sens: Vântul de Nord era muntele. Iar forma şerpuitoare a lui Boreas corespunde formei originale a Muntelui atât în Mesopotamia, cât şi în Egipt. Mai mult, mitul lui Boreas care o fecundează pe zeiţa mamă – care a dat naştere credinţei ulterioare că vântul provoacă concepţia[1169] – este în acord cu caracterul universal al stâlpului cosmic: este muntele care dă naştere cerului.

Râul Vieţii

Ritualul antic celebrează, de asemenea, un curs de apă care coboară din înălţimi sau izvorăşte din adâncuri ca o fântână centrală, izvor sau puţ care aduce viaţă locuinţei celeste.

În Egipt, gigantul Shu, care susţine cerul – stâlpul eteric al Vântului de Nord – reprezintă, de asemenea, râul care coboară sau urcă. Shu este „calea navigabilă”, în timp ce zeul polar „este aşezat pe suporturile acvatice ale zeului Shu”. Poveştile egiptene despre creaţie îl descriu pe zeul-stâlp ca fiind emisia polarului Atum sau Re. Shu este „turnat” sau „scuipat” din gura divinităţii conducătoare. „Ceea ce a curs din tine a devenit Shu”[1170], afirmă un imn dedicat lui Amen-Re.[1171] „Tu eşti fiul cel mai mare al lui Atum, primul său născut; Atum te-a scuipat din gura sa sub numele de Shu”.[1172]

„Tu l-ai emis pe Shu, iar el a ieşit din gura ta... El a devenit zeu şi ţi-a adus toate lucrurile bune; el a muncit pentru tine şi a emis pentru tine în numele său de Shu, dublul regal. El a muncit pentru tine în aceste lucruri şi el susţine cerul pentru tine cu mâinile sale în numele său de Shu, corpul cerului".[1173]

Stâlpul asemănător lui Atlas, care susţinea cerurile, era „emisia” apoasă a creatorului. În expresia „Tu ai emis Shu”, cuvântul egiptean tradus prin „emis” este **ashesk**, care înseamnă atât „a vărsa” cât şi „a susţine”, după cum observă Budge: „Este dificil să conciliem aceste semnificaţii total diferite, dacă nu ne amintim că ceea ce Tem sau Re-Tem a vărsat este ceea ce susţine cerurile în care străluceşte zeul Soare. Ceea ce Tern sau Re-Tem a vărsat este lumina, iar lumina a fost declarată a fi sprijinul cerului”.[1174] Cu toate acestea, deşi recunoaşte această legătură între stâlpul cerurilor şi „apele” şi „lumina” vărsate de creator, Budge nu are o imagine concretă cu care să lege conceptele integrate.

Râul cosmic, "vărsat" din receptacul pântecelui matern, nu era doar muntele lumii, ci şi piciorul unic al marelui zeu. Astfel, în gliful egiptean

1165 Coomaraswamy, *A New Approach to the Vedas*, 96, nota 92b.
1166 Coomaraswamy, „Symbolism of the Dome”, 35, citând *Rig Veda* IV, 6,2-3.
1167 Ibid., 53.
1168 Wensinck, *The Ocean in the Literature of the Western Semites*, 18.
1169 Cook, op. cit.. Vol. I, 759, nota 6.
1170 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 327.
1171 Budge, *Gods*, Vol. II, 88.
1172 *Pyramid Text* 1871.
1173 Budge, *Gods*, Vol. II, 90.
1174 Ibid., 90.

vedem vasul sprijinit pe piciorul cerului, așa cum ar trebui să ne așteptăm. Iar *Cartea Morților* juxtapune în mod adecvat piciorul cu râul de lumină:

„*O, tu picior în cerul nordic, și în acel pârâu cel mai vizibil, dar inaccesibil*”.[1175] Dacă ne raportăm la imaginile originalului cosmic

vedem că pârâul descendent era piciorul!

Râul egiptean al pilonului, Nilul celest, se compară cu Eufratul ceresc invocat în ritualul mesopotamian. Căci babilonienii cunoșteau "Eufratul pur" ca "marele munte" Enlil:

Cu apa pe care stăpânul [Ea] a călăuzit-o din marele munte [Enlil],
Apa pe care a călăuzit-o în josul Eufratului pur.
Produsul ***apsu****, în scopul lustrației*. [1176]

Enlil, muntele lumii personificat, este astfel "omul râului din lumea de dincolo, râul devorator de oameni"[1177] și, după cum a remarcat Van Buren, "expresia "a porni spre munte" însemna a părăsi această viață traversând râul morții".[1178]

În timp ce unele tradiții descriu un râu-stâlp descendent, altele îl descriu ca un curent ascendent. Adesea, este vorba de ambele. Într-un mit sumerian, Enlil îi spune soției sale:

"*«Apa» regelui meu, să meargă spre cer, să meargă spre pământ ...* "[1179]

În *Rig Veda* hindusă, apele trec „în sus și în jos” - asemenea curentului de *eter* pe care Aristotel îl descrie ca fiind un «râu» în continuă mișcare care unește cerul și pământul și care este compus din „vapori ascendenți și descendenți”. [1180] Un filozof chinez antic, Yang Hiung, afirmă că ”*eterul* emană și se ridică, iar esența sa splendidă plutește deasupra și se rostogolește într-un curent sinuos care a fost numit râul sau torentul cerului și râul de vapori sau râul pur”.[1181] După ce am observat că egiptenii au înregistrat curentul eteric prin hieroglifa

simbolul zeului-pilon Shu, găsim astfel cel mai relevant hieroglifa chineză antică pentru ”**eter**"

1175 Renouf, op. cit., 165.

1176 Albright, "The Mouth of the Rivers," 178.

1177 Kramer, *Sumerian Mythology*, 46.

1178 *Simboluri*, 8. Deși mulți scriitori de mitologie comparată notează credința comună într-un râu celest - sursa mitică a tuturor apelor terestre - nimeni nu pare să fi perceput identitatea rădăcină a acestui faimos curs de apă cu Dealul Primordial. Darmesteter, totuși, se apropie când scrie (despre râul celest iranian): „Se crede că apele și lumina curg din același izvor și în aceeași albie: ”Așa cum lumina se ridică din Hera Berezaiti [muntele polar], așa și apele izvorăsc din el și se întorc la el„”. Darmesteter, op. cit. Partea I, 225.

În mod similar, Clifford raportează că textele și sigiliile ugaritice descriu muntele cosmic canaanit drept „sursa paradisiacă de apă care dă fertilitate”. Muntele, afirmă el, „unește lumile superioară și inferioară; în el este conținută o superabundență de viață, de apă; este tronul divinității”. Op. cit, 97.

Astfel poate anunța Kojiki-ul japonez: „Acel râu de jos care este ca un munte de frunze verzi, arată ca un munte, dar nu este un munte” (Philippi, op. cit, 222), iar indienii din nord-vestul Americii pot vorbi despre râul care duce la capătul (vârful) lumii ca despre un vast „pol” urcat de sufletele celor morți. Alexander, *North American Mythology*, 248-49.

1179 Kramer, *Sumerian Mythology*, 45.

1180 O'Neill, op. cit., 866.

1181 Schlegel, *L'Uranoagraphie Chinoise*, 208.

Această imagine concretă contrastează puternic cu definiția populară a *eterului* mitic ca substanță imaginară care umple întregul cer. Râul de eter, asemănător unui pilon, care curge de-a lungul axei lumii.

Fântâna Edenului

Faptul că toate apele lumii își au originea într-o sursă centrală este o credință prezentă la toate popoarele antice. Explicația nu se află în geografie, ci în cosmografie - harta pământului ceresc. Privit ca un curent ascendent, râul ceresc devine fântâna, izvorul sau fântâna ale cărei ape sunt dispersate în patru fluxuri care curg spre cele patru colțuri ale câmpiei circulare de pe vârful muntelui

Din perspectiva locuinței cosmice, izvorul izvorăşte de jos, sau din "adâncuri". Tocmai această idee apare în imagistica Edenului. În relatarea *Genezei*, două afirmații se referă la apele paradisului primitiv:

Dar din pământ s-a ridicat o ceață și a udat toată fața pământului. (Gen. 2:6)
Și un râu a ieșit din Eden ca să ude grădina; și de acolo s-a despărțit și s-a făcut în patru capete. (Gen. 2:10)

Conform consensului general al autorităţilor, cea de-a doua referinţă o amplifică pe prima, indicând faptul că o sursă centrală "a udat întreaga faţă a pământului" prin intermediul a patru izvoare de la cap. [1182]

Cuvântul tradus convenţional prin "ceaţă", observă Gaster, "este de fapt un termen tehnic (împrumutat în ultimă instanţă din sumeriană) care înseamnă o recrudescenţă a apelor subterane."[1183] Putem face o legătură rezonabilă între acest canal de apă din adâncuri şi "fântâna vieţii" pe care un *Psalm* o localizează în locuința lui Dumnezeu: "Şi tu îi vei face să bea din râul plăcerilor tale. Căci la tine este izvorul vieţii: în lumina ta vom vedea lumina".[1184] Gaster numeşte aceasta "fântâna paradisiacă".[1185]

Dar indiferent dacă apele purtătoare de viaţă apar ca „izbucnire”, «râu» sau „fântână”, avem impresia unei surse centrale care se ridică de jos şi curge spre exterior în patru fluxuri. Gaster găseşte un prototip al izvorului într-un vechi mit babilonian al creaţiei conform căruia, la început, „tot pământul era mare, iar în mijlocul acelei mări se afla un izvor care servea drept conductă”. [1186] Acelaşi pasaj este remarcat de Butterworth, care sugerează că conducta sau „fântâna” se ridica de-a lungul axei cosmice.[1187] Atunci când raportăm aceste dovezi la imaginile concrete mesopotamiene ale celor patru râuri care radiau din soarele central, legătura cu imaginea cosmică

1182 Clifford, op. cit., 78.
1183 Op. Cit., 6-7.
1184 Psalmul 36: 7-8.
1185 Gaster, op. cit., 27.
1186 Ibid., 7.
1187 Op. cit., 68.

devine clară.

Faptul că canalele de apă babiloniene şi ebraice sunt dispersate în patru fluxuri sugerează o paralelă germanică - izvorul Hvergelmer, „buricul apelor”, din care curg toate râurile.[1188] *Edda* declară că din acest izvor central izvorăsc patru râuri care udă Asaheim, casa zeilor, în timp ce textele hinduse descriu un izvor cvadruplu al tuturor apelor în „centrul cerului”.[1189] Tărâmul iranian al celor binecuvântaţi este udat de patru izvoare care izvorăsc din fântâna centrală Ardvi Sura, în timp ce fântâna centrală a Kwen-lun-ului chinezesc îşi dispersează apele în patru izvoare, udând grădina din vârf.[1190]

Nu este nevoie de multă imaginaţie pentru a vedea că fântâna paradisiacă, care trimite elementele vieţii în locul de naştere primordial - sau locul renaşterii - este legendara "fântână a tinereţii" sau "fântână a nemuririi".

Probabil cel mai timpuriu prototip al acestor fântâni este zeul-stâlp egiptean Shu, purtând apele şi suflarea vieţii de-a lungul axei lumii. A respira vântul nordic al lui Shu sau a bea din apele polare înseamnă a te bucura de renaştere în domeniul începuturilor, tărâmul nemuririi şi al tinereţii perpetue. Această suflare sau această apă (ca cele patru vânturi sau cele patru Niluri ale cerului) pleacă din izvorul central şi trece prin pântecele lui Nut, Ţara Sfântă pe care fiecare rege căuta să o atingă după moarte.[1191]

Regele muntelui

Puţinii mitologi care discută despre muntele cosmic ne spun că acesta este o metaforă pentru axa lumii: axa cerurilor învârtitoare este ca un munte care se întinde de la pământ până la polul celest (sau steaua polară); imaginându-şi un stâlp mare ca suport şi ax al universului (spun aceşti mitologi), strămoşii noştri aveau o explicaţie simplă pentru mişcările observate ale corpurilor cereşti.

Pentru a evalua această interpretare a muntelui mitic, trebuie să ne întrebăm cât de bine explică ea toate aspectele tradiţiei. În mituri, Muntele apare ca o coloană de lumină, constituind adesea membrele inferioare sau „piciorul” unic al Monarhului Universal. Unit cu stâlpul, zeul-rege devine gigantul care susţine cerul.

Miturile exprimă, de asemenea, Muntele ca un şarpe cosmic, al cărui corp formează trunchiul şerpuitor al marelui tată. În multe tradiţii, stâlpul apare ca un flux vertical de viaţă – *eterul*, vântul, respiraţia sau apele care curg în jos pe axa lumii sau se ridică de-a lungul axei pentru

---

1188 De Santillana şi von Dechend, op. cit., 208-9; MacCulloch, *Eddic Mythology*, 333.

1189 Gaster, op. cit; *Rig Veda* ix 74, 6; ix, 113, 8.

1190 Fântâna biblică a vieţii, afirmă Gaster, "are paralele abundente în folclor. În Coran, de exemplu, citim despre minunatele fântâni paradisiace, Salsabil şi Kauthar („Abundenţă”); în timp ce indienii din America de Nord cunoşteau ... o Fântână a Tinereţii şi Vigorii pe insula paradisiacă Bimini (sau Boiuca). Un cântec hula din Hawaii face, de asemenea, referire la o astfel de fântână; în timp ce în credinţa celtică se credea că în mijlocul insulei Avalon (a scăzut un pârâu din care a izvorât o fântână ale cărei ape au dat viaţă spiritelor celor plecaţi Un vechi poem francez vorbeşte într-o manieră similară despre o fântână a tinereţii perpetue în ţara Cocagne; toţi cei care se îmbăiază în ea sunt imediat întineriţi. În versiunea lui Pseudo-Callisthenes a legendei lui Alexandru, eroul merge în căutarea fântânii nemuririi; şi nu mai este nevoie să adăugăm că fântâna tinereţii, a frumuseţii sau a nemuririi este o trăsătură foarte comună a poveştilor populare europene". Op. cit., 27, 28.

1191 Izvorul central sau fântâna prinde viaţă în fiecare noapte, apărând ca un râu de foc. Aceasta era natura legendarului „Izvor al Soarelui” din Amnion şi a izvorului lui Zeus din Dodona. La amiază, relatează Pliniu, izvorul lui Zeus seacă complet, „dar în curând creşte până se umple la miezul nopţii, moment din care începe să sece din nou treptat”. Bazinul din Amnion („Fântâna Soarelui”), ”rece ziua, este cald noaptea”.

Tradiţia este menţionată de Cook, care citează relatările lui Herodot, Lucreţiu, Ovidiu, Diodor şi alţii, potrivit cărora Fântâna Soarelui se răceşte în fiecare dimineaţă până la amiază, dar pe măsură ce ziua se apropie de sfârşit, fântâna se încălzeşte, ”devenind călduţă la apusul soarelui şi clocotind de căldură la miezul nopţii”. Poate părea ciudat că un astfel de izvor, care creşte odată cu apusul soarelui, era „Fântâna Soarelui”. Printre cronicarii fântânii, explicaţia curentă era că noaptea soarele cobora sub pământ şi acolo fierbea apa. Cook, op. cit. Vol. I, 868.

În realitate, fântâna cosmică se ridica spre soarele central de la pol, devenind un pârâu de foc în fiecare noapte („zi”, în ritualul cel mai vechi). Pliniu spune că izvorul lui Zeus din Dodona aprinde torţe — evident, o caracteristică care nu aparţine unui izvor terestru. Imaginile mitice se referă la fântâna arhetipală a soarelui, pârâul de foc eteric al lui Shu, căruia egiptenii i-au dat expresie picturală în hieroglif.

a se dispersa în patru fluxuri care animă regatul celest. Saturn, soarele central, încoronat în incinta polară, domnea de pe vârful muntelui.

Poate că putem judeca cel mai bine explicația metaforică a dealului cosmic punându-ne în poziția unui observator antic și presupunând că el privea același cer pe care îl vedem noi astăzi. Observatorul nostru, observând că stelele din regiunea circumpolară se învârt încet în jurul unui punct central, își dă seama că o linie de la acel pivot polar prin pământ servește ca o axă invizibilă în jurul căreia se învârt soarele, luna și toate stelele.

Pornind de la această percepție, ce ipoteze trebuie să adauge observatorul nostru pentru a dezvolta viziunea mitică schițată în paginile anterioare? În primul rând, el trebuie să decidă, în contradicție cu observațiile sale, că axa nu este o coloană invizibilă, ci un adevărat stâlp de foc și lumină. El trebuie să concluzioneze, de asemenea, că un soare staționar se află (sau se afla odată) în vârful stâlpului strălucitor — din nou, în contrast cu observația reală. El trebuie să identifice acest soare central nu cu globul solar strălucitor, ci mai degrabă cu planeta Saturn — deși această planetă îndepărtată și neimpresionantă nu se apropie astăzi niciodată de regiunea polară. Mai mult, observatorului nostru trebuie să-i vină în minte că Saturn, ca rege al muntelui, se află (sau se afla odată) într-o mare banderolă, împărțită de patru curenți principali. Și, în cele din urmă, într-o serie de speculații fără temei, el trebuie să concluzioneze că, în timpuri primitive, Saturn domnea la vârf ca creator, primul rege și primul om, prezidând un paradis de abundență nelimitată.

Poate cineva să propună în mod realist că o astfel de progresie a gândirii ar putea rezulta dintr-o simplă metaforă a axei lumii? Pentru a ajunge la imaginea mitică completă a muntelui cosmic

observatorul nostru ipotetic trebuie nu numai să acumuleze conjecturi peste conjecturi, ci să respingă observația directă în fiecare etapă. Ce valoare - religioasă, psihologică sau de altă natură - are o ficțiune care contrazice flagrant fenomenele pe care intenționează să le explice?

Cinicii pot spune că primitivii sunt capabili să invoce orice forță imaginabilă pentru a explica ceva ce nu înțeleg. Dar cazul ipotetic de față nu îi cere primitivului să inventeze pur și simplu explicații pentru lucrurile observate; îi cere să nege experiența imediată și totuși să compună o viziune grandioasă suficient de convingătoare pentru a dobândi o putere hipnotică asupra lumii antice. Desigur, mulțimea dovezilor disponibile pledează împotriva unei astfel de inventivități din partea omului primitiv.

Cu toate acestea, aceste dificultăți dispar odată ce ne eliberăm de doctrina uniformității cosmice și ne gândim dacă observatorul nostru primitiv ar fi putut fi de fapt martor la forțele ciudate pe care documentele antice le descriu atât de detaliat. Muntele polar este doar unul dintre ingredientele unei cosmologii integrate care pare să fi prevalat asupra întregii lumi antice. Muntele mitic, soarele central, incinta polară și răscrucea de drumuri - care se concentrează asupra imaginii celeste

- nu pot vorbi despre puteri care erau „cu adevărat acolo”?

IX: Semiluna

Investigaţia noastră de până acum acoperă cinci imagini principale ale configuraţiei saturniene:

soarele închis

,

crucea solară

,

crucea solară închisă

,

soarele închis şi pilonul

,

şi crucea solară închisă şi pilonul

.

Am susţinut că aceste simboluri descriu în mod realist aspectul real al lui Saturn pentru observatorii tereştri.

Desigur, încercarea de a dovedi că semnele sacre denotă o apariţie vizibilă se confruntă cu o dificultate deosebită. Se poate demonstra că în jurul imaginii cosmice

s-a dezvoltat un simbolism global coerent; dar cum se poate dovedi cu adevărat că această configuraţie a fost mai mult decât invenţia unui cult antic - poate produsul extraordinar al unei rase avansate a cărei unificare abstractă a puterilor cosmice discordante a dobândit o distribuţie mondială?

Cred că există o categorie specifică de dovezi care înlătură orice posibil apel la abstracţii. Mă refer la simbolismul semilunii ☾. În sursele detaliate lăsate de cele mai vechi civilizaţii, semiluna simbolică - pe care toţi oamenii o identifică automat cu luna noastră - joacă un rol mult mai important decât se crede în general. Dar în niciuna dintre sursele primare nu se poate identifica efectiv semiluna cu corpul pe care astăzi îl numim „lună”!

Dacă a existat un singur punct de cotitură în ancheta mea, acesta a fost realizarea faptului că semiluna cu care se ocupă ritualul antic este inseparabilă de banderola soarelui închis ⊙. Cheia este imaginea

(sau

simplificată) care prezintă semiluna ca jumătate inferioară a banderolei.

Această legătură - care apare atât în Egipt, cât şi în Mesopotamia - m-a convins de realitatea banderolei şi m-a determinat să explorez mai profund diferitele sale formulări mitice.

Semiluna din semnul

sugerează că banderola lui Saturn a fost iluminată de globul solar în aşa fel încât să prezinte observatorilor tereştri două semicercuri de lumină şi umbră.

Conceptul de banderolă semiluminată plasează imediat într-o nouă perspectivă imaginea universală

este posibil ca faimosul soare în creştere să nu reprezinte o „conjuncţie" artificială a globului solar şi a lunii noi (explicaţia convenţională), ci mai degrabă soarele primordial Saturn care se odihneşte peste porţiunea iluminată a incintei sale polare? Cu siguranţă, suprapunerea imaginilor

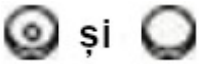

implică faptul că soarele închis şi soarele în descreştere se referă la o singură configuraţie astrală.

Atunci când O'Neill a afirmat că semnul

simboliza polul ceresc, el a luat semnul drept un fel de metaforă - un mijloc antic de a reprezenta revoluţia stelelor circumpolare în jurul unui centru fix. Alţii au identificat banderola ca fiind haloul atmosferic iluzoriu care înconjoară ocazional globul solar, în timp ce alţii explică banderola ca fiind un „cerc al cerului" abstract. Dar legătura dintre banderolă şi semilună ar sugera un caracter mai tangibil.

Pentru a testa această posibilitate, trebuie examinate câteva întrebări:

- Saturn, soarele primordial, este asociat cu o semilună?
- Există o legătură consecventă între semilună şi banderola soarelui închis

- Este semiluna echivalată cu cercul zeiţei mamă?
- Ţara Sfântă sau pământul ceresc se află în îmbrăţişarea semilunii?
- Ocupă semiluna vârful muntelui cosmic?

Semiluna şi Saturn

Este bine cunoscut faptul că, în mitologia clasică, Saturn (sau Kronos) mânuieşte o harpă curbată sau o seceră cu ajutorul căreia îşi stabileşte domnia primordială, iar majoritatea autorităţilor ar fi de acord cu Kerenyi în identificarea secerei ca fiind „imaginea lunii noi".[1192] Dar de ce ar trebui Saturn să aibă „luna nouă" ca armă?

Legătura pare a fi foarte veche, deoarece apare şi în Babilonia antică. Ninurta, planeta Saturn, ţine în mâinile sale o armă numită SAR-UR-U-SAR-GAZ, dar şi BAB-BA-NU-IL-LA. Primul nume al armei lui Ninurta înseamnă „care guvernează Cosmosul şi care masacrează Cosmosul", în timp ce al doilea nume înseamnă „uraganul care nu cruţă nimic".

Faptul uimitor este următorul: aceste nume ale armei lui Saturn sunt chiar epitetele **Sin**-ului babilonian, "Luna" în semilună. [1193] Adică, semiluna lui Sin este „arma" (secera, sabia) cu care Saturn a întemeiat şi distrus ordinea primordială.

1192 Kerenyi, *Prometheus*, 51.

1193 Combe, *Histoire du Culte de Sin*, 11-12.

Dar există şi o altă particularitate: deşi întotdeauna identificată de cercetători ca fiind sfera lunară. Sin nu este niciodată prezentat ca o „jumătate de lună”, „trei sferturi de lună” sau „lună plină”. El este pur şi simplu *Udsar* „semiluna”. Şi oricât de incongruentă ar părea astăzi această relaţie, arta babiloniană îl prezintă mereu pe Sin drept *jumătatea inferioară a soarelui încrucişat*

Fig. 48. Diferite versiuni mesopotamiene ale soarelui în descreştere.

Această relaţie a semilunii Sin cu Saturn şi cu incinta sa provine dintr-o combinaţie întâmplătoare de simboluri cândva independente - sau dintr-o ecuaţie fundamentală ? Legătura dintre Sin şi Anu (planeta Saturn) echivalează cu o „identitate”, potrivit lui Jensen.[1194] Rawlinson spune acelaşi lucru: babilonienii considerau Sin - semiluna - un aspect al planetei Saturn.[1195] Jeremias enunţă ecuaţia fără echivoc: Sin = Saturn.[1196]

Atunci când luăm în considerare relaţia dintre semiluna Sin şi semnul

natura identităţii devine clară. Semiluna Sin face parte din locuinţa circulară sau "corpul" lui Saturn. Astfel, textele invocă Sin ca bastion protector al Cosmosului - un „zid înalt de apărare”,[1197] sau un:

Sanctuar de aur, care în ţară este magnific!
Sanctuar luminos, care în ţară este înălţat! [1198]

Ca emanaţie a lui Saturn, Sin este sinonim cu cercul de "glorie" (aureola) al marelui zeu; şi acest fapt dă o semnificaţie uimitoare la ceea ce, altfel, trebuie privit ca o afirmaţie pur ezoterică a textelor astronomice asiro-babiloniene: "Saturn stă în aureola lui Sin", proclamă textele (nu o dată, ci de mai multe ori). [1199] Semiluna şi incinta sunt una.

Nu sugerează oare aceste dovezi cu tărie că anticii percepeau o banderolă literală în jurul lui Saturn şi că această incintă sau "aureolă" saturniană afişa o semilună?

O altă dovadă este demnă de remarcat. Babilonienii reprezentau cercul Cosmosului lui Saturn (cercul zeilor) prin semnul

1194 *Die Kosmologie der Babyionier*, 191.
1195 Rawlinson, *Herodotus*, Essay X.
1196 *Handbuch der Altorientalischen Geisteskultur*, 96.
1197 Combe, op. cit., 146.
1198 Ibid., 114.
1199 Jastrow, "*Sun and Saturn*," 143.

Dacă afirmația mea este corectă, semiluna lui Sin era pur și simplu jumătatea puternic iluminată a acestui cerc (adunare). Așadar, nu este lipsit de importanță faptul că simbolismul babilonian a reprezentat, de asemenea, adunarea prin semnul

Inutil să spun că cerurile pe care le cunoaștem astăzi nu oferă nicio sursă imaginabilă pentru această imagine.

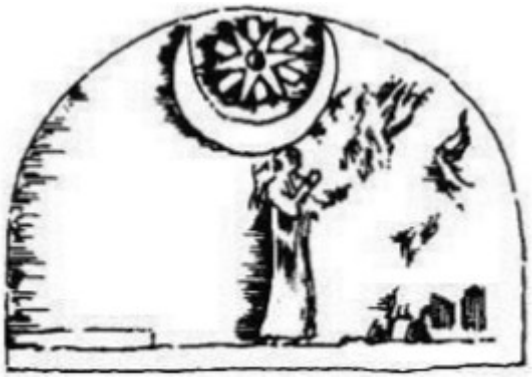

Fig. 49. Soarele în creștere, pe stela Ur-Nammu de la Ur.

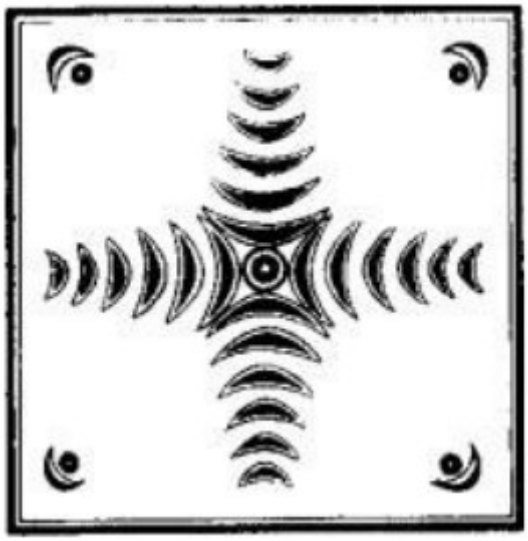

Fig. 50. Cruce hawaiiană care prezintă poziții alternative ale semilunii în jurul soarelui central.

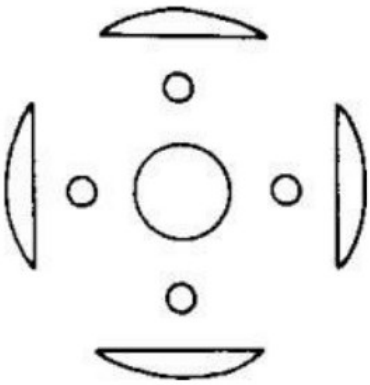

Fig. 51. Movile ale indienilor americani, transmițând imaginea semilunii rotative.

Astfel de identități indică în mod emfatic o relație subiacentă a semnelor antice

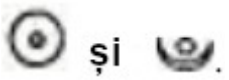

În timp ce primul descrie întreaga incintă saturniană, cel de-al doilea descrie doar porțiunea puternic iluminată a banderolei - astfel încât se poate vorbi în mod adecvat de „incinta crescentă” a lui Saturn și se poate reda schematic ideea astfel:

Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că locația obișnuită a semilunii *sub* soarele central

nu este singura sa poziție în simbolismul antic. Uneori, semiluna pare să stea pe un capăt

în timp ce alteori este inversată deasupra soarelui

Desigur, acest lucru este exact ceea ce ar trebui să ne așteptăm - dacă semiluna era porțiunea iluminată a unei benzi circumpolare, atunci semiluna trebuie să fi părut că se rotește în jurul benzii cu fiecare rotație completă a planetei noastre pe axa sa. Astfel, s-ar putea reprezenta schematic rotația zilnică a semilunii:

După cum vom vedea, există o relație distinctivă între această semilună rotativă și fazele arhaice „zi” și „noapte” - precum și cu multe alte aspecte ale cosmografiei antice. Dar să mergem puțin mai departe pe această linie de cercetare. Ecuația dintre semilună și incintă are loc și în Egipt? Egiptenii (după cum am observat anterior) numeau incinta Aten, înregistrată prin hieroglifa ⊙. (În decursul timpului, acest simbol a evoluat în forma simplificată

cu soarele închis eliminat. Această din urmă formă este cea care predomină în general în arta egipteană ulterioară).

În numeroase reprezentări ale lui Aten, o semilună formează jumătatea inferioară a incintei În fig. 52, ofer un exemplu impunător din mormântul lui Ramses al VI-lea, care prezintă Atenul odihnindu-se într-o semilună și flancat de patru figuri masculine, două la dreapta și două la stânga.

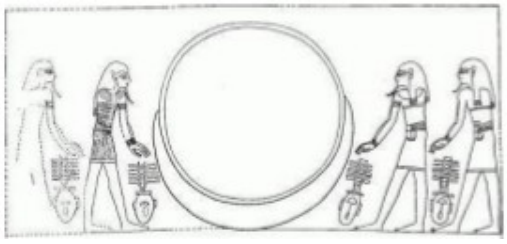

Fig. 52. Incintă egipteană în formă de semilună.

Forma hieroglifică a incintei cu semilună este

o formă care s-a dezvoltat progresiv în imaginile

pe măsură ce artiştii au extins şi aplatizat treptat semiluna într-un recipient mai mare care susține incinta.

Această imagine a lui Aten şi a semilunii pare să fi generat o mare confuzie printre egiptologi. Unul dintre zeii asociați cu incinta semilunii este Khensu, pe care toate autoritățile îl identifică cu luna. Dar imaginea zeului rămâne enigmatică, deoarece Budge scrie: „Poartă pe cap *discul lunar* în semilună,

sau *discul solar* cu **uraeus**, sau discul solar cu *pene* şi **uraeus**”.[1200] Au avut egiptenii dificultăți în a decide dacă zeul era soarele sau luna?

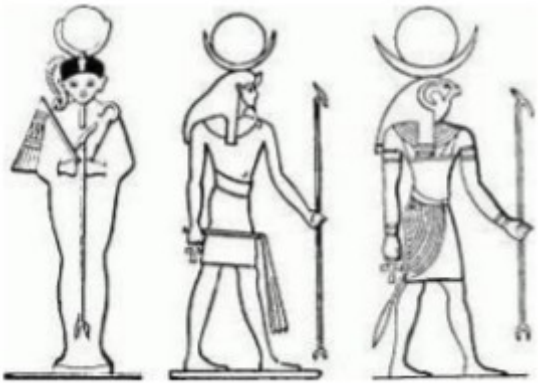

Fig. 53. Trei ilustrații ale zeului egiptean Khensu, care arată mărirea progresivă a semilunei lui Aten de către artiştii egipteni.

.

Atunci când Budge numeşte semnul

un „disc lunar într-o semilună”, el evită orice asociere a semnului cu soarele. Dar pe pagina următoare scrie despre Khensu: "Pe capul său se află semiluna şi discul lunar. În această formă, el reprezintă *atât soarele la răsărit, cât şi luna nouă*".[1201] Fie egiptenii aveau o indiferenţă remarcabilă în ceea ce priveşte caracterul astral al zeilor lor, fie cercetătorii au înțeles greşit simbolismul.

Lăsând la o parte toate verdictele *a priori*, se poate distinge o coerență fundamentală în imaginea egipteană a semilunii-închisoare. În ritualul egiptean, semiluna nu este luna, ci un semicerc care „îmbrățișează” soarele central:

Foarte devreme, egiptenii au personificat semiluna ca fiind divinitatea **Ah**, **Aah** sau **Aahu**, desemnată prin gliful

şi tradusă întotdeauna prin „lună”. Cu toate acestea, cuvântul **ah** înseamnă, de asemenea, „a îmbrățișa” - un concept lipsit de sens în legătură cu luna noastră, dar încărcat de semnificație atunci când se referă la banderola (sau porțiunea iluminată a benzii) care înconjoară soarele central. **Ah**

1200 *The Gods of the Egyptians*, vol. II, 36. [Subliniere adăugată].
1201 Ibidem, 37. [Subliniere adăugată.]

mai înseamnă „a se apăra de” și „guler”. Adică, la fel ca zeul babilonian al „lunii”, Sin, egipteanul **ah**

semnifică bastionul defensiv care îl protejează pe zeul-soare: aceeași incintă în formă de semilună este purtată de marele zeu ca „guler” al său. Din nou, astfel de interrelații nu pot părea absurde decât atunci când sunt privite ca aspecte ale lunii noastre.

Fig. 54. Ah, zeul incintei semilunare.

Singura „lună” invocată în ritualurile egiptene timpurii este cea care adăpostește soarele central. Capitolul LXV din *Cartea Morților,* care poartă titlul „Capitolul ieșirii ziua și al dobândirii stăpânirii asupra dușmanilor”, începe astfel: „Salut (tu) care strălucești din Lună [Ah] și care trimiți lumină de la ea”.[1202] „În mai multe capitole se vorbește despre soare ca strălucind în sau din lună”, notează Renouf. [1203]

O versiune a *Textelor de sicriu* spune: "Ieșind în zi și trăind după moarte. O, Unicule care te ridici [ieși] din lună, O, Unicule care strălucești în lună".[1204] „Luna” este locuința zeului solitar, iar natura acestei locuințe ne este comunicată cu precizie în semnele antice

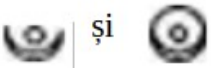

Amintindu-ne că babilonienii au legat semiluna lui Sin de cercul zeilor

ne întrebăm dacă o relație similară are loc în Egipt. Adunarea egipteană este **paut** - un termen care se referă în același timp la compania zeilor, la membrele lui Osiris sau Re și la grâul sau pâinea cerului. Deși semnul Aten ⊙ poate servi ca determinant pentru **paut**, cea mai comună hieroglifă pentru **paut** este

semiluna inversată!

Astfel, găsim o corespondență izbitoare între simbolismul egiptean și cel mesopotamian al semilunii - un simbolism care capătă coerență doar atunci când vedem semiluna ca fiind jumătatea

---

1202 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 228.
1203 *The Egyptian Book of the Dead*, 263-64.
1204 Faulkner, *The Coffin Texts*, 131.

luminată a incintei polare

Nici o raționalizare nu poate adapta imaginile la soarele şi luna care ne sunt familiare astăzi. Într-adevăr, dificultatea este recunoscută de Butterworth in examinarea sa asupra semilunii soarelui

Semiluna „nu este luminarul natural al cerului”, scrie Butterworth, ”pentru că are partea goală întoarsă spre «soare»”.[1205] Merită să subliniem acest aspect. Semiluna lunii noastre este întotdeauna orientată spre globul solar, dar în simbolistica timpurie a soarelui şi a semilunii o astfel de relație apare rar sau chiar niciodată. Indiferent de poziția semilunii în jurul soarelui

( ),

soarele se află în „îmbrățișarea” semilunii, dând naştere la ceea ce Briffault consideră o imagine „incongruentă din punct de vedere astronomic”.[1206] Dar imaginea pare discordantă numai dacă o judecăm în raport cu cerul actual. Soarele primitiv, afirmă Butterworth, este "conținut în golul semilunii culcate. *Acesta este soarele care se află întotdeauna în zenit*” [1207] (adică nu este corpul pe care îl numim astăzi ”soare").

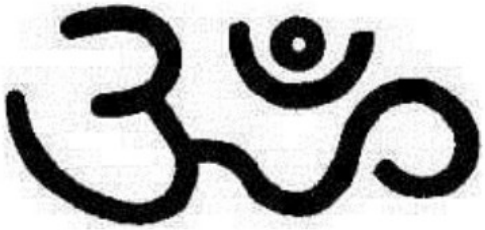

Fig. 55. Silaba hindusă OM, cuvântul creator.

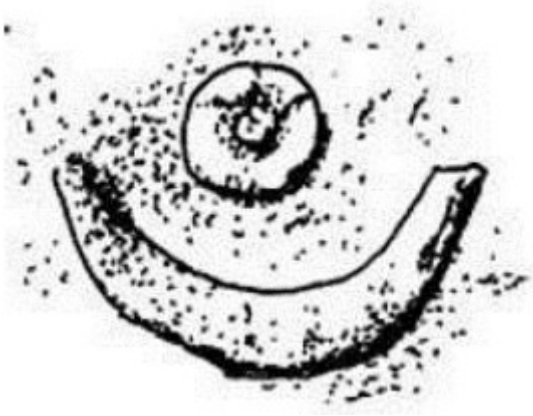

Fig. 56. Soare fenician în semilună.

Semiluna și uterul

Dacă semiluna venerată în antichitate denota jumătatea iluminată a incintei lui Saturn, atunci ea trebuie să fie sinonimă cu pântecele cosmic — zeița mamă.

Faptul că numeroase zeițe, în vremuri mai târzii, au ajuns să fie asociate cu luna noastră este un fapt atât de bine documentat încât nu este nevoie să insistăm asupra dovezilor aici. Cu toate

1205 *The Tree at the Navel of the Earth*, 109.
1206 *The Mothers*, Vol. III, 82.
1207 Op. cit, 127. [Subliniere adăugată.]

acestea, motivele acestei asocieri nu sunt deloc clare. ”De la început”, afirmă G. E. Smith, analizând omologii timpurii ai zeiței egiptene Hathor, ”toate zeițele – și în special acest strat primitiv al zeităților fertilității – erau, din motive evidente, strâns asociate cu luna”.[1208]

Și care sunt motivele „evidente” ale legăturii dintre zeiță și lună? Smith susține că ”periodicitatea ciclică a lunii a sugerat analogia cu periodicitatea fiziologică similară a femeilor...”. De asemenea, ”influența lunii asupra *rouăi* și mareelor a sugerat, probabil, puterea sa de control asupra apei și a subliniat funcția dătătoare de viață pe care asocierea sa cu femeile o sugerase deja”.[1209] Aceste motive nu sunt nici evidente, nici adecvate.

Ceea ce necesită explicații este caracterul elementar al zeițelor semilune ca receptacol care adăpostește soarele central. Faptul că zeița egipteană Hathor era reprezentată de o semilună sau ”lunetă” nu schimbă faptul că numele ei înseamnă „locuința lui Horus”. În mod similar, Isis, reprezentată și ea de o semilună, era camera templului sau tronul care îl adăpostea pe Osiris. Ishtar babiloniană, al cărei simbol era semiluna, era „pântecele” care adăpostea copilul-bărbat Tammuz. Acest aspect al semilunii este explicit în titlul divinității „lunare” Sin, care este numită „pântecele matern, creatoarea tuturor lucrurilor”.[1210]

Nu se poate pune la îndoială faptul că semiluna saturniană a fost în cele din urmă confundată cu luna noastră. Confuzia este cea mai evidentă în cazul grecescului *Selene* și al latinului *Luna*, ale căror nume au fost atribuite sferei lunare. Dar nici numele, nici imagistica lui Selene și Luna nu au originea în legătură cu luna noastră. În sfera Lunii, ”*Sol* este ascuns ca un foc”. Helios locuiește ca sămânță fecundă în pântecele Selenei.[1211] „Conform acestor idei antice”, scrie Jung, ”luna este un vas al soarelui: ea este un receptacul universal al soarelui în particular”.[1212] Pentru o explicație a acestei imagini, trebuie să ne uităm la vechea ordine celestă. Cu mult înainte ca grecii să numească sfera solară Helios, ei îl cunoșteau pe Helios ca planeta Saturn — la fel cum Sol semnifica inițial aceeași planetă. Selene și Luna își trag caracterul mitic din incinta lui Saturn, iar semnele

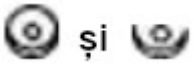

oferă un portret literal al vechii zeițe mamă.

Semiluna și Pământul Natal

Există o altă implicație: „luna” trebuie să însemne același lucru cu „pământul” creat, udat de cele patru râuri ale vieții. Deși este dificil să ne imaginăm o identitate mai puțin probabilă în termeni convenționali, iată concluzia lui Faber cu privire la lună și pământ în mitologia globală: „Divinitatea feminină, oricât de multiplicată ar părea în conformitate cu geniul politeismului, se rezumă în cele din urmă la una singură, care este considerată marea mamă universală atât a zeilor, cât și a oamenilor, iar *această singură zeitate este declarată a fi asemănătoare cu Luna de pe firmament și cu Pământul atotproductiv*”.[1213]

Faber oferă mult prea multe exemple pentru a putea fi citate aici. În fiecare caz, zeița „era astronomic Luna”, dar „cercul ei mistic este declarat a fi cercul Lumii”.[1214] Zeița Isis, relatează Faber, ”era declarată a fi în egală măsură Luna și Pământul: și ea este în același timp determinată în unanimitate de teologii antici a fi una cu Ceres, Proserpine, Minerva, Venus, Diane, Juno, Rhea, Cybele, Jana, Atergatis ... (etc.). Se spune că acestea sunt, la rândul lor, identice între ele: și dacă coborâm la detalii, le găsim în continuare identificate indiferent cu Pământul și Luna”.[1215]

Ce ar putea avea în comun Pământul nostru (așa cum era perceput de antici, nu de astronomia modernă) cu sfera lunară pentru a promova această identitate aparent irațională?

1208 *The Evolution of the Dragon*, 56.
1209 Ibid., 56.
1210 Suhr, *The Spinning Aphrodite*, 57.
1211 Jung, *Mysterium Coniunctìonis*, 177.
1212 Ibid., 129.
1213 The Origins of Pagan Idolatry, Vol. II, 3. [Subliniere adăugată].
1214 Ibid., 5.
1215 Ibid., 6.

Întrebarea este ridicată de Briffault: „De fapt, nu există o zeiță a Pământului care să nu fie în același timp și zeiță a Lunii. Toate Mamele Pământului, așa cum remarca Bachofen, ”duc o viață dublă, ca Pământ și ca Lună”.[1216] Identitatea prevalează nu numai în civilizațiile avansate, ci și în rândul raselor primitive. Maorii identifică „luna” (Hine, sau „Femeia”) cu pământul. La fel fac și nativii din Caraibe — iar această identitate corespunde cu personalitățile suprapuse ale „lunii” și „pământului” în rândul mexicanilor, caldeenilor, chinezilor, hinduşilor, grecilor și raselor nord-europene.

Briffault mărturisește iraționalitatea ecuației: „Grecii numeau în mod expres luna «pământ ceresc» și «parte a pământului». Această identificare persistentă a lunii cu pământul ar fi de neînțeles pentru popoarele care nu cunosc concepțiile astronomice moderne, cu atât mai puțin pentru rasele necultivate, precum caraibienii și polinezienii. Când pământul este conceput ca o suprafață uriașă, solidă, imobilă, care contrastează în toate privințele cu sfera sau discul rătăcitor al lunii pe cer, *nu pare să existe niciun motiv imaginabil pentru a asimila unul cu celălalt. Identificarea nu poate rezulta din nicio analogie în aspect sau funcție*.[1217]

Briffault propune rezolvarea dilemei prin postularea unei legături intime între „luna și pământul cu femeile și funcțiile lor”. El sugerează că femeia divinizată a apărut prima și că atributele ei au fost, prin analogie, transferate imediat lunii și pământului.[1218] Dar nu este ușor de crezut că un astfel de raționament indirect din partea omului antic ar putea duce la o identificare atât de universală și de fundamentală.

De fapt, nu este necesară nicio raționalizare a acestei identități. În ordinea arhaică a lumii, semiluna și pământul (pământ, provincie) erau identice. Cercul „lunii” (semiluna - incintă) era insula începuturilor - Pământul lui Saturn. „Luna” mitică, după cum observă Faber, era „ceea ce unii numesc ”cer terestru” sau «paradis», iar alții ”pământ ceresc" ... este descrisă ca purtând înfățișarea unei insule plutitoare. .” .[1219] Această ”insulă a Lunii” conținea ”în sfera sa câmpurile Elizee sau Paradisul”, care a ajuns să fie cunoscut drept ”paradisul Lunii".

Există, de fapt, un simbol Mesopotamian foarte potrivit pentru acest paradis, deși nu a primit încă atenția serioasă a experților. Este vorba de semnul

repetat din nou și din nou pe sigiliile cilindrice mesopotamiene. Semnul înfățișează pământul împărțit în patru, "pământul celest al celor patru râuri". Faptul că acest pământ paradisiac se află în interiorul unei vaste semilune poate părea o prostie pentru criticii moderni, dar este în strictă concordanță cu numeroase tradiții independente care echivalează "pământul" și "luna" primordiale.[1220]

Semiluna și Muntele

În toate miturile antice ale paradisului pierdut, țara păcii și a abundenței se sprijină pe un pilon cosmic - "cel mai înalt munte al pământului". Una dintre particularitățile Muntelui este că posedă două vârfuri, care se ridică la dreapta și la stânga coloanei centrale.

Muntele Egiptean al Gloriei (*Khut*) dezvăluie două vârfuri între care se află Aten sau soarele închis

Reprezentați de acest semn sunt „cei doi munți mari pe care apare Re”.[1221] Și ceea ce este cel

---

1216 Op. cit.. Vol. 111,61.
1217 Ibidem, 61. [Subliniere adăugată.]
1218 Ibid., 61.
1219 Faber, op. cit.. Vol. III, 13. [Subliniere adăugată.]
1220 Ibid., 18.
1221 Ibid., 18.

mai interesant despre simbolul egiptean al vârfului despicat

este că acesta găseşte paralele izbitor de asemănătoare în alte ţinuturi. Zeul soarelui mesopotamian se odihneşte pe un munte mondial cu două vârfuri de formă identică (fig. 60), iar acelaşi munte dublu apare şi în Mexic - şi aici, zeul soarelui apărând între cele două vârfuri (fig. 61).

Fig. 60. Asiro-babilonianul Shamash stând între cele două vârfuri.

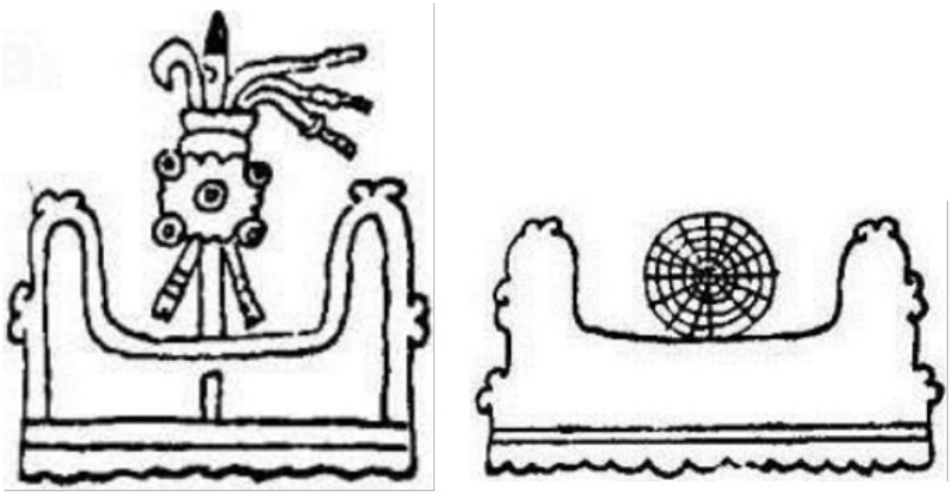

Fig. 61. (a) Vârfuri gemene mexicane, cu stâlp central; (b) Soarele central între două vârfuri.

Indienii Delaware îşi amintesc de un ţinut primitiv - "ţara Talega", unde, cu mult timp în urmă, "toţi păstrau pacea unii cu alţii". Pictograma tărâmului pierdut este

- o contrapondere extraordinară la Muntele Egiptean al Gloriei

În gândirea ebraică şi musulmană, „muntele paradisului este unul dublu”, observă Wensinck.[1222] Pentru evrei, Sinai, Horeb, Ebol şi Gerezim erau toate concepute ca imagini ale unui

1222' The Ideas of the Western Semites Concerning the Navel of the Earth," 13.

munte cu două vârfuri, afirmă Jeremias.[1223] În Tirul primitiv (paradisul), conform descrierii lui Nonnus, o „stâncă dublă” se ridică din ocean. În centrul său se află un măslin (soarele central) care emite automat foc, aprinzându-l într-o flacără perpetuă.[1224] Marii zei sirieni şi hitiţi stau în echilibru pe doi munţi.[1225] La început, conform unei legende din Asia Centrală relatată de Uno Holmberg, „existau doar apă, din care au ieşit cei doi mari munţi”.[1226] Din muntele central al cosmologiei hinduse se ridică două vârfuri secundare, la dreapta şi la stânga.[1227] Desigur, stâlpii gemeni ai lui Hercule indică aceeaşi idee.

Conceptul antic al unui vârf despicat a lăsat o amprentă profundă în arhitectura antică, potrivit lui Vincent Scully, autorul cărţii *The Earth, the Temple and the Gods*. În Creta, ”se poate recunoaşte un model clar definit de utilizare a peisajului la fiecare palat”, scrie Scully. ”Mai mult decât atât, fiecare palat utilizează, pe cât posibil, aceleaşi elemente de peisaj. Acestea sunt următoarele: în primul rând, o vale închisă de dimensiuni variabile în care este amplasat palatul; aş dori să numesc acest lucru „Megaronul natural”; în al doilea rând, un deal uşor înclinat sau conic, situat pe axa palatului, la nord sau la sud, şi, în cele din urmă, un munte mai înalt, cu vârfuri sau creste, situat la o anumită distanţă de deal, dar pe aceeaşi axă. Muntele poate avea şi alte caracteristici de mare forţă sculpturală... dar *vârfurile duble* sau crestele pare esenţiale pentru acesta. ... În toate cazurile, acesta formează o formă culminantă care are calitatea de a face ochiul observatorului să se odihnească în cupola sa... Toate elementele peisajului enumerate mai sus sunt prezente la Knossos, Phaistos, Mallia şi Gournia, iar în fiecare caz ele însele – şi acest punct trebuie subliniat – constituie arhitectura de bază a complexului palatului”.[1228]

Acelaşi model se repetă în toată Grecia şi Asia Mică, potrivit lui Scully. Un bun exemplu este amplasarea cetăţii Troia, care priveşte peste insula Imbross către insula mai îndepărtată Samothrace, de unde se ridică (direct „dincolo de movila lungă şi joasă a Imbross”) „vârfurile duble” ale Phengari.[1229]

Din ce noţiune ritualică a luat naştere această cerinţă arhitecturală comună? Numele muntelui sacru din Samothrace oferă un indiciu esenţial: Phengari este „Muntele Lunii”. Titlul nu este întâmplător, deoarece „Muntele Lunii” – în mai multe ţări – este chiar titlul Dealului Primordial, stâlpul Cosmosului! Astfel, „Insula Albă” din mitologia hindusă se distinge prin prezenţa unui munte primordial care se înalţă până la „lună”. Muntele Ararat, pe care Faber îl asociază cu dealul paradisiac, este denumit Laban, „muntele Lunii”. La fel, semiluna se odihneşte pe vârful Meru hindus. Faber scrie: „La izvorul Nilului, potrivit geografilor indieni, se află Meru din emisfera sudică: acesta este, de asemenea, un munte al Lunii... La izvorul Rinului, Ronului, Po şi Dunării, toate fiind râuri sacre, se află ceea ce poate fi numit „Meru al vestului”: şi aici avem un munte al Lunii, deoarece Alpan nu este decât o variantă a lui Laban, iar Jura, Ira sau Rhe denotă „Luna” atât în dialectele celtice, cât şi în cele babiloniene. Libanul, la izvorul râului sacru Iordan, era un alt munte lunar... Şi chiar şi în insula Borneo, vârful de la izvorul celui mai mare râu al său este cunoscut sub numele de „muntele Lunii”.[1230]

Un prototip timpuriu al acestor munţi, susţine Faber, este vastul vârf al Himalaya, de unde izvorăşte Gange. Hinduşii considerau această masă impunătoare Chandrasichara, „muntele Lunii”, în timp ce două mici coline din această regiune înaltă poartă numele de Somagiri, ”Munţii Lunii”.[1231]

Este vorba despre imaginea cosmică a unei semilune care se odihneşte pe un munte mare, formând astfel un vârf crăpat. ". . . Figura prezentată imaginaţiei lor, ar fi un vârf conic care se

---

1223 Jeremias, op. cit., 57.
1224 Wensinck, "Tree and Bird Cosmological Symbols in Western Asia," 19, citat de Nonnus, *Dionysiaca*, XI, 407 sqq.
1225 Butterworth, op. cit., 55.
1226 *Der Baum des Lebens*, 62.
1227 Lenorniant, *Les Origines de l'Histoire*, Vol. II, 204-5.
1228 The Earth, the Temple and the Gods, 11. [Sublinierea noastră].
1229 Ibid., 22, 203.
1230 Op. Cit., Vol. III, 202-
1231 Ibid, 203-4.

termină în două puncte formate de cele două coarne ale semilunii".[1232] În concordanţă cu soarele universal în semilună

marele tată însuşi se află la jumătatea distanţei dintre vârfurile din dreapta şi din stânga, afirmă Faber. [1233]

Astfel, imaginile

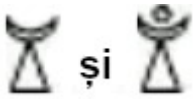

sunt cele mai simple reprezentări ale „Muntelui Semilunii”. Orice student al simbolismului antic va recunoaşte, desigur, că acestea sunt imagini ale distribuţiei globale, prezentate într-un număr infinit de variante.

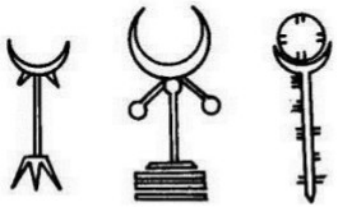

Fig. 62. Semiluni babiloniene cu coloane.

Fig. 63. Altar sabean, cu un soare cu coloane în interior.

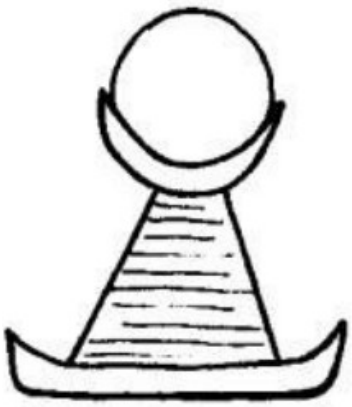

Fig.64. Incintă cu semilună hitită pe suport.

1232 Ibid., 204.
1233 Ibid., 204.

Fig. 65. Semilună cu stâlp, din Peru.

Cu siguranță, nu putem ignora acest simbolism general al muntelui cosmic în încercarea de a înțelege imaginea comună a muntelui

Această pictogramă, sugerez eu, adaptează pur şi simplu semiluna primordială la interpretarea sa mitică ca două vârfuri. Ceea ce înseamnă că egipteanul

(sau mai târziu

se referă la aceeaşi formă cosmică ca şi semiluna-închisoare

De fapt. Budge afirmă acest lucru atunci când numeşte acest din urmă semn o imagine a „soarelui la răsărit” - pentru că acesta este exact sensul presupus al semnului

(Voi arăta ulterior că, prin reprezentarea semilunii sub soarele central

spre deosebire de poziţiile alternative

anticii denotă „ziua” arhaică, perioada de cea mai mare strălucire a lui Saturn).
Faptul că cele două vârfuri ale Khut egiptean

semnifică vârful despicat al unui singur munte este puternic indicat de „sceptrul de munte” al lui Re, care arată muntele dublu ca vârf al unei singure coloane

După cum au observat multe autorități, sceptrul reprezenta stâlpul cerului. Această formă particulară este în strânsă paralelă cu hieroglifa timpurie „munte”

care a trecut în imaginea

identificând vârful despicat cu „suportul” sau «piedestalul» original al zeului solitar.[1234] „Piedestalul”, după cum am văzut, a fost numit și stâlpul lui Shu, pe care hieroglifele îl înregistrează prin semnul

Și aici o singură coloană se ramifică în două suporturi secundare. (În secțiunile următoare, cititorul va găsi numeroase dovezi care leagă imaginile

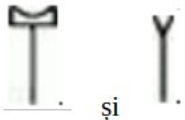

și

cu forma cosmică de bază

Hieroglifele egiptene folosesc, de asemenea, semnul muntelui

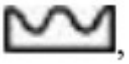

părând să arate trei vârfuri; și în reprezentările timpurii această configurație, de asemenea, apare ca vârf al unui stâlp central

Nu există nicio îndoială că muntele cu trei vârfuri aparține aceleiași idei ca și vârful dublu. Vârful din mijloc pare să indice o simplă prelungire a coloanei centrale. Marele zeu, care se află între vârfurile din dreapta și din stânga, devine el însuși o parte a muntelui pe care se sprijină.

Această evoluție este ilustrată în simbolismul hindus al Muntelui Meru, muntele cu luna în creștere. Meru, în ciuda vârfului său în formă de semilună, este **tricutadri**, sau muntele cu trei vârfuri. În mod similar, "Insula albă" sau paradisul pierdut hindus este considerat "țara cu trei vârfuri". [1235]

Comparați Olimpul în poemul grecesc:

Din Olimp, culmea

1234 Percy E. Newberry, "Two Cults of the Old Kingdom," 24ff.

1235 Faber, op. cit, Vol. III, 204.

Din cele trei vârfuri ale Cerului. [1236]

Baza acestui simbolism, potrivit lui Faber, este marele zeu, "stând în picioare" în mijlocul despicăturii, astfel încât să prezinte imaginea unui munte central "care se termină în trei puncte formate de cele două coarne ale semilunii şi de catargul său central [marele zeu]."[1237]

În consecinţă, imaginea primordială hindusă

trece în

ulterioară, care formează creasta tridentului hindus

- simbolul coloanei cosmice. Cu alte cuvinte, tridentul îşi are originea în clivajul „Muntelui Lunii”

La această imagine răspunde coloana egipteană cu trei vârfuri

Despre muntele cu trei vârfuri s-ar putea spune mult mai multe, dar cu preţul de a distrage atenţia de la tema de bază - vârful dublu. Părerea mea este că miturile vârfului despicat îşi au originea în percepţia preistorică a unei semilune vaste care părea să constituie vârful unei coloane cosmice

În cupa semilunii se odihnea soarele

În plus, semiluna era ea însăşi doar jumătatea luminată a unei benzi circulare

Iar dacă includem cele patru râuri ale vieţii, ajungem la forma

1236 Citat în Cook, *Zeus: A Study in Ancient Religion*, Vol. I, 114. [Subliniere adăugată].
1237 Op. cit., vol. III, 204-5.

ca imagine completă a configurației saturniene. Au păstrat anticii pentru noi o redare literală a acestei idei?

Nu am putea cere o reprezentare mai exactă decât cea oferită de cilindrul sigiliilor din Mesopotamia, care ne oferă simbolul[1238]

Paradisul circular de pe vârful muntelui, udat de cele patru râuri, se afla în interiorul „lunii” primordiale (a cărei semilună lunară nu este decât o palidă emblemă).

Cu siguranță, corespondența remarcabilă dintre mit și simbol în ceea ce privește această configurație celestă (o configurație care contrazice categoric aranjamentul actual al cerurilor) sugerează că este vorba de ceva mai mult decât o fantezie primitivă. Dacă teza prezentată aici este corectă, atunci o singură apariție celestă a dat naștere acestor imagini interconectate:

Semiluna este un ingredient central al simbolismului, iar prezența sa implică o bandă tangibilă atât de luminată încât prezintă două jumătăți, una strălucitoare, cealaltă mai discretă.

Gemenii cerești

Incinta lui Saturn a unit două semicercuri de lumină și umbră, distinse de o semilună rotativă. În diviziunile luminoase și întunecate ale incintei, anticii percepeau gemenii cosmici, "cele două fețe" ale monarhului universal.

În domeniul uman, una din optzeci și șase nașteri implică gemeni. Dar printre zei, anormalul este regula. Marele tată este fie născut din gemeni, fie crescut de gemeni, în timp ce, de asemenea, dă naștere la gemeni. Iar marele zeu însuși apare de obicei sub o formă dublă.

Explicațiile astronomice predominante ale gemenilor cerești îi identifică cu cercul zilei și al nopții, sau cu steaua de seară și cea de dimineață, sau cu soarele și luna. Constelația Gemenii a devenit reprezentantul zodiacal al gemenilor cerești, deși aproape toată lumea este de acord că perechea mitică a existat cu mult înainte de numirea acestor grupuri de stele.

Cine erau Dioscurii?

Privilegiați ca punct de plecare pentru nenumărate tratate despre gemeni sunt Dioscurii greci (cei doi fii ai lui Zeus), Castor și Polydeuces. Într-o bătălie cu verii lor Idas și Lynceus (fiii lui Aphareus), Castor a căzut rănit mortal. În timp ce fratele său respira cu dificultate, Polydeuces l-a implorat pe Zeus: ”O, rege, lasă-mă să mor și eu, împreună cu fratele meu”.

Zeus a răspuns rugăciunii acordându-le celor doi frați să petreacă zile alternate deasupra și sub pământ. Pindar consemnează promisiunea lui Zeus: ”... Dacă te lupți pentru fratele tău și dorești să ai parte de tot ce are el, atunci poți respira jumătate din timp sub pământ și jumătate din timp în casele aurite ale cerului”.[1239]

Explicația lui Cook cu privire la răsplată este destul de simplă: frații reprezentau cerul de zi și de noapte, care se învârtea în jurul pământului nostru. Poziția lor alternativă oferă „o expresie simplă, dar grafică a faptului evident că cerul divin este pe jumătate întunecat, pe jumătate luminos”.[1240] Această interpretare este susținută de remarca lui Philon Evreul cu privire la obiceiul mitologilor: „Ei au împărțit teoretic cerul în două emisfere, una deasupra, cealaltă dedesubt,

1238 Hans Henning van Der Western, *Ancient Oriental Seals in the Collection of Mr. Edward T. Newell*, fig. 6, no. 217.

1239 Pindar, *Nemian Odes*, 10.148/?:

1240 Op. Cit., Vol. II, 440.

pământul, şi le-au numit Dioskoroi, adăugând o poveste minunată despre viaţa lor în zile alternate.”[1241]

Câteva secole după Philon, Joannes Lidianul (care a trăit în secolul al VI-lea d.Hr.) a repetat teoria: „Filozofii declară că Dioskoroi sunt emisfera de jos, iar emisfera de sus, pământul; ei mor pe rând, conform mitului, pentru că, pe rând, trec sub picioarele noastre”.[1242] Observând că semicercurile erau sacre pentru Dioscuri, Cook concluzionează că cei doi fraţi personifică două jumătăţi ale unui cerc celest — „Cerul animat”. [1243] Desigur, acest lucru nu i-ar împiedica pe antici să folosească soarele şi luna sau steaua dimineţii şi a serii ca simboluri ale emisferelor luminoase şi întunecate: „Acestea nu sunt decât moduri secundare de a denota marele contrast primar dintre Zi şi Noapte”, afirmă Cook. [1244]

În ceea ce priveşte gemenii cereşti, s-ar putea găsi numeroase exemple doar în mitologia clasică: Apollo şi Artemis, Zetes şi Calais, Zerhus şi Amphion, Hercule şi Iphicles, Otus şi Ephialtes, Pelias şi Neleus, pentru a numi doar câţiva. Şi aceste figuri ale gemenilor cereşti sunt doar o mică parte din modelul indo-european mult mai vast analizat de Walker. [1245]

Fig. 66. Zeul geamăn latin Janus, a cărui singură pălărie înseamnă „Cosmos”.

De asemenea, alături de gemeni trebuie să-l plasăm pe zeul comparabil cu două capete sau două feţe. Aici îl întâlnim pe Janus, pe care italienii îl cunoşteau drept „cel mai vechi dintre zei” şi pe care îl reprezentau în mod obişnuit cu două feţe, privind în direcţii opuse (fig. 66). Janus, potrivit lui Cook, personifica bolta cerului, cele două feţe ale sale semnificând cele două aspecte ale cerului (ziua şi noaptea): Janus „era iniţial Cerul divin. Cerul divin este luminos ziua şi întunecat noaptea. Având, prin urmare, un caracter dublu sau gemelar, Janus era reprezentat în mod natural ca un zeu cu două feţe”. [1246]

Janus, ca zeu geamăn prin excelenţă, ne dă titlul *Janiform*, aplicat oricărei zeităţi cu două capete sau două feţe (despre care lumea antică oferă nenumărate exemple). Dau ca exemplu un specimen din Etruria (fig. 66), care înfăţişează un cap Janiform purtând un *petasos* sau o pălărie cu boruri largi (adesea asociată cu Hermes). Acesta se compară cu „pălăria cu boruri largi” purtată de Odin, Attis şi alţii. Potrivit lui Eisler, a cărui opinie este împărtăşită de Cook, pălăria simboliza, pur şi simplu, ”cerul”, astfel încât cele două feţe împreună corespund întregului cerc al pălăriei (raiul, cerul). [1247]

1241 Ibid, Vol. II, 432-33.
1242 Ibid, Vol. II, 433.
1243 Ibid, Vol. II, 434.
1244 Ibid, Vol. II, 435.
1245 Ibid., Vol. I, 771.
1246 Ibid, Vol. II, 378.
1247 Eisler, *Weltenmantel und Himmelszelt*.

Gemenii alb și negru

Deși nu toți gemenii sunt albi și negri, mulți sunt, și tocmai această dihotomie este observată de Cook în mai multe exemple grecești. În anumite cazuri, un geamăn apare pe un cal alb, iar celălalt pe unul negru. [1248]

Acest aspect al gemenilor pare a fi universal. În calitatea sa de zeu geamăn, Quetzalcoatl din Mexic se unește cu Mictlantecuhtli, cele două divinități apărând spate în spate, una neagră, cealaltă albă.[1249] Zuni îi reprezentau pe zeii lor gemeni ai războiului prin măști albe și negre. Asvinii albi și negri din mitologia hindusă sunt o paralelă evidentă. Filozofii hinduși, afirmă Agrawala, au împărțit roata cosmică în două jumătăți, una neagră și una albă, pe care le-au personificat ca surori gemene formând „un cerc (chakra) care se învârte în timp etern”.[1250] În Melanezia, afirmă Eliade, ”se întâlnește constant mitul celor doi frați, unul luminos, celălalt sumbru”.[1251]

Adesea, gemenii se luptă între ei (uneori unul este „bun”, iar celălalt „rău”), o caracteristică care completează aspectul alb-negru și răsărit-apus al Dioscurilor. Mitul chinezesc descrie doi frați numiți Opeh și Schichin aflați într-un război constant.[1252] Gemenii ugaritici Mot și Aliyan se ceartă, la fel ca și Gwyn și Gwythur din mitologia celtică..[1253] Remus moare de mâna lui Romulus. Acrisius și Proetus se ceartă în pântecele mamei lor. Jacob și Esau fac același lucru. Zeița mamă indiană nord-americană Awehai a conceput gemeni care s-au luptat încă din pântecele mamei. Nu există nicio îndoială că *yin* și *yang* chinezești (forțele primordiale ale luminii și întunericului) sau perechea primară maniheistă a binelui și răului aveau o strânsă legătură cu această tradiție generală a gemenilor cosmici.

Aspectul alb-negru al gemenilor pare să fie în concordanță cu teoria lui Cook despre o sferă cerească rotitoare împărțită în emisfere rivale de lumină și întuneric. Dar există și alte caracteristici ale gemenilor care se potrivesc mai puțin cu modelul lui Cook. De ce gemenii erau atât de des concepuți ca doi conducători primordiali (sau două aspecte ale Monarhului Universal, fondatorul civilizației)?

Dioscurii aveau o relație distinctă cu gemenii Romulus și Remus, fondatorii legendari ai Romei. Se pare că exista o tradiție generală a dublei regalități, deoarece, la fel ca Dioscurii, în primele zile dorice, personificați de doi regi ai Spartei, gemenii latini Romulus și Remus apar ca gemeni regali, domnind cu drepturi egale. Reprezentările lui Romulus și Remus adesea asimilează perechea cu Dioscurii. [1254]

Întrebarea este dacă ceva atât de abstract precum un „cer” fără limite ar fi putut provoca ideea unei perechi primordiale care domnea efectiv ca un singur rege. Gemenii, ca și în cazul lui Janus, se atașează de Monarhul Universal ca două fețe ale sale, privind în direcții opuse. Cook, desigur, recunoaște acest lucru, dar îl concepe pe Janus, zeul-rege primitiv, nu în termeni concreți, ci ca o întindere deschisă – „cerul”.

Era aceasta adevărata identitate a lui Janus? Se remarcă cu interes considerabil afirmația lui Joannes Lidianul: „Propria noastră Philadelphia păstrează încă o urmă a credinței antice. În prima zi a lunii (adică ianuarie) are loc o procesiune în care participă nimeni altul decât Janus însuși, îmbrăcat cu o mască cu două fețe, iar *oamenii îl numesc Saturnus, identificându-l cu Kronos*”.[1255]

Pentru Cook, această identitate a lui Janus și Saturn trebuie să rezulte dintr-o confuzie antică, dar pentru noi ea reflectă cu exactitate doctrina arhaică. Janus, ca „cel mai vechi zeu indigen al Italiei” (expresia lui Herodian),[1256] este marele tată, pe care adoratorii stelelor din multe țări îl recunoșteau ca fiind planeta Saturn.

1248 Cook, op. cit, Vol. II, 435.
1249 Neumann, *The Great Mother*, 205.
1250 *Sparks from the Vedic Fire*, 42-43, 62ff.
1251 *Patterns in Comparative Religion*, 52.
1252 O'Neill, *The Night of the Gods*, 836.
1253 Graves, *The Greek Myths*, 243, nota 2.
1254 Cook, op. cit.. Vol. II, 442-43.
1255 Citat în Cook, op. cit, Vol II, 376. [Subliniere adăugată].
1256 Ibid., 335.

De asemenea, este crucială relaţia dintre perechea celestă şi stâlpul cosmic. Multe reprezentări antice ale gemenilor sau ale zeului geamăn plasează cele două capete în vârful stâlpului sacru. În ceea ce priveşte tipul *janiform* din Grecia, Cook citează exemple în care „faţa dublă este aşezată pe un stâlp sau un pilon”.[1257] Se găsesc reprezentări similare ale zeului cu două feţe în China, Europa de Nord, Siberia, India, America şi în alte părţi. Pentru cineva care concepe stâlpul ca fiind nimic mai mult decât o bucată de lemn venerată, legătura dintre acesta şi zeul cu două feţe nu va însemna nimic. Dar pentru cineva care vede stâlpul sacru ca pe un simbol al Dealului Primordial, amplasarea acestuia are o semnificaţie profundă: gemenii cosmici ocupau vârful muntelui central.

Dintre zeităţile masculine venerate de navaho, afirmă Alexander, cele mai importante sunt gemenii Nayanezgani şi Thobadzistshini, care pun capăt Erei Primordiale a Giganţilor. „Casa lor se află pe un munte din centrul ţării Navaho”. ”Legenda stâncii care creşte spre cer, ridicând gemenii spre ceruri, apare de mai multe ori în California”.[1258]

Iată două aspecte ale gemenilor celeşti care nu se potrivesc cu explicaţia lui Cook despre pereche. Gemenii sunt două feţe sau două aspecte ale lui Saturn, Monarhul Universal; şi ei stau pe muntele cosmic. Sunt acestea atribute accidentale ale gemenilor sau aparţin unei imagini integrate?

Este surprinzător faptul că Cook, deşi acordă o atenţie meticuloasă mărturiilor clasice, nu acordă nicio atenţie prototipului mai vechi al Dioscurilor şi al zeului Janiform. Cele mai complete dovezi provin din Egiptul antic, ale cărui ritualuri şi artă oferă un portret incisiv al gemenilor.

Fig. 67. Zeul geamăn Horus-Set.

Dintre fraţii negri şi albi, lumea nu cunoaşte un exemplu mai vechi decât perechea egipteană Horus şi Set. În fig. 67, capetele lui Horus şi Set apar pe un singur corp, privind la dreapta şi la stânga. Capul negru al lui Set contrastează puternic cu capul deschis al lui Horus, subliniind rolul celor doi ca „cei doi zei adversari”.

În strânsă legătură cu Horus şi Set sunt gemenii Isis şi Nephthys, adesea reprezentaţi spate în spate. Perechile egiptene Shu şi Tefnut, Thoth şi Maat, Sekhet şi Neith dezvăluie toate un caracter de bază similar.

În *Cartea Morţilor,* pictograma celor două „părţi” ale lui Horus şi Set este semnul

banderola lui Aten.[1259] Implicaţia clară este că incinta zeului soare are două diviziuni gemene, una luminoasă, cealaltă întunecată. Mai mult, dacă cercul lui Aten este jumătate lumină, jumătate întuneric, cu siguranţă nu putem ignora semnul

incinta semilună, care pare să ofere o ilustrare literală a celor două tărâmuri ale lui Horus şi Set.

1257 Op. Cit., Vol. II, 381.
1258 Alexander, *North American Mythology,* 235.
1259 Massey, *Ancient Egypt*, 375.

În același mod, legătura **shen** egipteană

reprezenta nu numai incinta zeului soare (Aten), ci și gemenele Isis și Nephthys.

Împreună, Isis și Nephthys, gemenele spate în spate, formau „granița" sau „hotarul" protector al Totului, al Cosmosului. În timp ce egipteanul **tcher** înseamnă „graniță", «limită», **tehera** înseamnă „bastion protector", iar **tcherti** cele două jumătăți ale graniței sau bastionului. Cele două **Tcherti** sunt Isis și Nephthys.

Cosmologia egipteană dezvăluie imaginea coerentă a unei incinte bisecate care se rotește în jurul soarelui central. Două aspecte interconectate ale gemenilor ies în evidență:

1. Într-un sens, gemenii sunt pur și simplu jumătățile luminoasă și întunecată ale incintei - o caracteristică mai pronunțată în perechea Horus și Set.
2. Dar incinta dublă se învârtea în jurul zeului lumină staționar, iar prin revoluția sa, semiluna luminată - „fața" marelui zeu - marca diviziunile respective ale „dreptei și stângii"

și „sus și jos"

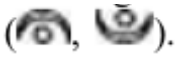 .

În personalitatea lor primară, gemenele Isis și Nephthys reprezentau aceste poziții contrapuse ale semilunii și, prin urmare, două diviziuni ale regatului ceresc. (În traducerile standard, diviziunile din stânga și din dreapta sunt de obicei redate prin „est" și „vest", confundând cosmografia (harta Cosmosului) cu geografia locală, în timp ce „sus" și „jos" sunt traduse prin «cer» și „pământ", ducând la o confuzie diferită, dar la fel de supărătoare).

Această interpretare a gemenilor cosmici coincide cu cea a lui Cook în identificarea perechii cu un cerc ceresc, jumătate întuneric și jumătate lumină. Totuși, ceea ce distinge această viziune de cea a lui Cook este natura propusă a cercului. Cercul dublu înseamnă „cerul" abstract sau o bandă concretă (cu semiluna

care înconjoară soarele central?

O cerință a interpretării prezentate aici este ca zeul soarelui să se afle între gemeni și ca cercul gemenilor să se învârtă în jurul lui. Desigur, dacă gemenii se referă la „cerul" deschis, iar zeul soarelui înseamnă globul solar, ar fi lipsit de sens — de fapt, ar fi o contradicție — să-l plasăm pe zeu în centrul cercului (adică între semicercurile zilei și nopții) sau să vorbim despre gemenii care se învârt în jurul zeului soarelui.

Marele zeu al egiptenilor poartă incinta lui Aten ca pe o „centură". Conform *Textelor Piramidelor,* această îmbrăcăminte este cercul gemenilor celești: „Sunt înconjurat de centura lui Horus, sunt îmbrăcat cu haina lui Thoth, Isis este în fața mea și Nephthys este în spatele meu".[1260] Un astfel de limbaj apare în mod repetat în sursele egiptene timpurii. În *Cartea morților,* regele întreabă: „Pot să-l văd pe Horus... cu zeul Thoth și zeița Maat, unul de fiecare parte a lui?"[1261] În *Textele sicriului,* Atum declară despre gemenii Shu și Tefnut: "Eu eram între aceștia doi, unul fiind în fața mea, celălalt în spatele meu".[1262] „Cele două stăpâne ale Buto te însoțesc la dreapta și la stânga"[1263] *Textele Piramidelor* anunță că „cele două Enneade mari și puternice... l-au așezat pe Shu

1260 *Pyramid Text* 1089.
1261 *Budge, The Egyptian Book of the Dead,* 6.
1262 Lacau, *Traduction des Textes des Cercueils du Mayen Empire*, 52.
1263 Ibid., 37.

pentru tine în partea de est [stânga] și pe Tefnut în partea de vest [dreapta]”.[1264] Regele proclamă: „Neith este în spatele meu, iar Selket este în fața mea”.[1265] Astfel, Monarhul Universal „judecă în ceruri *între* cei doi concurenți [Horus și Set]”. [1266]

Jumătățile luminoase și întunecate ale incintei — în revoluție perpetuă sau „conflict” — sunt echilibrate de marele zeu. „Eu sunt centura robei zeului Nu ... care unește cele două zeități în luptă care locuiesc în corpul meu [**khat**, „pântece”]”.[1267] „Eu sunt zeul care menține opoziția în echilibru în timp ce Oul său se învârte în cerc”.[1268]

Cu puțină imaginație, s-ar putea concepe cerul deschis ca o sferă alb-negru care se învârte în jurul Pământului nostru, dar un astfel de cerc nu ar putea în niciun caz să apară ca o banderolă dublă în jurul unui soare central. Pe scurt, aici explicația lui Cook despre gemeni pare să se destrame.

Gemenii egipteni semnifică două diviziuni ale lui Aten ⊙. Există o singură incintă a soarelui, însă, în virtutea porțiunilor sale de lumină și umbră, ea devine "cercul dublu" sau, așa cum se traduce adesea, "cele două cercuri". Iar această banderolă "dublă" este pântecele zeiței mamă, dând naștere soarelui central. Un text de sicriu celebrează astfel "cele *două inele* care au dat naștere zeilor".[1269] Referința este la incinta dublă a lui Isis și Nephthys. "El a fost conceput în Isis și născut în Nephthys", afirmă *Cartea Morților.*[1270] Aceeași sursă declară: "Am fost conceput de zeița Sekhet, iar zeița Neith m-a născut". [1271]

În consecință, *Textele Sicriului* spun:

... Cele două mame ale tale care se află în Nekheb [provincia celestă] vor veni la tine . .. [1272]
O, voi două care l-ați conceput pe Re, voi mă veți naște pe mine, care sunt în ou. [1273]

Textele Piramidelor dezvăluie aceeași noțiune de pântece dublu:

... Cele două mari doamne [Isis și Nephthys] te-au născut. [1274]
Mama mea este Isis, doica mea este Nephthys. [1275]
Regele a fost conceput de Sakhmet, iar Shezmetet este cea care l-a născut. [1276]

Cele două zeițe nu erau doar gemene, ci cele două jumătăți ale unui singur pântece. Aceste două diviziuni pot apărea fie ca cele două coapse ale lui Nut („Re strălucește între coapsele lui Nut”)[1277], fie ca coapsele lui Isis și Nephthys. Pentru a ajunge la pântecul primordial, ”regele se urcă pe coapsele lui Isis, regele se urcă pe coapsele lui Nephthys”. [1278]

Faptul că incinta dublă era ceva mai mult decât un „cer” prost definit este dovedit de diversele forme simbolice ale incintei. Realitatea este că fiecare formulare mitică a banderolei saturniene (adunare, țară sfântă, templu, oraș, ochi, șarpe etc.) este descrisă în mod specific ca un cerc dublu, ale cărui două diviziuni sunt gemenele cosmice.

Iată câteva exemple din sistemul egiptean:

1264 *Pyramid Texts* 1690-91.
1265 *Pyramid Text* 1375.
1266 Textul piramidei 289. [Subliniere adăugată.]
1267 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 261.
1268 Renouf, op. cit., 108.
1269 Lacau, op. Cit., 48. [Subliniere adăugată.]
1270 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 261.
1271 Ibid., 229.
1272 Faulkner, op. cit., 61. [Subliniere adăugată.]
1273 Ibid., 168.
1274 *Pyramid Text* 804. [Subliniere adăugată.]
1275 *Pyramid Text* 1375.
1276 *Pyramid Text* 262.
1277 Piankoff, *Mythological Papyri*, 210.
1278 *Pyramid Text* 996.

Cele două adunări

Textele egiptene identifică cercul zeilor ca fiind „Cele două conclave” sau „Cele două enneade”:

... Tu stai în conclavele Muntelui Gloriei... Cele două enneade vin la tine închinându-se. [1279]

Cerul este puternic și Nut se bucură când vede ce a făcut Atum, în timp ce el stătea printre cele Două Enneade. [1280]

Ți-am dat dreptate în cele Două Conclavuri. [1281]

Buzele mele sunt cele două Enneade: eu sunt Marele Cuvânt. [1282]

Acest cerc dublu al zeilor formează simultan „corpul” marelui zeu și „pântecele” marii mame:

Slavă. Khepera ... compania dublă a zeilor este corpul tău, [**khat**, „corp”, poate fi tradus și prin „pântece”]. [1283]

Sunt un om mare, fiul unui om mare. Eu ies dintre coapsele celor două Enneade. [1284]

Eu am ieșit dintre [cele două] coapse ale companiei zeilor. [1285]

Era o semilună care împărțea adunarea circulară în două porțiuni, căci simbolul hieroglific al **paut**, compania zeilor", este semiluna-închisoare

Cele două ținuturi

"Egiptul" celest, fondat și condus de Monarhul Universal, poseda două diviziuni, denumite alternativ "dreapta și stânga" sau "sus și jos". Preoții doctrinei Memfite au anunțat: "Astfel a apărut Horus ca rege al Egiptului de Sus și ca rege al Egiptului de Jos, care a unit cele Două Țărmuri în provincia Zidului (alb), în locul unde cele Două Țărmuri sunt unite".[1286]

Primul rege este creatorul, iar "țara" pe care el a adunat-o și a unificat-o este un cerc dublu. De aceea, cele Două Țări primesc titlul de "cele Două Doamne" (Isis și Nephthys) sau apar ca "porțiunile lui Horus și Set",[1287] sau cercul geamăn al zeilor. [1288]

În organizarea lor a regatului terestru, egiptenii s-au străduit să reproducă incinta divizată în două, regatul ideal. Scrie Frankfort: "Formele dualiste ale regalității egiptene nu au rezultat din incidente istorice. Ele întruchipează gândirea specific egipteană conform căreia o totalitate cuprinde contrariile . . . Un stat conceput dualist trebuie să fi părut egiptenilor manifestarea ordinii creației ...".[1289]

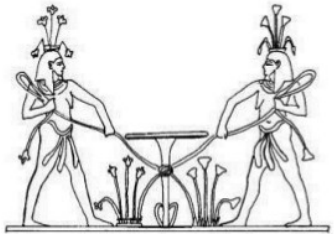

Fig. 68. Zeii gemeni egipteni leagă împreună „pământul” unificat.

1279 *Pyramid Texts* 1292-93.
1280 Faulkner, op. cit., 232.
1281 Ibid., 237.
1282 *Pyramid Text* 1100.
1283 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 108.
1284 *Pyramid Text* 1087.
1285 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 594
1286 Frankfort, *Kingship and the Gods*, 27.
1287 Ibid., 21-27.
1288 *Pyramid Text* 1297.
1289 Op. cit., 19-20. [Subliniere adăugată.]

În primele texte rituale, expresia „Egiptul de Sus și Egiptul de Jos” se referă în mod constant la regatul ceresc, nu la geografia locală. Atunci când *Textele Piramidelor,* de exemplu, declară că „cele Două Țări strălucesc din nou și el [marele zeu] clarifică viziunile zeilor”[1290] , ar trebui să fie evident că se referă la locuința primordială de deasupra, mai degrabă decât la Egiptul terestru.

Cele două coroane

Zeul-rege este "bunul conducător care apare în coroana dublă, rege al Egiptului de Sus și de Jos, stăpân al celor două pământuri".[1291] Nimeni care citește aceste rânduri pentru prima dată nu își va imagina că "coroana dublă" denotă aceeași incintă dual ca "cele două pământuri". Cu toate acestea, bazându-se pe imaginile cosmice discutate în paginile anterioare, se percepe influența unei concepții unice. Deși cele Două Țări sunt Isis și Nephthys, aceleași gemene apar ca două coroane purtate de zeul-rege. ". . . [Cele] două mame ale noastre, cele două coroane albe te mângâie, cele două mame ale tale, cele două coroane albe te sărută..."[1292]

Egiptenii proclamau că cele două coroane compuneau cercul de glorie (**khu**) care ieșea din inima sau capul marelui zeu. "Cele două [coroane] «Mari în magie» au ieșit din capul său. Astfel a apărut Horus ca rege al Egiptului de Sus și ca rege al Egiptului de Jos . .".[1293] Dobândirea celor două coroane însemna unificarea celor Două Țări.

Cei doi ochi

"Tu ai întins cerurile pentru ca cei doi ochi ai tăi să poată călători", se spune în *Cartea Morților.*[1294] Cei doi ochi sunt pur și simplu cele două jumătăți ale ochiului singular rotativ, personificat de gemenii cosmici. "Sprâncenele tale sunt cele două zeițe surori care sunt în pace una cu cealaltă", se spune în *Cartea Morților.*[1295] Isis și Nephthys sunt astfel numite "cei doi ochi" ai lui Re.

Cei doi șerpi

Dacă semnul egiptean

leagă șarpele circular sau *uraeus* de banderola soarelui închis, semnul celor "două" *uraei*

arată că acestea din urmă sunt două jumătăți ale aceleiași banderole - un fapt care concordă cu titlul lui Isis și Nephthys de "cele două zeițe-șarpe". "Zeița Nebt-Unnut este stabilită pe capul tău [ca coroană] și **uraei** ei din Sud [Egiptul de Sus] și Nord [Egiptul de Jos] sunt pe fruntea ta". [1296] (Cele Două Țări compun cei doi șerpi **uraei**, pe care zeul-rege îi poartă ca o coroană dublă).

Textele nu lasă nicio îndoială că ochiul, coroana și șarpele circular, fiecare referindu-se la aceeași incintă din jurul zeului luminii, posedau un aspect dublu, ca doi ochi, două coroane și doi șerpi; iar această incintă dublă era cercul dublu al zeilor (cele Două Enneade) care înconjurau cele Două Țări.

O, rege, eu îți ofer Ochiul lui Horus, Coroana Roșie bogată în putere și cu multe naturi, pentru ca ea să te protejeze, o, rege, așa cum îl protejează pe Horus; să îți așeze puterea, o, rege, în

---

1290 *Pyramid Text* 373.
1291 Piankoff, *The Shrines of Tut-Ânkh-Âmon,* 118. [Subliniere adăugată.]
1292 *Pyramid Text* 310.
1293 Frankfort, op. cit., 27.
1294 Budge, *The Egyptian Book of the Dead,* 87.
1295 Ibid., 583.
1296 Ibid., 72.

fruntea celor Două Enneade ca cele două zeițe-șarpe care sunt pe fruntea ta, pentru ca ele să te ridice. [1297]

Trecând pe scurt la alte forme ale incintei primordiale se găsește aceeași legătură cu gemenii cerești:

Cele Două Tronuri

Regele a venit la tronul său care este pe Cele Două Doamne. [1298]

Cele Două Vase (=Doi Ochi)

Ia cei doi Ochi ai lui Horus, cel alb și cel negru; du-i pe fruntea ta ca să-ți lumineze fața - ridicarea unui vas alb și a unui vas negru. [1299]

Cele două lacuri sau râuri

M-am născut, mă purific în cele două lacuri mari și puternice din Heracleopolis . . . [1300]
O Distrugătorule care ai ieșit din Lacul Tronului Dublu. [1301]
El a înconjurat cele Două Maluri.
[Cele Două Maluri denotau cercul "Egiptului de Sus" și "Egiptului de Jos", înconjurat de râul care se rotește]. [1302]

Cele Două Corzi

O, voi doi care sunteți înălțați . . . , care faceți metacuvântul zeului. . . [1303]
Acestea sunt cele două noduri din Elefantina care se află în gura lui Osiris. [1304]

Fiecare formă mitică a incintei primordiale în Egipt apare ca o banderolă dublă, cercul gemenilor cerești. Diversele figuri ale gemenilor, deși complică simbolismul, trimit întotdeauna la aceeași idee rădăcină. Gemenii denotă incinta rotativă a locuinței marelui zeu din cer, împărțită în părți egale de lumină și umbră. Nici identificarea gemenilor de către Cook ca cerul abstract al nopții și al zilei, nici o altă explicație bazată pe ordinea cerească actuală nu pot explica identitatea de bază a gemenilor ca un *cerc care se rotește în jurul unui soare central*.

Fig. 69. O oglindă etruscă înfățișează Dioscuri la dreapta și la stânga unui „soare” sau „stea” central.

1297 *Pyramid Text* 901-2.
1298 *Pyramid Text* 263.
1299 *Pyramid Text* 33.
1300 Piankofff, *Shrines of Tut-Ânkh-Âmon*, 51.
1301 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 324.
1302 *Pyramid Text* 406.
1303 *Pyramid Text* 666.
1304 *Pyramid Text* 234.

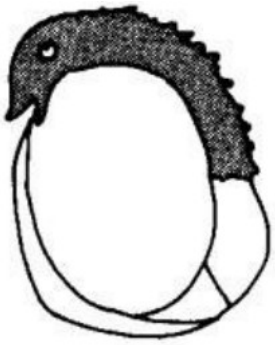

Fig. 70. Uruboros, identificat ca „Unul, Totul”, jumătate întunecat și jumătate luminos. Din Codex Marcianuis (sec. XI).

În numeroase țări, marele tată pare să-și aibă locuința în îmbrățișarea gemenilor cerești. Butterworth relatează că ”... De la Asia Mică până în Egipt, de la Delos până în Siria, reliefurile, monedele și alte opere de artă și artizanat poartă reprezentări ale unei triade formate din Dioskoroi, „Gemenii Cerești”, dispersați de o parte și de alta a unei figuri divine ...”[1305]

În imagistica egipteană, sumero-babiloniană, iraniană, hindusă și greacă, gemenii apar ca două uși gemene (dreapta și stânga) din care răsare soarele. [1306]

Uroborusul gnostic sau șarpele circular este pe jumătate negru și pe jumătate alb și înconjoară soarele (fig. 70). Șarpele circular musulman, care înconjoară Ka'ba și constituie oceanul mondial, „strălucește” în soare și este pe jumătate alb și pe jumătate negru.[1307] Dar același șarpe dublu se regăsește din China până în America (fig. 71, 72, 73, 74 și 75).

Oul lumii din simbolistica hindusă, greacă și chineză este împărțit în două semicercuri, unul alb și unul negru. Sursele hinduse descriu pântecele primordial ca „două boluri” care împreună formează un singur cerc, jumătate alb, jumătate negru.[1308] Fața zeiței-mamă mexicane este jumătate neagră, jumătate albă, asemănându-se cu Erinyes grecești, alb-negre, sau cu aspectele luminoase și întunecate ale zeiței grecești Demeter-Persefona. [1309]

În mod similar, două zeițe înaripate învârt roata lui Ixion, la fel cum două zeițe acționează roata morii mondiale islandeze sau roata hindusă Skambha. [1310]

Shamash și Tammuz din Babilon se odihnesc în gura „râurilor gemene”[1311], în timp ce El din Canaan stă „la izvoarele celor două râuri, în mijlocul bazinelor *Double-Deep*” (Foarte adânci).[1312]

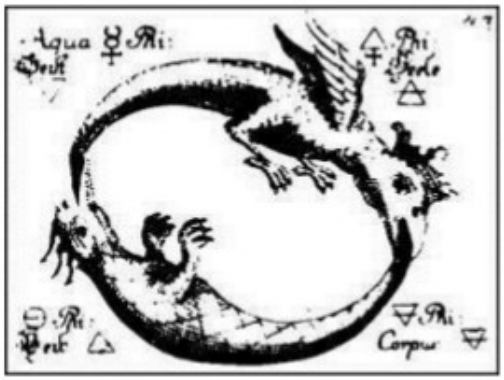

Fig. 71. Dragon circular dublu în manuscris alchimic.

1305 Op. cit., 101.
1306 Ca și Horus și Set egipteni, porțile babiloniene din dreapta și din stânga sunt „luptătorii gemeni”. Sayce, *Lectures on the Origin and Growth of Religion*, 492; Jastrow, *The Religion of Babylonia and Assyria*, 285.
1307 Wensinck, "*The Ideas of the Western Semites*," 64
1308 Agrawala, *The Thousand Syllabled Speech*, 106.
1309 Briffault, op. cit.. Vol. III, 62, 163.
1310 Cook, op. cit., 49.
1311 Wensinck, "The Ideas of the Western Semites," 169.
1312 Clifford, op. cit., 49. [Subliniere adăugată.]

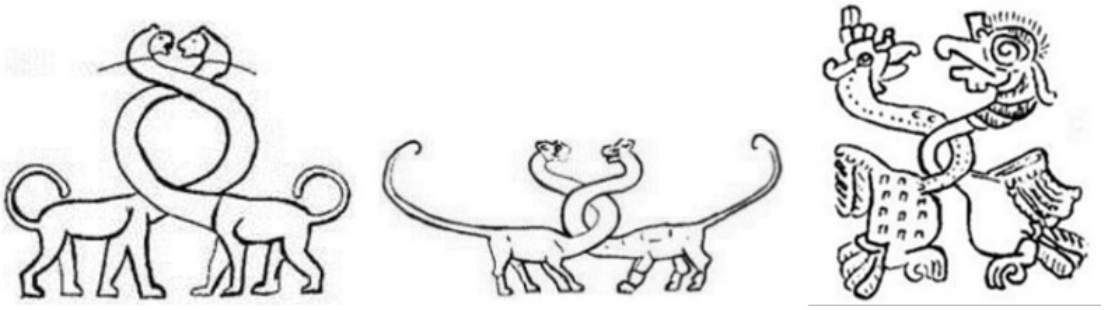

Fig. 72. (a) Egiptean; (b) sumerian, și (c) Ilustrațiile malayene ale gemenilor primordiali dezvăluie un concept remarcabil de similar. Împreună, gemenii formează o incintă.

Fig. 73. Tri-Ratna budistă.

Fig. 74. Dragoni chinezi gemeni și cercul sfert.

Fig. 75. Dragon dublu din Honduras.

Banderola soarelui închis, indiferent de forma sa mitică, este reprezentată în mod constant ca un cerc dublu, jumătate negru și jumătate alb. Ceea ce definește cele două diviziuni este semiluna luminată

care se rotește în jurul benzii astfel încât să fie orientată alternativ „deasupra și dedesubt”

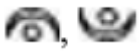

sau „la stânga și la dreapta”

În timp ce sursele antice nu pun niciodată la îndoială caracterul dual al incintei, limbajul celor două diviziuni este susceptibil de a fi înțeles greșit de către oricine încearcă să îl citească în contextul unei presupuse mitologii solare sau al geografiei locale. (Voi examina aceste confuzii în secțiunile ulterioare despre „Cer și Pământ” și „Est și Vest”).

Simbolismul semilunii

Legătura incintei circumpolare cu o semilună confirmă faptul că imaginile ⊙ și

aparțineau aceleiași configurații celeste ca și imaginile

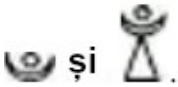

Dar, la fel cum anticii au interpretat incinta și muntele cosmic în moduri diferite, nu ar trebui să constatăm că au exprimat și semiluna în forme variate? În încercarea de a răspunde la această întrebare, trebuie să ținem cont de cele mai extraordinare aspecte ale imaginilor saturniene.

Despre semilună în imaginile primare, sursele antice prezintă aceste forme de bază:
- Coarnele zeului-taur (sau ale zeiței-vacă).
- Nava marelui tată.
- Brațele ridicate ale uriașului care susține cerul.
- Aripile întinse ale zeiței-mamă (sau zeului înaripat).

În limbajul ritualului antic, "coarnele", "corăbiile", "brațele" și "aripile" posedă o identitate de bază care sfidează toate relațiile naturale dintre aceste concepte în lumea modernă. A locui între aripile zeiței-mamă înseamnă a locui pe brațele ridicate ale Omului Cerului. Dar aceleași aripi, sau brațe, constituie nava de navigație a marelui zeu - care, la rândul său, este descrisă ca două "coarne" strălucitoare. Să examinăm legătura acestor forme cu configurația saturniană

Cornul semilunii

În conformitate cu imaginile

soarele central apare ca un zeu cu coarne (Taurul Cerului), în timp ce soția sa, zeița-vacă, îl înconjoară pe zeul-soare în două coarne.

Deşi lăudate ca "soare", toate figurile marelui tată au "luna" în formă de semilună ca două coarne, domnind peste prima epocă ca Taur generator.

În Egipt, "zeii-soare" Re, Horus, Osiris, Amen şi Ptah iau toți forma unui zeu cu coarne - puternicul "taur".[1313]

Osiris este "fiul lui Nut, este stăpânul celor două coarne".[1314] Litania lui Re îl celebrează pe zeu ca fiind "puterea supremă, cu capul ataşat, cu coarne înalte".[1315] Unul dintre epitetele lui Re este pur şi simplu "Cornul strălucitor".[1316]

Un capitol din *Cartea morților* începe cu "Eu sunt Taurul cu coarne ascuțite, care reglează cerul, Stăpânul răsăriturilor în cer, marele Dătător de Lumină, care izvorăşte din Flacără".[1317]

"Eu sunt aşezat în fața Marilor ca şi Re cu coarne ascuțite", se spune într-un *Text de sicriu*.[1318] Ca întruchipare a marelui zeu, regele dobândeşte titlul de "Taur al Luminii". [1319]

Egiptologii sunt de acord că Re şi omologii săi au apărut inițial ca zei solari. Atunci, la ce se referă „coarnele" strălucitoare ale zeului soarelui?

Caracterizarea marelui zeu ca o zeitate cu coarne pare a fi un principiu general al gândirii antice. Un imn babilonian dedicat lui Ramman (zeul soarelui) începe astfel: „O, domnule Ramman, numele tău este marele zeu, taurul glorios, copilul cerului... domnul abundenței".[1320] Anu, Ninurta, Enlil şi Enki au toți coarne strălucitoare. "... .. Soarele, ca „Taurul Luminii" [titlul zeului-rege egiptean], i s-a acordat poziția supremă în ierarhia zeilor solari babilonieni", scrie Conrad.[1321] Dar coarnele Taurului Cerului sunt „luna" în formă de semilună:

Tatăl Nannar, stăpânul ceresc.
. . zeul lunii.. . stăpânul Urului...
stăpânul semilunii strălucitoare...
O, taur puternic, mare cu coarne. [1322]

Sursele hinduse îi descriu pe Vishnu, Brahma, Shiva, Agni şi Indra ca tauri cu coarne luminoase. Dionysos grecesc (Bacchus latin) este „zeul cu coarne de taur", despre care se spune că s-a născut „copil cu coarne". Adonis primeşte aceeaşi formă. El, zeul canaanit, este numit „zeul-taur", în timp ce Kronos, zeul grec, este „zeul cu coarne". Dacă Yahweh era „taurul Israelului", Helios era „taurul Adiounian".

De la Africa la Europa de Nord şi până în America, zeul arhaic al soarelui poartă coarne în formă de semilună.[1323]

În miturile mai multor țări, taurul celest apare sub forma Omului Cerului, corpul său furnizând materia primă a Cosmosului. Un imn din *Atharva Veda*, hindus intitulat „*Extolling the Ox*" (Lăudând boul) identifică diferiții zei cu membrele taurului cosmic: „Prajapati şi cel mai înălțat sunt cele două coarne ale sale, Indra este capul său, Agni este fruntea sa, Yama este articulația gâtului său...", etc.[1324] Persanii cunoşteau această fiară sub numele de „Taurul Primordial" sau „Boul Unic Creat", care locuia în Eran Vej, "țara centrală"; forma sa era „albă şi strălucitoare ca luna". Lumea primului bărbat şi a primei femei a fost creată din corpul său. [1325]

1313 Briffault, op. cit., 192.
1314 Budge, Gods, Vol. 1,157; Budge, *From Fetish to God in Ancient Egypt*, 409.
1315 Piankoff, *The litany of Re*, 24.
1316 Ibid., 13.
1317 Renouf, op. cit., 107.
1318 Faulkner, op. cit., 243.
1319 Hassan, *Hymnes Religieux du Moyen Empire*, 72.
1320 Conrad, *The Horn and the Sword*, 102.
1321 Ibid., 39.
1322 Ibidem, 38. [Subliniere adăugată.]
1323 Gelling, *The Chariot of the Sun*, 81-82; Bailey, *The God-Kings and the Titans*, 192.
1324 Whitney, *Atharva Veda*, Vol. II, 547.
1325 Campbell, *Occidental Mythology*, 204-5; Briffault, op. cit.. Vol. III, 191.

Există un singur sens în care mitul „soarelui” sau al marelui tată va găsi o interpretare semnificativă. Coarnele aparţin lui Saturn, soarele din incinta semilunii

Dacă babilonienii îl cunoşteau pe Saturn ca Anu, ”cel cu coarne”, fenicienii îl numeau pe zeul planetei Ba'al Qamaim, ”Domnul celor două coarne”.[1326] Numele grecesc al lui Saturn, Kronos, potrivit lui Robert Brown, are sensul radical „cel cu coarne”.[1327]

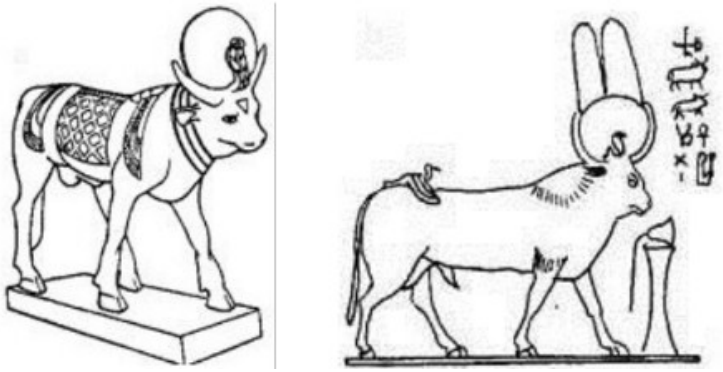

Fig. 76. Două versiuni egiptene ale taurului înaripat: (a) taurul Apis din Memphis; (b) taurul Bacchis din Hermonthis.

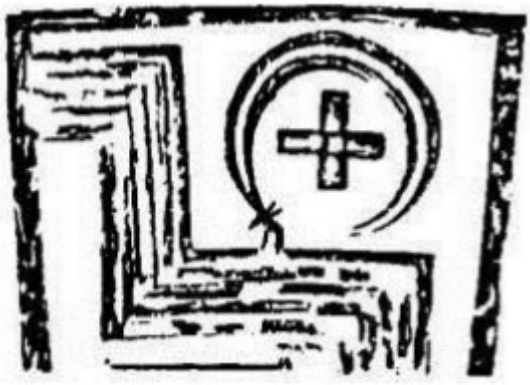

Fig. 77. Coarnele ibexului ceresc (Mesopotamia) înconjoară crucea soarelui. De pe un vas descoperit la Susa.

Fig. 78. Desen Bucranium, Mesopotamia.

1326 Brown, *Researches into the Origins of the Primitive Constellations*, Vol. II, 183; Cook, op. cit.. Vol. III, 554.

1327 Op. cit.. Vol. I, 3n.

Fig. 79. Fragment de vas pictat din Baluchistan, prezentând „soarele” între naşterile taurului.

Imaginile egiptene antice leagă în mod invariabil coarnele de Aten, incinta soarelui ⊙. Într-un *Text de sicriu*, marele zeu aminteşte de prima ocazie, ”înainte ca Aten să fie fixat pe coarne”.[1328] O altă sursă descrie "Atenul care se află între coarnele sale".[1329] Faraonul Tutmosis I se autointitulează zeul "Horus-Re, Mighty-Bull - soarele cu coarne ascuţite care iese din Aten".[1330] Se poate pune serios la îndoială faptul că astfel de imnuri se referă la zeul luminii din incinta semilunii ?

Două forme populare ale zeului egiptean cu coarne erau taurul Apis, venerat la Memphis, şi taurul Mnevis din Heliopolis. Ilustraţiile acestor zei-taur confirmă însăşi relaţia dintre coarne şi incintă descrisă în imnuri: cercul Atenului se sprijină ferm pe coarnele taurului, oferind imaginea exactă

Zeul-taur egiptean Bakha poartă în mod similar Aten între cele două coarne ale sale. Simbolul hieroglific al Atenului cu coarne este

(Cu privire la semnificaţia acestei imagini, specialiştii tac.) Una dintre formele hieroglifice ale Atenului are ca determinant semnul

care semnifică „incinta cu două coarne”. Faptul că coarnele mistice îmbrăţişează sau înconjoară soarele central este un principiu care depăşeşte cu mult Egiptul. În celebra calotă cu coarne a divinităţilor mesopotamiene, ”coarnele erau imaginate ca încercuind capul unei divinităţi, mai degrabă decât izvorând din el”, scrie Van Buren.[1331] Uneori, coarnele simbolice din Mesopotamia nu sunt cele ale unui taur, ci mai degrabă ale unui ibex, un animal ceresc pe care miturile îl numesc

1328 Clark, *Myth and Symbol in Ancient Egypt*, 88.
1329 Piankoff, *Tomb of Ramesses VI*, 125.
1330 Piankoff, *Shrines of Tut-Ankh-Âmon*, 6.
1331 "*Concerning the Horned Cap of the Mesopotamian Gods*," 319. Vezi Haas Henning Van Der Osten, op. cit, fig. 22, no. 114, 116, 128,153, 168.

„Ibexul lui Apsu [oceanul cosmic]”.[1332] Picturile de pe vase arată coarnele ibexului înconjurând crucea soarelui[1333] (fig. 77). În altă parte, „soarele” apare între coarnele unui taur (fig. 78, 79).

În desenele rupestre egiptene şi scandinave, „soarele” se află între coarnele unor figuri bovine, iar ilustraţiile subliniază adesea caracterul de incintă al coarnelor prin desenarea lor în cerc (fig. 84, 87). În mod corespunzător, un poem al Didinga din Africa de Est preamăreşte:

Vaca albă a cerului, coarnele tale s-au încovoiat complet şi sunt unite ca una. [1334]

În aceeaşi ordine de idei, *Atharva Veda* hindusă aminteşte de "Cel rubicond, taurul cu coarne ascuţite, care îl cuprindea pe Agni, soarele"[1335]. *Verethraghna* iraniană, care poartă "gloria" (aureola ⊙) lui Ahura Mazda, posedă "forma unui berbec sălbatic şi frumos, cu coarnele îndoite în jurul său". [1336]

Coarnele care sunt "îndoite rotund" vor fi incinta semilunii, locuinţa soarelui central

- ceea ce înseamnă că coarnele sunt inseparabile de pântecele zeiţei-mamă. Prin urmare, semnul egiptean

care exprimă perfect aspectul mitic al semilunii ca două coarne, denumeşte zeiţa Hath sau, "Casa Coarnelor". Deoarece Hathor este zeiţa pântecelui cu coarne, nu există nicio contradicţie între imnurile care îl localizează pe Re "în pântecele mamei tale Hathor" şi reprezentările zeiţei ca "vaca cerului care îl poartă pe zeul soare *între coarne*"[1337].

În acelaşi mod, Hathor este în acelaşi timp Ochiul lui Re şi coarnele care susţin Ochiul: "Eu sunt acel ochi al tău care se află pe coarnele lui Hathor", se arată într-un *Text piramidal*. [1338] Unul dintre numele zeiţei egiptene este pur şi simplu "Coarnele, Doamna Purificării".[1339]

Fig. 80. Zeiţa Hathor, purtând cornul Aten.

În strânsă paralelă cu acest titlu al lui Hathor este şi numele zeiţei mesopotamiene: „Doamna cu coarne”.[1340] Zeiţa sumeriană Inanna îşi descrie propriul pântece ca fiind ”un corn”[1341], în timp ce zeiţa feniciană Ashtoreth apare ca ”regina cerului cu coarne în semilună” sau ”Ashtoreth a cornului

1332 Kramer, *Sumerian Mythology*, xii.
1333 Jeremias, op. cit., 99, fig. 70.
1334 Conrad, *The Horn and the Sword*, 89.
1335 Whitney, op. cit. Vol. II, 714.
1336 Darmesteter, *The Zend Avesta** Partea II, 237.
1337 Bleeker, *Hathor şi Thoth*, 48. [Subliniere adăugată.]
1338 *Pyramid Text* 705.
1339 Piankoff, *The Wandering of the Soul*, 10.
1340 Lenormant, *Chaldean Magic*, 149.
1341 Kramer, *The Sacred Marriage Rite*, 59.

dublu".[1342] Un corn, în *Satapatha Brahmana* hindusă, înseamnă pântecele genezei primordiale. ".. Cornul cerbului negru este acelaşi cu acel pântece", afirmă textul. Preotul "îşi atinge cu el [cornul] fruntea aproape de sprânceana dreaptă, cu textul: "Tu eşti pântecele Indrei" - pentru că este într-adevăr pântecele Indrei, deoarece, intrând în el, el intră prin el şi, născându-se, se naşte din el: de aceea spune: "Tu eşti pântecele lui Indra".[1343]

Nu contează dacă coarnele sunt cele ale unui taur, vacă, berbec, antilopă, căprioară, capră sau bivol. Ideea vitală a fost cea a unei incinte închise, iar naţiunile antice care au moştenit tradiţia au adaptat în mod evident cornul ceresc la formele de animale cele mai familiare pentru ele.

Muntele cu coarne

În *Textele piramidale*, regele se întoarce în pântecele în care s-a născut, cu cuvintele: "M-am alăturat mamei mele, Marea Vacă Sălbatică. O, mama mea, Vaca Sălbatică care este pe Munte.."[1344] . "Omagiu ţie, Re, putere supremă. Corn strălucitor, stâlp al lui Amentet", se spune în *Litania lui Re*.[1345] Taurul Bakha, care susţine Aten ⊙ între coarnele sale, este „Taurul celor doi Munţi".

Faptul că coarnele taurului sau ale vacii constituie cele două vârfuri ale muntelui cosmic poate explica singur o astfel de imagine. Taurul Cerului, în forma sa originală, nu este altceva decât un stâlp cu coarne - aşa cum reiese clar dintr-un Text piramidal care se adresează "Stâlpului Stelelor .... , Stâlpul lui Kenset, Taurul Cerului".[1346] Acesta este taurul "ale cărui coarne strălucesc, stâlpul (bine) uns, Taurul Cerului".[1347]

În realitate, tot ceea ce deosebeşte Aten cu coarne

de hieroglifa

a „Muntelui Gloriei" este forma mitică în care s-a exprimat semiluna culcată. Din punct de vedere mitic, semiluna era văzută atât ca un vârf despicat, cât şi ca două coarne.

Într-adevăr, se constată că preoţii egipteni nu aveau îndoieli cu privire la identitatea coarnelor şi a vârfului despicat, deoarece cele două simboluri se suprapun constant în arta egipteană. Uneori, capul unui taur este plasat între cele două vârfuri ale simbolului montan

Aten fiind aşezat pe cele două coarne ale taurului (fig. 81,82).
Într-o perioadă timpurie, egiptenii au reprezentat vârfurile gemene prin imaginea

localizând vârful despicat deasupra „piedestalului" primordial

Alteori, însă, ei au reprezentat un taur odihnindu-se pe piedestal, cu semnul muntelui

---

1342 Sayce, op. cit., 256.
1343 Eggeling, *Satapatha-Brahamna* II, Partea II, 33.
1344 *Pyramid Text* 389.
1345 Piankoff, *Litany of Re*, 26.
1346 *Pyramid Text* 280, în Piankoff, *The Pyramid of Unas*.
1347 *Pyramid Text* 282-83.

deplasat lateral (fig. 83). În mod clar, artiștii au recunoscut semnificațiile suprapuse ale celor două simboluri.

Adesea, de fapt, semnul muntelui este desenat astfel încât să pară mai degrabă coarne decât două dealuri (fig. 85b), iar această imagine, așa cum a observat Percy Newberry cu ceva timp în urmă, este practic identică cu „coarnele consacrării" cretane discutate de Sir Arthur Evans în lucrarea sa devenită celebră, „*The Mycenaean Tree and Pillar Cult*"[1348] (fig. 85[a]). Astfel, G.E. Smith observă „identitatea dintre ceea ce Evans numește "coarnele consacrării" și "munții orizontului" [egipteni]".[1349] (Prin „munții orizontului" Smith se referă, desigur, la Muntele Gloriei cu două vârfuri).

Fig. 81. Ilustrația lui Aten (șarpe circular) din Papirusul lui Her-Üben arată interpretările suprapuse ale semilunii lui Aten ca munte cu două vârfuri, coarnele taurului acosmic și spinările gemene (Aker).

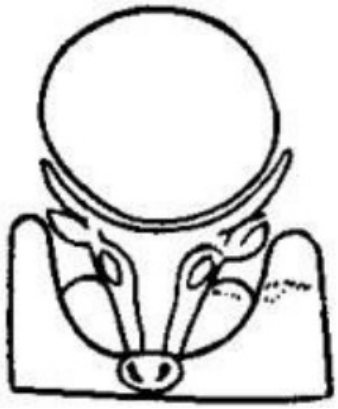

Fig. 82. Pentru a arăta identitatea dintre coarnele semilunare ale Atenului și vârfurile gemene, artiștii egipteni au plasat capul de taur între cele două vârfuri.

Percepând coarnele ca fiind vârful despicat al pilonului care susține Cosmosul

se poate înțelege vraja din Textele Sicriului, care spune "Eu sunt Taurul, Bătrânul din Kenzet [Kenset, stâlpul adăpostit] ... Eu susțin cerul cu coarnele mele".[1350]

1348 Newberry, "*Two Cults of the Old Kingdom*," 24ff.
1349 Op. cit., fig. 26.
1350 Faulkner, op. cit., 148.

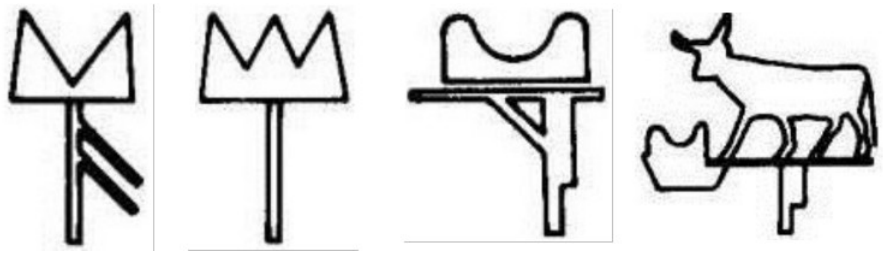

Fig. 83. Simboluri egiptene preistorice pentru muntele cu două vârfuri.

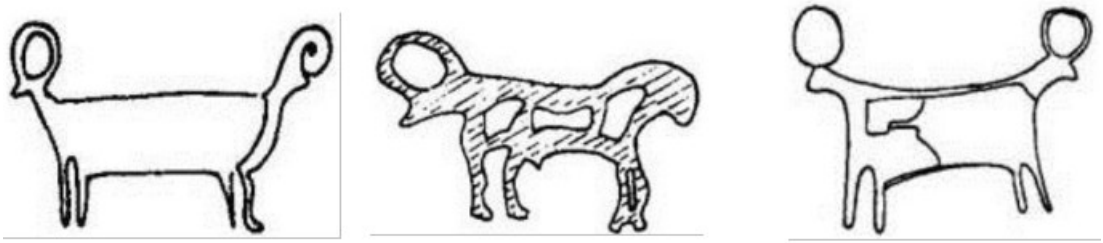

Fig. 84. Prin indicarea coarnelor ca un cerc complet, imaginile egiptene preistorice ale taurului cosmic (sau ale taurilor gemeni) subliniază legătura coarnelor cu incinta cerească.

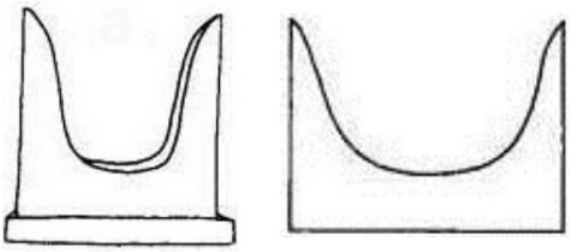

Fig. 85. (a) „Coarne de consacrare” cretane; (b) egipteană „cleft peak” (vârf despicat).

Fig. 86. Stâlp mesopotamian cu coarne.

Sumero-babilonienii personificau vârful Hursag, care susținea cerul, ca fiind uriașul muntelui Enlil, de asemenea un stâlp cu coarne:

O, mare Enlil, im-hur-sag [Marele Munte]
al cărui cap rivalizează cu cerurile,
a cărui temelie este așezată în abisul pur,
ale cărui coarne strălucesc ca razele zeului Soare. [1351]

Atât sursele egiptene, cât și cele mesopotamiene dau muntelui care susține cerul coarne strălucitoare! Numele regelui babilonian antediluvian Alaparos derivă din **alap**, "taur" și **ur**, "fundație". El este "Taurul fundației".[1352]

1351 Langdun, *Semitic Mythology*, 99. [subliniere adăugată].
1352 Brown, op. cit.. Vol. I, 56.

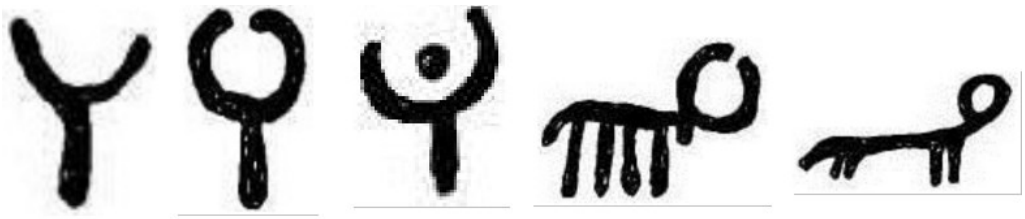

Fig. 87. Variații ale taurului cosmic în desenele rupestre scandinave. La bază, taurul este stâlpul și incinta semilunei.

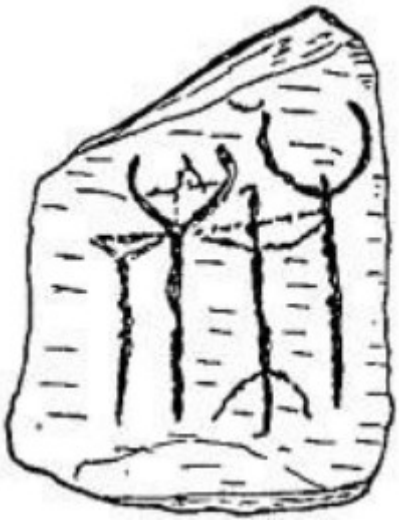

Fig. 88. Imagine rupestră din Germania, identificată de Herbert Kuhn drept „boi stilizați”.

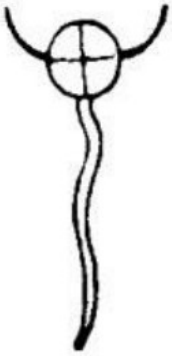

Fig. 89. Incinta cu coarne a indienilor americani, sprijinită pe un șarpe erect.

Astfel, „pământul” paradisiac se sprijinea pe coarnele semilunii. Babilonienii numeau stâlpul cu coarne "Marele Taur, cel mai mare Taur, care bate la porțile sfinte . . director al Abundenței, care îl susține pe zeul Nirba".[1353] Lenormant comentează: „Acest taur joacă astfel rolul unui fel de Atlas, purtând pământul și recoltele sale pe umerii săi”.[1354] Dar „pământul” primordial, așa cum am văzut, era pur și simplu Cosmosul lui Saturn.

Multe legende siberiene vorbesc despre un taur primitiv care susține „lumea”.[1355] Tradiţiile ebraice şi musulmane plasează un taur pe vârful şarpelui-dragon Leviathan (aici un simbol al stâlpului cerului). Taurul susține pământul pe umerii săi.[1356] Cornul de berbec al Heimdal-ului

1353 Lenorniant, *Les Origines*, Vol. I, 116.
1354 Ibid.
1355 Uno Holmberg, *Siberian Mythology*, 331 -2.
1356 Wensinck, "*The Ocean in the Literature of the Western Semites*" 3.

germanic susține marginea lumii. [1357]

Considerăm din nou simbolul mesopotamian al pământului tăiat în patru pe pilonul său

Ceea ce este uimitor în legătură cu acest simbol este faptul că el corespunde exact imaginii mitice a taurului sau a stâlpului cu coarne, care ține sus incinta cosmică (cu patru fluxuri de viață) și îl susține pe zeul soare între coarnele sale. Din cunoștințele mele, însă, nimeni nu a propus încă o legătură între acest semn și mituri.

În timp ce pământul nostru se învârtea pe axa sa, semiluna trebuie să fi părut vizual că se învârte în jurul incintei

"Marele Taur al lui Osiris se învârte în jur!" proclamă un text din sanctuarele de la Tut-Ankh-Amon.[1358] Două rânduri din *Cartea Morților* sugerează același lucru: "Eu sunt boul... Mă învârt în jurul Sekhet-Aaru [câmpia circulară a abundenței]".[1359]

În consecință, coarnele rotative marchează o incintă dublă. Unul dintre cele mai vechi simboluri ale celor două ținuturi este o vacă cu două capete, orientată la dreapta și la stânga.[1360] (fig. 90)

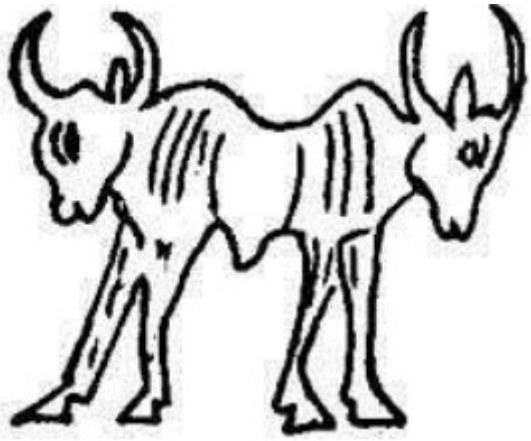

Fig. 90. Taurul egiptean cu două capete, simbol al „celor două pământuri”.

Textele piramidale îl numesc „cei doi tauri în interiorul ibisului”.[1361] Referința este mai semnificativă decât s-ar putea recunoaște la prima vedere, deoarece ibisul care cuprinde cei doi gemeni este zeul Thoth - al cărui simbol este incinta semilună

"Am venit și am instalat această casă a mea . . . Ușa care se află pe ea este reprezentată de doi tauri opuși", se arată într-un *Text al piramidei*. [1362] Împreună, coarnele „opuse” din stânga și din dreapta

---

1357 Perry, *Lord of the Four Quarters*, 182.

1358 Piankoff, *Shrines of Tut-Ankh-Amon*, 84

1359 Renouf, op. cit., 114-15.

1360 Mackenzie, *The Migration of Symbols*, 18.

1361 *Pyramid Text* 425.

1362 *Textul piramidei* 1266. Un alt text spune: „Vezi printre cine stă acest rege, coarnele de pe capul său fiind cele ale doi tauri sălbatici, pentru că tu ești un berbec negru, fiul unei oi negre, pe care l-a născut o oaie albă”. *Textul piramidei* 252. În acest imn se discern cele două forme primare ale gemenilor cosmici. Gemenii, ca și cei doi tauri „sălbatici” sau de luptă, sunt pur și simplu aspecte ale unui zeu singular cu coarne, ale cărui coarne se confruntă alternativ cu direcții opuse. Dar gemenii au de-a face și cu un cerc jumătate lumină și jumătate umbră, iar

disting cercul complet al „uşii”.

Pentru oricine percepe rolul celor „doi tauri” egipteni ca două jumătăţi ale incintei soarelui (uşa sau poarta prin care iese soarele), este imposibil să treacă cu vederea imaginile corespunzătoare a doi tauri din Mesopotamia, care păzesc porţile palatului sau templului. Aceştia sunt „cei doi tauri ai porţii templului lui E-Shakil”, ”cei doi tauri ai porţii lui Ea” sau „cei doi tauri ai porţii zeiţei Damkina”.[1363]

Fig. 91. Desen mesopotamian care transmite imaginea incintei primordiale şi a coarnelor rotative.

În ceea ce priveşte semnificaţiile primare ale zeului sau zeiţei cu coarne, sursele antice nu se contrazic: din punct de vedere mitic, coarnele reprezintă semiluna rotativă care se întinde în jurul incintei primordiale şi pare să „susţină” sau să „îmbrăţişeze” zeul-soare. Coarnele alcătuiesc cele două vârfuri ale muntelui cosmic. Iar în poziţiile lor opuse în jurul soarelui central, ele sunt identificate ca gemenii cosmici, „zeii adversari”.

---

această incintă divizată în două este pântecele naşterii marelui zeu. De aceea, el este „fiul unei oi negre, pe care a născut-o o oaie albă”.

1363 Lenormant, *Les Origines*, vol. I, 114. În simbolismul hindus *Rig Veda*, taurul şi vaca universale alcătuiesc împreună pântecele primordial. Ei „sunt ca două boluri inversate care se unesc pentru a forma un uter comun”, scrie Agrawala. *Thousand Syllabled Speech*, 106.

X: Nava Semilună (Partea a 2-a)

Toți zeii soarelui din antichitate navighează într-o navă celestă. În cel mai vechi ritual, nava apare ca o semilună care se învârte în jurul cercului locuinței marelui zeu, în timp ce zeul însuși rămâne nemișcat. „Stâlpul de ancorare" al navei (și, prin extensie, „catargul" acesteia) este muntele cosmic.

Una dintre cele mai extraordinare posesiuni ale lui Saturn este arca cerului. Saturn este „reprezentat literalmente navigând peste ocean într-o navă", remarcă Faber. [1364] Ovidiu ne spune că, deoarece zeul-planetă a traversat întreaga sferă a „pământului" în călătoria sa primordială, simbolul său special era o navă, iar aceasta este nava care apare pe reversul monedelor imprimate cu fața dublă a lui Janus.[1365] Acesta din urmă, ca *alter ego* al lui Saturn, a fost „inventatorul" corăbiilor și navelor. [1366]

Toți zeii saturnieni din panteonul sumero-babilonian navighează într-o corabie celestă, unul dintre numele acesteia fiind *Magula-anna*, „*Marea corabie a cerului*". „Nava iubită" a lui Ningirsu este „cea care se ridică din barajul adâncului".[1367] Ea călătorește cu „nava antilopei din Apsu",[1368] în timp ce Ninurta navighează cu nava Magur.

Chinezul Huang-ti — planeta Saturn — a fost primul care a navigat într-o navă. În călătoria sa peste ocean, Hercule a călătorit într-un „pocal de aur" — nava lui Helios (Saturn) — cu care se compară în mod natural barca „lunii noi" a lui Dionysus. O navă de „lumină creată de sine" îl transportă pe marele zeu avestic Yima (Saturn).

Marele tată fenician Chrysor „a fost primul om care a călătorit cu corăbiile",[1369] dar se spunea și că zeul geamăn Ousoos „a fost primul care a lansat o barcă". [1370] Zeul creator japonez Sukuna-Biko-Na călătorește „pe creasta valurilor într-o barcă cerească Kagami".[1371] „O corabie de aur cu echipament de aur se mișca pe cer", se spune în *Atharva Veda* hindusă. [1372]

Nativii din Marquesas spun că la început era doar marea pe care creatorul Tiki plutea într-o canoe.[1373] Zeul hawaian Tanaroa naviga deasupra într-o „canoe zburătoare",[1374] la fel ca marele șaman al ostiacilor din Yenisei, care „vâslește cu barca sa în cer". Legendarul Hiawatha naviga „o canoe albă care se mișca fără ajutorul omului".[1375]

Faptul că forma originală a navei zeului soarelui era o semilună este un fapt contestat de nimeni. Forma semilunii predomină în Egipt, Mesopotamia, Persia, India, Grecia, Scandinavia și chiar în America, ceea ce a dus la credința populară că soarele mitic călătorește în „nava lunii noi".

Această opinie se datorează unui singur fapt: luna nouă este singura semilună cunoscută în epoca modernă. Totuși, identificarea navei semilună cu luna noastră este atât de obișnuită, încât mitologii nu acordă aproape nicio atenție imaginilor specifice care sugerează o interpretare radical diferită.

După ce am observat rolul „neortodox" al cornului semilunii, este potrivit să remarcăm mai întâi că simbolismul antic echivalează întotdeauna nava marelui zeu cu taurul sau vaca cerului. Desenele preistorice din Egipt leagă în mod continuu nava de o creatură cu coarne, iar arta egipteană ulterioară a continuat această temă. [1376]

Aceeași legătură apare în multe desene rupestre scandinave. O imagine rupestră din deșertul nubian

---

1364 Op. Cit., Vol. II, 495.
1365 Citat în *ibid*.
1366 Ibid.
1367 Jastrow, *Religion of Babylonia and Assyria*, 654.
1368 Langdon, op. cit, 106.
1369 Brown, *Eradinus: River and Constellation*, 12.
1370 Brown, *Researches*, Vol I, 39.
1371 Philippi, *The Kojiki*, 115.
1372 Whitney, op. cit.. Vol. I, 227.
1373 Dixon, *Oceanic Mythology*, 20.
1374 Melville, *Children of the Rainbow*, 37.
1375 Alexander. *North American Mythology*, 52.
1376 Winkler, *Rock Drawings of Southern Egypt*, no. 17, 22, și inset, pi. xxxiii; Piankoff, *Tomb of Ramesses* VI, 153.

de la sud de Kerma arată corabia aşezată pe spatele unui taur, astfel încât corabia şi animalul galopant sunt una. [1377]

Sumero-babilonianul Nannar sau Sin, apreciat ca taurul cu coarne strălucitoare, este, de asemenea, "barca strălucitoare a cerurilor".[1378] "Fie ca tu să treci cu bacul cu ajutorul Marelui Taur", spune un text egiptean al piramidelor. [1379] Un altul declară: "Taurul cerului şi-a aplecat cornul ca să poată trece prin el .... "[1380] , în timp ce un *Text de sicriu* celebrează "cornul lung care susţine *barca* lui Anubis".[1381]

Fig. 92. Marii zei mesopotamieni navighează în corabia cu coarne.

Cu mulţi ani în urmă, G.S. Faber, examinând simbolismul antic al navei, a scris: "O junincă pare să fi fost adoptată ca fiind probabil cea mai obişnuită emblemă a Arcei . . . Faptul că juninca era o emblemă a Arcei reiese dintr-un pasaj foarte curios din *The Etymological Magnum*, al cărui autor ne informează că Theba, în dialectul sirian, însemna „o junincă” . ... Importul, totuşi, că *Theba*, în limba ebraică, este „o arcă”; şi singurul motiv pentru care o junincă a fost desemnată prin acelaşi apelativ, a fost circumstanţa de a fi folosită ca o emblemă a arcei".[1382]

Dacă semiluna este cea care îmbrăţişează soarele închis

şi se roteşte vizual în jurul benzii în fiecare zi, nava cerului trebuie să fie aceeaşi semilună.

Confirmarea directă vine din Egiptul antic. Deşi corabia egipteană (aşa cum este reprezentată în reliefuri) posedă întotdeauna forma semilunei, aceasta se roteşte în cerc: "... arca cerului era sfera rotativă configurată ca un vas de navigaţie... arca este reprezentată în actul de a naviga peste un vast gol insondabil", scrie Massey. [1383]

Poate cel mai comun cuvânt egiptean pentru "a naviga" este **seqet**, din rădăcina **qet**, "un cerc" (scris cu determinantul

Literal, **seqet** înseamnă "a merge în cerc" (comparaţi **seqeti**, "înconjurat"). Prin urmare, un text declară că „şalupa se învârte în cerc pe cer”[1384], în timp ce altul exaltă „*cercurile* şalupei **henhenu**”[1385] [**henhenu** este un nume al oceanului circular de deasupra).

1377 Campbell, *Oriental Mythology*, 69-70.
1378 Jeremias, op. cit., 243.
1379 *Pyramid Text* 792.
1380 *Pyramid Text* 1433.
1381 Faulkner, op. cit., 279. [Subliniere adăugată.]
1382 *A Dissertation on the Cabiri*, Vol I, 177-78.
1383 Op. cit., 576.
1384 Piankoff, *Mythological Papyri*, citând un text din *Shrines of Tut-Ankh-Amon*. [Subliniere adăugată].
1385 Faulkner, op. cit., 149. [Subliniere adăugată.]

Dar care era natura traseului circular al navei? Nava navighează în jurul incintei zeului soare: "Mă ridic în incinta ta, O, Maa; navighez în jurul tău".[1386] Capitolul CXXXVI din *Cartea Morţilor* este astfel intitulat "Capitolul navigării în marea barcă a lui Re pentru a trece peste cercul flăcării strălucitoare".[1387] Mai mult, această legătură a bărcii cu semilună cu o incintă va fi găsită şi în Mesopotamia. Deşi semiluna lui Sin era barca *ma-gur* posedată de Ninurta (Saturn), semnul pentru **gur** înseamnă „incintă circulară".[1388]

Există vreo afirmaţie directă că incinta descrisă în semnul ⊙ este calea de acces a navei? Egiptenii numeau banderola Aten sau **khu** ("glorie", "aureolă"): "Trăiască cel care navighează în Khu-ul său, care navighează pe un cerc în Aten-ul său", se spune în *Cartea morţilor.* [1389]

În mod clar, subiectul este incinta semilunară. În *Textele Piramidelor,* regele Unas anunţă: „Mă învârt în jurul cerului ca Re, navighez în jurul cerului ca Thoth". În timp ce imaginea lui Re este Aten ⊙, simbolul comun al lui Thoth este incinta-semilună

Permiţând unei imagini să o explice pe cealaltă, vedem că Unas nu se angajează aici în două acte separate, ci într-un singur act descris în două moduri diferite: a se roti în interiorul Aten-ului înseamnă a naviga în corabia cu semilună a lui Thoth. [1390]

Cercul lui Aten este "fruntea" lui Re, iar pe fruntea lui Re textele localizează nava: „Zbor în sus şi mă aşez pe fruntea lui Re, în prova corăbiei sale care este în cer", afirmă *Cartea Morţilor.*[1391]

„Navighezi pe înălţimi în Barja de Seară, te alături adepţilor lui Aten".[1392] Pentru a aprecia această replică din *Sanctuarele lui Tut-Ankh-Amon* trebuie să recunoaştem că „adepţii" înşişi alcătuiesc incinta lui Aten; marele zeu din corabie locuieşte în cercul zeilor minori. Este acelaşi lucru să spunem că zeii secundari, prin faptul că formează incinta, se află pe „calea" navei, aşa cum se afirmă în *Textele Sicriului*: „Fiecare zeu care se află la graniţa incintei tale se află pe calea navei tale"[1393]. Se putea cere o afirmaţie mai explicită care să echivaleze incinta şi nava care se roteşte?

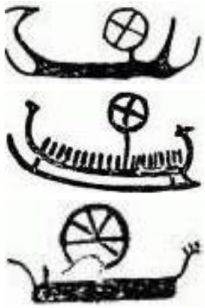

Fig. 93. Roata „soarelui" odihnindu-se în nava cosmică, aşa cum este descrisă în desenele rupestre scandinave.

Din sursele egiptene reiese clar că nava şi zeii secundari (echipajul navei), învârtindu-se în jurul lui Aten, îl circumscriu pe marele zeu, care locuieşte în centrul cercului:

*Eu fac ca Adevărul [**maat**] să se învârtă în jurul*
capului marii barje care îl transportă pe
Cel Justificat în consiliu. . .

1386 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 488.
1387 Ibid., 411.
1388 Vanderburgh, *Sumerian Hymns from Cuneiform Texts in the British Museum*, 44.
1389 Cf. Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 83.
1390 *Pyramid Text*.
1391 Budge, *Gods*, Vol. I, 443, citând *Book of the Dead*, Chapter LXVI.
1392 Piankoff, *Shrines of Tut-Ankhi-Amon*, 72.
1393 Lacau, op. cit., 33.

Echipajul lui Re se învârte în cerc. [1394]
Locuitorii din Barca Sektet merg
în jurul tău . . .[1395]

Acesta este, deci, singurul sens în care soarele central „se mişcă": el navighează în jurul incintei

rămânând totuşi **em hetep**, „în repaus" sau „într-un loc". Corabia este astfel „Barca odihnei [Hetep]".[1396]

O, Zeu Re, dăruieşte-i lui Osiris Nu să poată călători mai departe în barca ta ***em hetep***. [1397]
Lasă-mă să mă îmbarc în barca ta, O Re, ***em hetep***. [1398]
Locul tău de odihnă este barja lui Khepri. [1399]

În acord cu această viziune a navei şi a căii sunt numeroasele imnuri şi liturghii care descriu barca cerului navigând pe oceanul circular. (După cum am observat anterior, acest râu în mişcare de rotaţie era cercul Aten-ului ⊙).

Am pornit la drum şi am înconjurat oceanul ceresc pe calea corabiei lui Re. [1400]
Lo, navighez cu marea Corabie pe Râul zeului Hetep. [1401]

Alte imnuri descriu în mod similar corabia care înconjoară „Lacul Tuat", "Bazinul Maat" sau „Bazinul de Foc". [1402]

Acest ocean, lac sau râu cosmic reprezintă pântecele circular (sau corpul) zeiţei mamă. Prin urmare, zeiţa Nut, incinta din jurul zeului soarelui Re, ia forma mării *circumambiante*, iar numeroase reliefuri arată barca zeului soarelui navigând peste corpul zeiţei. „Eu sunt un Sahu, care stabileşte limitele în timp ce navighează în jurul mulţimii stelare a Cerului, corpul mamei mele Nut", afirmă *Cartea Morţilor.* [1403]

Dar nu este suficient să identificăm zeiţa mamă ca fiind calea corabiei în formă de semilună, deoarece semiluna şi incinta sunt una: corabia este zeiţa. Deşi Nut este „calea", regele decedat o imploră pe zeiţă:

„Vâsleşte-mă, o, mama mea; remorchează-mă, o, locuinţa mea." [1404]
„O, Barcă a cerului... O, Barcă a lui Nut." [1405]

În mod similar, „nava lui Hathor", după cum afirmă Bleeker, era „expresia fiinţei sale. Când barca era purtată în procesiune, era dramatizarea hierofaniei zeităţii".[1406] Unul dintre numele navei Hathor este „stăpâna iubirii"; este numită „barca care îi exaltă frumuseţea".[1407] O navă era, de

1394 Piankoff, *Wandering of the Soul*, 27.
1395 Budge, *From Fetish to God*, 401.
1396 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 250.
1397 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 410.
1398 Ibid. 398.
1399 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 239.
1400 Renouf, op. cit., 86.
1401 Ibid., 193.
1402 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 97,135,515, etc.
1403 Renouf, op. cit., 131.
1404 *Pyramid Text* 303.
1405 Budge, *Osiris: the Egyptian Religion of Resurrection*, Vol. I, 118.
1406 Op. cit., 61.
1407 Ibid., 60, 89.

asemenea, simbolul zeiței Isis. [1408] Locuitorul pântecelui primordial este căpitanul navei.

O analiză a simbolismului navei în alte țări va revela aceeași identitate. Pântecele zeiței sumeriene Inanna este „o navă”.[1409] „Nava descendenților strălucitori” era un epitet al zeiței babiloniene Bau.[1410] În mitologia hindusă, zeițele Ila, Isi, Lacshmi și Parvati sunt sinonime cu nava Argha,[1411] care îl transportă pe marele tată (Manu, Shiva, Brahma) peste ape. Bergelmir — gigantul mitic nordic — „s-a născut într-o barcă”[1412] (adică barca = pântece). Zeița latină Minerva „era supranumită Ergane, de la **Ereg** sau **Erech**, „arca”; sub acest titlu fiind venerată atât în Laconia, cât și în Beoția”, ne spune Faber.[1413] Zeița celtică Ceridwen ia forma unei nave,[1414] iar nava era simbolul vechii zeițe latine Ceres (Demeter), al zeiței frigiene Cybele și al zeiței feniciene Ashtoreth.[1415]

Cu alte cuvinte, nava este parte integrantă a incintei circumpolare. Iar identitatea găsește confirmare în toate formulările mitice ale incintei:

Nava Lumii

Nava egipteană este „Barca Pământului”. „O, zei care purtați Barca Pământului, care susțineți barca Tuat-ului”, proclamă *Cartea Porților.* [1416]

În timp ce numele zeiței hinduse Ida (sau Ila) înseamnă „lumea”, ea este descrisă ca o navă plutitoare; Stonehenge, faimosul monument druidic, era numit simultan „cercul lumii”, ”incinta zeiței-navă Ceridwen” și „Arca lumii”.[1417]

Zeița-navă nu este alta decât mama pământ din ceruri.

Insula-navă

Istoria antică este plină de legende despre insule plutitoare, paradisiace, dintre care Delosul grecesc și „insula Lunii” hindusă sunt exemple notabile. Insula plutitoare italiană Cotyle, insula plutitoare egipteană Chemnis, descrisă de Herodot, și insula plutitoare celtică Snowdon sugerează o temă comună. [1418]

Tradiția insulei-navă primește o expresie remarcabilă în insula romană Tiber, care, ca monument dedicat lui Asclepius, a fost modelată cu un parapet de marmură în forma unei nave, partea superioară imitând pupa, iar partea inferioară prova. [1419] Fig. 94, preluată din *Asklepios* de Carl Kerenyi, arată forma antică a insulei Tiber, reconstituită de un desenator din secolul al XVI-lea.[1420] Este simbolizată insula celor binecuvântați care se odihnesc în vastul semicerc al corabiei cosmice.

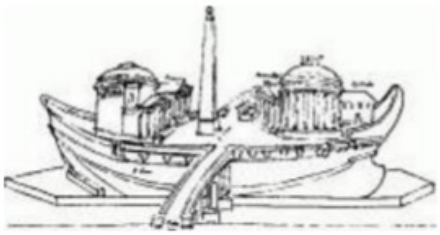

Fig. 94. Nava-oraș a insulei Tiber, așa cum a fost reconstruită de un desenator în secolul al XVI-lea.

1408 Faber, *Origins*, Vol. III, 24-27.
1409 Kramer, *The Sacred Marriage Rite*, 59, 64.
1410 Jastrow, *Religion of Babylonia and Assyria*, 655.
1411 Faber, *Origins*, Vol. I, 330, 385; Vol. III, 43, 63.
1412 MacCulloch, *Eddic Mythology*, 275.
1413 *Dissertation*, Vol. I, 106.
1414 Faber, *Origins*, Vol. I, 330, 363,384.
1415 Ibid., Vol. III, 28-33.
1416 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 153.
1417 Faber, *Origini*, vol. I, 330: Vol. III, 30, 230. La fel și buricul lumii apare sub forma unei nave. Cook, op. cit. Vol. I, 355 și urm;
1418 Faber, *Origins*, Vol. III, 222-27,40-41, 89ff.
1419 Ibid., Vol. II, 263.
1420 Kerenyi, *Asklepios*, 5, fig. 3.

Orașul-navă

Egiptenii comemorau revoluția zilnică a navei prin realizarea unei imagini a barjei marelui zeu, pe care o așezau pe un suport în formă de sanie și o trăgeau în jurul zidurilor orașului[1421] — deoarece zidul orașului simboliza fortificația primitivă, calea navei. ”Acest Mare Zeu călătorește în acest oraș, pe apă”, afirmă un text.[1422] Astfel, Surripak din Mesopotamia este „orașul navei”, corespunzând Micenei lui Homer, ”orașul arcei”. Orașele grecești Teba, Argos și Berytus sunt conectate de Faber cu vechile nume de „nave” *theba*, *argha* și *baris* sau *barit*. [1423]

Nava-templu

La fel cum egiptenii transportau nava sacră în jurul zidurilor orașului, la fel o trăgeau și în jurul zidurilor templului, imitând nava cosmică care înconjura zilnic locuința marelui zeu. Ilustrațiile egiptene înfățișează sanctuarul ca parte inseparabilă a bărcii. Iar textele confirmă această legătură: „Barca Sektet primește vânturi favorabile, iar inima celui care *se află în sanctuarul ei* se bucură.” [1424]

Un imn sumerian dedicat templului Kes compară locuința cu „barca princiară Magur, plutind în cer”. [1425]

Templu bun, construit într-un loc bun,
Templu Kes, construit într-un loc bun.
Ca [sau ca] nava princiară Magur, plutind în cer.
Ca nava pură Magur...
Ca nava cerului, temelia tuturor țărilor,
Cabina navei banderola care strălucește de pe plaje.
Templu, mugind ca un bou, răcnind ca un taur de rasă. [1426]

Grecii desemnau un templu și o navă cu același cuvânt, **nans** sau **naos**. Cuvântul nostru nave (din latinescul **navis**) are dublă semnificație, de templu și de navă. [1427]

Nava-Roată

Unul dintre cele mai nefirești aspecte ale „carului” (roții) marelui zeu este că acesta funcționează și ca o navă. Pentru a comemora vehiculul remarcabil al zeului, anticii plasau adesea nava sacră pe roți, desenând-o pe uscat. Sculpturile rupestre scandinave înfățișează „roata soarelui” odihnindu-se într-o navă cosmică (fig. 93), iar din Asiria până în Britania și Polinezia imaginile navelor cosmice fie conțin roți, fie sunt așezate pe roți. Vehiculul chinezului Huang-ti era atât o navă, cât și un car. [1428] În mod similar, vasul sumerian **magur** primește denumirea de „car”. Nava cosmică și roata lumii sunt una.

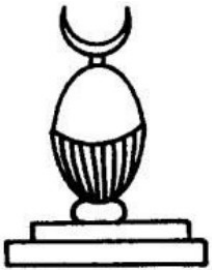

Fig. 95. Oul lui Lunus.

1421 Piankoff, *Shrines of Tut-Ankh-Amon*, 66.
1422 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 273.
1423 *A Dissertation*, Vol. II, 177-78.
1424 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 13. [Subliniere adăugată.]
1425 Gragg, *The Kes Temple Hymn*, 168.
1426 Ibid.
1427 Faber oferă mai multe exemple de temple-navă din India, Italia și Irlanda. *Origins*, vol. II, 288-89.
1428 O'Neill, *Night of the Gods*, 585; vezi referințele din Nibley, „*Tenting, Toll, and Taxing*,” 602, nota 19.

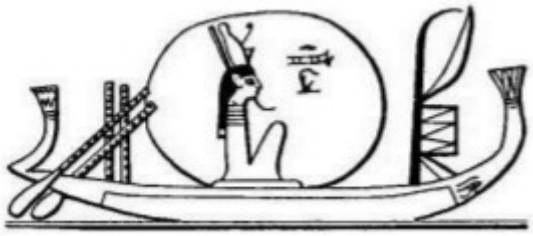

Fig. 96. Atum, aşezat în interiorul Aten. navighează în nava Ochiului.

Nava-ou

"Zeul Lunus din Heliopolis şi Carrhae", scrie Faber, "era un ou, pe vârful căruia se odihnea o semilună formată ca o barcă".[1429] (fig. 95) Dar zeul pe care scriitorii clasici l-au tradus prin Lunus era egipteanul **Aah**, sau **Thoth**, a cărui hieroglifă era semiluna închisă

şi se poate presupune în mod rezonabil că, în concordanţă cu acest simbol, oul se afla iniţial în interiorul, sau pe, barca semilună. Astfel, hinduşii cunoşteau nava Argha ca fiind jumătatea inferioară a unui ou primitiv care plutea pe apele Haosului. [1430]

Nava Ochiului

Un *Text de sicriu* egiptean vorbeşte despre „barca, Ochiul tatălui tău".[1431] În altă parte se găseşte: „Eu sunt Cel Mare în mijlocul Ochiului său, stând şi îngenunchiat în marea barcă a lui Khepri [Cel care se întoarce]".[1432] „O, voi care sunteţi în Ochiul Bărcii Zeului". [1433] În concordanţă perfectă cu acest limbaj, Ochiul simbolic era inscripţionat în mod regulat pe navele egiptene (fig. 96). Interesant este că acelaşi simbol apare şi pe nava greacă Argo. Un model fenician din teracotă al unei galere din Amathus dezvăluie Ochiul central pe prova sa.[1434] Ochiul apare şi pe bărcile chinezeşti. [1435]

Vasul-navă

Identitatea navei şi a recipientului este reflectată de cuvântul englezesc **vessel**, care înseamnă atât „recipient", cât şi „navă". Cuvântul german **Sckiff** înseamnă, în acelaşi timp, „navă" şi „recipient pentru apă", iar rădăcinile cuvintelor germane **Kanne**, "oală", şi **Kahn**, "barcă", sunt identice. [1436]

În simbolistica egipteană, Piankoff ne spune: „Ulciorul este leagănul şi, în acelaşi timp, vasul pentru traversarea apelor celeste".[1437] Recipientele în care preoţii hinduşi ofereau fructe şi flori zeilor se numeau **arghas**. Dar Argha era nava pe marea cosmică. [1438]

Nava-scut

Mitologia nordică cunoaşte „zeul scutului" Ull, fiul soţiei lui Thor, Sif, şi al unui tată necunoscut. „Scutul, potrivit skaldilor, era «nava lui Ull», cea pe care călătorea — o referinţă la o

---

1429 *Origins*, Vol. I, 195; vezi planşa I, fig. 11, 22.
1430 Ibid., 192; Guenon, *Le Roi du Monde*, 92, nota 4.
1431 Piankoff, *Wandering of the Soul*, 14.
1432 Ibid., 28.
1433 *Pyramid Text* 124.
1434 O'Neill, op. cit., 820.
1435 Ibid.
1436 Neumann, op. cit, 256.
1437 Piankoff, *Litany of Re*, 64; *Pyramid Texts* 437, 1185.
1438 *Asiatic Researches*, Vol. III, 134.

mitologie pierdută...", scrie MacCulloch.[1439] În mod similar, scutul magic al regelui Arthur, Prydwen, servea drept navă a eroului. [1440]

Corabia-tron

În *Textele Piramidelor,* regele se înalță la „tronul care se află în barca ta, o, Re".[1441] Iar *Cartea Morților* localizează tronul în aceeași corabie: „Voi avansa către tronul meu care se află în barca lui Re. Nu voi fi molestat și nu voi suferi naufragiu de pe tronul meu care se află în barca lui Re, cel puternic". [1442]

Nava Șarpelui (Dragonului)

G.E. Smith scrie: „Obiceiul de a folosi numele „dragon" în referire la o barcă se regăsește în locuri îndepărtate precum Scandinavia și China ... În India, Makara, prototipul dragonului, era uneori reprezentat ca o barcă care era considerată un avatar-pește al lui Vishnu, Buddha sau altei zeități."[1443]

Numeroase surse egiptene identifică nava cu șarpele cosmic – care este, de asemenea, „calea" traversată de barcă. *Cartea morților*, de exemplu, descrie nava navigând peste „spatele" șarpelui-dragon Apepi. [1444] O creatură asemănătoare unui dragon servește adesea ca navă în sigiliile cilindrice mesopotamiene, la fel cum șarpele Chronos formează calea navei lui Helios

Desigur, lista acestor conexiuni între incintă și navă ar putea fi extinsă la nesfârșit. S-ar putea spune chiar că nava nu are o existență independentă în afara incintei.

Nu se poate ignora nici legătura larg răspândită a navei marelui zeu cu muntele cosmic. În acord cu formele arhaice

nava se odihnește pe vârful muntelui, oferind Muntelui vârful său crăpat. Din Egipt până în Mesopotamia și Scandinavia, imaginile navei sunt puse în legătură cu semiluna cu piloni

Fig. 101 f, din sud-vestul Norvegiei, poate fi comparată cu un desen preistoric din Egipt (fig. 102 f. În acest din urmă caz, semiluna cu piloni este reprezentată de două ori, în timp ce un capăt al navei se termină într-o incintă cu semilună

Pentru o versiune mai formală a navei și a muntelui, ofer detalii din două ilustrații din *Cartea Morților* (fig. 97). În ambele desene, nava, sub forma unui șarpe dublu, se odihnește pe Dealul Primordial. În timp ce unul arată tronul din interiorul navei, celălalt arată treptele Dealului Primordial: „Am ajuns la portalurile înalte ale Entourajului lui Re, care contabilizează *barca* cu piloni", anunță regele într-un *Text de sicriu*. [1445]

Subiectul este o navă rotativă, care parcurge un cerc în jurul vârfului muntelui cosmic,

---

1439 MacCulIoch, *Eddic Mythology,* 157.
1440 Faber, *Origins*, Vol. III, 91-92, 177.
1441 *Pyramid Text* 336.
1442 Budge, *The Egyptian Book of the Dead,* 230.
1443 Op. cit., 117, nota 1.
1444 Budge, *The Egyptian Book of the Dead,* 297.
1445 Faulkner, op. cil., 186. [Sublinierile sunt adăugate.] Legătura strânsă dintre corabie și Muntele Gloriei este evidentă într-un alt imn din aceleași texte: „Cei Mari care sunt în Muntele Gloriei apar, Urmașii Domnilor tuturor se bucură, echipajele și servitorii bărcii sunt bucuroși, iar cei care sunt în Muntele Gloriei sunt fericiți când te văd în această demnitate a ta". Ibidem, 39.

Adică, Muntele serveşte drept axă de revoluţie a navei: "Îmi iau locul meu pur, care se află în prova bărcii lui Re. Marinarii sunt cei care îl vâslesc pe Re, marinarii sunt cei care îl transportă pe Re în jurul Muntelui Gloriei şi ei sunt cei care mă vor transporta pe mine în jurul Muntelui Gloriei".[1446] "Salut, Unicul! Iată-te în barca Sektet în timp ce se învârte în jurul Muntelui Gloriei".[1447]

Atunci când textele îl descriu pe zeu "navigând peste suporturile lui Shu"[1448] sau angajat în "călătoria sa peste piciorul lui Ptah"[1449], ele nu se îndepărtează de simbolismul integrat al pilonului lumii, deoarece suporturile lui Shu

şi piciorul lui Ptah se referă la una şi aceeaşi coloană cosmică.

Este cu siguranţă semnificativ faptul că, atât în Egipt, cât şi în Mesopotamia, stâlpul cosmic apare ca "post de ancorare" al navei marelui zeu. Ceea ce sumerienii numeau **dimgal** (babilonian **tarkullu**) şi egiptenii **menu** sau **menat** poate fi tradus fie ca „stâlp de legare”, fie ca „stâlp de ancorare”. Imaginea egipteană a **menat**-ului

înfăţişează crucea solară închisă în vârful stâlpului cosmic; dar **menat** este un termen comun pentru stâlpul de care este legată sau ancorată nava cerului, iar verbul **menu** înseamnă „a lega barca de stâlp”.

De asemenea, se poate înţelege axa-pilon ca fiind catargul navei. Am observat anterior că marele părinte, considerat ca o extensie a Muntelui, devine vârful central (al treilea) care se ridică între cele două vârfuri din dreapta şi din stânga. Atunci când privim semiluna (cele două vârfuri) ca nava cerului, echivalenţa dintre Munte şi „catargul” navei devine evidentă. Tradiţia generală este observată de Faber: "Un vast munte central forma catargul sau şeful bărcii mundane: iar marele părinte, ridicându-se din ombilicul sacru al lumii arkite, i-a furnizat locul unui catarg. Acel munte era dealul paradisului”.[1450] Potrivit lui Faber, simbolul hindus al corăbiei din vârful muntelui este tridentul lui Shiva, compus dintr-o tijă sau baston surmontat de o ”lunetă" ◡ cu un vârf care se ridică în centrul său. Tridentul, afirmă el, denotă „nava Argha sub forma sa siderală de semilună cu Shiva stând în mijlocul ei şi suplinind locul unui catarg”. [1451]

Această identitate între catargul navei şi pilonul axei este remarcată şi de Coomaraswamy, care relatează un vers introductiv din *Dasakumaccrita*, care enumeră "catargul navei pământului" ca un aspect al "axei universului". În construcţia *stupelor* hinduse, axa universului era reprezentată de un finiş central care se întindea adesea în sus până la o înălţime impresionantă. Coloana purta titlul de "zgârie cerul" *yasti* sau "catarg". [1452]

1446 *Pyramid Text* 710-11.

1447 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 478.

1448 Faulkner, op. cit., 261.

1449 Renouf, op. cit., 166. O asociere larg răspândită a navei şi a axei-pilon este remarcată de Cirlot: "... Multe popoare primitive plasează corăbii la capătul unui stâlp sau pe acoperişul unei case... toate aceste forme reprezintă, deci, axa vale-munte sau simbolismul verticalităţii şi ideea de înălţime. O asociere evidentă aici este cu toate simbolurile axei lumii." *A Dictionary of Symbols*,295.

1450 *Origins*, Vol.11, 20.

1451 Ibid. 382

1452 Coomaraswamy, „Symbolism of the Dome”, 18. Catargul corăbiei cosmice a Vieţii coincide „cu axa verticală a casei şi cu axul-braţ al carului”, scrie Coomaraswamy. Ibidem, p. 11.

Este de remarcat, de asemenea, că sumerianul **dimgal**, "stâlp de ancorare" sau "stâlp de legătură", primeşte adesea traducerea "catarg de navă".[1453] În lumea noastră, un catarg şi un stâlp de ancorare sunt complet distincte, dar în simbolistica navei cosmice şi a muntelui, ele sunt strict sinonime, aşa cum ar trebui să ne aşteptăm.

Înţelegând catargul navei ca o extensie a muntelui cosmic, percepem un sens mai profund în treptele care se ridică în centrul bărcii egiptene ilustrate mai jos (fig. 97). Treptele, ca cel mai comun simbol egiptean al Dealului Primordial, înlocuiesc aici catargul navei. Şi nu este o întâmplare, deoarece în timp ce egipteanul **khet** înseamnă „trepte”

(Colina Primordială), **khet** înseamnă şi „catargul navei” (Colina Primordială = trepte = catarg = Colina Primordială). Simbolismul devine cu atât mai fascinant cu cât descoperim că hinduşii identificau treptele sau piramida atât cu muntele polar Meru, cât şi cu catargul navei Argha.

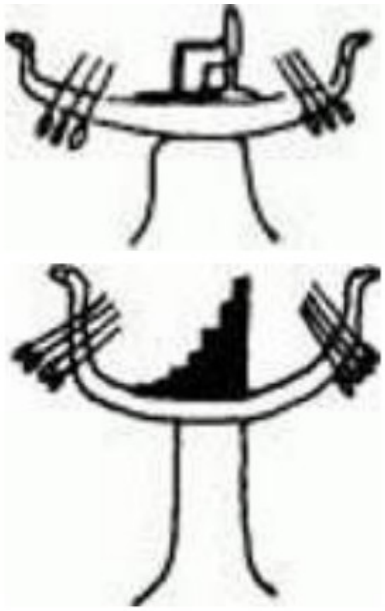

Fig. 97. Două versiuni egiptene ale navei cosmice şi ale Muntelui Primordial.

Un astfel de simbolism integrat subliniază relaţia fundamentală a navei semilună cu muntele cosmic. Faber concluzionează astfel: "Aici putem percepe motivul pentru care păgânii considerau acei munţi deosebit de sacri, care se ramificau la vârfurile lor în două sau trei vârfuri mai mici sau tumuli. Ei le considerau, într-un caz, ca umbrind în mod natural dealul sfânt cu Luna naviculară odihnindu-se pe vârful său, iar în celălalt caz, ca fiind încă o copie fizică a aceluiaşi deal sfânt surmontat de Lună, dar Luna devenită acum completă prin adăugarea catargului sau pilotului central... . "[1454]

Din această serie de dovezi rezultă că semnele muntoase egiptene

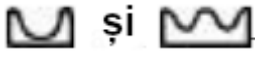

- care oferă o reprezentare naturală a muntelui cu două sau trei vârfuri - trebuie să fi avut aceeaşi importanţă ca şi nava cerului; atât nava, cât şi vârful despicat îşi aveau referinţa în semilună, unită vizual cu coloana cerească, astfel încât să formeze imaginea

Nava de pe vârful muntelui se contopeşte cu cele două vârfuri din dreapta şi din stânga. În

1453 Sjöberg şi Bergmann, *The Collection of the Sumerian Temple Hymns*, 21,67, 151.
1454 *Origins*, Vol. III, 205.

concordanţă cu această suprapunere a imaginilor sunt acele picturi preistorice pe vase egiptene care înfăţişează nava cosmică purtând semnul muntelui [1455]

Este, desigur, opinia universală a egiptologilor că gliful muntelui

reprezintă două vârfuri geografice reale sau imaginare, de pe care globul solar se ridică în fiecare dimineaţă.

Dar dacă analiza prezentată aici este corectă, *vârfurile gemene ale muntelui, fiind sinonime cu nava cerului, trebuie să se fi rotit zilnic în jurul incintei zeului-soare - în contradicţie flagrantă cu geografia naturală*!

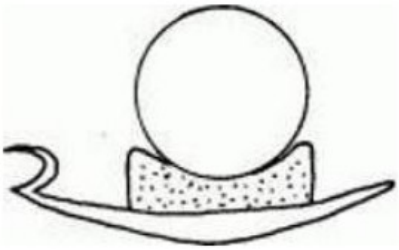

Fig. 98. Khut

,

cu două vârfuri, descris ca o parte inseparabilă a navei cosmice.

Ar fi putut egiptenii să creadă că vârful despicat a navigat împreună cu, sau ca, nava cosmică? De fapt, nu era neobişnuit ca artiştii egipteni să plaseze Khut (Muntele Gloriei

,

în interiorul navei rotative, proclamând identitatea esenţială a celor două imagini (fig. 98). Despre această identitate, Clark oferă două exemple. În fiecare caz, Aten se odihneşte între vârfurile din dreapta şi din stânga, care, la rândul lor, se află direct în nava cosmică.

Răspunzând la primul exemplu, Clark numeşte dealul despicat

„orizontul estic", adăugând că „acest deal *este plasat în mod incongruent în barcă*.[1456] În cea de-a doua ilustraţie, Aten "se sprijină pe muntele cu două vârfuri ale răsăritului. Împotriva oricărei *verosimilităţi*, această figură, munte cu tot, este transportată pe apele oceanului ceresc într-o barcă". [1457] Oricât de bizar ar părea acest vârf de munte navigabil pentru micologii convenţionali, el este, pentru noi, una dintre numeroasele dovezi independente că semnul muntelui

înseamnă pur şi simplu semiluna saturniană în rotaţie, redată aici naturalist în forma sa mitică sub forma a două vârfuri. Atunci când textele spun că zeul „navighează de jur împrejur în Khut

,

ele înseamnă literalmente că el navighează în interiorul vârfului crăpat ca într-o corabie. Desigur,

1455 Newberry, "The Petty-Kingdom of the Harpoon and Egypt's Earliest Mediterranean Port," 18n.
1456 Op. cit., 252. [Subliniere adăugată].
1457 ibid., 251. [Subliniere adăugată].

pentru a ține cont de aceste concepte, trebuie să abandonăm odată pentru totdeauna traducerea standard a lui **Khut** ca „orizont”. Vârfurile gemene sunt cu totul altceva decât un element fix al peisajului local. (Deşi poziția cea mai comună a imaginii muntelui este verticală, unele ilustrații îl prezintă într-o poziție inversată

contrazicând din nou geografia). În plus, distincția dintre poziția verticală şi cea inversată a vârfurilor gemene rotative este esențială pentru simbolismul arhaicelor „zi” şi „noapte”, după cum voi arăta.

La fel de importantă este şi relația navei cu gemenii cosmici. Imaginea

ne spune că nava însăşi împarte incinta în două porțiuni de lumină şi umbră. În consecință, deşi cuvântul egiptean **At** denumeşte nava cerului, acelaşi cuvânt înseamnă „a împărți, a divide”. Limbajul se conformează întocmai cosmologiei semilunii - incintă, jumătate întuneric, jumătate lumină.

Dar egiptenii identificau corabia şi cu gemenele Isis-Nephthys, „cei doi ochi” (pozițiile

stânga şi

dreapta ale semilunii rotative).[1458] „Ochiul tău drept este în corabia Sektet, iar ochiul tău stâng este în corabia Atet”, declară *Cartea Morților.*[1459] În ritualul pentru defunct, un capitol din *Cartea Morților* trebuie "rostit peste o barcă a lui Re colorată în verde pur. Şi să pui o imagine a decedatului la prova acesteia. Şi să faci o barcă Sektet pe partea dreaptă a acesteia şi o barcă Atet pe partea stângă a acesteia".[1460] Împreună, bărcile din stânga şi din dreapta alcătuiesc incinta protectoare sau legătura, reprezentată de semnul **shen**

Aşadar, în fiecare trăsătură a sa, nava marelui zeu este conformă cu semiluna saturniană rotativă - care înconjoară soarele central, se sprijină pe muntele cosmic şi împarte incinta circumpolară în diviziuni de lumină şi umbră.

Brațele semilunii

Pentru observatorii tereştri care privesc în susul pilonului axei, semiluna saturniană apare ca două brațe întinse care se întind în jurul semilunii

şi o țin sus.

Nimeni care ia în considerare imaginea soarelui în semilună aşezat deasupra pilonului cosmic

nu va avea nicio dificultate în a înțelege de ce semiluna a ajuns să fie văzută ca brațele întinse ale marii mame sau al zeului care susține cerul.

1458 *Pyramid Texts* 1981-82.
1459 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 507.
1460 Renouf, op. cit., 259.

Desigur, numai în combinație cu soarele și stâlpul central, semiluna a putut dobândi această semnificație. Nimic din luna noastră semilună, de exemplu, nu ar putea sugera brațele ridicate ale unei figuri umane. Cu toate acestea, în arta antică, semiluna este adesea situată în spatele umerilor unei divinități (așa cum sugerează forma

și în anumite cazuri înlocuiește brațele. (În fig. 99 ofer câteva exemple din America).
În fig. 100, gemenii hinduși Jagan-Nath și Bal-Rama, purtând chipurile albe și negre ale lui Shiva și Vishnu (cu care sunt identificați), stau la dreapta și la stânga zeiței Subhadra, o formă a lui Devi. „Corpul" fiecăreia dintre cele trei zeități pare să fie compus din două ouă ([dublu] ou = "corp"); pe corpurile lui Jagan-Nath și Bal-Rama se sprijină o formă de semilună, iar în fiecare semilună apare capul zeității. Comentând această imagine, Faber scrie: „Semiluna în sine prezintă înfățișarea grosolană a unor brațe, așa cum oul dublu o prezintă pe cea a unui corp: dar un fel de stindard atașat cadrului pe care sunt așezate cele trei divinități, arată suficient că *aparentele brațe sunt de fapt o lunetă*, deoarece stindardul afișează pe un fundal negru semiluna mistică cu o bilă circulară în interiorul ei reprezentând capul divinității".[1461]

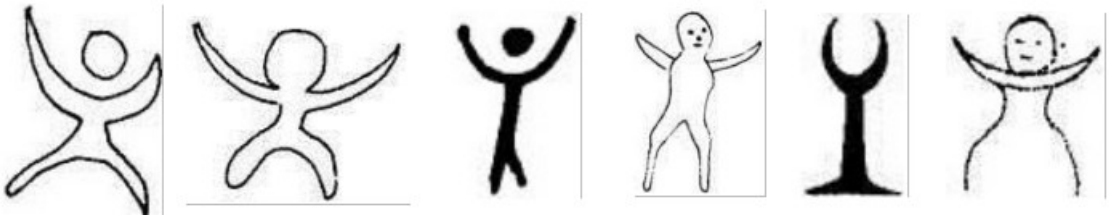

Fig. 99. (a) Pictogramă columbiană; (b) pictogramă columbiană; (c) pictogramă boliviană;(d) pictogramă braziliană; (e) Semn arapahp pentru „persoană"; (f) Zeiță nord-americană.

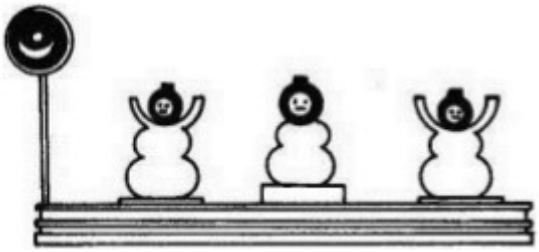

Fig. 100. Gemeni hinduși, Jagan-Nath și Bal-Rama, cu brațe semicirculare, stau la dreapta și la stânga zeiței Subhadra.

O formă mai pură a brațelor în formă de semilună sau cu coarne apare în desenele rupestre scandinave, prezentând în mod repetat imaginea

împreună cu numeroase variații care prezintă forma semicirculară alternativ ca coarne sau ca brațe întinse ale unor forme mai apropiate de cele umane (fig. 101). Acest amestec de imagini, de fapt, îi lasă pe arheologi nehotărâți dacă, în forma simplă

sunt brațe, sau coarne, care sunt brațe asemănătoare unor coarne, sau brațe întinse în sus pentru a

1461 *Origini*, vol. II; vezi planșa I, fig. 16. [Subliniere adăugată].

forma o semilună. În alte cazuri, figura umană nu stă în barcă, ci ține barca în aer pe brațele ridicate (fig. 101 a, 101b). Mai mult, în unele cazuri, nava se sprijină pe umerii omului astfel încât să înlocuiască brațele (fig. 101c, 101d).

Fig. 101. (a); (b); (c); (d) În numeroase desene rupestre scandinave, nava cosmică fie se sprijină pe brațele ridicate ale unui Om al Cerului, fie formează de fapt brațele zeului (a, b, c și d); ;(e);(f) În alte desene ale aceleiași religii, o semilună cu piloni se află în navă, (e & f)

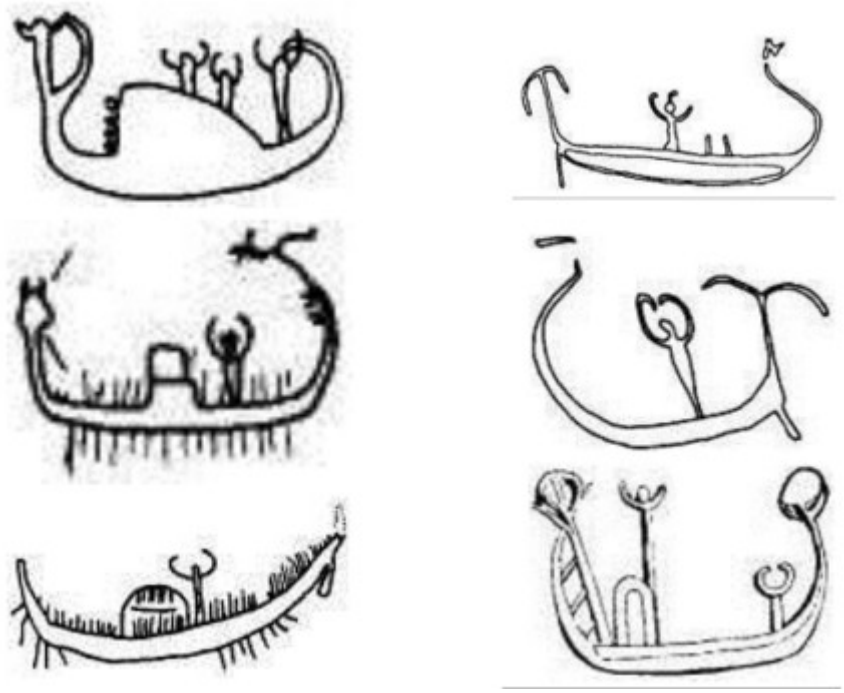

Fig. 102. Imaginile preistorice egiptene ale navei cosmice prezintă alternativ Omul Cerului (cu brațele ridicate) sau semiluna cu piloni în picioare în navă.

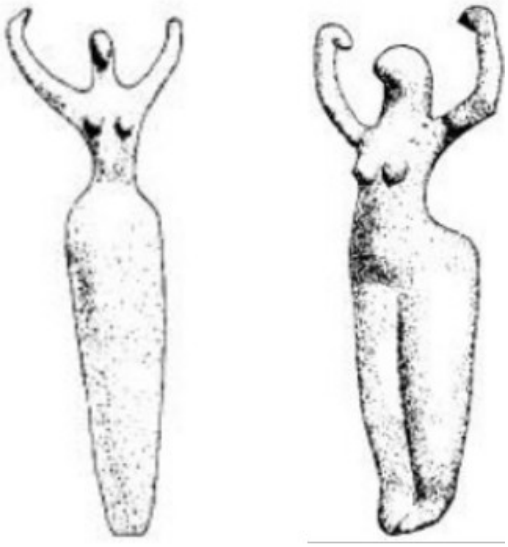

Fig. 103. Figurine egiptene predinastice.

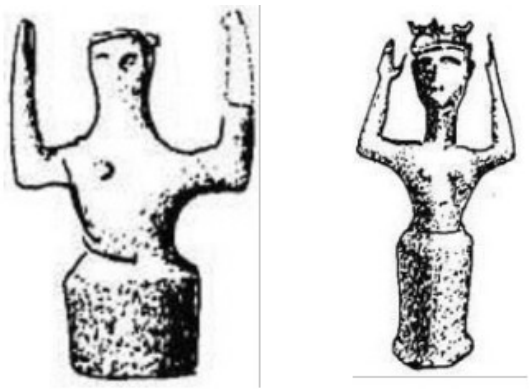

Fig. 104. Zeiță mamă cretană.

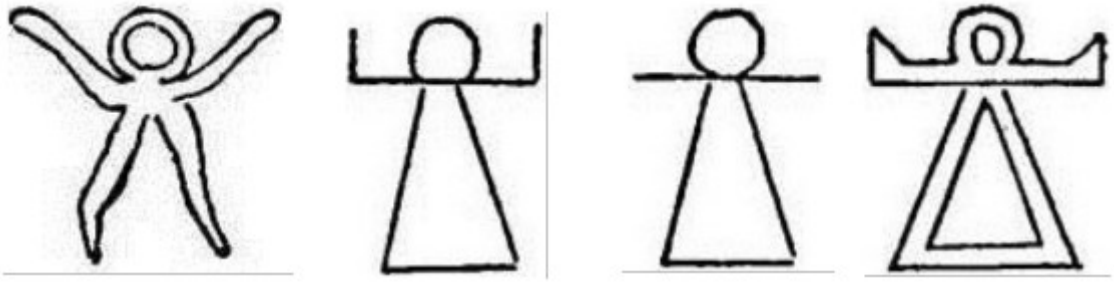

Fig. 105. Simboluri ale zeiței feniciene Tanit.

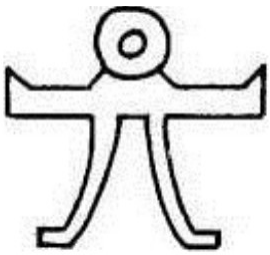

Fig. 106. Imagine hitită.

Divinitatea cosmică cu brațele ridicate în sus va fi găsită în toate colțurile lumii (fig. 103, 104, 105 & 106). Cele mai importante sunt asocierile acestor figuri cu axa-pilon și incintă. *Afritul* mitic al mitului arab era un înger apostat, „înalt și negru” (Saturn = planeta „neagră”), al cărui trunchi forma un vast stâlp, iar brațele lui se întindeau spre cer.

Comparați descrierea hindusului Manu, ”gloriosul înțelept” și primul rege: "Cu *brațele ridicate* și *sprijinit pe un picior*, el, regele oamenilor, a practicat austerități dure în pădurea Badari, numită Vishala. Și acolo a făcut penitențe grele timp de zece mii de ani, cu capul în jos și ochii fără să clipească".[1462]

Despre Mithra iranian, *Zend Avesta* declară: "Cu brațele ridicate spre Nemurire, Mithra, stăpânul pășunilor largi, înaintează ... într-un car frumos [roata lumii] care merge înainte, mereu agitat, împodobit cu tot felul de ornamente și făcut din aur".

Pun întrebarea: brațele ridicate sunt o convenție accidentală sau o componentă integrantă a imaginii saturniene

Un răspuns concludent este oferit de sursele egiptene.

1462 Suryakants, *The Flood Legend in Sanskrit Literature*, 4. [Subliniere adăugată].

Brațele Ka

Unul dintre cei mai cunoscuți termeni egipteni este **ka**, al cărui simbol este reprezentat de două brațe ridicate

Deși cuvântul **ka** apare cu mare frecvență în textele hieroglifice, puțini autori se pot pune de acord asupra unui sens concret. Budge mărturisește lipsa generală de acord pe această temă: "Sensul exact al acestui cuvânt [**ka**] este necunoscut, dar a fost tradus prin *dublu*, *imagine*, *geniu*, *sine subconștient*, *dispoziție naturală*, *personalitate abstractă*, *caracter*, *minte* etc.; toate aceste sensuri sunt sugerate de contextele lor, dar sensul real al cuvântului nu a fost încă descoperit". [1463]

«Cea mai apropiată aproximare a noțiunii egiptene de **Ka** este '**forță vitală**'», scrie Frankfort. «Calificativul "vital" o eliberează de precizia științelor naturii, care ar fi, desigur, un anacronism: iar combinația "forță vitală" poate reprezenta o noțiune populară oarecum vagă, fără implicații mecaniciste. **Ka**, conform acestui punct de vedere, ar trebui să fie impersonal și ar trebui să fie prezent în forță variabilă în diferite persoane sau în aceeași persoană în momente diferite».[1464]

În niciuna dintre interpretările comune **Ka** nu este privit ca o putere vizibilă. În schimb, experții tind să trateze **Ka**-ul ca pe o sursă ascunsă de viață. Clark ne spune că acest "**Ka** este un simbol al transmiterii puterii vieții de la zei la om. Dar nu este doar actul, este și sursa acestei puteri. Fiecare este un receptor al puterii divine și fiecare este un individ, deci fiecare are propriul său **Ka**"[1465].

Nu sunt pregătit să susțin că aceste definiții moderne sunt complet greșite, ci doar că se concentrează pe semnificații derivate, mai degrabă decât concrete. În sensul său original, **Ka** este exact ceea ce indică gliful său - două brațe ridicate -

Anticii au văzut cele două brațe ale **Ka**, iar fiecare aspect al simbolismului provine dintr-o relație cândva vizibilă a acestor brațe cu marele zeu și locuința sa.

În înregistrarea configurației saturniene

nimic nu ar fi putut fi mai natural decât interpretarea semilunii ca două brațe, întinse în sus. Prezentarea "brațelor" sub formă umană este, desigur, singurul mod posibil de a exprima pictural această interpretare mitică a semilunii (la fel cum singurul mod de a reprezenta forma mitică a semilunii sub formă de coarne era să o desenezi sub formă de coarne

sau să plasezi incinta semilunii pe capul unui taur).

Pentru a testa conexiunea propusă a brațelor **Ka**

cu imaginea saturniană

mai multe întrebări necesită investigație:

1463 Citat în Perry, op. cit, 138.
1464 From Fetish to God, 328.
1465 Op. cit., 62.

Sursele egiptene localizează soarele central în interiorul brațelor **Ka**? Nava cosmică și coarnele sunt identificate cu aceste brațe întinse? Se întind brațele **Ka** în jurul incintei? Constituie brațele vârful despicat al muntelui lumii? Este **Ka** o jumătate a unui cerc geamăn?

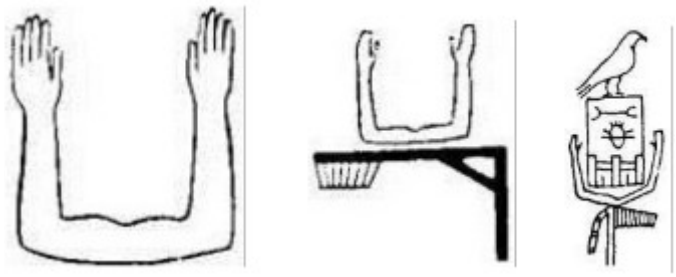

Fig. 107. (a) Ka; (b) Ka odihnindu-se pe „perna” primordială; (c) Ka care cuprinde „numele” regal.

Fig. 108. Brațele Abisului care susțin Aten.

La fiecare dintre aceste întrebări, sursele egiptene oferă un răspuns clar.

1. În timp ce majoritatea analizelor discută **Ka**-ul ca o dimensiune (ascunsă) a personalității umane, sursele egiptene localizează în mod constant **Ka**-ul nu în această lume, ci printre zei. Acest aspect este observat de Breasted: ". . ... **Ka** nu era un element al personalității, așa cum se afirmă atât de des. Mi se pare, într-adevăr, dintr-un studiu al *Textelor piramidale*, că natura **ka** a fost înțeleasă în mod fundamental greșit ... El [**Ka**] își avea reședința în principal, dacă nu în exclusivitate, în lumea de dincolo..."[1466]

Când regele moare „se duce la **Ka**-ul său din cer”[1467], iar aici, în cer, **Ka**-ul îl protejează de demonii distrugători ai Haosului.[1468] Dar de ce acest geniu protector este portretizat ca două brațe întinse

Motivul este că raiul atins de regele decedat este locuința soarelui central, care locuiește în îmbrățișarea a două brațe strălucitoare ridicate în sus în Abis. „Acest zeu este așa”, afirmă un text mitologic: „Două brațe păzesc trupul acestui zeu”.[1469] Un altul îl invocă pe Atum strălucind din „brațele lui Aker”.[1470] Marele zeu Re „este așa pe brațele Celui Misterios”.[1471] "Atum este în Tuat. Brațele Feței Misterioase ies și îl ridică",[1472] spune un alt text.

1466 Op. Cit., 231.
1467 *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt*, 52.
1468 Ibid., 53; *Pyramid Text* 1431.
1469 Astfel, regele mort Pepi „trăiește cu **ka**-ul său; el [**ka**-ul] expulzează răul care este în fața lui Pepi, îndepărtează răul care este în spatele lui Pepi, precum bumerangurile stăpânului lui Letoplis [orașul cosmic], care îndepărtează răul care este în fața lui și expulzează răul care este în spatele lui”. *Pyramid Text* 908, tradus în Breasted, op. cit., 53.
1470 Piankoff, *Mythological Papyri*, 212.
1471 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 71.
1472 Ibid. 94.

Astfel, Osiris „se odihnește” în cele două brațe ale **Ka**-ului: „Salut, Osiris, **Ka**-ul tău a venit la tine și ... te odihnești în el în numele tău de Ka-Hetep”[1473]. ”Tatăl tău Tatunen te ridică și își întinde cele două mâini în spatele tău”[1474].

În realitate, expresia „a merge la **ka**-ul său” înseamnă a atinge cerul și, prin urmare, a locui în îmbrățișarea protectoare a zeului care susține cerul

O, Re-Atum, fiul tău vine la tine, regele vine la tine; ridică-l, strânge-l în brațele tale . . . [1475]
Este plăcut pentru mine . .. în brațele tatălui meu, în brațele lui Atum. [1476]
O Atum, pune-ți brațele în jurul Regelui. . . O Atum, așează-ți protecția asupra acestui Rege. .[1477]
Urcă-te sus, și îți va fi bine, îți va fi plăcut în îmbrățișarea tatălui tău, în îmbrățișarea lui Atum. [1478]

Pentru a reprezenta unirea rudelor cu brațele întinse ale cerului, egiptenii au reprezentat **Ka**-ul înconjurând cartușul sau numele regal al regelui Horus (fig. 107c). În hieroglife, brațele Ka

semnifică a îmbrățișa și a proteja. ”Regalul **Ka** și-a pus brațele în jurul numelui lui Horus pentru a-l proteja de orice rău", notează Clark.[1479] Nu este nevoie să căutăm implicații metafizice ascunse în acest simbolism, pentru că acest **Ka** era în toate felurile o emblemă a incintei vizibile, a bastionului protector din cer.

2. Faptul că brațele **Ka** se referă la semiluna "care îmbrățișează" va explica de ce zeul-soare navighează pe cele două brațe; același text care îl descrie pe Re "așa, pe brațele Celui Misterios", declară: "Acest Mare Zeu navighează peste această cavernă [golul Tuat] *pe brațele* Celui Misterios".[1480]

O vrajă din *Textele de sicriu* îl prezintă pe rege apărând "în barca dimineții... în brațele lui Anup".[1481] Iar Osiris navighează «pe cele două brațe ale lui Horus în numele său [Horus] de "barcă-Henu"».[1482] Această ecuație a navei și a brațelor întinse își găsește ilustrarea repetată în scenele cosmice descrise pe sicrie și papirusuri.

Din această identitate rezultă, desigur, că brațele **Ka**

sunt sinonime cu coarnele luminoase ale taurului ceresc. Și aici se află explicația simplă pentru care cuvântul egiptean pentru „taur” este tot **ka**, scris cu aceleași brațe

la care se adaugă determinativele

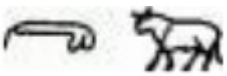

(Subiectul este taurul generativ al cerului.) [1483]

1473 Ibid., 376.
1474 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 388.
1475 Ibid., 86.
1476 *Pyramid Text* 160.
1477 *Pyramid Text* 151.
1478 *Pyramid Texts* 1653-54.
1479 *Pyramid Text* 212.
1480 Op. cit., 232. [Subliniere adăugată.]
1481 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 93.
1482 Lacau, op. cit., 31.
1483 Hassan, op. cit., 12.

Cunosc secretul lui Hieraconopolis.
*Este vorba de **cele două mâini de coarne** și de **ceea ce este în ele**.* [1484]

Mâinile sau brațele care îmbrățișează înseamnă același lucru ca și coarnele.

3. Dacă brațele întinse, așa cum sugerează configurația

se întind în jurul incintei circumpolare, atunci "a merge la **Ka**-ul său" trebuie să însemne renașterea regelui în pântecele primordial. Au identificat egiptenii brațele **Ka** cu zeița mamă?

„Când regele mort era așezat în sicriul său", scrie Piankoff, "era așezat *între brațele mamei sale Nut*".[1485] Întoarcerea regelui în pântecele matern este exprimată în *Textele Piramidelor*:

Tu ești dat mamei tale Nut, în numele ei sicriu;
Ea te îmbrățișează, în numele ei sarcofag. [1486]

Nut, "sicriul", înseamnă Nut, pântecele nașterii (sau renașterii) primordiale. Iar a locui în pântece înseamnă a locui în brațele îmbrățișătoare ale zeiței. Astfel, însăși zeița în pântecele căreia strălucește soarele central este, de asemenea, descrisă învăluind și protejând soarele, sau regele, cu brațele întinse.

Eu sunt mama ta Nut. Brațele mele te înconjoară în viață și sănătate. [1487]
Brațele lui Nut care te-a născut te înconjoară pentru ca frumusețea ta să fie înălțată. [1488]

Cuvinte rostite de Isis cea Divină:

Am venit, îmi înconjor fiul cu brațele mele... Voi fi protecția lui pentru eternitate. [1489]
. . . Zeița Maat te îmbrățișează. [1490]

Fig. 109. Nuca îmbrățișând Atenul cu brațele întinse.

1484 Newberry, "*Two Cults of the Old Kingdom*," 28. [Subliniere adăugată].
1485 Piankoff, *The Pyramid Text of Unas*, 43. [Subliniere adăugată.]
1486 *The Tomb of Ramesses VI*, 21.
1487 Ibid., 21, citat din Pyramid Text 616.
1488 Ibid., 114.
1489 Faulkner, op. cit., 54.
1490 Ibid., 83.

În aparentă sfidare a naturii, textele proclamă că brațele **Ka** dau naștere zeului soarelui. *Textele Piramidelor* îl slăvesc pe „Cel Mare care a luat ființă în brațele Celei care l-a născut pe zeu”.[1491] În *Instrucțiunile lui Ptahhotep* apare afirmația: „El este fiul tău, pe care **Ka** l-a zămislit pentru tine”.[1492] Și în altă parte citim: „Mama ta te poartă în brațe, pentru ca tu să dai lumină întregii circumferințe pe care Aten o luminează”. [1493]

În mormântul lui Tut-Ankh-Amon apar patru sicrie de aur care conțin viscerele extrase, fiecare sicriu fiind reprezentat de o zeiță și înconjurând simbolic unul dintre cei patru fii ai lui Horus. Inscripțiile de pe capacele sicrielor nu lasă niciun dubiu cu privire la identitatea brațelor care înconjoară și a pântecului protector:

Cuvinte rostite de Isis: Îmi închid brațele peste ceea ce este în mine. O protejez pe Imesty care este în mine, Imesty, Osiris
Regele Neb-Kheperu-Re, justificat înaintea Marelui Dumnezeu.
Cuvinte rostite de Nephthys: Îmbrățișez cu brațele mele ceea ce este în mine, îl protejez pe Hapy al lui Osiris,
regele Neb-Kheperu-Re, justificat înaintea Marelui Dumnezeu.
Cuvintele rostite de Neith: Îmbrățișez cu brațele mele ceea ce este în mine, îl protejez pe Dua-mutef care este în mine, Dua-mutef, Osiris,
regele Neb-Kheperu-Re, justificat înaintea Marelui Dumnezeu.
Cuvintele rostite de Selkit: Cele două brațe ale mele sunt asupra a ceea ce este în mine. Eu îl protejez pe Keb-senuf care este în mine, Keb-senuf, Osiris
Regele Neb-Kiieperu-Re, cel justificat. [1494]

Inscripțiile declară în mod explicit că brațele zeiței îl înconjoară pe zeul-rege în pântece. Faptul că zeița (pântecele) reprezintă brațele și că aceste brațe sunt ale lui **Ka** este confirmat de un desen din templul funerar al regelui Seti I (fig. 110). Desenul arată o figură feminină care îl îmbrățișează pe rege. *Pe capul zeiței se află cele două brațe ale lui **Ka**, în interiorul cărora este scris numele zeiței*. [1495]

Fig. 110. Ka divinizat îmbrățișează bărbatul-copil.

În reprezentarea **Ka**, artiștii egipteni au fost în mod evident constrânși de stânjeneala care ar rezulta din reprezentarea asemănătoare omului a imaginii

1491 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 4.
1492 *Pyramid Text* 258.
1493 Erman, *The Literature of the Ancient Egyptians*, 59.
1494 Renouf, op. cit., 24.
1495

ca un bărbat-copil în brațele unui zeu sau a unei zeițe. În lumea noastră nu se îmbrățișează un copil cu brațele ridicate. Pentru a adapta imaginea primordială la un mod natural de reprezentare antropomorfă, artiștii au arătat brațele de două ori - mai întâi, ca brațe ale omului sau ale **Ka**-ului personificat, care îmbrățișează și protejează copilul-om; și apoi, ca brațe ridicate, plasate pe capul divinității **Ka**. Cea din urmă reprezentare exprimă forma cosmică a îmbrățișării protectoare.

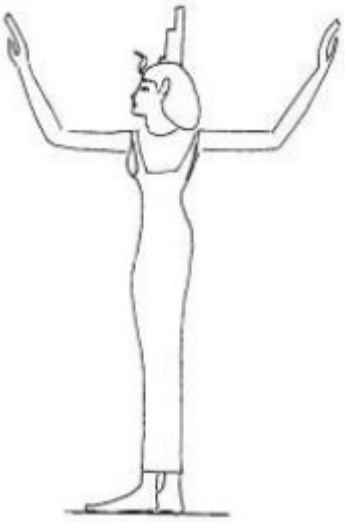

Fig. 111. Zeița egipteană Isis, ale cărei brațe ridicate cuprind soarele central.

Prin urmare, zeița Isis, deseori reprezentată în timp ce își ține fiul Horus în poală (pântece), este, de asemenea, înfățișată stând dreaptă, cu brațele ridicate în sus (fig. 111). Deoarece brațele ridicate, conform simbolismului egiptean, înseamnă „a proteja” și „a îmbrățișa”, putem fi siguri că brațele ridicate ale lui Isis au legătură directă cu rolul Isis de „protectoare” a zeului soare. Simbolismul cosmic nu a fost determinat atât de ceea ce este "natural" în lumea umană, cât de forma literală a apariției lui Saturn

Brațele întinse ale marelui zeu sau zeiță egipteană înalță și înconjoară pământul ceresc.

O, rege, tu ai închis fiecare zeu în brațele tale, pământurile lor și toate posesiunile lor. O, rege, tu ești mare și rotund ca cercul care înconjoară Hau-nebut. [1496]
Pământul este înălțat sub cer prin brațele tale, O Tefenet. [1497]

O imagine identică apare în *Zend Avesta* iraniană unde Mithra, "cu brațele ridicate spre nemurire", înconjoară "hotarul pământului".

Și tu, o, Mithra cuprinzând totul în jur, tu îl atingi, peste tot, cu brațele tale. [1498]

Indicând aceeași relație este expresia comună egipteană "casa **Ka**-ului".[1499] A locui în templul cosmic înseamnă a te odihni în brațe, iar textele vorbesc astfel de "cele două brațe ale templului".[1500]

1496 Frankfort, op. cit., 67.
1497 *Pyramid Text* 847.
1498 Darmesteter, op. cit.. Part II, 146; Perry, op. cit., 138-39.
1499 *Pyramid Text* 1405.
1500 Enel, *Les Origines de la Genèse et l'Enseignement des Temples de l'Ancienne Egypte*, 211.

4. Printre zeii egipteni, niciunul nu este mai des reprezentat cu braţele ridicate decât zeul-stâlp Shu, între braţele căruia se odihneşte soarele primordial Atum, sau Re. Reliefurile egiptene îl înfăţişează în mod regulat pe Shu stând drept şi susţinând corpul (pântecele) zeiţei Nut, cu braţele ţinute practic în aceeaşi poziţie ca cele ale simbolului Ka

Braţele care îl înconjoară pe zeul soare aparţin muntelui cosmic. Astfel citim: "Muntele îşi va întinde braţele spre el şi **Ka**-urile vii îl vor însoţi." [1501]

Simbolul hieroglific al stâlpului Shu sau al muntelui este

- numit "cei doi stâlpi ai cerului". Cei doi piloni, cu alte cuvinte, sunt de fapt un singur pilon, cu două braţe. Prin urmare, Re, care străluceşte între vârfurile munţilor din dreapta şi din stânga, se află, de asemenea, pe vârful stâlpului bifurcat al lui Shu, ale cărui două suporturi secundare sunt braţele îmbrăţişătoare ale lui **Ka**. "Îl vezi pe Re pe stâlpii care sunt braţele cerului", se spune în *Cartea Morţilor.*[1502]

În *Papirusul lui Mut-hetep*, braţele care îl îmbrăţişează sunt cele ale lui Tatunen, personificarea recunoscută a Dealului Primordial. "Tatăl tău Tatunen, punându-şi mâinile în spatele tău, te ridică". [1503] Ce sunt aceste două braţe ale Dealului Primordial în afară de cele două vârfuri din dreapta şi din stânga?

Cel mai relevant în această privinţă este simbolul hieroglific pentru „Re viu” -

Imaginea nu numai că îl arată pe zeul-soare odihnindu-se în braţele ridicate ale **Ka**, dar prezintă braţele ca o extensie a stâlpului ceresc, astfel încât întreaga configuraţie sugerează o formă umană practic identică cu cea a lui Shu din ilustraţiile menţionate mai sus. Aceeaşi imagine în formă încă mai umană este oferită de hierogliful

simbol al zeului înălţat şi al vârfului cosmic. În hierogliful

egiptenii au reprezentat stâlpul personificat care ţine sus simbolul cerului

Ceea ce reiese clar dintr-o trecere în revistă a textelor şi simbolurilor aferente este că egiptenii concepeau braţele muntelui sau ale zeului în termeni vizibili. Atunci când regele, într-un text piramidal, îl imploră pe zeu: „O, Shu, fie ca cele două braţe ale tale să fie în spatele lui Teti”, asistăm la influenţa lucrurilor văzute, nu la speculaţii abstracte.

1501 Piankofff, *The Shrines of Tut-Ankh-Amon*, 125.
1502 Clark, op. cit., 233.
1503 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 587.

În semnele

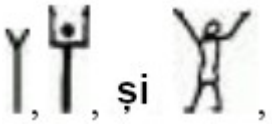

avem trei moduri strâns legate de a reprezenta forma prototipală

iar acest prototip este cel care ne permite să înțelegem de ce egiptenii celebrau brațele **Ka** ca fiind cele două vârfuri ale Muntelui Gloriei. Semnul **Ka**

și semnul muntelui

au dat expresie picturală la două interpretări la fel de convingătoare ale semilunii cu piloni. Odată percepută această identitate subiacentă a brațelor și a vârfului dublu, este imposibil să nu observăm că egiptenii înșiși și-au amintit de această legătură de-a lungul multor secole (chiar dacă nu au înțeles-o perfect). În mod repetat, artiștii au arătat două brațe prelungite în sus de vârful despicat (fig. 112). Așa cum se întâmplă de obicei în cazul celor mai semnificative relații simbolice, uniunea dintre brațe și cele două vârfuri este prezentată în ciuda aparentei sale batjocoriri a ordinii naturale.

Fig. 112. Kheprer, care locuiește în Aten, apare între cele două brațe, care corespund celor două vârfuri ale Khut.

Echivalența dintre brațele **Ka** și cele două vârfuri este confirmată și de alte simboluri. Unul dintre numele egiptene ale dublului Munte al Gloriei era Aker, desenat ca un leu cu două capete[1504]

Așa cum Aten se sprijină pe cele două vârfuri ale Khut

tot așa se sprijină și pe „spatele lui Aker”. Într-un text, zeul soare Re îi poruncește lui Aker: "O, dă-mi brațele tale, primește-mă ... Eu dau lumină pentru tine, eu risipesc întunericul tău".[1505] Amicii lui Aker nu pot fi altceva decât cele două vârfuri din care zeul-soare strălucește în fiecare zi, căci

1504 Budge, *From Fetish to God*, 401.

1505 Cititorul nu va avea dificultăți în a vedea că gliful Aker traduce pur și simplu imaginea (aici) în formă leonină.

Cartea Cavernelor spune că „Unul din Tuat iese [străluceşte] din braţele lui Aker”.[1506] Aceeaşi sursă invocă, de asemenea:

Duati, Cel Infernal, care iese din braţele lui Aker. [1507]
Atum, care iese din braţele lui Aker. Ifeny, care iese din braţele lui Aker. [1508]

Deşi terminologia va ofensa urechea modernă, este perfect în concordanţă cu imaginea cosmică

ca să vorbim despre „cele două braţe ale muntelui”, şi aceasta este exact ceea ce egiptenii înţelegeau prin expresia „braţele lui Aker”.

5. Rămâne de întrebat, atunci, care era relaţia braţelor semilunii cu gemenii cosmici. Cu siguranţă, nu se poate ignora faptul că acest **ka**

egiptean este adesea tradus prin „dublu” sau „geamăn”. „**Ka**-ul regelui este geamănul său; îl însoţeşte prin viaţă ca un geniu protector, acţionează ca geamănul şi protectorul său în moarte”.[1509]

Imaginea regelui îşi are originea în imaginea monarhului universal. Dacă braţele reprezentate de semnul **Ka**

se referă la semiluna saturniană, care ajunge la jumătatea incintei circumpolare, acest lucru este suficient în sine pentru a explica desemnarea **Ka** drept „geamăn”. În configuraţia

geamănul (sau jumătate din incintă) reprezintă cele două braţe.
În concordanţă cu poziţiile contrapuse ale semilunii rotative

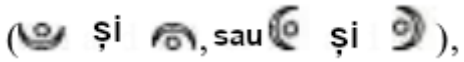

reprezentările egiptene ale braţelor prezintă relaţii alternante cu soarele central. În timp ce poziţia verticală a braţelor este foarte frecventă în arta egipteană, se găsesc nenumărate cazuri în care braţele îmbrăţişează Aten fie din dreapta sau din stânga, fie de sus. Din acest ultim caz dau trei exemple (fig. 81, 113, 114). Ca multe alte reprezentări egiptene, toate aceste exemple juxtapun diferite versiuni mitice ale semilunii. În primul (fig. 81) îl vedem pe omul-copil aşezat pe simbolul muntelui

şi odihnindu-se în incinta Atenului, prezentat aici ca un şarpe circular cu coada în gură. Acest cerc, la rândul său, se sprijină pe coarnele unui taur al cărui cap este plasat între leii gemeni Shu şi Tefnut, reprezentând vârfurile din dreapta şi din stânga. În jurul jumătăţii benzii şarpelui se întind de sus două braţe - în mod clar aceleaşi braţe care îmbrăţişează Atenul de jos.

Părerea mea este că un astfel de simbolism reprezintă faze alternative ale zilei arhaice, fiecare „zi” fiind marcată de o revoluţie completă a semilunii în jurul incintei, pe măsură ce trece de la poziţia sa de sub

---

1506 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 71.
1507 Ibid.
1508 Ibid.
1509 Frankfort, op. cit., 69.

la o poziție inversată deasupra

și înapoi la cea de jos.

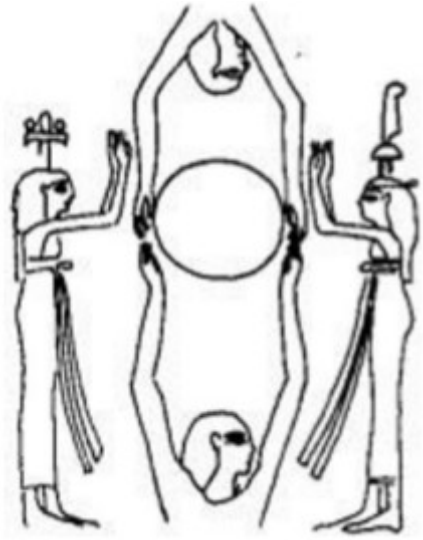

Fig. 113.

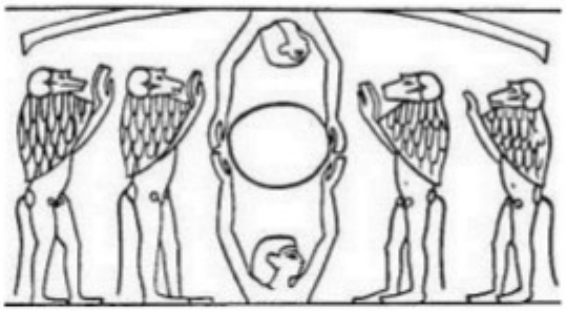

Fig. 114. Pentru a descrie ciclul complet al "zilei", artiștii egipteni au arătat brațele întinse îmbrățișând Aten alternativ de sus și de jos. (113 & 114)

Ca figuri ale semilunii rotative, brațele verticale și inversate sunt sinonime cu gemenii cosmici, care personifică susul și josul (precum și dreapta și stânga). Tocmai această legătură a brațelor cu gemenii este indicată în *Papirusul lui Pa-di-Amon* (fig. 113). Ilustrația prezintă Aten în centru, flancat de cele două zeițe. De asemenea, sunt prezente două figuri masculine, una deasupra și una dedesubt, fiecare întinzându-se în jurul Atenului cu brațele întinse, astfel încât împreună brațele verticale și cele inversate alcătuiesc o incintă completă - cercul gemenilor cosmici.[1510] Aceeași relație a brațelor verticale și inversate cu cercul Atenului va fi observată și în *Papirusul lui Khonsu-Renep*.[1511] (fig. 114)

În strânsă legătură sunt reprezentările simbolice care înfățișează brațele care se întind alternativ în jurul Atenului din dreapta și din stânga. Un astfel de exemplu apare în *Papirusul Khonsu-mes A*. Aici brațele sunt explicit legate de simbolurile lui Abtet și Amentet, cele două diviziuni ale regatului ceresc (stânga-dreapta).[1512]

1510 Piankoff, *Mythological Papyri*, 37.
1511 Ibid., 39.
1512 Ibid., 38.

Fig. 115. Zeiţele gemene Isis şi Nephthys stau în dreapta şi în stânga lui Osiris-Re, formând un cerc cu braţele lor.

În mod clar, braţele contrapuse denotă gemenii cosmici, care se rotesc zilnic în jurul Aten. Textele spun acelaşi lucru atunci când îl localizează pe marele zeu în amis (sau mâinile) gemenilor. Într-un text funerar, Atum îşi aminteşte începutul:

[La început] trăiam cu cei doi copii ai mei, micuţii mei, unul în faţa mea, celălalt în spatele meu...
M-am ridicat deasupra lor, dar braţele lor mă înconjurau.

În mod similar, se găseşte:

Braţul lui Horus este în jurul tău [şi] braţul lui Thoth, cei doi mari zei te-au susţinut. [1513]
Eşti ridicat în înaltul mâinilor lui Shu şi Tefnut... [1514]
Isis şi Nephthys te salută, cântă cântece de bucurie la răsăritul tău [apariţia ta] în barcă, te protejează
cu mâinile lor. [1515]

Împreună, braţele echilibrate ale gemenilor formează incinta protectoare — pântecele care dă naştere soarelui central....

Zeul este născut de cer pe braţele lui Shu şi Tefnut. [1516]

Simbolismul braţelor întinse îndeplineşte toate criteriile semilunii saturniene. Braţele iau forma unei semiluni care înconjoară soarele central. Ele sunt inseparabile de pântecele cosmic; constituie cele două vârfuri ale muntelui lumii; şi sunt identificate direct cu gemenii celeşti.

Aripile semilunii

Aceeaşi semilună care apărea strămoşilor noştri ca braţe ridicate a primit şi interpretări mitice ca aripi întinse ale marelui zeu sau zeiţă.

Miturile sumeriene antice amintesc de o pasăre monstruoasă numită Imdugud care plutea deasupra apelor primordiale, cu aripile întinse. Imdugud (dragonul înaripat akkadian Zu) era o

1513 *Pyramid Text* 1570-71.
1514 *Pyramid Text 1353.*
1515 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 17.
1516 *Pyramid Text 1443.*

formă a lui Ningirsu sau Ninurta, planeta Saturn.[1517]

În această pasăre primordială a vântului sau a tunetului, savanții recunosc prototipul zeului teutonic Hraesvelgr, zeul înaripat al furtunii, și al vulturului hindus Garuda, ale cărui aripi erau atât de mari încât influențau revoluțiile cosmice. Potrivit tribului Athapascan din America de Nord, un corb plutea deasupra apelor, generând tunete prin mișcarea aripilor sale. [1518]

Nativii din Hawaii spun că la începutul timpurilor, când exista doar oceanul, o mare pasăre albă a apărut în cerul cel mai înalt, cu oul lumii odihnindu-se între aripile sale întinse.[1519] Foarte asemănătoare este pasărea mitică ebraică Ziz, care stătea în mijlocul oceanului. Ziz era la fel de monstruoasă ca Leviathan, pentru că, în timp ce gleznele sale se odihneau pe pământul nostru, capul său ajungea până la cer. [1520]

Deși relația este uneori uitată, bestia înaripată primitivă apare inițial fie ca marele zeu însuși, fie ca vehiculul zeului. Când orficii sărbătoreau ”Soarele care zboară în înaltul cerului pe aripi de aur”, ei se întorceau la o tradiție străveche. Dintre toți marii zei ai antichității, ar fi dificil să găsim o singură figură care să nu aibă aripi și să nu zboare pe aripi. [1521]

Dacă Yahweh ebraic „călărește pe aripile vântului”, Vishnu hindus este purtat pe umerii vulturului Garuda. Agni, Mithra, Varuna și Yama hinduși primesc titlul Suparna, care înseamnă „cu aripi puternice”. Se spune că aripile întinse ale lui Suparna îmbrățișează Cosmosul.[1522] De asemenea, sunt prezentați ca zei înaripați persanul Mithra și Zurvan, ebraicul și fenicianul El, grecul Kronos și toate zeitățile principale ale Egiptului antic.

Oricine este dispus să privească dincolo de aparențe va descoperi că aripile marelui zeu sunt mult mai mult decât o convenienţă artificială care îi permite să „zboare”. Pentru observatorii atenți, rolul special al zeului înaripat prezintă multe enigme. În Egipt, de exemplu, hieroglifful pentru marele zeu Horus este un șoim, dar aripile șoimului, în arta egipteană timpurie, nu transmit sensul de „zbor” (așa cum ar fi de așteptat, dacă zeul și-ar fi dobândit aripile într-un scop „natural”). Mai degrabă, aripile – întotdeauna întinse – definesc limitele Cosmosului, și nu este ușor de înțeles cum egiptenii ar fi putut ajunge la această noțiune consistentă prin observarea a ceea ce numim astăzi lumea naturală. Horus este „pasărea venerabilă în umbra căreia se află pământul întins; Domnul celor Două Țări sub aripile căruia se află circuitul cerului [Cosmosul]”. [1523] În legătură cu această imagine a lui Horus, Frankfort scrie: ”... Problema centrală, relația dintre zeu și șoim, pare complet de nerezolvat”.[1524]

Ce puteri au căutat strămoșii să reprezinte prin aripile întinse ale vulturului, șoimului sau șoimului divin – sau prin aripile întinse ale „păsării tunetului” pur mitice, descrise în întreaga lume? Egiptenii numeau insula cosmică a începuturilor „Marea Fundație a Stăpânului Aripii”[1525], aproape ca și cum Aripile ar fi avut un caracter propriu. Conform textelor, Aripile divinizate mărșăluiau în jurul insulei. [1526]

Puțini mitologi comparativi par să fi recunoscut că o imagine comună a păsării cosmice prevalează în întreaga lume, iar această imagine corespunde direct soarelui cu coloane în creștere

În loc să reprezinte fiara înaripată fie în zbor, fie într-o poziție aparent normală de odihnă, artiștii o înfățișează în mod regulat stând practic pe penele cozii, cu aripile întinse în sus pentru a forma o semilună.

1517 Cu privire la legătura lui Imdugud cu Ninurta, a se vedea Jacobsen, *Toward the Image of Tammuz*, 4.
1518 Gaster, Myth, *Legend and Custom in the Old Testament,* 5.
1519 Melville, op. cit, 32.
1520 Ginzberg, *The Legends of the Jews* Vol. I, 28-29; Graves și Patai, *Hebrew Myihs: the Book of Genesis*, 55.
1521 Cook, op. cit.. Vol. 1, 342, citând Orphic Frag. 49, 3.
1522 Agrawala, S*parks from the Vedic Fire*, 52-55.
1523 Frankfort, op. ctl., 37.
1524 Ibid., 143.
1525 Reymond, *The Mythical Origin of the Egyptian Temple*, 16.
1526 Ibid., 120-21.

Fig. 116. Exemple de divinitate înaripată pe sigiliile cilindrice din vestul Asiei.

Fig. 117. Vulturul primitiv, din oraşul mesopotamian Lagash.

Fig. 118. Vulturul egiptean, cu simboluri ale „vieții”.

Fig. 120. Pasărea-tunet a indienilor americani

În figurile. 116, 117, 118 şi 120 am inclus exemple din Asia de Vest până în America. Cititorul va vedea că unele dintre exemple sunt practic imposibil de distins - şi toate prezintă pasărea sacră în acelaşi mod "nefiresc".

În imnul lui Homer către Selene, poetul preamăreşte „Luna cu aripi lungi”.[1527] Dar oare semiluna lunară sugerează singură aripi întinse? Numai în legătură cu forma cosmică

1527 Evelyn-White, Hesiod, *The Homeric Hymns and Homerica*, 459.

rolul de aripi al semilunii capătă sens. Și aceasta este chiar semiluna pe care anticii o cunoșteau și ca corn sacru, navă și brațe ridicate.

După cum se vede în fig. 121, aripile șoimului cosmic îl înconjoară și îl protejează pe regele divinizat, exact în același mod ca și brațele **Ka**.

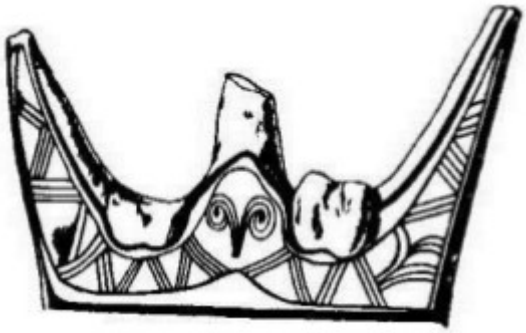

Fig. 121. Șoimul cosmic.

O trecere în revistă a tradiției artistice arată că aripile marelui zeu sau zeiță se contopesc cu brațele extinse ale divinității în așa fel încât devin imposibil de distins de acestea. Identitatea este confirmată și în textele egiptene, unde brațele lui Re sunt numite „cele două păsări ale lui Ptah”.[1528] Un text din mormântul lui Ramses VI invocă „cele două aripi ale marelui zeu, brațele lui Tay”.[1529]

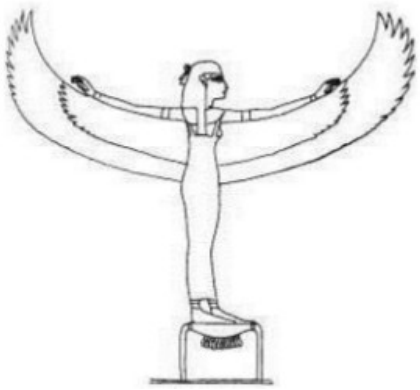

Fig. 122. Zeița înaripată Nut.

Fig. 123. Zeiță înaripată Zuni.

1528 Piankoff, *Litany of Re*, 54.
1529 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 368.

Fig. 124. Zeița spartană Artemis Orthia.

La caracterul „nefiresc” al divinității înaripate se adaugă asocierea continuă dintre aripi și coarne. Marele zeu poate fi numit fie taur înaripat, fie pasăre cu coarne. Mai mult, este clar că combinația celor două imagini nu a rezultat din sincretism (o fuziune ulterioară a tradițiilor incompatibile sau odată independente). Frankfort recunoaște „validitatea simultană a acestor viziuni asupra regelui”, insistând că aspectele înaripate și cornute ale zeului sunt „o trăsătură primitivă și nu produsul sincretismului din vremurile ulterioare”. Remarcând acest aspect dual al zeului Horus și al mamei sale-soție Hathor, Frankfort scrie: „Amestecul imaginilor șoimului și vitelor în relația dintre Horus și Hathor nu se datorează sincretismului. Acesta se repetă în cazul zeului războiului Monthu din Teba, care era conceput ca un șoim, dar se manifesta și în taurul Buches. Titlul regal o arată, de asemenea, pentru că după Thutmosis I, numele care este încoronat cu șoimul și este numit Horus- sau **Ka**-nume include în mod regulat epitetul „taur puternic”. Paleta lui Narmer ilustrează cât de puțin erau deranjați anticii de această utilizare simultană a celor două imagini. Ea arată victoria regelui de trei ori, o dată ca om care distruge șeful inamic cu buzduganul său, o dată ca șoimul Horus care îl ține subjugat cu o frânghie trecută prin nas și o dată ca „taur puternic” care distruge fortărețele inamice.[1530]

Dacă egiptenii nu erau deranjați de această dualitate paradoxală, era dintr-un motiv simplu: coarnele strălucitoare ale marelui zeu erau și aripile sale! De aceea, taurul Apis era reprezentat cu aripile întinse pe spate[1531] (fig. 76a) și de aceea portretul taurului Bakha arată un vultur care își întinde aripile peste partea posterioară a taurului. [1532] (fig. 76b)

Același taur înaripat este, desigur, comun ritualului mesopotamian (fig. 126) și trece în cherubinii ebraici, protectori ai tronului divin. Aripile cherubinilor „ajungeau de la un capăt al lumii la celălalt”.[1533]

Fig. 126. Taur asirian înaripat.

1530 Op. cit., 173.
1531 Budge, I 74.
1532 Budge, *Gods*, Vol. I, 437.
1533 Patai, *The Hebrew Goddess*, 122; Lenormant, *Les Origines*, Vol. I, 112ff.

O dovadă suplimentară este oferită de corabia cu aripi, care apare în aproape fiecare segment al lumii. [1534] Deşi versiunile ulterioare, mai fanteziste, ale navei-pasăre pot să nu fie imediat clare, este foarte clar în primele surse că aripile şi nava sunt acelaşi lucru. În textele piramidale egiptene, aripile expandate constituie corabia zeilor - exact aşa cum sugerează imaginea

Voi, zeii care treceți pe aripa lui Thoth în partea cealaltă a Căii de Apă Întortocheate. [1535]
. . . Traversează-mă, o, Thoth, pe vârful aripii tale ca Sokar care prezidează Barca Dreptății. [1536]
O, aripi ale lui Thoth, treceți-mă, nu mă lăsați fără barcă. [1537]
O, Thoth ... pune-mă pe vârful aripii tale pe partea de nord a Căii Navigabile. [1538]

Cu siguranță nu este o coincidență faptul că simbolul lui Thoth, maestrul navei înaripate, a fost incintă în formă de semilună

Aripile zeului sau zeiței înaripate răspund porțiunii iluminate a benzii circumpolare. Subiectul este un cerc înaripat, așa cum se poate observa în numeroase reprezentări ale locuinței soarelui primordial. Fie că este vorba de Atenul egiptean sau de incinta asiro-babiloniană a soarelui, de roțile grecești ale lui Ixion, Dionysos sau Triptolemus, de roata lumii hinduse sau Chakra, de „scutul" mexican al zeului soare, incinta apare în mod constant cu aripi și/sau pene de coadă. Dacă anticii au uitat curând forma specială a incintei înaripate (adică

ei nu au pierdut ideea generală

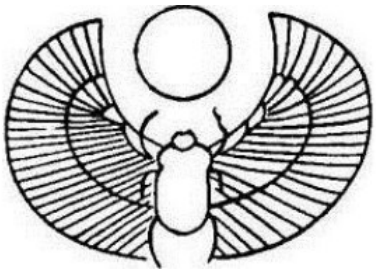

Fig. 127. Kheprer egiptean înaripat, Cel care se întoarce.

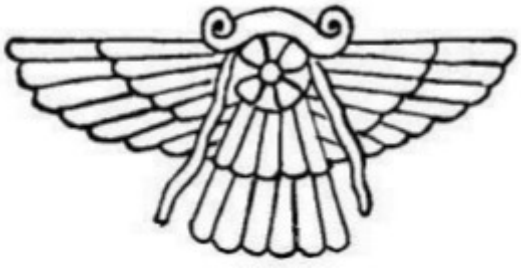

Fig. 128. Cercul asirian înaripat.

1534 Gelling, *The Chariot of the Sun*, 120ff.; Magoun, *The Kalevala*, 37-38; O'Neill, op. cit., vol. II, 1,009, 1,012.
1535 *Pyramid Text* 595.
1536 *Pyramid Text* 1429.
1537 *Pyramid Text* 1176.
1538 *Pyramid Text* 1377.

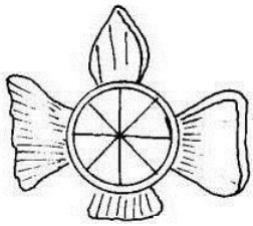

Fig. 129. Chakra hindusă sau roata înaripată a „soarelui”.

Fig. 130. Inscripție la Mehterhane, închisoarea centrală din Constantinopol.

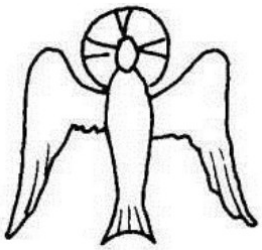

Fig. 131. Desen de la o fereastră din secolul al XIII-lea din catedrala Auxerre.

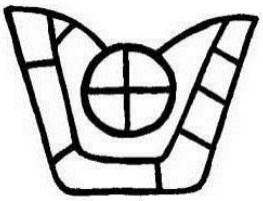

Fig. 132. Pasăre mexicană înaripată

Fig. 133. Detaliu din fig. 74 care arată soarele închis pe spatele păsării.

Fig. 134. (a) Ahura Mazda persan, locuind în incinta înaripată;

Fig. 134. (b) Zeul asirian înaripat Asshur, în incinta înaripată. Observați că atât exemplele asiriene, cât și cele persane leagă fusta zeului de penele cozii. În pictogramele din Mesopotamia antică, „fusta” înseamnă „munte”.

Fig. 135. Scut aztec, cu pene de coadă.

Fig. 136. Cercurile înaripate mesopotamiene confirmă (a) că banda înconjoară crucea solară și (b) că banderola prezintă o semilună.

Fig. 137. Isis, protejându-l pe zeul soare cu aripile sale întinse.

Relația dintre aripi și incintă este vitală pentru orice interpretare semnificativă a zeului sau zeiței înaripate. Cu siguranță nu avem de-a face doar cu o pasăre venerată transformată treptat în

zeu (așa cum propun multe autorități). De la început, aripile au aparținut trupei saturniene. În multe cazuri, artiştii îl arată pe marele zeu locuind în interiorul cercului înaripat sau ieşind din el (fig. 134a, 134b).

În simbolismul zeiței egiptene Nut se vede identitatea de bază a aripilor întinse și a pântecelui cosmic. Deşi Nut personifică banderola Cosmosului, ea este adesea reprezentată stând dreaptă, cu brațele și aripile întinse în afară și în sus (fig. 122), în acord izbitor cu forma prototip

Aripile întinse sunt cele care înconjoară și protejează soarele central, căci regele o imploră pe zeiță: „Mamă Nut, întinde-ți aripile peste mine, înconjoară-mă cu brațele tale în sănătate și viață, ca să fiu *înăuntrul tău*, ca tu (să fii) protecția mea”.[1539] A fi îmbrățișat de aripile întinse înseamnă a locui în marea zeiță, în pântece. Zilnic zeița „te concepe, te poartă, te pune în aripa ei”. [1540] Nimic nu ar putea fi mai zadarnic decât încercarea de a rezolva limbajul enigmatic în termeni convenționali (sau „naturali”). Dar, atunci când este raportată la imaginile suprapuse ale configurației saturniene

terminologia rituală dobândește o precizie extraordinară. Aripile întinse și ridicate cuprind de fapt soarele în pântecele ceresc.

Nu mai puțin remarcabilă este amplasarea Ochiului atotvăzător pe aripa sau aripile semilunii:

Ochiul lui Horus strălucește pe aripa lui Thoth. [1541]
Ochiul lui Horus este plasat pe aripa fratelui său Set. [1542]

Toate figurile păsării primordiale dezvăluie o trăsătură comună: ele locuiesc pe muntele cosmic. Într-adevăr, așa cum s-a observat deja, Muntele, redat ca "pene ale cozii", este cel care face inteligibilă interpretarea comună a semilunii polare ca aripi întinse.

Miturile egiptene spun că, în zorii lumii, marele zeu a luat forma păsării Bennu sau a Phoenixului, radiind lumină din aripile sale întinse și cocoțat în vârful Dealului Primordial Bennu a fost „Sufletul” lui Re, ceea ce înseamnă că a ieşit direct din Re, *contopindu-se din materia primordială sau din ape*. (Astfel, **bennut** înseamnă "materie" sau "ieşire", în timp ce **bennu** înseamnă "pâinea" zeilor, materia primordială organizată într-un cerc).

Fig. 138. Imagine preistorică Hopi a mamei pământului înaripate.

1539 Piankoff, *Shrines of Tut-Ankh-Amon*, 46. [Subliniere adăugată.]
1540 *Pyramid Text* 1370.
1541 *Pyramid Text* 976.
1542 *Pyramid Text* 1742.

Fig. 139. Vultur mesopotamian care susține o figură divină între aripile sale.

Relația dintre Dealul Primordial și Phoenix sau Bennu este rezumată de Clark: „Deoarece apele se aflau în întuneric absolut, apariția lui Dumnezeu a însemnat venirea luminii, prima dimineață. Pentru heliopolitani, dimineața era marcată de strălucirea luminii pe un stâlp erect sau piramidal pe un suport care putea reflecta razele soarelui răsărit. La început, o pasăre de lumină, Phoenix, se așezase pe suportul sacru, cunoscut sub numele de Benben, pentru a iniția marea eră a Dumnezeului vizibil. Ridicarea movilei și apariția Phoenixului nu sunt evenimente consecutive, ci afirmații paralele, două aspecte ale momentului creativ suprem.”[1543] La aceeași imagine elementară aparține Khepera înaripată, odihnindu-se pe **tet** sau stâlpul Cosmosului și susținând Atenul cu aripile întinse. [1544] *Textele Piramidelor* vorbesc despre „Muntele păsării **zehzeh**”[1545] sau „Stâlpul păsării **zehzeh**”[1546].

În mod similar, se spunea că sumerianul Imdugud, care „privește în jos spre munte”[1547], avea casa sa pe muntele Masius din nord, în timp ce omologii săi — persanul Saena sau Simurgh și hindusul Garuda — locuiau pe munții polari Hera Berezaiti și Meru.[1548] În consecință, asiro-babilonienii localizau în mod constant cercul înaripat al „soarelui” în vârful stâlpului cosmic.[1549] Nativii din nord-vestul Siberiei fixează pe simbolurile lor ale stâlpului lumii o figură din lemn a unei păsări, uneori cu două capete. Figurile înaripate care împodobesc atât de des vârful stâlpilor totemici ai indienilor americani oferă o paralelă evidentă.

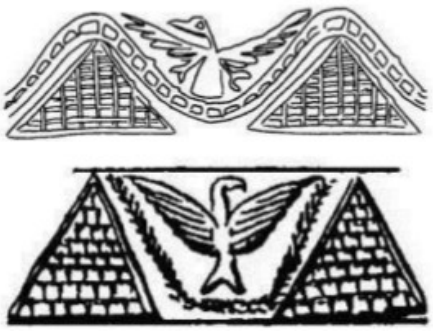

Fig. 140. Sigiliile cilindrice mesopotamiene indică relația strânsă a aripilor păsării "soare" cu cele două vârfuri ale muntelui cosmic.

1543 Op. cit., 39.
1544 O'Neill, op. cit., 220-
1545 *Pyramid Text* 389.
1546 *Pyramid Text* 2243.
1547 Sjöberg și Bergmann, op. cit., 99.
1548 Albright, "The Goddess of Life and Wisdom," 268, nota 3.
1549 Van Buren, *Symbols of the Gods in Mesopotamian Art*, 96-99.

Ca toate figurile semilunii, aripile expandate, care îmbrățișează alternativ soarele central din stânga și din dreapta (sau de sus și de jos), apar în rolul gemenilor. Zeița Nut poate fi prezentată în forma primară

;

dar două divinități secundare o flanchează pe zeiță la dreapta și la stânga, extinzându-și aripile una spre cealaltă astfel încât să formeze o incintă completă. Acești gemeni înaripați sunt echivalenți cu Isis și Nephthys, "cei doi zmei" care, stând la dreapta și la stânga, îl înconjoară împreună pe zeul soare în aripile lor.

O vrajă a *Textelor din sicriu* se citește:

Isis vine și Nephthys vine, una dintre ele dinspre vest [literal dreapta] și una dintre ele dinspre est [literal stânga], una dintre ele ca un zmeu și una dintre ele ca un țipător. . . Ei îl împiedică pe Horus al celor Două Țări să putrezească.[1550]

Comparați acest rând din *Textele Piramidelor:*

. . . Acest Rege a devenit pur prin ochiul lui Horus, boala lui este îndepărtată de cei doi zmei ai lui Osiris. [1551]

A fi purificat și protejat în cadrul Ochiului

înseamnă a fi întărit de „cei doi zmei” din stânga și din dreapta

(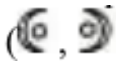),

ale căror aripi contrapuse umbresc întregul cerc al Ochiului. Aceleași păsări gemene alcătuiesc coroana:

O, voi doi zmei care sunteți pe aripile lui Thoth, voi doi care sunteți pe coroană ... . [1552]

Astfel, se spune că zeițele Isis și Nephthys s-au așezat pe capul marelui zeu „ca cei doi zmei” și aceștea, la rândul lor, sunt identificați cu cei doi șerpi **uraei** și cele două figuri de Ochi ale pântecelui sau incintei bifurcate. [1553] Iar dovada acestei identități este chiar numele „celor doi zmei”. Ei sunt Tcherti, ceea ce nu înseamnă altceva decât cele două jumătăți ale **tcher**-ului, „incinta” sau „granița” Atenului

Simboluri interconectate

O discuție cuprinzătoare despre formele mitice variate ale semilunii saturniene ar necesita mult mai mult spațiu decât cel disponibil aici, dar un scurt rezumat ar trebui să fie suficient pentru a indica amploarea simbolismului. Imaginile discutate mai sus sunt completate de următoarele versiuni mitice ale semilunii:

1550 Faulkner, op. cit., 68.
1551 *Pyramid Text* 312.
1552 *Pyramid Text* 1254.
1553 Budge, *The Papyrus of Ani*, 32.

Planta vieții

Sursele egiptene relatează că locuința originală a zeului solitar avea forma unui lotus strălucitor — numit „Marele Lotus care a ieşit din bazinul de pe Insula celor Două Flăcări, Provincia Începutului”. Lotusul „a inițiat lumina” la „Prima Ocazie pe Dealul Înalt la Începutul Existenței”.[1554]

Conform legendei, lotusul a răsărit din abisul apos, ieşind din **Khu** (materia luminoasă) care a izbucnit din creator. Unul dintre numele egiptene ale acestei plante a vieții era *Nefer Tem* („Tem-ul tânăr sau frumos”), o personificare a „Vântului de Nord” sau a suflului lui Re. În capitolul CLXXIV din *Cartea morților*, defunctul a anunțat: „Eu strălucesc ca Nefer-Tem, care este lotusul din nările lui Re, când el apare în fiecare zi pe Muntele Gloriei”. Re este astfel „acel mare zeu care se află în bobocul de lotus din aur”.[1555]

Inscripțiile de la Dendera îl arată pe rege oferind un lotus zeului Horus cu cuvintele: „Îți ofer floarea, care a fost la început, crinul glorios al apei mari. Tu ai ieşit din mijlocul frunzelor sale în orașul Chmun (Hermopolis magna) și ai luminat pământul, care era încă învăluit în întuneric”.[1556]

Paralele cu lotusul cosmic egiptean, ca locuință a marelui zeu, se regăsesc în toate părțile lumii, inclusiv în America. Mayaşii cunoșteau floarea ca „forma umezelii cerului, substanța cerului, floarea galbenă a cerului”. [1557] Privind înapoi la creație, un text maya amintește: „Atunci a înflorit floarea, larg deschisă... Atunci inima florii a ieşit la iveală pentru a se pune în mişcare. Locul florii era cvadruplu [**can-hek**, literal „cu patru ramuri”], iar Ah Kin Xocbiltun era aşezat în centru.”[1558]

Fig. 141. Naşterea soarelui primitiv în lotus.

Fig. 142. Bărbatul-copil Horus pe floarea de lotus.

1554 Raymond, op. cit., 68.
1555 Clark, op. cit, 67.
1556 Mariette, *Denderah*, 1, 55a.
1557 Roys, *The Book of the Chilam Balam*, 131.
1558 Ibid. 105.

Cam aceeași tradiție se regăsește în Mesopotamia, unde un text babilonian descrie planta vieții apărând în Eridu, locuința de pe marea cosmică:

(În) Eridu a crescut o tulpină umbrită: într-un loc sfânt a înverzit;
rădăcina ei era de cristal alb care se întindea spre adâncuri;
(înaintea) Ea era cursul ei în Eridu, plin de fertilitate;
scaunul ei era locul central al pământului: frunzișul ei era divanul lui Zikum (mama primordială).
În inima casei sale sfinte care își întindea umbra ca o pădure nu a intrat nimeni. . .
În mijlocul ei era Tammuz. [1559]

Fig. 143. Tut-Ankh-Amon, prezentat sub forma lui Nefer-Tem.

Această "plantă strălucitoare care creşte din **apsu** [marea cosmică]"[1560] este în mod clar un prototip timpuriu al faimoaselor plante hinduse **soma** şi iraniene **haoma**, ambele recunoscute ca aparţinând iniţial zeilor din cer. [1561] (Astfel, **haoma** este "primul dintre copacii plantați de Ahura Mazda în fântânile vieții"). [1562]

Sursele egiptene, hinduse şi budiste fie arată capul marelui zeu ieşind dintr-un lotus, fie îl înfăţişează pe zeu într-o poziţie de odihnă în sau deasupra lotusului.

Este logic să referim astfel de imagini ale tronului de lotus la arhetipul soare în semilună

şi cu atât mai mult cu cât planta vieții este identificată în mod regulat cu semiluna „lunii”. [1563] Plantele **soma** și **haoma** sunt discutate pe larg ca figuri ale „lunii”. Cartea mayaşă *Chilam Balam* se referă la „lună” ca la „floarea nopții”. [1564] În mod similar, semiluna sumero-babiloniană a lui Nannar sau Sin este „planta înaltă, magnifică, a cărei abundenţă nu încetează niciodată”. [1565]

Am văzut că babilonienii au descris semiluna lui Sin ca fiind suportul, sau jumătatea inferioară, a roții lumii

Relația luminează simbolismul hindus și budist al roții cosmice care se odihnește în frunza extinsă a unui lotus (fig. 144). Lotusul susţine şi se întinde în jurul „pământului” ceresc şi este astfel întotdeauna identificat cu zeiţa mamă, personificarea feminină a roții. În ritualul din *Satapatha Brahmana*, o frunză de lotus devine „locul de naştere al lui Agni” şi „simbolul pântecelui său”. Pe frunza simbolică de lotus, preotul aşează un disc rotund de aur despre care se spune că reprezintă

1559 Sayce, op. cit., 238.
1560 Albright, "*The Mouth of the Rivers*", 193.
1561 A se vedea, de exemplu, discuția din Eliade, *Patterns in Comparative Religion*, 290.
1562 Briffault, op. cit.. Vol. I, 130.
1563 Ibid., 131
1564 Roys, op. cit.,94.
1565 Combe, op. cit., 99.

„soarele”. "Lotusul înseamnă Apele, iar acest pământ este o frunză a acestuia. ... şi acelaşi pământ este pântecele lui Agni", se arată în text.[1566] Imaginile de acest gen sunt cele care generează epitete ale marelui zeu hindus precum „născut în lotus”, ”aşezat în lotus” sau ”învelit în lotus”[1567].

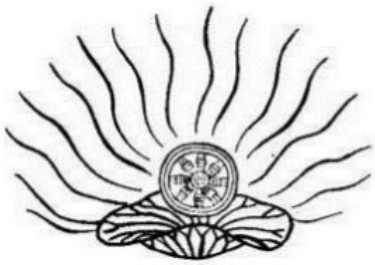

Fig. 144. Roata lumii hinduse sprijinită pe o frunză de lotus.

Legătura dintre lotus şi zeul „născut din lotus” cu soarele în creştere

este la fel de evidentă în ecuaţia dintre lotus şi nava cosmică. În sistemul egiptean, corabia şi lotusul sunt sinonime: marele zeu navighează într-o corabie de lotus, pe care artiştii o ilustrează fie printr-o floare de lotus în centrul corăbiei, fie printr-un lotus care termină fie un capăt, fie ambele capete ale navei. [1568]

Fig. 145. Floarea de lotus-navă ca imagine mitică a semilunii saturniene.

Adaugă că aceeaşi ecuaţie apare la hinduşi, care ne spun că nava cosmică Argha a fost lotusul pe care a navigat marele zeu la început. [1569]

Acum, dacă floarea plantei vieţii este semiluna circumpolară, se poate presupune că "tulpina" este muntele cosmic. Egiptenii reprezentau „sceptrul” marelui zeu ca un lotus

şi atât în hieroglife, cât şi în artă, acest sceptru devine stâlpul care susţine „cerul”[1570]

Stâlpii de lotus sunt adesea reprezentaţi susţinând altarul sau tronul zeului,[1571] în timp ce alteori marele zeu este reprezentat odihnindu-se pe o coloană de lotus.

1566 Coomaraswamy, *Elements of Buddhist Iconography*, 19-20.
1567 Ibid., 17-18.
1568 Morez şi Schhubert, *Der Gott auf der Blume*, 38.
1569 Faber, *Origins*, vol. II, 217; vol. I, 19. În ritualul egiptean există, de asemenea, o relaţie fascinantă între planta vieţii şi braţele întinse ale cerului (**Ka**). În *Textul piramidei* 544a, regele se proclamă a fi „floarea care a ieşit din **Ka**”.
1570 Budge, *Gods*, Vol. I, 413, 439.
1571 A se vedea exemplul din Budge, *Egyptian Book of the Dead*, 29.

Dar planta vieții a fost reprezentată și ca un papirus - și numită „sceptrul strălucitor al papirusului”.[1572] Un text publicat de Dumichen spune: „Tu ești Ochiul lui Re, la vârful tulpinii papirusului”.[1573] Desigur, alte texte spun că Shu, stâlpul de lumină, este cel care ține sus Ochiul, dar nu poate exista nicio contradicție: cuvântul egiptean **shu** înseamnă atât „stâlp de lumină”, cât și „papirus”.

Identitatea celor două puteri este explicită și în iconografia hindusă. Planta **soma**, căreia îi sunt consacrate numeroase imnuri din *Rig Veda*, este „stabilizatorul și susținătorul cerului”.[1574] Versetul introductiv din *Dasakumaraccrita* include ca figură a axei lumii „tulpina lotusului unde locuiește Brahma”.[1575] Despre lotusul cosmic în budism, M. Mus scrie: „Prelungirea tulpinii, care este axa lumii sensibile, poartă în vârful universului tronul spiritual al lotusului...”[1576] Astfel, muntele cosmic Meru devine „muntele de lotus”[1577] și, în același mod, planta **haoma** iraniană apare ca „pilonul nepieritor al vieții”[1578].

Fig. 146. Coloana Lotusului surmontată de șoimul Horus.

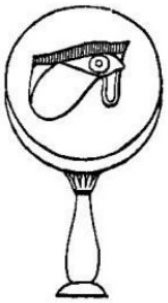

Fig. 147. Ochi egiptean (= închisoare-incintă) sprijinit pe coloana de lotus.

Fig. 148. Saturn urcat pe carul său șerpuitor și mânuind coasa (din Poeticon Astronomicon, Veneția, 1485).

1572 Clark, op. cit., 163.
1573 Citat de O'Neill, op. cit., 467.
1574 Bhawe, *The Soma Hymns of the Rig Veda*, 82.
1575 Coomaraswamy, *Elements of Buddhist Iconography*, 89, nota 139.
1576 Citat în ibid., 55.
1577 O'Neill, op. cit, 400.
1578 Ibid., 290

Sabie

Saturn vine la putere mânuind sabia sa curbată sau coasa, pe care scriitorii o asociază în general cu „luna” semilună. Grecul Kronos poartă ca armă specială harpa curbată şi s-a propus adesea că această armă se află în spatele semnului astronomic relativ târziu al lui Saturn,

Harpa şi *harpiile înaripate* (monştri feminini asemănători păsărilor) provin cu siguranţă din aceeaşi rădăcină. (Adică, "sabia" şi "aripile" se referă la aceeaşi formă cosmică.)

Într-un imn sumerian, Ninurta, sau Saturn, invocă "secera Anuship-ului meu" [adică a regalităţii], iar arma este numită în acelaşi timp **sharur** şi **shargaz** - ambele nume ale lui Sin, "luna" în creştere. [1579] **Sin** este "secera" şi "sabia curbată" a marelui zeu. [1580]

Egiptenii cunoşteau sabia sub numele de **khepesh**, scrisă cu semnele

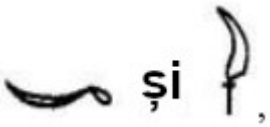

sau sub numele de **ma**, al cărui semn,

reprezintă o seceră confecţionată din maxilarul unui animal. *Textele piramidale* identifică sabia marelui zeu ca fiind "un corn puternic şi ascuţit"[1581] (sabie = corn). Dar **khepesh** înseamnă şi "umărul" sau "cele două braţe" ale cerului. Şi aici simbolismul se împleteşte exact cu cel al sistemului babilonian, care declară secera lui Sin drept "cele două braţe" ale lui Enlil, muntele cosmic.

Faptul că sabia împărtăşeşte imaginarul coerent al semilunii saturniene este sugerat şi de alte tradiţii. În *Geneza* 3:24, se spune că Yahweh a plasat în faţa (traducătorii spun la "est") "grădinii Edenului **kerubim** şi lama înflăcărată a sabiei care se întoarce, pentru a păzi calea pomului vieţii". Dacă teza prezentată aici este corectă, **kerubim**-urile înaripate se referă la aceeaşi semilună rotativă ca şi sabia care se întoarce. Mulţi cercetători fac o legătură logică între **kerubim**-ul ebraic şi **kirubi**-ul asiro-babilonian, fiarele înaripate şi cu stăpân care, sub formă de gemeni, păzesc şi definesc limitele incintei marelui zeu. În vocabularul asirian, **kirub** înseamnă "taur", în timp ce **kirubu** desemnează o specie mare de păsări de pradă. Pe de altă parte, "sabia" rotativă din *Geneză* este **khereb**, o "seceră curbată", recunoscută ca fiind omologul ebraic al harpei greceşti şi al **khepesh**-ului egiptean. [1582]

Altarul

Din motive pe care intenţionez să le examinez pe larg într-un volum ulterior, semiluna saturniană a fost receptacul unui „sacrificiu” primordial. Împreună, semiluna şi muntele cosmic

formau „Altarul Lumii”.
Hieroglifele egiptene consemnează altarul prin semnul

1579 Combe, op. cit., 11; Langdon. *Semitic Mythology*, 91.
1580 Langdon, op. cit., 27.
1581 *Pyramid Text* 240.
1582 Lenorniant, *Les Origines* Vol. I, 129ff.

Pe altar - numit Altarul lui Hetep („odihnă”) sau Altarul lui **Uatchet** (Ochiul) - se odihnește toată mâncarea și băutura locuinței cerești.

În *Cartea Morților*, marele zeu apare „în orașul Annu, pe altarul doamnei celor două ținuturi” și este clar că egiptenii concepeau altarul ca susținând și cuprinzând întregul domeniu ceresc (sau „ținuturile” gemene).[1583] Prin urmare, semnul

- glifă a „domeniului sfânt”- înfățișează pântecele lui Nut

,

sprijinit pe altar.

Întotdeauna, altarul transmite aceeași semnificație ca și "lumea" primordială. Printre hinduși, notează Eliade, "construirea altarului era concepută ca o creație a lumii. Apa cu care era amestecat argila era aceeași cu apele primordiale"[1584]. "Pe cât de mare este altarul, pe atât de mare este pământul", se spune în *Satapatha Brahmana*. [1585]

Același altar poate fi numit "buricul pământului... poala [pântecele] lui Aditi", în strânsă corespondență cu simbolismul egiptean. [1586]

Gândirea ebraică și musulmană, potrivit lui Wensinck, a considerat altarul "ca o reprezentare simbolică a pământului". [1587] Un *Midrash* întreabă: "Unde este buricul? În Ierusalim. Dar buricul însuși este altarul."[1588] Despre altarul primitiv, tradiția spune: "Vârful său ajungea până la cer."[1589]

Zeul de pe altar este pur și simplu "soarele" care se odihnește în semiluna cu piloni

.

(De aici imaginea soarelui în semilună de pe altarul sabean din fig. 63.) Prototipurile timpurii ale altarului din lumea antică nu numai că îl leagă de pilonul central al Cosmosului[1590], dar sugerează o asociere radicală cu taurul cosmic, în timp ce altarele din Persia până în Creta și Africa erau fie decorate cu coarne, fie aveau forma unor coarne. "Altarul cu coarne" și "coarnele altarului" erau, desigur, expresii comune printre vechii evrei.

Deasupra și dedesubt, stânga și dreapta

De mai multe ori, discutând despre traducerile obișnuite ale surselor antice, am avut ocazia să mă refer la utilizarea nepotrivită a expresiilor "est și vest", "nord și sud" și "cer și pământ". O astfel de terminologie, am sugerat, provine din obiceiul de a citi imagini solare în texte non-solare și de a interpreta locuința cosmică a marelui zeu în termeni *tereștri*.

Fără a încerca să ofer o analiză completă a problemei (pe care intenționez să o explorez într-un volum separat dedicat religiei egiptene), voi indica pur și simplu modul în care această întrebare poate fi rezolvată prin referire la configurația saturniană.

Desigur, nu se poate progresa prea mult în direcția unei mai bune înțelegeri a textelor religioase antice până când traducătorii și comentatorii nu recunosc caracterul celest al imagisticii. De la început până la sfârșit, imnurile și liturghiile tratează figuri și evenimente cosmice. Iar când aceste figuri și evenimente mitice sunt legate de o „țară” primordială, este imperativ să înțelegem această „țară” ca fiind incinta marelui zeu originar, care este Saturn. Textele nu tratează geografia,

---

1583 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 476.
1584 *Patterns* 372.
1585 Eggeling, op. cit., Partea I, 86.
1586 Ibid, 213, nota 2.
1587 ”The Ideas of the Western Semites," 10.
1588 Ibid., 11.
1589 Ibid.
1590 Schwabe, *Archetype und Tierkreis*, 377ff.

ci cosmografia – harta împărăției celeste. În ceea ce privește locuința lui Saturn, cuvintele pe care traducătorii le redau ca „est” și „vest” înseamnă de fapt ceva cu totul diferit. Și în timp ce expresia modernă „cer și pământ” sugerează un sens puțin concret, termenii arhaici traduși astfel transmit un sens foarte specific.

În limba egipteană, cuvântul tradus prin „est” este **Abtet** (*Abt* sau *Abti*), în timp ce cuvântul tradus prin „vest” este **Amentet** (sau *Amenti*). La ce se refereau egiptenii prin aceste cuvinte?

Dacă prima greșeală a traducătorilor este să presupună că **Abtet** și **Amentet** sunt termeni geografici, a doua este să presupună că aceștia se referă neapărat la regiuni sau direcții opuse. Traducerile standard se bazează pe premisa că „soarele” răsare în est și apune în vest. Cu toate acestea, pentru oricine urmează această logică, textele egiptene antice vor lăsa impresia că preoții se uitau continuu locul răsăritului și apusului soarelui. Dacă **Amentet** era „vestul”, de ce egiptenii descriau în mod repetat marele zeu „venind” sau „reînnoindu-se în Amentet”? Citez mai jos câteva traduceri convenționale:

Iată venirea din Vest. [1591]
Osiris, Cel care se ridică în Sănătate, Cel care se află în fruntea Vestului. [1592]
Brațele locuitorilor Vestului te primesc în formele tale de glorie și întinerire. [1593]
Mă întineresc (în) frumosul Vest. [1594]
Când te lupți în pace, se aud strigăte de bucurie pentru tine, o, stăpân al cerului, prinț al Vestului.[1595]

Despre astfel de imagini, Kristensen scrie: „Ceea ce se voia să se spună este, evident, că soarele, când apune, nu moare, ci ajunge la izvorul ascuns al vieții.”[1596] Dar, firește, rămânem sceptici față de astfel de ipoteze. Imaginile citate mai sus descriu oare globul solar „când apune”? Adevărul este că, dacă am înlocui „est” cu „vest” în aceste versuri, ele ar părea mitologilor solari descrieri perfect rezonabile ale răsăritului soarelui. Mai degrabă decât „vestul”, **Amentet** este pur și simplu Țara Sfântă, incinta primordială. Capul sau guvernatorul *Amentet*-ului este soarele central, care nu răsare și nu apune, ci „intră și iese” (adică devine luminos și se estompează) odată cu ciclul complet al fiecărei „zile”. ”Apariția marelui zeu în *Amentet*” semnifică începutul zilei. (O expresie echivalentă, ”apariția în timpul zilei”, apare în mod repetat în textele egiptene). Astfel, capitolul CVII din *Cartea morților* este „Capitolul intrării și ieșirii prin Poarta Zeilor din Amentet”.[1597] Capitolul XVII laudă „ieșirea și intrarea” marelui zeu în Amentet. [1598]

Este același lucru cu a spune că zeul devine luminos și se estompează în pântecele zeiței mamă. De fapt, exista o zeiță Ament pe care egiptenii o echivalează cu Isis, în timp ce Isis însăși era „Mama Divină, Doamna Amentet”.[1599] Expresia nu are nicio legătură originală cu geografia; se referă pur și simplu la Isis ca pântece sau incintă a Țării Sfinte de sus. Hathor este aceeași zeiță: „Hathor, Doamna Amentet, Doamna Țării Sfinte”.[1600] În alte texte, Amentet este identificată cu Tuat-ul circumpolar, pântecele lui Nut. [1601] Nu există nicio asociere cu „vestul” geografic.

1591 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 217.
1592 Piankoff, *Mythological Papyri*, 76.
1593 Ibid., 37.
1594 Ibid.
1595 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 85.
1596 Citat în Piankoff, *Mythological Papyri*, 30.
1597 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 314.
1598 Budge, *The Papyrus of Ani*, 27.
1599 Piankoff, *Mythological Papyri*, 93.
1600 Ibid., 79.
1601 "Trăiască Re! Locul său de odihnă este Tuat; ceea ce străbate el este Frumosul Amentet". Piankoff, *Piramida lui Unas*, 30. „Discul este în Tuat, discul se odihnește în Amentet”. Piankoff, *Mormântul lui Ramses VI*, 376. "Sufletele lui Re din Amentet sunt exaltate, iar în zona Tuat-ului sufletele ... strigă în cântecele lor de exaltare către sufletul lui Re care locuiește acolo ... O, voi, zei Hetepu, dați-mi voie să intru în Tuat și lăsați-mă să-mi fac un drum în frumosul Amentet". Budge, *Cartea egipteană a morților*, 612-13.

A locui în Țara Sfântă a lui *Amentet* înseamnă a te odihni în pântecele mamei, care poartă multe nume. În text după text, preoții încearcă să arate că diferitele nume ale Țării Sfinte semnificau aceeași incintă. Când *Cartea Morților* îl descrie pe Osiris ca „cel puternic care vine din Nut, tu, rege al orașului Nifu-ur, tu, guvernator al Amentet, tu, stăpân al Abtu (Abydos)”,[1602] referința nu este la locuințe diferite, ci la nume diferite ale aceleiași locuințe.

Ceea ce a cauzat atâta confuzie este faptul că Țara Sfântă este un cerc divizat în două. Soarele central este cel care „unește cele *două* Tuat, cele două regiuni ale *Amentet*”.[1603] Aici trebuie să luăm în considerare paradoxul gemenilor cerești. *În denumirea celor două diviziuni ale Țării Sfinte, egiptenii au reunit două nume independente pentru incinta în ansamblu, asociindu-le ca opuse*.

Această evoluție a limbajului este evidentă în cazul lui Isis și Nephthys, care, în mod independent, desemnează cercul complet al Atenului

Isis este „casa”, ”camera” sau «tronul» soarelui central, în timp ce Nephthys este „doamna casei” (sau pur și simplu „Doamna casă”). Ca pereche, însă, Isis și Nephthys personifică două jumătăți ale cercului, ”stânga și dreapta”, sugerate de pozițiile contrapuse ale semilunii rotative

În același mod, egiptenii au asociat numele Amentet cu un alt nume al aceleiași locuințe — Abtet — dând naștere regatului dual Amentet-Abtet.[1604] Când sunt unite ca opuse, Amentet și Abtet sunt sinonim cu gemenele Isis și Nephthys. Prin această uniune, Amentet capătă sensul literal „regiunea dreaptă”, iar Abtet, „regiunea stângă”. Ideea că zeul-rege, stând în centrul incintei, echilibrează diviziunile dintre stânga și dreapta se regăsește în mod repetat atât în texte, cât și în artă. Faptul că traducătorii folosesc în mod obișnuit termenii „est” și „vest” a cauzat o confuzie majoră în traducerile convenționale.

Ca și Amentet, cu alte cuvinte, termenul egiptean Abtet (tradus convențional „est”) se poate referi fie la întregul regat celest, fie la una dintre cele două diviziuni ale sale. Fundamental, Abtet este țara sacră din centru și din vârf. În *Textele Piramidelor,* regele caută să atingă această locuință, cu cuvintele: „Fie ca eu să mă înalț și să mă ridic la cer ca o stea mare în mijlocul lui Abtet”. ”Am ajuns în ceruri și îmi îmbrățișez tronul care se află în Abtet”, se citește într-un verset din *Cartea Morților.*[1605] Aici, orice legătură între Abtet și „est” sau sfera solară există doar în mintea traducătorilor.

Aceeași utilizare inadecvată a termenilor este evidentă în expresia „cer și pământ”, care apare în aproape toate traducerile acceptate. «Universul în ansamblu era denumit „cer și pământ”», afirmă Frankfort. [1606] Cei doi termeni în cauză sunt **pet** (tradus „cer”) și **ta** (tradus „pământ”).

Literal, expresia „**pet** și **ta**” înseamnă „sus și jos”. Numeroase ilustrații egiptene indică faptul că, împreună, cele două diviziuni formau o incintă în jurul zeului „soare”. Ca opusuri, **pet** și **ta** înseamnă gemenii cerești, personificând aici semiluna rotativă în pozițiile sale alternative deasupra lui

și sub

zeul staționar.

1602 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 387.
1603 Piankoff, *The Tomb of Ramesses VI*, 76. [Subliniere adăugată.]
1604 *Pyramid Text* 1038.
1605 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 516-17.
1606 Op. Cit., 19.

Dar aceasta nu înseamnă că **pet** denotă neapărat „deasupra”, după cum nici **ta** nu înseamnă neapărat „dedesubt”. De fapt, multe semne glorifică „două **pet**”, una deasupra şi una dedesubt (indicate prin semnul

şi inversul său

).

Şi puţine fraze sunt mai frecvente în sursele egiptene decât „doi **ta**”, referindu-se în mod explicit la diviziunile superioare şi inferioare ale regatului ceresc. În esenţă, **pet** este cercul dublu al Cosmosului lui Saturn, iar **ta** este acelaşi cerc, conceput ca o incintă de „pământ” în jurul soarelui central. Numai ca pereche, **pet** şi **ta** dobândesc sensul de „sus şi jos” şi în niciun caz traducerea „cer şi pământ” nu transmite semnificaţia tangibilă a termenilor.

„Cercul de sus şi de jos” egiptean este pântecele lui Nut, „lăcaşul sfânt” (scris cu semnul[1607]

).

Cu toate acestea, identitatea lui Nut cu cercul complet nu i-a împiedicat pe egipteni să o împerecheze pe Nut cu o altă zeiţă, Naunet, astfel încât împreună să reprezinte cele două jumătăţi ale cercului, reprezentate prin semnele „de sus” (Nut

)

şi „de jos” (Naunet

).

În acelaşi mod, preoţii au unit Nut cu figura masculină Geb, identificând Nut cu jumătatea superioară a incintei şi Geb cu cea inferioară. Conform tradiţiei, separarea porţiunilor a fost realizată de zeul Shu, stâlpul cu braţele întinse. Într-adevăr, braţele lui Shu (adică semiluna saturniană) au fost cele care au împărţit cercul în regiunile superioară şi inferioară, conform tradiţiei originale.

Împărţirea incintei în jumătăţi masculine (inferioară) şi feminine (superioară) a dat naştere la două semne interconectate cu conotaţie masculină şi feminină. Semnul

reprezintă puterea masculină (tradusă de obicei prin „stăpân”), în timp ce aceeaşi imagine semicirculară inversată (şi la scară mai mică)

semnifică „feminin”. Împreună, emisferele superioară şi inferioară compun cercul complet al legăturii Aten sau **shen**. Traducerea diviziunilor masculine şi feminine ca „cer” şi „pământ” distruge pur şi simplu simbolismul interconectat al incintei.

Fig. 149. Nut şi Geb, ca sus şi jos.

1607 «”Nut” cuprinde şi «este» cerul şi pământul», afirmă Neumann. Op. cit., 223.

Terminologia în cauză („stânga şi dreapta”, ”deasupra şi dedesubt”) se referă la regiunile celeste delimitate de semiluna saturniană în rotaţie, care este faţa mereu schimbătoare a soarelui central (sau cele „două” feţe ale zeului geamăn). Acesta este motivul pentru care semnul

,

care poate fi prezentat şi invers

,

înseamnă, printre altele, **heru**, sau „faţă”. **Herui** sunt "cele două feţe" ale lui Horus, sau ale lui Horus şi Set, personificări recunoscute ale "Pământului de Sus" şi ale "Pământului de Jos".

Din aceeaşi imagine face parte şi noţiunea de două "movile" semicirculare unite astfel încât să formeze un cerc complet.

Semnul egiptean „movilă”

nu este nimic mai mult decât o jumătate a pântecelui tăiat în patru al lui Nut

.

Semnificaţia sa este „diviziune a lăcaşului sfânt”. Soarele central poate fi desemnat fie „cel Mare din movilă”, fie locuitorul din „două” movile. [1608]

Cele două movile sunt cele două **atenti** sau **aterti**, cele două jumătăţi ale lui Aten. Atent, scris cu semnul

(o jumătate a legăturii ***shen*** alungite, sau cartuşul

),

semnifică o „diviziune în regiuni opuse”. Textele vorbesc despre un **atert meht**, ”jumătatea inferioară a Aten-ului”, şi despre un **atert shema**, ”jumătatea superioară”. Orice încercare de a înţelege o astfel de terminologie în termeni tereştri nu poate produce decât confuzie.

Diviziunile „dreapta şi stânga” şi „sus şi jos” nu numai că sunt în mod evident cosmice, dar caracterul lor special derivă din relaţia semilunii rotative cu zeul staţionar şi cu incinta sa. Atunci când semiluna trece pe sub zeul

ea îl „susţine”, iar atunci când se arcuieşte deasupra lui

ea se „înclină” în faţa lui. Astfel, textele spun despre gemenii cosmici: "Cele două stăpâne ale lui Buto [oraşul ceresc] vă însoţesc la dreapta şi la stânga..., vă susţin şi se înclină în faţa voastră" [1609]. Acelaşi lucru se spune despre regiunile gemene:

*Cele două regiuni Abtet [stânga] şi Amentet [dreapta] îţi aduc adoraţie, se înclină şi îţi aduc un omagiu [**sethes**, "susţinându-te"].* [1610]
*O luminătorule, jumătăţile de jos şi de sus ale Cerului [**pet**] vin la tine şi se închină în adoraţie.*[1611]

Faptul că regiunea înclinată înseamnă jumătatea superioară a incintei (în opoziţie cu

1608 Piankoff, *Litany of Re*, 169.
1609 Lacau, op. cit., 37.
1610 Budge, *The Egyptian Book of the Dead*, 85.
1611 Ibid., 80.

regiunea „de sprijin” de sub

este demonstrat de simbolismul lui Nut. În timp ce Nut, în relația sa cu Geb, reprezintă „deasupra”, această calitate a zeiței poate fi reprezentată fie prin semnul

fie printr-un alt semn cu exact aceeași semnificație -

- reprezentând „deasupra” ca o zeiță care se închină.

Ziua lui Saturn

În semiluna rotativă găsim cheia simbolismului egiptean al "zilei" și al "nopții", deoarece poziția semilunei reflecta pur și simplu poziția globului solar în raport cu observatorul terestru. Trebuie să ne gândim la semiluna rotativă ca la nava lui Saturn, în care zeul călătorea în jurul celor patru regiuni („deasupra”

„stânga

«dedesubt»

”dreapta"

în timp ce stătea într-un singur loc. Cele patru poziții (regiuni) vor corespunde celor patru segmente ale zilei arhaice:

1. Ciclul a început cu coborârea semilunii pe măsură ce se deplasa de la poziția sa „deasupra” lui

(globul solar direct deasupra capului) la poziția sa direct la „stânga” lui Saturn

(apusul solar). Ajungând în regiunea „stângii”, Saturn și semiluna au început să devină strălucitoare, datorită întunecării cerului pe măsură ce globul solar se scufunda sub orizont. Prin urmare, în simbolismul general al „stângii și al dreptei” (Abtet și Amentet), stânga este regiunea «zorilor» sau a „creșterii luminozității”.

Nava cosmică, ajungând la Abtet, „stânga”, a devenit nava **Matet**, al cărei nume înseamnă „a deveni puternică”. A fost, cu alte cuvinte, o navă descendentă care a devenit strălucitoare - un fapt care i-a frustrat pe mulți mitologi solari, care s-ar fi așteptat ca „zorii” sau „dimineața” să se exprime printr-o barcă solară ascendentă. „Eu cobor în corabia dimineții”, afirmă zeul. [1612]

Inclusiv muntele polar, imaginea „zorilor” este

1612 *Coffin Text* 118; vezi și Spell 302.

Egiptenii au dat formă umană imaginii în hieroglifa

simbol al **tua** sau „dimineața”. În mod mitic, zeul „se trezește”, iar spiritele orașului ceresc prind viață, „lăudându-l” și „susținându-l” pe zeu cu brațele în semilună descendente. Aceste aspecte ale zorilor arhaice au fost cele care au furnizat semnului stâlp egiptean

semnificațiile sale interconectate: ”a trezi”, ”a lăuda”, ”a susține”.

2. Momentul suprem al „zilei” a fost acela în care semiluna saturniană s-a așezat direct pe stâlpul central, cele două coarne ale semilunii întinzându-se în mod egal spre stânga și spre dreapta

În acest moment, globul solar se afla direct sub observatorul terestru, iar întreaga configurație saturniană strălucea la maximum.

3. Pe măsură ce semiluna călătorea spre regiunea „dreptei”

(pe care a atins-o la răsăritul solar), strălucirea lui Saturn a început să scadă. Nava zeului a devenit nava *Semktet*, sau nava „slăbirii”. Zeul „navighează în amonte” în nava Semktet (din nou, o surpriză pentru mitologii solari). În regatul dual Abtet-Amentet, regiunea Amentet („dreapta”) este astfel domeniul declinului, sau al „intrării”.

4. Ciclul s-a încheiat odată cu revenirea semilunii la poziția „deasupra” lui

(globul solar aflat direct deasupra capului). Acest punct al ciclului, când lumina lui Saturn era cea mai slabă, era „noaptea” arhaică.

Ciclul zilei și al nopții este una dintre cele mai răspândite teme în arta egipteană, iar cheia este semiluna care se rotește. În legătură cu gemenii cosmici, am observat deja că perechea primordială își are originea în pozițiile alternative ale semilunii în jurul soarelui central și că această opoziție simetrică este descrisă în ilustrațiile ciclului zilnic. Artiștii au arătat adesea o pereche de brațe (= creștere) care se întind în jurul Aten-ului alternativ de sus și de jos, sau de la stânga și de la dreapta. Acestea nu sunt doar imagini ale regiunilor duale, ci și ale ciclului de „apariție și diminuare”.

În jurul acestui ciclu, egiptenii au construit o gamă impresionantă de simboluri, iar legătura de bază cu semiluna care se rotește se reflectă în două reguli de bază:

a. Toate simbolurile „zilei” (în opoziție cu «noaptea») își au originea în imaginea semilunii „de jos”. Acesta este motivul pentru care semnele pentru regiunea „de jos” se suprapun în general cu semnele pentru „zi”. De fapt, o serie de idei interconectate converg către aceeași imagine celestă

„jos”, ”inferior”, ”zi”, ”apariție”, ”viață”, ”existență”, ”trezire”, ”sprijin”, «sărbătoare», ”putere masculină”.

b. În mod similar, simbolurile „nopții” coincid în general cu simbolurile „de sus”, toate luându-și semnificația din semiluna inversată

„deasupra”, ”superior”, ”movilă”, ”noapte, diminuată”, ”negație, absență”, ”adormit”, ”ascundere”, ”plecăciune”, ”feminin”, «sosire» (la vârf) și „finalizare” (a ciclului).

Iată câteva dintre semnele cheie:

1.

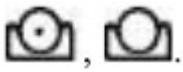

Semnele nu numai că înfățișează **Khut** sau Muntele Gloriei, ci semnifică „ieșirea” zeului-soare, care strălucește între cele două vârfuri din dreapta și din stânga. În acest sens, semnele au exact aceeași semnificație ca imaginea

adică „ziua”. Dar semnul muntelui

înseamnă și „cel de jos”.

În timp ce egiptologilor le place să se gândească la cele două vârfuri ca fiind fixe pe pământ, egiptenii înșiși știau că marele zeu „naviga” în **Khut** sau „se învârtea” în jurul lui Aten în **Khut**. Acesta este motivul pentru care artiștii nu numai că au plasat cele două vârfuri în nava care se rotește, dar le-au reprezentat adesea într-o poziție inversată

deasupra Aten-ului.

Vârfurile inversate înseamnă simultan „cel de sus” și «ascundere» sau „obscuritate”. Împreună, vârfurile verticale și cele inversate reprezintă atât ciclul complet al zilei, cât și cercul complet (sus și jos) al regatului ceresc.

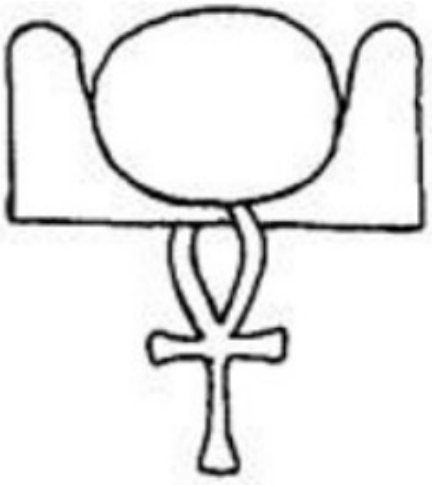

Fig. 150. Khut și Ankh, simboluri interschimbabile ale munților cu două vârfuri.

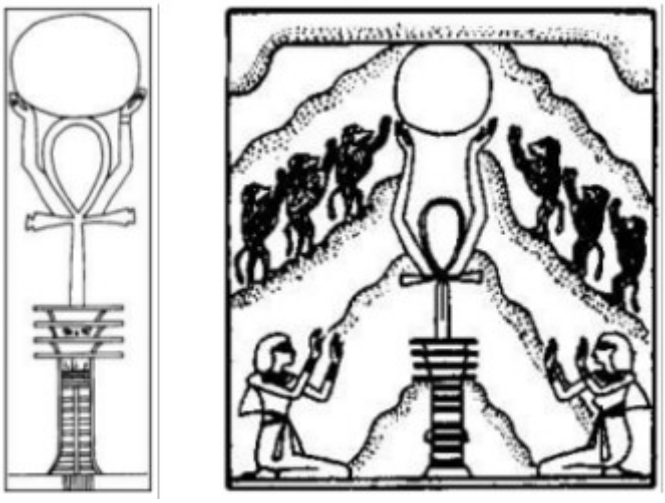

Fig. 151. (a), (b) Ilustrații egiptene ale Ankh-ului, cu brațele întinse ținând sus Aten-ul. Ankh iese din Tet, pilonul de "stabilitate". (a&b)

2.

Niciun semn egiptean nu este mai familiar lumii moderne decât Ankh-ul. În simbolismul egiptean, Ankh corespunde, în sensul său fundamental, **Khut**-ului sau Muntelui Gloriei. Pentru a transmite această ecuație, artiștii fie au suprapus Ankh-ul pe cele două vârfuri (fig. 150), fie au arătat Aten-ul odihnindu-se, nu pe **Khut**, ci pe două brațe care se extind în sus din Ankh (fig. 151a, 151b).

Ankh-ul (ale cărui origini au fost îndelung dezbătute de specialişti) nu este decât o imagine convenționalizată a configurației polare în timpul perioadei de „apariție” sau „viață”. Am văzut deja că imaginea incintei în formă de semilună

a trecut în formele conexe

Ankh

adaugă doar stâlpul central.

Așa cum soarele central „răsare în Muntele Gloriei”, tot așa „răsare și în Ankh” - literal, ”în Muntele vieții”. Ca o figură a perioadei de strălucire sau „activitate” a zeului soare, hieroglifa a ajuns să însemne „viață” în general.

3.

Acest semn pentru „fața superioară” a zeului-soare își are semnificația din semiluna în poziția sa «deasupra»

adică poziția „noapte” - timp. Astfel, pe lângă semnificația sa de „regiune superioară”, semnul denotă și „obscuritate”, «ascundere» și „noapte”.

Pentru a arăta relația dintre sus și jos („noapte și zi”), artiștii plasau adesea semnul

peste vârful

astfel încât cele două imagini să formeze împreună o incintă, semnificând cercul complet al Atenului.

Fig. 152. Împreună, ”de sus” și ”de jos” (brațele ridicate) formează incinta „de sus și de jos”.

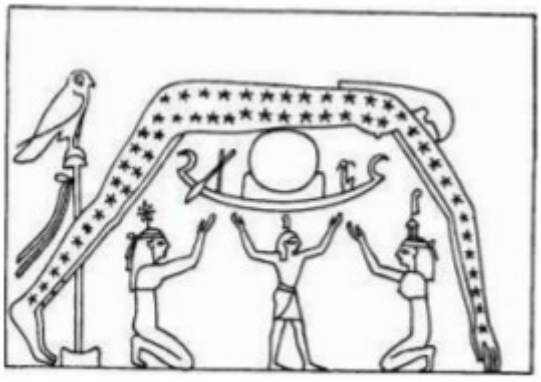

Fig. 153. Nut, Cel de Sus, ridicat de Shu. (Brațele lui Shu = navă = vârfuri gemene ca figurile de Jos).

4.

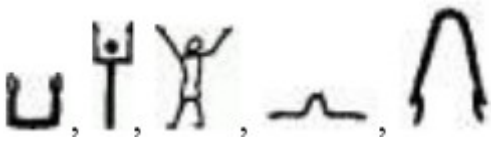

Brațele ridicate, în simbolismul egiptean, semnifică semiluna „sub”

și, astfel, posedă întreaga gamă de semnificații asociate cu „ziua” lui Saturn. Brațele Ka, reprezentate în mod obișnuit susținând Aten, transmit sensul de „viață”, ”apariție”, ”sprijin” și ”putere masculină” («dedesubt» = ”principiu masculin”). Semnul

(sau

)

denotă „Re viu”, în timp ce semnul

poartă semnificațiile interconectate „a susține”, „a sărbători”.
Dar numeroase ilustrații arată, de asemenea, brațele **Ka** îmbrățișând Atenul de sus (fig. 113, 114). Aici ele denotă „regiunea superioară”, regiunea „nopții”. Prin urmare, semnele și brațele (inversate) aferente înseamnă „încetare”, ”absență”, «negare» și finalizare".

5.

În ilustrațiile ciclului zilnic, aceste semne ale „regiunii superioare” (care corespund semilunii de deasupra

sunt interschimbabile cu imaginea vârfului

al fantei inversate. Ele înseamnă „ascuns”, ”tăinuit” și, prin extensie, «misterios», ”secret”.
(Totuși, în ceea ce privește semnul

o semnificație suplimentară merită luată în considerare. Incinta dublă sau cercul gemenilor cosmici - care aparține pozițiilor simetric legate ale semilunii - este un cerc jumătate lumină și jumătate umbră. Într-un caracter, gemenii reprezintă pur și simplu diviziunile de lumină și întuneric, astfel încât semicercul inversat

ar putea reprezenta, nu semiluna din timpul „nopții”, ci *umbra* din configurația din timpul „zilei”

Prin urmare, este foarte semnificativ faptul că semnul

citit **Khaibit**, înseamnă „umbră”. Ca porțiune feminină [superioară] a cercului, **Khaibit** ajunge să fie concepută drept consoarta puterii masculine [regiunea inferioară]. Desigur, nu ne puteam aștepta ca egiptenii să mențină riguros distincția dintre „umbră” și semiluna inversată).

6.

După cum am menţionat anterior, toate simbolurile Aten-ului care se odihneşte în coarne semnifică ”ieşirea” şi ”jos”. Dar în semnul

coarnele sunt inversate deasupra soarelui central şi a stâlpului. Semnificaţia semnului este ascunsă, „misterioasă”.

7.

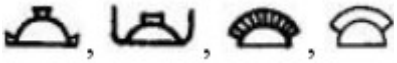

Toate aceste imagini ale „movilei” primitive descriu regiunea superioară, delimitată de semilună la încheierea ciclului zilnic. Astfel, semnul de movilă

(sau

înseamnă „a ajunge (în vârf)”, ”a încheia călătoria (sau ciclul)”. În strânsă legătură cu acesta este semnul

”a ajunge”. În general, semnele movilelor se referă la regiunea somnului, a morţii sau a „luminii diminuate”.

Reversul acestor semne este

care sugerează semiluna în poziţia sa de „zi”. Gliful înseamnă „auriu” sau „strălucitor”.

8.

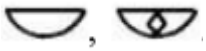

În timp ce semnul

denotă puterea masculină a Cosmosului (cea de jos), imaginea inversă

denotă cea feminină (cea de sus). Atunci când semiluna ajunge în partea de jos, regatul ceresc este în „sărbătoare”. Prin urmare, semnul

înseamnă „sărbătoare”, ”festival al vieţii”.

Deşi trebuie explorate multe alte aspecte ale regatului egiptean dublu şi ale cercului aferent „zilei şi nopţii”, citez cele de mai sus doar pentru a indica modul în care configuraţia saturniană poate ilumina anumite imagini egiptene care au rămas mult timp neexplicate.

În ceea ce priveşte relaţia sistemului egiptean cu limbajul şi simbolurile altor naţiuni, nu ofer nicio regulă fermă. Dar există toate motivele să credem că anumite principii generale pot fi aplicate şi în alte părţi. În gândirea sumeriană antică, de exemplu, „Cosmosul” este desemnat prin termenul **an-ki**. (Jensen transformă cuvântul în „Totul”)[1613]. Cea mai comună traducere a lui **an-ki** este „cerul şi pământul”. Dar simbolul „Totul” este

iar sensul literal al lui **an-ki** este „sus şi jos”, sugerând o paralelă notabilă cu cercul egiptean **pet-ta**. Şi la fel cum zeiţa egipteană Nut formează „cercul de sus şi de jos”, la fel zeiţa sumeriană Inanna „cuprinde **an-ki**”.

Pentru a desluşi simbolismul regatului dual sau al regatului sferturilor, prima cerinţă este să lăsăm deoparte interpretările geografice predominante. Limbajul îşi are originea în legătură cu locuinţa cerească. În imaginile originale, expresia „cerul şi pământul” este lipsită de sens. Nu există „nord”, ”sud”, ”est” sau „vest”, există pur şi simplu „sus” şi ”jos”, «stânga» şi „dreapta”, regiunile de apariţie şi de declin. Nu am nicio îndoială cu privire la capacitatea acestui principiu de a rezolva numeroase enigme ale vorbirii antice.

1613 Op. cit., 1-3.

XI: Concluzie

În paginile precedente am încercat să arăt că cele mai vechi motive ale ritualurilor şi miturilor se concentrează pe un set coerent de idei — şi că aceste idei nu au nicio legătură cu ordinea mondială actuală. Ceea ce omul modern consideră a fi creaţii ale unei imaginaţii fragmentate şi iraţionale aparţine, de fapt, unei viziuni de o simplitate excepţională. Ciclopii, dragonii şi uriaşii cu un singur picior nu reprezintă speculaţii neîngrădite, ci puteri care odată erau vizibile.

Pentru scriitorii moderni, care încearcă să pătrundă în limbajul mitului, este ca şi cum rasele primitive ar fi inventat simbolismul lor fantastic cu dispreţ conştient faţă de eforturile ulterioare de înţelegere. ”Oricine a pătruns vreodată în labirintul compendiilor mitice ale unei culturi arhaice (*Textele Piramidelor, Vedele, Teogonia*) poate mărturisi o suspiciune disperată că nu există niciun fir de realitate obiectivă”, a mărturisit un clasicist. O astfel de suspiciune este greu de risipit în faţa unor imagini „primitive” precum munţii de aur care ajung până la cer, insulele şi templele rotative, zeiţele înaripate, taurii cosmici, şerpii circulari şi râurile de foc care coboară. Mitologii se descurajează repede în căutarea unei explicaţii raţionale.

Dar teza acestei cărţi este că confuzia rezultă în principal din eşecul epocii moderne de a discerne ordinea cosmică subiacentă la care se referă miturile. Reconstrucţia noastră a acestei ordini include următoarele elemente:

1. În cea mai veche epocă amintită de om, planeta Saturn era corpul ceresc dominant. Rasele antice din întreaga lume consemnează că a existat odată o „Epocă de Aur” – un regat al armoniei cosmice condus de un zeu central al luminii. Numeroase surse identifică acest zeu al luminii cu planeta Saturn.

2. Relatările despre aspectul lui Saturn sugerează că planeta atârna ameninţător de aproape de Pământ. În ritualurile şi astronomia timpurie, Saturn apare ca „soarele primordial”, descris ca o figură de „splendoare înfricoşătoare”. Astăzi, Saturn apare ca un punct de lumină gol, urmând aceeaşi traiectorie vizuală ca şi sfera solară. Dar în timpul legendarului Erou de Aur, Saturn se afla în nord. Legendele de pe toate continentele descriu soarele primordial ca un glob imens şi aprins la polul nordic celest – pivotul vizual al cerurilor. Spre deosebire de orbita solară care răsare şi apune, soarele primitiv rămânea fix într-un singur loc.

3. Epoca modernă a interpretat greşit relatările antice despre „început”. Aceste relatări vorbesc despre un creator, un prim om şi un prim rege – toate referindu-se la aceeaşi figură cosmică. Este imposibil să înţelegem aceste relatări în sensul convenţional, deoarece terminologia antică are semnificaţii radical diferite de cele moderne. Legendarul creator, primul om şi primul rege era Saturn.

4. Subiectul legendei creaţiei globale este un eveniment cosmic spectaculos, la care au asistat de fapt strămoşii noştri: cantităţi uriaşe de resturi cosmice au explodat din Saturn, întunecând cerurile şi, în cele din urmă, congelându-se într-o banderolă vastă în jurul planetei. În termeni mitici, această banderolă era „ţara” creată de Saturn în ceruri. Saturn a domnit peste acest regat celest atât ca Monarh Universal, cât şi ca Adam, ”Omul” Primordial.

5. Anticii desenau neîncetat imagini cu Saturn, iar aceste imagini se găsesc în întreaga lume. Papirusurile antice, tăbliţele de lut, monumentele, artefactele şi desenele rupestre arată în mod constant un glob central înconjurat de un cerc. Acest simbol al „soarelui închis” este hierogliful original pentru planeta Saturn.

6. Imagini ale lui Saturn în incinta sa apar pe fiecare pagină a textelor antice. Banderola este soţia lui Saturn, zeiţa mamă. Dar este şi templul, oraşul sau insula lui rotitoare din cer. Este „roata lumii” staţionară, dar care se învârte continuu, amintită de aproape toate rasele antice. Saturn poartă banderola ca o centură, un colier sau o coroană de aur. El locuieşte în ea ca pupilul Ochiului atotvăzător. Aceeaşi banderolă este tronul lui Saturn, un recipient al apelor cosmice şi un şarpe care îl înconjoară.

7. Patru fluxuri principale de lumină păreau să radieze de la Saturn, împărțind banderola saturniană în patru părți. Simbolurile acestor patru fluxuri sunt crucea solară

și crucea solară închisă

Mitologic, acestea sunt cele patru râuri ale paradisului pierdut, cele patru vânturi şi cei patru stâlpi ai Cosmosului lui Saturn. Crucea solară închisă este, astfel, imaginea universală a "stării unificate" pe pământul nostru, deoarece orice "țară sfântă" terestră era o copie a regatului ideal de sus.
8. Aceleași relatări care descriu banderola lui Saturn și împărțirea sa cvadruplă înfățișează un curent asemănător unui stâlp care urcă pe axa lumii şi care pare vizual să susțină locuința lui Saturn. Două imagini primare ale acestei "munți cosmici" sunt

În mituri, această coloană apare ca piciorul unic al marelui zeu, un curent vertical de apă sau aer (Vântul de Nord) și șarpele sau dragonul adâncurilor, erect.

9. Primind lumină de la globul solar, banderola saturniene a dobândit o semilună puternic luminată, care, pe măsură ce pământul se rotea pe axa sa, se învârtea vizual în jurul lui Saturn în fiecare zi. Părțile luminoase și întunecate ale banderolei și-au găsit expresia în gemenii cosmici negru și alb, în timp ce pozițiile alternative ale semilunei au produs gemenii "dreapta și stânga" sau "deasupra și dedesubt".

10. În configurația polară

anticii au văzut, dintr-o dată, vârful despicat al muntelui cosmic, cu soarele central stând între vârfurile din dreapta şi stânga; taurul cosmic care susține Saturn între coarnele sale; nava-semilună a lui Saturn pe vârful muntelui; gigantul care susține cerul, cu brațele întinse; zeul sau zeița înaripată; planta vieții; sabia rotitoare a lui Saturn; şi altarul lumii. Relația dintre semiluna saturniană şi perioada de strălucire a lui Saturn a produs simbolismul original al celor patru direcții și al "zilei și nopții". În cea mai timpurie epocă, configurația saturniană a fost punctul central exclusiv al riturilor religioase. Dar când Epoca de Aur a lui Saturn a trecut, omenirea a apelat la toate aspectele naturii pentru a comemora domnia sa. Orbita solară, luna, forțele meteorologice, diverse animale, munți și râuri - toate manifestă o anumită calitate specială a regelui-creator. Și acolo unde nu erau disponibile puteri reprezentative în natură, anticii și-au confecționat propriile monumente în pământ și piatră. Prima cerință, așadar, este de a distinge între formele cosmice primordiale, pe de o parte, şi, pe de altă parte, imaginile reprezentative alese pentru a descrie aceste forme în ritual şi mit. Trebuie să separăm arhetipul (realitatea ascunsă) de simbol (analogie sau reprezentare a realității). În examinarea lumii simbolismului, predicamentul nostru este similar cu cel al locuitorilor din peștera alegorică a lui Platon, care pot discerne natura lucrurilor doar prin spectrele umbroase proiectate pe perete. Majoritatea locuitorilor peșterii iau umbrele pentru lumea reală, dar ocazional un om mai înțelept recunoaște că umbrele sunt doar imaginea încețoșată a unei realități mai coerente. La fel este şi cu mitul şi ritualul antic. Nu trebuie să confunzi umbra cu sursa sa, simbolul cu lucrul simbolizat. Dacă egiptenii au ajuns să considere taurul ca fiind sacru, a fost doar pentru că acest animal era contrapartea naturală a Taurului Cerului, ale cărui coarne, susținând chiar bolta Cosmosului, "străluceau ca ziua". Dacă vulturul a fost venerat în mod similar, acest lucru s-a întâmplat pentru că aripile sale desfășurate păreau să oglindească o calitate specială a creatorului "înaripat" sau a zeiței "înaripate". Același principiu se aplică și simbolismului constelațiilor. Puterile vitale descrise de figurile constelațiilor datează dintr-o eră cu mult înainte ca oamenii să înceapă să

impună forme antropomorfe și zoomorfe pe grupurile de stele. Dar, în cele din urmă, anticii au căutat să reprezinte diverse aspecte și tradiții ale marelui zeu prin schițarea lor pe ceruri.

Oare un grup de stele fără model ar fi putut inspira istoria puternicului Orion? Mai degrabă, povestea lui Orion a precedat astrologia. (De fapt, Orion este recunoscut pe scară largă ca fiind versiunea greacă a lui Tammuz-Ninurta babilonian, planeta Saturn.) Și când preoții-astronomi au proiectat în cele din urmă Orion pe cupola stelară, au primit doar cel mai slab ajutor de la modelele stelare însele. De asemenea, soarele nostru, contrar opiniei vechi, nu a inspirat niciodată ideea unui „zeu suprem” și nu a produs niciodată un mit original al creației. Doar mai târziu poeții și istoricii au confundat sfera solară cu marele zeu al începuturilor. Dar că o astfel de confuzie a avut loc este crucială pentru înțelegerea dezvoltării religiei antice. În Egipt, de exemplu, ritualul original al soarelui central a fost transformat în cele din urmă în elogii la sfera solară; iar devoțiunea față de împărăția cerească a trecut în cele din urmă într-o venerare a naturii în ansamblu. (Schimbarea cea mai decisivă a avut loc în timpul lui Akhenaton.) S-ar putea urmări evoluții similare în rândul numeroaselor rase, pe măsură ce preoții, filosofii, astronomii și generațiile mai practice au devenit din ce în ce mai preocupați de „lumea aceasta”, refăcând imaginile saturniene în contextul unei ordini cosmice mai puțin spectaculoase. În loc să încercăm să urmăm procesul complex aici, rog cititorul să aștepte tratarea subiectului în al doilea volum al acestei lucrări (intitulat Cataclismul). Adevărul este că tradițiile revizuite în secțiunile anterioare oferă doar prefața dramei saturniene. În aceste pagini, am căutat doar să demonstrez realitatea configurației polare a lui Saturn, rezervând discuția despre calamitatea finală pentru volumul următor. Moartea sau căderea lui Saturn, vom descoperi, a constituit catastrofa prototipică, relatată de antici în numeroase forme și elaborări. Prăbușirea împărăției cerești; potopul care distruge lumea; bătălia cu șarpele-balaur al adâncurilor; nașterea lui Jupiter; Eroul-Copil; învierea și transformarea lui Saturn; și plecarea finală a lui Saturn în tărâmul îndepărtat - acestea sunt elemente cheie într-o poveste cu un impact incalculabil asupra imaginației antice. Dar pentru a descifra miturile marii catastrofe, trebuie să ai clar în minte natura ordinii cerești aduse la final cu căderea lui Saturn. Pentru cei dispuși să urmărească întrebarea într-un spirit obiectiv, există promisiunea unor descoperiri dramatice despre trecutul omului.

TRADUCERE REALIZATĂ CU:

DeepL Translator + Neural Writer